

**T.C.  
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**



**AHMET NEDİM TÖR ve ŞİİRLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**NUR DOĞAN**

**(Y1412.250006)**

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

**Türk Dili ve Edebiyatı Programı**

**Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kâzım YETİŞ**

**Aralık 2016**





T.C.  
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

**Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi**

Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı Y1412.250006 numaralı öğrencisi **Nur DOĞAN**'ın "AHMED NEDİM TÖR VE ŞİİRLERİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 15.12.2016 tarih ve 2016/25 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *gözetilmiştir* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak  *Kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :29/12/2016

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kazim YETİŞ

*Kazım Yetiş*

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY

*Abdulhaluk Mehmet Çay*

3) Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI

*Mehmet Samsakçı*

Not: Öğrencinin tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.



## **YEMİN METNİ**

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Ahmet Nedim Servet Tör ve Şiirleri" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.(04.11.2016)

**Nur DOĞAN**



*Varlığıyla, sevgisiyle bana ışık olup güç veren  
canım annem Birsen Doğan'a ithafen*





## ÖNSÖZ

“Ahmet Nedim Servet Tör ve Şiirleri” başlıklı bu tezde 1912-1915 yıllarında kaleme aldığı eserleriyle adını duyuran Ahmet Nedim’in eserleri ve şiirlerinin incelenmesi amaçlandı. Birinci Dünya Savaşı’nın yarattığı kaos ortamında eserleriyle halkı bilinçlendirmeyi kendine görev edinmiş ve bu yolda manzum ve mensur eserler vücuda getiren bir aydın/şair/yazarımızın zamanla unutulması bu çalışmanın yapılması fikrini ortaya çıkardı.

Benim Ahmet Nedim Servet Tör’ü tanımam değerli hocam Prof. Dr. Kâzım Yetiş’in tavsiyesiyle okuduğum *Nevhiz’in Günlüğü: Defter-i Hâtırât* ile gerçekleşti. 1912 yılında bir babanın kızı için yazmış olduğu bu günlük oldukça ilgi çekiciydi. Osmanlı İmparatorluğu’nun içinde bulunduğu zorlu günlerin kayıtlarını en küçük ayrıntısına kadar burada işleme bu defteri başka bir mahiyete sokmuştur. Bu defter bir günlükten öte tarih vesikasıdır. Hem kendi yaşamıyla hem dönemin sosyal, kültürel ve siyasal yaşamıyla alakalı önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Böylesine bir günlük tutan insanın kim olduğu, neler yaptığı beni oldukça meraklandırdı ve Ahmet Nedim üzerine araştırma yapmaya karar verdim. Ancak ilk etapta araştırmalarım sonuçsuz kaldı. Çünkü onun hakkında bilgiye ulaşamıyordum. Bu konuda ulaşabildiğim iki çalışma vardı: Elmas Şahin’in "Ahmet Nedim Servet Tör: Türk’ün Destanı" ve Mehmet Emin Dinç ile Mustafa Alkayış’ın ortak kaleme aldıkları "Az Bilinen Bir 'Cenk Destanı'nın Yansıttığı Çanakkale Ruhu".<sup>1</sup>Ayrıca bir sitede kısa bir biyografisi vardı.<sup>2</sup>Kütüphane ve arşivlerde de aynı sıkıntı ile karşı karşıya kaldım. Özellikle Ahmet Nedim’in biyografisi konusunda yeterli bir bilgi maalesef mevcut değildir. Bu durum çalışmamı oldukça zorlaştırdı. Ancak bütün bu sıkıntılara rağmen, girişte uzun uzadıya üzerinde duracağımız, çeşitli kaynaklardan ulaştığımız bilgilerden yola çıkarak çalışmamızın ilk bölümünü hayatına ayırdım. Ardından hayatının önemli bir parçası ve 20. yüzyılın önemli ürünleri olan manzum ve mensur eserlerini tanıtmaya çalıştım. Hemen şunu belirtmeliyim ki Ahmet Nedim’in eserlerine ulaşmak için ilk önce 1890-1930’lu yıllara kadar olan süreli yayınları taradım. Ancak Ahmet Nedim’e ait olan ve çalışmamda aldığım eserleri İSAM Kütüphanesi ve Seyfettin Özege koleksiyonundan elde edebildim. Ahmet Nedim’in daha önceden yazdığı şiirlerini yayımlayıp yayımlamadığı konusunda bir bilgiye ulaşamadım. Ayrıca taradığım süreli yayımlarda 1912 yılından önce Ahmet Nedim’e ait olan herhangi bir şiir tespit edemedim. Bu nedenle Ahmet Nedim’in bu şiirlerini yayımlamadığı kanaatine vardım. Cumhuriyet’ten sonra ise şiirle uğraşıp uğraşmadığı konusunda herhangi bir ize rastlamadığımdan bu tarihten sonraki

---

<sup>1</sup>Elmas Şahin “Ahmet Nedim Tör: Türk’ün Destanı” adlı makalesinde Ahmet Nedim’in Türk’ün Destanı adlı şiirini tematik yönden incelemiştir. Mehmet Emin Dinç ile Mustafa Alkayış’ın birlikte kaleme aldığı “Az Bilinen Bir ‘Cenk Destanı’nın Yansıttığı Çanakkale Ruhu” adlı makalede ise Ahmet Nedim’in Cenk Destanı’nda yer alan ve savaşı yansıtan deyimlerin listesi verilmiş, bu listenin savaş atmosferini nasıl yansıttığı üzerinde durulmuştur.

<sup>2</sup>Bahsettiğimiz bu sitenin tam adresi şudur: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmet\\_Nedim\\_Servet\\_Tör](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmet_Nedim_Servet_Tör)

edebî hayatıyla alakalı bir yargıya varamıyorum. Bu nedenle çalışmama sadece 1912-1915 yıllarını kapsayan dönemde kaleme aldığı risaleleri aldım.

Birinci bölümde Ahmet Nedim'in eserlerini kronolojik sırayla tanıttıktan sonra Türk savaş edebiyatını genel olarak incelemeye çalıştım. Bu konu çalışmamın sınırlarını belirleyebilmem ve Ahmet Nedim'in şiirlerini belli bir yere koyabilmem için önemliydi. Bu nedenle Türk savaş edebiyatını ayrı bir bölüm olarak almayı uygun gördüm. Ancak burada daha önceden yapılan çalışmaların dışına çıkmadım. Zira Türk savaş edebiyatı bahsini ayrıntıyla ele almam konumu dağıtmama sebebiyet verebilirdi. Bu bölümde ilk ürünlerden Ahmet Nedim'e kadar olan zaman dilimi içerisinde verilen savaş edebiyatı ürünlerinin adını anmakla yetindim. Ayrıca bu bahiste Türk savaş edebiyatı ve bu edebiyatın varlığı-yokluğu üzerine aydınlarımızın neler söylediğine de yer vermeye çalıştım. Türk savaş edebiyatı gibi geniş bir konuyu genel hatlarıyla vererek tamamladıktan sonra çalışmanın son bölümünü asıl konum olan Ahmet Nedim'in şiirlerine ayırdım. Bu şiirleri yapı, dil ve anlatım, konu açısından üç kısma ayırarak inceledim. Böylece hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz Ahmet Nedim'i -yeterli olmasa da- elimdeki sınırlı bilgilerle tanıtmaya çalıştım.

Başta Ahmet Nedim ve şiirleri ile tanıştıran, umudumun ve sabrımın tükendiği anda beni yüreklendiren, emeğini ve sabrını esirgemeyen hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Kâzım Yetiş'e, araştırmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen ve ellerinden gelenin fazlasını yapmak için uğraşan Beyazıt Devlet Kütüphanesi çalışanlarına, her daim beni destekleyen ve yanımda olan annem ve babama teşekkürlerimi sunarım.

## İÇİNDEKİLER

### Sayfa

<b>ÖNSÖZ</b> .....	<b>ix</b>
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>xi</b>
<b>KISALTMALAR</b> .....	<b>xiii</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>xv</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>xvii</b>
<b>1 GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
<b>2 AHMET NEDİM SERVET TÖR</b> .....	<b>5</b>
<b>3 ESERLERİ</b> .....	<b>13</b>
3.1 Defter-i Hâtırât .....	13
3.2 Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu .....	15
3.3 Tatlı Ümitler Acı Sözler .....	28
3.4 Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîrete: Gazeteler Ne Diyor? .....	42
3.5 İzci Keşşâf Türküsü - Ah Rumeli .....	45
3.6 Türk'ün Destanı .....	48
3.7 Cenk Destanı .....	50
3.8 Namaz .....	52
3.9 Hediye.....	54
<b>4 TÜRK SAVAŞ EDEBİYATI</b> .....	<b>59</b>
<b>5 AHMET NEDİM SERVET TÖR'ÜN BALKAN ve BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞLARI ÜZERİNE YAZDIĞI ŞİİRLERİ</b> .....	<b>85</b>
5.1 Şiirlerin Yapı Özellikleri .....	85
5.2 Dil Ve Anlatım Özellikleri .....	99
5.3 Şiirlerin Tema/Konu Bakımından İncelenmesi .....	122
5.3.1 Vatan Topraklarının Kaybından Duyulan Üzüntü .....	122
5.3.2 Tarihî Şahsiyetler ve Türklük Bilinci: .....	130
5.3.3 Savaşlar: .....	137
5.3.4 Türk Askerinin Kahramanlığı .....	155
<b>6 SONUÇ</b> .....	<b>167</b>
<b>KAYNAKLAR</b> .....	<b>173</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ</b> .....	<b>177</b>



## **KISALTMALAR**

**bk.** : bakınız  
**bsk.** : baskı  
**nr.** : numara



## AHMET NEDİM TÖR ve ŞİİRLERİ

### ÖZET

Medeniyetlerin var olma çizgisini belirleyen savaşlar, insanın dil vasıtasıyla meydana getirdiği -yani insana ait olan- edebiyatın da malzemesi olmuştur. İlk yazılı ürünlerin verildiği dönemlerden itibaren kazanılan zaferler, kaybedilen topraklar, yaşanan acılar eserlere yansımıştır. Yakın tarihimize baktığımızda da 20. yüzyılın şekillenmesinde etkili olan Balkan, Birinci Dünya Savaşları Türk savaş edebiyatının önemli malzemeleri arasındadır. Bu savaşlar üzerine makale, roman, tiyatro, şiir türünde eserler kaleme alınmıştır. Bu dönemde verilen eserlere baktığımızda pek çoğunun hakkında bilgiye ulaşabilmekteyiz. Özellikle Çanakkale Savaşı'nın şiire akisleri üzerine pek çok araştırma mevcuttur. Ancak bu çalışmaların içinde, döneminde verdiği eserlerle sesini duyurabilmeyi başarmış, halkın üzerinde büyük tesirleri olmuş bir şair/yazarımız var ki, ondan çok azı şiirlerinden bir dizesine ya da dörtlüğüne yer verip geçmiştir. Bu şair ve yazarımız Ahmet Nedim Servet Tör'dür. Biz bu çalışmamız da Ahmet Nedim Bey'in eserlerini, bilhassa şiirlerini inceleyeceğiz. Ahmet Nedim Bey'in şiirlerinin konusuyla da bağlantılı olması hasebiyle kısaca Türk savaş edebiyatına da değineceğiz. Ancak çalışmamızın merkez konusu Ahmet Nedim Bey'in Birinci Dünya Savaşı sırasında kaleme almış olduğu şiirleridir.

**Anahtar Kelimeler:** *Ahmet Nedim Servet Tör, Birinci Dünya Savaşı, Balkan Savaşları, Çanakkale Zaferi, Türk Savaş Edebiyatı.*





## AHMET NEDİM TÖR AND POETRY

### ABSTRACT

Wars that define the fringe of existence for civilizations have also been the subject of literature, a product of human language, i.e. something belonging to humanity. Since the invention of writing, works have been reflecting the triumphs, the lands lost and the suffering experienced. Our recent history incorporates many events, such as World War 1, Balkan Wars and the Battle of Çanakkale, that have shaped the 20th century and those events are also reflected in the Turkish war literature. Many essays, novels, poems and plays do exist about these wars. A large quantity of research is also available on these works, especially on the reflections of the Battle of Çanakkale on poetry. A certain poet and author who has influenced the people deeply in his time and who didn't get the merit he deserved, as he has been rarely quoted except a few couplets, is Ahmet Nedim Servet Tör. This research is on his work, especially on his poems. Turkish war literature will also be mentioned as his work has connections with the topic. However, the focus of our research is on his poems during World War 1.

**Key words:** *Ahmet Nedim Servet Tör, World War 1, Balkan Wars, The Battle of Çanakkale, Turkish War literature*



## 1 GİRİŞ

İnsanoğlunun tarihi sahneye ilk çıkışından itibaren kendisini var etmeye çalışmasının da bir sonucu olan mücadeleler, yine insanoğlunun dil vasıtasıyla kendisini ve dünyayı işlediği edebî ürünlere aksetmiştir. Bu akis sonucunda savaş edebiyatı denilen bir şube zuhur etmiştir.

Türk edebiyatında ilk yazılı ürünlerin verildiği dönemden itibaren başlayarak günümüze kadar ortaya konan eserlerde savaşlara ait unsurlara rastlamaktayız. Tarihte Türk milletinin kaderini belirleyen savaşlar pek çok romana, şiire, piyese konu olmuştur. Bütün bu ürünler Türk savaş edebiyatını şekillendirmesi açısından önemlidir. Özellikle 20. yüzyılda gerçekleşen Balkan ve Birinci Dünya savaşları edebiyatımızda bu ürünlerin sayısının artmasına sebep olmuştur. Balkan Savaşları ile çatırdadığını gösteren Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı ile yıkılışını ilan etmiştir. Peşi sıra gelen ve bir imparatorluğunun ortadan kalkmasına sebep olan bu savaşlar, yazar ve şairlerimizi de cephe içerisinde savaşan askerlerle aynı derecede mücadeleye sevk etmiştir. Dönemin yazar ve şairleri cephe gerisinde kaleme aldıkları eserlerle savaşmışlardır. Bunlardan birisi de Ahmet Nedim Servet Tör'dür.

Ahmet Nedim, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına rastlayan dönemde vatanının, milletinin içinde bulunduğu vaziyetinden duyduğu rahatsızlıkla eserler kaleme almış aydınlarımızdandır. Onun bu dönemde yazdığı mensur ve manzum risaleleri, herhangi bir yenilginin ya da zaferin üzerine yazılmış bir eser olmasından çok daha ötede yer almaktadır. O, bu eserlerle halkı mücadele yoluna teşvik eder. Savaşın ortaya çıkardığı en ağır şartlarda bu eserlerle halkı gaflet uykusundan uyandırmayı, onlara ulaşmayı başarabilmiştir. Döneminde bu derece etkili olan bir sanatkârımızın günümüzde yeterince tanınmadığını ve zamanla unutulduğunu görmekteyiz. Öyle ki, Yaşar Akdoğan 16 Mart 1984 tarihli Yeni Düşünce dergisine yazdığı bir yazıda (Akdoğan,1984: 3)*Cenk Destanı* adlı bir risaleyi bulduğunda ve okumaya başladığında bu eserin, "Lâle Devri" şairi meşhur Nedim'e ait olup olmayacağı konusunda tereddütte

düştüğünü, ancak dikkatlice okuyup inceledikten sonra bu ikileminin ortadan kalktığını söyler. Oysaki risalenin kapağında yer alan 1331/1915 tarihi böyle bir ihtimalin mümkün olamayacağını kanıtıdır. Yaşar Akdoğan yazısının sonunda bu şiirin Nedim'e ait olmadığını söylese de bu şiiri asıl yazanın kim olduğuna dair bir bilgisi olmadığını da ifade eder. Bu yazının yayımlanış tarihinden bugüne kadar epey zaman geçmesine rağmen Ahmet Nedim'in şiirleri üzerine sadece iki çalışma bulunmaktadır. Bunlar önsözde de verdiğimiz Elmas Şahin'in "Ahmet Nedim Servet Tör: Türk'ün Destanı" ve Mehmet Emin Dinç ile Muhammet Alkayış'ın birlikte kaleme aldığı "Az Bilinen Bir 'Cenk Destanı'nın Yansıttığı Çanakkale Ruhu" adlı makalelerdir. Bu çalışmalar dışında Ahmet Nedim ve eserleri ile alakalı başka bir çalışmaya rastlayamadık.

Birinci Dünya Savaşı'nda cephe gerisinde eserleri ile savaşan ve verdiği mücadeleden galip çıkan bir aydın/şair/yazarımızın zamanla unutulmuş olması bu çalışmanın yapılması fikrini ortaya çıkarmıştır. Tezimizin başlığı "Ahmet Nedim Servet Tör ve Şiirleri"dir. Dolayısıyla bu çalışmada Ahmet Nedim'in sadece şiirlerini ön plana çıkarmayı amaçladık.

Tezimiz üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm iki başlık etrafında şekillenir. Birinci başlık altında Ahmet Nedim'in biyografisini vermeye çalıştık. Daha önce de belirttiğimiz üzere çalışmamızın konusu Ahmet Nedim'in şiirleridir. Ancak bu şiirleri iyi anlayabilmemiz ve temellendirebilmemiz için şairimizin hayatına da göz atmamız gerekir. Bir sanatkarın edebî kimliğini oluşturan temel ögenin biyografisi olup olmadığı elbette tartışılır; fakat aldığı eğitimin, aile çevresinin, okuduğu okulların kısacası yaşamının en küçük ayrıntısının bile bu kimliğin oluşumunda payı yoktur diyemeyiz. Çevresinde olup bitenleri bu küçük ayrıntıların meydana getirdiği pencereden görecektir. Bu nedenle ilk başta asıl konuya geçmeden Ahmet Nedim'in hayatına değinmeyi uygun gördük. Hemen şunu belirtmeliyiz ki, Ahmet Nedim'in biyografisi konusunda yeterli bilgiye bütün uğraşmalarımıza rağmen ulaşamadık. Bulabildiklerimizle yetinmek zorunda kaldık. Yaptığımız araştırmalar sonucu Ahmet Nedim'in hayatıyla alakalı oldukça az bilgiye ulaşabildik. Bu konuyla alakalı olarak yararlanabildiğimiz kaynaklar; *Defter-i Hâtırât* adlı kızı için yazdığı günlüğü, kardeşi Fikri Servet'in kızı Emel Harunoğlu'nun adına oluşturulan soyağacı, yine Ahmet Nedim'in kardeşi Mustafa Edip Servet hakkında TBMM albümünde

yer alan kayıtlar ve oğlu Vedat Nedim Tör'ün vefat ilanidir. Maalesef bu kaynaklarda da yeterli bilgi mevcut değildir.

Birinci bölümün ikinci alt başlığı Ahmet Nedim'in eserlerine ayrıldı. Bu bölümde yer alan eserleri *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu, Tatlı Ümitler Acı Sözler, Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîret: Gazeteler Ne Diyor?* başlıklı mensur risaleleri ile *Türk'ün Destanı, Cenk Destanı, İzci Keşşaf Türküsü-Ah Rumeli, Namaz* ve *Hediye* adlı manzum risaleleridir. Bu eserler manzum ve mensur risaleler olarak kategorize edilmemiş, kronolojik sıra ile ele alınmıştır. Burada ele alınan risaleler Ahmet Nedim'in 1912-1915 yıllarını kapsayan süreçte kaleme aldığı eserleridir. Bu tarihlerden önce de şiirler yazdığını *Defter-i Hâtırât*'taki ifadelerinden anlıyoruz.<sup>3</sup> Ancak bu şiirlerine taradığımız süreli yayınlarda ulaşamadık. Bu nedenle Ahmet Nedim'in defterde işaret ettiği 1890-1897 yılları arasında yazdığı şiirlerini yayımlamadığı kanaatine vardık.

Bu bölümde Ahmet Nedim'in 1912-1915 yılları arasında yazdığı manzum ve mensur risalelerin genel bir tanıtımı yapıldı. Ancak şiirleri ayrıca ele alınacağı için manzum risaleler hakkında söylenilebilecekler genel hatlarıyla verildi. Mensur risalelerinde ise biraz daha ayrıntıya inildi. Çünkü mensur risaleleri de dönemde oldukça ses getirmiştir. Ahmet Nedim'in edebiyatımızda ve 20. yüzyıl edebiyat tarihindeki yerini anlayabilmemiz için mensur eserleri de şiirleri kadar önemli bir yere sahiptir. Ayrıca *Defter-i Hâtırât* adlı kızı Nevhiz için yazdığı günlüğünden de ilk sırada bahsettik. Bu defter bir günlükten de öte, tarihî bir vesika ve Ahmet Nedim'in hayatına dair önemli ipuçları barındıran önemli bir kaynaktır. Ahmet Nedim'in gerek hayatını gerekse eserlerini işlerken bu günlükten atıflar yaptığımız için ilk sırada bahsetmeyi uygun gördük.

Tezimizin ikinci bölümü Türk savaş edebiyatına ayrılmıştır. Konumuzla bağlantılı olması hasebiyle ayrıca bu konudan bahsettik. Ancak Türk savaş edebiyatı geniş bir alan olduğu ve tek tek eserlerden bahsedemeyeceğimiz için Türk edebiyatının ilk ürünlerinden başlayarak Ahmet Nedim'in eserlerini de kapsayacak şekilde bir zaman dilimi belirleyerek bu alanda verilen edebî

---

<sup>3</sup>Kızının doğumu üzerine yazdığı tarih manzumesini aktardığı günlüğünde "*Nazım ve şiirle, hele on beş yirmi seneden beri hiç meşgul değilim.*" demektedir. Kızının doğum yılı 1912'dir. Ayrıca bu günlüğün kaleme alınışı da 1912-1916 yıllarını kapsamaktadır. Buradan yola çıkacak olursak Ahmet Nedim'in 1890-1897 yılları arasında da şiirler kaleme almış olduğu bilgisine ulaşmaktayız.

eserleri vermeye çalıştık. Bu bölüm Türk savaş edebiyatı üzerine yapılan çalışmaların bir özeti mahiyetindedir. Sadece savaşın edebiyata yansımalarını görebilmek ve bu bağlamda Ahmet Nedim'in şiirlerinin yerini ve önemini belirleyebilmek için böyle bir başlık açmayı uygun gördük.

Tezimizin üçüncü ve son bölümü Ahmet Nedim'in şiirlerine ayrıldı. Bu bölümde şiirleri sırasıyla yapı, dil ve anlatım, konu olarak üç başlık altında incelendi. Yapı alt başlığı altında şiirlerin nazım şekli, kafiye düzeni ve şekli ölçüsü gibi dış özellikleri ele alındı. Dil ve anlatım kısmında Ahmet Nedim'in şiirlerinde tercih ettiği üslubu üzerinde duruldu. Ayrıca şairimizin şiirlerinde kullandığı kimi zaman kendine has anlatım kalıplarına soktuğu kelime, ifade ve deyimlere de değinildi. Son olarak da konu bahsinde Ahmet Nedim'in şiirlerinde en çok üzerinde durduğu ve onun şiirlerinin temelini oluşturan konular incelendi. Bu konular vatan topraklarının kaybindan duyulan üzüntü, tarihî şahsiyetler ve Türklük bilinci, Türk askerinin kahramanlığı, savaşlar olmak üzere dört başlığa ayrılarak verilmeye çalışıldı.

Görüldü ki Birinci Dünya Savaşı sırasında adını yazdığı eserlerle duyuran Ahmet Nedim'in, bu eserlerle -bilhassa şiirleriyle- Türk milletine ve Türk savaş edebiyatına yaptığı katkıları ortaya koymak istedik.

## 2 AHMET NEDİM SERVET TÖR

Ahmet Nedim Bey, 1871 yılında doğmuştur. Babası Ferit Servet Bey, askerdir. Korgenaral iken emekli olmuştur (Tör, 2000: 16). Annesi İfakat Hanım hakkında bir bilgiye rastlayamadık. Ahmet Nedim'in doğum yılı, çeşitli kaynaklarda, kesin olarak verilse de bu doğumun hangi gün, hangi ay ve nerede olduğu belirtilmemiştir (Şahin, 2013: 203-218). Ayrıca kızı için kaleme aldığı *Defter-i Hatırat* adlı eserinde de bu konuyla alakalı bir ipucuna rastlanmamaktadır. Ancak ölüm tarihini ve yerini tam olarak bilmekteyiz: 13 Nisan 1947, İstanbul.

Ahmet Nedim Bey, Ferit Mehmet Servet ve İfakat Hanım'ın üç oğlundan en büyüğüdür. Diğer oğullarından en küçük olan Fikri Servet'in kızı Emine Emel Harunoğlu'nun yaptığı soy ağacına göre 1892'de doğduğu anlaşılmaktadır. Fikri Servet'in doktor olduğunu, Balkan Savaşlarında büyük hizmetlerde bulunduğunu, Çanakkale savaşlarına katıldığını da biliyoruz. 1955 yılında vefat etmiştir. Ancak, gerek söz konusu soyağacının yer aldığı web sitesinde gerek Ahmet Nedim'in *Defter-i Hâtîrât* adlı eserinde gerek Millî Kütüphane müdürü olan Adnan Ötüken'in "Eski Bir Defter 60 Yıl Önceki Kütüphaneleri" adlı bir makalesinde gerekse diğer araştırmalarımızda başka bir ize ulaşamadık. Adnan Ötüken'in makalesinden burada bahsetmemizin sebebi, söz konusu olan "Eski Defter" in Fikri Servet Bey'in damadı, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü ve Yüksek Denizcilik Okulu hocalarından Avukat Hasan Refik Ertuğ'un, kayınpederinin kütüphanesinde bulduğu ve 298 kütüphane ve 180.000 kitabın kaydının tutulduğu bir defterdir. Ancak bu defterin Fikri Servet Bey'e ait olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir (Ötüken, 1962: 156). Bununla beraber Fikri Servet'in bir kütüphanesinin bulunması ve bu kütüphanede böyle zengin mündericatlî bir defterin yer almasının önemli olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ahmet Nedim'in *Defter-i Hâtîrât* adlı eserini incelediğimizde ise Fikri

Servet'in adının bir iki yerde zikredildiğini görüyoruz. Burada bahsedilenler de Fikri Servet hakkında bilgi edinmemizi sağlayamamıştır.<sup>4</sup>

Ahmet Nedim Bey'in küçüğü Mustafa Edip Servet, hakkında TBMM Albümü'nde doğum ve ölüm tarihleri 1881 ve 2 Eylül 1960 olarak gösterildikten sonra şu kayıt bulunmaktadır:

" Erkan-ı Harbiye mezunudur. Londra Sulh Konferansı Askerî Müşavirliği, Veliâht Yusuf İzzettin Efendi Seryaverliği, Üçüncü Kurmay Başkanlığı, İstanbul Ordu Dairesi Başkan Yardımcılığı, Mütareke ve Usera Encümeni üyeliği, Suriye Sınır Tayini Encümeni Başkanlığı, Beyoğlu Mutasarrıf Vekilliği, Halife Seryaverliği, Maden Müdürlüğü, Balya Karaaydın Madenleri Müşavirliği, TBMM II. Dönem (ara seçim), III. Dönem İstanbul; IV., V., VI., VII. ve VIII. Dönem Gümüşhane Milletvekiliği ile IV. Dönem Parlamentolar Türk Grubu Kurucu Üyeliği yapmıştır" (TBMM Albümü, 2012).

Ayrıca Mustafa Edip Servet'in İttihat ve Terakki'nin ilk şekli olan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer aldığını biliyoruz. Balkan Savaşı'nın başladığı yıllarda Karargâh-ı Umûmî'de memurluk yapan Mustafa Edip, savaşın ilerleyen dönemlerinde İkinci Kolordu Erkân-ı Harbiye Riyâseti'ne (Kurmay Başkanlığı'na) tayin edilmiştir. Mütareke yıllarında İstanbul'da kurulan Karakol Cemiyeti'nde görev alır. Mekke'ye Atatürk'ü temsil etmek adına şapkayla giren ilk milletvekili de odur (Hülâgü, 1998: 37-43). Bunlara ek olarak, Prof. Dr. M. Metin Hülâgü makalesinde, Mustafa Edip Servet'in Ankara Farmason locasının önde gelen (grandmaster) bir üyesi olduğunu söyledikten sonra kişiliği ve kısmen de eğitimi ile ilgili şunları söylemiştir:

"Kısa, dolgun ve neşeli biri olan Edip, opera ve eski Türk şarkılarına düşkündür. Cumhurreisi ile yakınlığı ve nezdinde ağırlığı olan birisidir. Fransızca, İtalyanca, Rusça ve Almanca bilmektedir"(Hülâgü, 1998: 37-43).

Ahmet Nedim'in ailesi ve aile çevresiyle ilgili Vedat Nedim Tör'ün vefatı üzerine Milliyet Gazetesi'ndeki ilan şu şekildedir:

---

<sup>4</sup>Ahmet Nedim *Defter-i Hâtırât*'ta Fikri Servet Bey'in adını, genellikle, Nevhîz ile ilgili anılarını aktardığı kısımlarda anmıştır: "Nerede şırınga? Bakın, kapıyı çalan Edîb Bey mi? Hadi çabuk aşağıdan Fikri Bey'i çağırın..." gibi sözlerle seni susturmak isteriz." (s.166)



"Yemen ve İzmir kumandanı merhum Ferit Servet Paşa ve merhume İfakat Hanımefendi'nin torunu, merhum Nedim Servet ve Behice Tör'ün oğlu, merhum Edip ve Fikri Servet Tör'ün yeğeni, Alice Tör'ün altmış senelik sevgili eşi, Engin ve Manuella Tör'ün babaları, Eren Serra Tör'ün dedeleri, Nevhiz Türkmen ve Gülgün Aysay'ın ağabeyleri, merhum Ord. Prof. Abdullah Türkmen ve Op. Dr. Faik Aysay'ın kayınbiraderi, Türkmen, Oswald, Aysay, Timurkan, Selgil, Harunoğlu, Ertuğ Solaksubaşı ailelerinin dayı ve amcaları, eski basın yayın umum müdürlerinden basın ve camiasının ve edebiyatımızın mümtaz simalarından eski radyo evi müdürü ve Türk folklorunun büyük insanı Dr. Vedat Nedim Tör 9.4.1985 Salı günü vefat etmiştir" (Milliyet, 11.04.1985: 7).

Bu ilanda adları geçen şahsiyetleri araştırmak bir hayli zamanımızı aldı, ancak yeterince bilgi edinemedik. Yalnız Ahmet Nedim'in geniş bir aile çevresi bulunduğu görülmektedir. Bütün çalışmalarımıza rağmen en geç 2014'te vefat ettiğini bildiğimiz<sup>5</sup> bu kişilerden sonraki kuşaktan kimse ile görüşemedik, dolayısıyla bilgi edinemedik. Mesela Ahmet Nedim'in en küçük kardeşi Fikri Servet Bey'in kızı olan Emine Emel Harunoğlu'nun soyağacını göstermek için düzenlenen web sitesinde<sup>6</sup>, yeni kuşak hariç, aile fertlerin isimlerini görmekteyiz. Şu an hayatta olan fertlerin isimleri gizli tutulmuş, sadece soyadları belirtilmiştir. Derman, Harunoğlu ve Özden soyadlarını taşıyan bu kişiler hakkında tam bir bilgi bulunmadığı için de araştırmalarımız sonuçsuz kalmıştır.

Ahmet Nedim'in eğitim durumu hakkında da maalesef elimizde bilgi bulunmamaktadır. Fakat Ahmet Nedim Bey'in, tarihini bilemesek de, Behice Hanım ile evlendiğini biliyoruz. Behice Hanım'dan Vedat Nedim Tör'ün dışında iki de kızı olmuştur. Büyük kızı *Defter-i Hâtırât* kendisi için yazılmış olan, Yüksek Mühendis Ord. Prof. Abdullah Türkmen ile evlenen Hatice Nevhiz Türkmen, küçük kızı ise Op. Dr. Faik Aysay'ın eşi Gülgün Aysay'dır.

Eğitimiyle ilgili net bir şey bilmiyor olsak da, *Defter-i Hâtırât* adlı günlüğünde hangi meslekle uğraştığı konusunda kesin kayıtlar bulunmaktadır. Bu bilgilere göre, Ahmet Nedim Bey, Meşrutiyet'in ilanından sonra Harbiye Nezareti'nde

---

<sup>5</sup> Bu bilgiyi Milliyet'in 19.08.2014 (Vedat Nedim Tör'ün oğlu Engin Tör'ün vefat ilanı) tarihli nüshasından elde ediyoruz.

<sup>6</sup> Yukarıda bahsi geçen sitenin tam adresi şudur: <https://www.myheritage.com.tr>Harunlar>

başkâtiplik görevinde bulunmuş, daha sonra Enver Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne tayiniyle birlikte askerî memur olarak Harbiye Dairesi Riyâseti'nde görev almaya başlamıştır. Bu vazife değişimini sebepleriyle birlikte eserinde şöyle anlatmıştır:

*"İlan-ı Meşrutiyet'ten sonra beni Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Dairesi başkâtibi yapmışlardı... Beş seneden biraz fazla bir müddettir o vazife ile mükellef ve meşgul idim. Enver Paşa'nın Harbiye Nezâreti'ne tayiniyle beraber orduda görülen faaliyet ve icrâât bittabi Harbiye Nezâreti'ne de teşmil edilmek lâzım gelirdi... Edildi. Nezâret devâir ve şua'batı yeni bir teşkilâta tâbi tutuldu. Askerî ve mülkî pek çok zevât tekaüd veya ihraç olunmak suretiyle daire mevcudu mükemmelen tarandı.*

*Bu hususta, Müşir Liman Sanders Paşa'nın taht-ı riyâsetinde Almanya'dan gelen bir aralık âlem-i siyasette pek çok güft ü gûyumucib olan Heyet-i Islahiye'nin de te'sirât-ı mahsûsası görüldü. Birtakım dairelerin, bazı me'mûriyetlerin ilga ve ihyâsı sırasında devâir başkitabetleri de lağvolundu. Birçok rûfeka bu aralık tekaüd edildilerse de Mektupçu Bey'le beni şâyân-ı istihdam görmüş olacaklar ki bize ilişmediler ve beni (şimdilik) Harbiye Dairesi Riyâseti refakatine verdiler. (...) Evet kızım; şimdiye kadar sivil bir kâtip olan baban bundan sonra bir asker kâtip oluyor" (Tör, 2000: 132-133).*

Belli ki Ahmet Nedim, Harbiye Nezaret'ine girmezden önce "sivil bir kâtip"ti. Ama nerede kâtiplik yaptığı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Burada savaşla ilgili şiirleri dolayısıyla Harbiye Nezareti'nde istihdam edildiğini tahmin etmek zor olmasa gerek.

Harbiye Nezareti'ndeki görevi Ahmet Nedim Bey'in hayatında ve eserlerinin oluşum açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde savaşların neden olduğu zorlu ve sıkıntılı dönemlerde yaşamını sürdürdüğü İstanbul'dan çıkarak, pek çok yeri/cepheyi gezmiş, savaşın açtığı yaraları kendi gözleriyle görmüş ve yüreğiyle hissetmiş, eserleriyle de hissettirmiştir. Yaptığı bu gezilerle ilgili *Defter-i Hâtırât'a* önemli notlar düşmüştür. İlki 7 Kasım 1915 tarihli kayıdır.

*"Yine bu defterde birçok intibaâtı bulunan dünkü Balkan Harbi fecâyinin acı ve siyâh hâtıralarını bir sût-re-i şan ve şerefle örten ve babanı kırkıdan sonra, kardeşini de*

*mebde-i hayat-ı şebâbında birer saz şairi yapan Çanakkale müdafaâtını<sup>7</sup> yakından görmek ve her karış toprağı yüzlerce Türk kanına mal olan o kanlı saha-yı harbi baştan başa dolaşıp ziyaret etmek en büyük emelim idi. Zuhûr eden bir fırsatı fevt etmedim.<sup>8</sup> Teşrinievvelin birinci perşembe günü Sirkeci'den bindiğim trenden Muratlı'da inerek, karadan Tekfurdağı, Gelibolu tarikiyle üç günde saha-yı harbe vâsıl oldum ve ondan sonra on beş gün kadar bütün Rumeli ve Anadolu'daki mevâkii dolaşarak top ve tüfek tarrakaları arasında pek heyecanlı fakat cazip bir hayat-ı heycâ geçirdim."*

Ayrıca, bu sözlerinden sonra, orada pek çok kahramanlık hikâyelerini dinlediğini, ancak defter müsait olmadığı için günlüğe nakledemediğini ve duyduğu hikâyeleri manzumelerinde işleyeceğini söylemektedir:

*"Oralarda dinlediğim menâkıb-ı fedâkârinin, oralarda bir şâhid-i fâhuru olduğum hayat-ı kahramânenin tafsilâtına, defterin müsait değil. Bunların bazı mahsûsâtını, bundan sonra vücuda gelecek manzumelerimde göreceksin"* (Tör, 2000: 207).

İstanbul dışında ikinci seyahati Erzurum'adır. Bu bilgi 6 Aralık 1915 tarihli kısımda bulunmaktadır. Yalnız *Defter-i Hâtırat*'taki bu kısım oğlu Vedat Nedim Tör tarafından doldurulmuştur. Çünkü Ahmet Nedim kendisi olmadığı zaman günlükteki notlar devam etsin diye defteri oğlu Vedat Nedim'e bırakmış, o da sadece bir günlük not düşmüştür (Tör, 2000: 211). Vedat Bey, babasının Mahmut Kâmil Paşa'nın ordusu için istediği parayı teslim etmek üzere Erzurum'a gittiğini söylemektedir:

*"Erzurum Üçüncü Ordu Kumandanı Mahmut Kâmil Paşa, Harbiye Nezâreti'nden, ordusunun temin-i maişet ve levâzımâtı için iki yüz bin lira istemiş... Fakat oralara (kışın bütün vahşetiyle yaşandığı bir zamanda) kimse gitmeye cesaret edememiş... Yalnız seyahati hilkaten pek seven ve Mahmut Kâmil Paşa'ya cidden pek samimî bir muhabbetle merbut olan babana bu bir vesile olmuş ve hemen bu mühim meblağı götürmeyi tekellüf etmiş... Ve o*

---

<sup>7</sup>Burada bir zühul olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim *Defter-i Hâtırat*'ın 18. sayfasında "Nazım ve şiirle, hele on beş yirmi seneden beri hiç meşgul değilim" demektedir. Bu da bize 1897 tarihlerini gösterir. Üstelik 1871'de doğduğunu biliyoruz.

<sup>8</sup>Bu fırsatın ne olduğunu bilmiyoruz. Enver Paşa'nın cepheye gönderdiği edebiyatçılar heyetinde de Ahmet Nedim bulunmamaktadır.

*paketler Erzurum'un buzlu havasına karşı tedâbir-i tahaffuziyeyi mehtevi imiş..." (Tör, 2000: 209).*

Ahmet Nedim Bey, üçüncü ve son -kayıtlara geçen ve bizim bildiğimiz-seyahatinden 31 Aralık 1916 tarihli günlüğünde söz etmiştir. Seyahatinin asıl sebebini tam olarak söylememekle birlikte, *"Filhakika, dört buçuk ton sıkletindeki yetmiş seksen parçalık mühim bir hamulenin bâr-ı mes'uliyetini yüklenerek, şimendifer, araba, otomobil gibi vesâit-i muhtelif-i nakliye ve birçok aktarmalar ile karadan bir Arabistan yolculuğu yapmaktaki müşkilât ancak serseri bir ruh-ı âvâre sâhibi tarafından ihtiyâr ve iktihâm olunabilir!"* (Tör, 2000: 209) cümlesinden bu sefere görev icabı çıktığını anlıyoruz. Ayrıca geziyle ilgili şu tafsilatı vermiştir:

*"(...) Ancak Şam'a kadar temâdî edecek bir seyahatten istifâde -Nasreddin Hoca'nın, hamam için izin alıp da Bursa'ya giden karısı gibi- ben de ne Medine'yi bıraktım, ne de Kudüs'ü! Medine'de, Kudüs'te, Şam'da, Cebel-i Lübnan'ın birkaç yerinde, Beyrut'ta, Halep'te, Adana ve Tarsus'ta asgarî üçer dörder ve azamî onar gün kalmak şartıyla üç ay kadar hemen bütün Suriye ve Filistin'i dolaştım" (Tör, 2000: 209).*

Daha öncede ifade ettiğimiz üzere Cumhuriyet döneminin tanınmış bir kültür adamı olarak tarihte kendisine bir yer edinen Vedat Nedim Tör'ün babası olan Ahmet Nedim'in hayatını ele alırken önemli bir nokta üzerinde durmak gerekir. O nokta, Ahmet Nedim'in şiirler yazması ve bu alanda eserler yayımlamasıdır. *Defter-i Hatırat'*ın daha ilk sayfalarında yer alan bir ibare Ahmet Nedim Bey'in şairliği açısından bize çok önemli bir ipucu vermektedir. Bu satırlarda Ahmet Nedim Bey kızının doğumunun üzerine kaleme aldığı bir manzumeyi aktarırken on beş yirmi seneden beri şiir yazmadığını söyler. Bu günlüğü 1912 yılında yazmaya başladığı gerçeğinden yola çıkacak olursak, Ahmet Nedim Bey'in 1892-1897 yılları arasında şiir yazmaya başladığını söyleyebiliriz. Ancak elimize o dönemin süreli yayınlarından herhangi bir şiiri geçmediği için bu zaman aralığında yazdığı şiirlerini yayımlayıp yayımlamadığı konusunda kesin bir sonuca varamıyoruz. Günlükte bu konu hakkında şu ibareler yer almaktadır:

*"Nazım ve şiirler, hele on beş, yirmi seneden beri hiç meşgul değilim. Fakat bulunması dâi-i müşkilât tarih mes'elesi, şu suretle pek suhûletle halledildikten*

sonra iş kolaylaşmış sayılırdı. Varsın baba yâdigârı olarak kızımın bir de manzum tarih-i velâdeti bulunsun dedim. Vakit buldukça, öncesi ve ertesi gün uğraşarak, yevm-i velâdetinden bir hafta sonra şu manzumeciği vücuda getirebildim:

Allah u ekber Allah u ekber  
Bir lutf-i nevle olduk mübeşşer  
Cism-i latifi, nâzende gül-i ter  
Mahsûl-i ömrüm, bir nazlı duhter  
Mehd-i vücuda bahşet dizîver  
Etvârı şirîn-enzâr-ı dilber  
Dîdârı hoş-bû bir verd-i ahmer  
Feryâdı gûyâ, savt-ı kebûter  
Bir nûr-ı zî-rûh bir rûh-ı ezher  
Her tavrı câzib her hâli hoş-ter  
Yümn-i kudümü ihsân-ı diger  
Hamden kesîren Allahu ekber  
Bir geldi fikre târîh-i cevher:

**Hadîce Nevhîz olsun mu'ammer!"** (Tör, 2000:18).

Ahmet Nedim Bey adını, asıl olarak, Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşları sırasında yazdığı manzume ve denemeleriyle duyurmaktadır.

Millî edebiyat dönemi şair ve yazarlarımızın arasında değerlendirilen Ahmet Nedim Bey, eserleriyle vatan ve millet sevgisini ayakta tutup halkın inancını, güvenini en üst perdeden hissetmesini sağlamaya çalışmış, Harbiye Nezareti'ndeki görevi dışında da kalemiyle halka ve orduya büyük hizmetleri olmuştur. Burada bu eserlerini kronolojik sırada ele almak istiyoruz.



### 3 ESERLERİ

#### 3.1 Defter-i Hâtırât<sup>9</sup>

Ahmet Nedim Servet Tör; Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşları sırasında "Ahmed Nedim" ve "Nedim" adları ile birçok manzum ve mensur eser kaleme almıştır. Bu eserlerin ilki *Defter-i Hâtırât*'tır. Bu günlüğü yazmaya 1912 yılında başlamıştır. Günlükteki son tarih 31 Aralık 1916'dır. Bu Nevhîz'in doğumundan üç yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Günlükte Nevhîz'in adım adım gelişimi, geçirdiği hastalıklar kaydedilmiş, ailede yaşanan önemli olaylar, ülkenin sosyal ve siyasî meseleleri, doğal afetler gibi pek çok konu üzerinde durulmuştur. Kızı merkezde olmakla birlikte o döneme ait meseleler her kayıta yer almıştır. Dış dünyada olan bitenden bihaber olan Nevhîz ile anlayabilirmiş gibi sohbet eden Ahmet Nedim, tuttuğu kayıtlarda siyasî meselelere neden yer verdiğiyle ilgili ileride kızının sorma ihtimaline karşılık şu açıklamayı yapar:

*"Şu defteri, okuyup anlayacak bir çağa geldiğin zaman, sana taalluk etmeyen bu tarihî sahifelerin vücûdunu, belki fazla görecek ve 'Acaba babam, bu bî-lüzûm şeyleri niçin yazmış?' gibi bazı mütalaalarda bulunacaksın kızım. Evet, senin için filhakika boş ve bî-lüzûm şeyler. Fakat kızım, eğer sen, bu satırların yazıldığı günlerde biraz nasîbedâr-ı hiss ü idrâk olacak bir sinde bulunsa idin, babanı mazur görecektin. Öyle felâketli bir an-ı tarihîde bulunuyoruz ki, ihtimâl bu elîm eyyâm-ı ömrümüz bile, 'Geçmiş zaman olur ki hayâli cihân değer!' tahassürâtına bir zemîn-i müsaid teşkil edecek!"* (Tör, 2000: 29-30).

Böyle masum bir sebebi de olsa Ahmet Nedim, Osmanlı Devleti'nin, Türk tarihinin en muhterem bir dönemini yaşayan Ahmet Nedim, yaşananları her vesile ile kayda geçmektedir. Esasen onun bütün eserlerine bu gözle bakmak gerekir. Her eser tek tek ele alınırken bunu göreceğiz. Yalnız burada edebî

---

<sup>9</sup>Ahmet Nedim Bey günlüğünü yazmaya 1912 yılında başlar ve günlük 31 Aralık 1916'da biter. Yayını ise 2000'dir. Bu durumda, kronolojide bu eserden en son bahsetmemiz gerekir. Fakat Ahmet Nedim diğer eserlerinde sık sık günlüğe atıfta bulunur. Yaptığı bu atıflardan doğabilecek karışıklığı önleyebilmek için bu eserle başlamayı uygun bulduk.

şahsiyet ile dönemi arasındaki ilişkinin anlamını gösteren bir alıntıya yer vermek istiyoruz.

Elias Canetti'nin Herman Broch'un ellinci yaş günü için 1936 yılında Viyana'da verdiği bir söylevde gerçek yazarlarla ilgili şunları söyler: "*...bizim anladığımız yazar, çağının tiryakisidir... her şeyiyle o çağın malıdır... kopması olanaksız bir zincirle bağlıdır o çağa, düşünebilecek en geniş anlamda çağı tarafından tutuklanmıştır; gerçek yazarın bu anlamdaki tutsaklığı, onun kendi çağından başka bir zamanda kök salmasını olanaksız kılacak denli mutlak olmalıdır*" (Cemal, 2014: 39). Ahmet Nedim de zamanının tiryakisi olmuş, yaşanan gerçekleri kaydetmiştir. Nitekim kızına verdiği izahattan da bunu anlıyoruz. Ahmet Nedim'in çağının yazarı olması konusunda Nevin Meriç, Bilim ve Sanat Vakfı'nın düzenlediği Otuz Baştan Yaz Beni Sempozyumu'nda sunduğu tebliğde şunları söyler:

*"Ahmet Nedim kızı üzerinden topluma kendini tanıtan, aktaran sivil-gündelik hayata dair özne olurken, günümüz popüler tarihine de önemli katkılar sağlamaktadır"* (Meriç, 2011: 3).

*Defter-i Hâtîrât*'ta 1913 yılına ait altmış bir, 1914 yılına ait yirmi beş, 1915 yılına ait yirmi bir ve 1916 yılına ait beş olmak üzere toplam 112 gün, tarih ve kayıt yer almaktadır. Ahmet Nedim Bey, eşinin rahatsızlığı dolayısıyla günlüğü kızının doğumundan yirmi beş gün sonra yazmaya başlamıştır. 1916 yılında da nedenini bilmediğimiz bir kopuklukla ancak beş metin yazmış ve sonra gerisi gelmemiştir.

Defterin dili oldukça sade, akıcıdır. Anlatımını görsellerle desteklemesi hem kaynak oluşturması, hem de okumayı keyifli hâle getirmesi açısından önemlidir. Bütün bunların dışında önemli olan bir şey var ki o da, günlüğün kişinin kendisi dışında başka birisi için tutulmuş olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında, Batılı anlamda günlük yazım örneğidir diyebiliriz. Nevin Meriç, günlük hakkındaki tebliğinde/yazısında şunları söyler:

*"Aslında tek merkezli yaşanmışlık, çift taraf kullanılarak farklılaştırılmış, taraflar üzerinden resimlenerek anlatı zenginleştirilip, hakikate yaklaştırılmak istenmiştir. Taraflardan biri olan Nevhîz'in durumuna endirekt katkısı ise, babanın zihinsel derinliğinin, yazı formunda aşikâr olmasına vesile olmaktadır.*



*Günlüğün dili aynı düzlemde yaşadığı kabul edilen eşitler arası bir hitap tarzıdır. Bu durum Ahmet Nedim'in Nevhîz üzerinden kendi kendisiyle kurduğu anlatı dili olarak da tanımlanabilir. Bu eşitlemeyle geleneksel baba-çocuk ilişkisini anlatan ifadelerden uzaklaşılarak, toplumsal alanda yeni yeni revaç bulan modern kabullerdeki baba/arkadaş-çocuk ilişkisine doğru evrilmenin ilk örneklerini görmek mümkün olmuştur diyebiliriz" (Meriç, 2011: 7).*

*Defter-i Hâtîrât*, sadece, dönemini yansıtması açısından değil, Ahmet Nedim'in kendisiyle bilhassa eserleriyle ilgili verdiği tafsilat bakımından da önemlidir.

### **3.2 Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu<sup>10</sup>**

Ahmet Nedim Servet Tör'ün mensur olarak yazdığı eserlerinden ilki *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu*'dur. 1913 yılında kaleme alınan bu eser, kırk sekiz sayfalık bir bildiri mahiyetindedir. Bildiri olarak adlandırmamızın sebebi, devlet ve milletin kurtuluşu adına halkın aktüel zamanda yapmasını istediklerini, kendince doğru olanları doğrudan halka seslenerek bir hitabet edasıyla vermesidir. Amacına uygun olması dolayısıyla eser, risale şeklinde ücretsiz dağıtılmıştır. Nitekim eserin kapağında göze ilk çarpan nokta "Parasız dağıtılır" ibaresidir. Bu nokta ile ilgili Ahmet Nedim, *Defter-i Hatîrat*'ta önemli açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalar Ahmet Nedim'in bu eseri yazmaktaki gayesini göstermesi açısından da oldukça önemlidir. 27 Teşrinisânî 1913 tarihli kaydına şu satırları düşmüştür:

*"Bulgarlar ve Yunanlılarla akd-i musâlaha olundu. Harb münasebetiyle memleketlerine giden birçok Bulgarlarla Yunanlılar peyderpey İstanbul'a gelmeye başladı. Zâten Müslümanları iktisâden pek kuvvetli bir çember içine almış olan milel-i gayr-i müslime ve hassaten Rumların ve Yunanlıların bizim topraklarımızda kazanmış oldukları paralarla Yunan hükümetine öteden beri vâki olan muavenât-ı nakdiyesiyle ihrâz edilen galibiyet, gönlümüze pek girân gelmişti. Câhil halkımızın, bunca felâketlerden sonra yine o mağazalardan ayrılmayacakları da pek tabîî görülüyordu. Belki kızım, siz, kendi emtia-yı dâhiliyemizi hakîr görmenin ne demek olacağını takdîr edemeyeceksiniz. Hâlbuki biz, yani şu zamanın adamları, başımızdaki festen, kurdeleden*

---

<sup>10</sup>Ahmet Nedim, *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu*, İstanbul,1913, s.1-48.

*ayaklarımızdaki çoraplara, kunduralara varıncaya kadar kâmilten Avrupa emtiası içinde bulunuyoruz ve bunları da bir Müslümandan değil, Hristiyandan ve hassaten Rumlardan alıyoruz. Onlar da, bizden kazandıkları paralarla Yunan hükümetine zırlılar hediye ediyorlar!*

*Halkımızı artık biraz da yerli mallarına ve semere-i ticaretlerini yine bizim memlekette kullanacak Müslüman tüccar ve esnâflara terğib için ikaz etmek lâzım idi. Gazetelerin üstü kapalı yazdıkları şeyler ve buna dair neşredilen eserler, hemen hiçbir te'sir yapamıyordu. Ben, ekseriyet-i uzması ve hassaten taife-i nisâsı gazete okumayan ve hele para ile satılır kitaplara metelik vermeyen bu koca şehir halkına, maksad-ı malûmu zor ile anlatacak bir çâre düşündüm. Felâketlerimizi ve esbâbını gayet açık bir lisân ile yazarak meccânen dağıtmaya karar verdim ve derhâl Müslümanlara Mahsûs diye küçük bir risalecik yazdım... İki bin nüsha bastırdım ve herkese dağıtmaya başladım. Az zamanda gördüğüm te'sir o kadar büyük oldu ki, bu risaleciğe biraz şey daha ilâvesiyle ve tahkik edebildiğim kadar Müslüman ticarethânelerinin dahi bir cetvelini tanzim ile yeniden bastırmaya karar verdim. Masârif-i tab'iyeye bazı ticarethânelerce de iştirâk olunarak şimdilik yirmi bin nüsha meydana çıkarabildik fakat bunun karîben birkaç yüz bin nüsha basılacağına ve bütün Anadolu'ya dağıtılacağına pek eminim. Çünkü vâki olan talep o kadar çok ki, bir milyon nüsha bile yetişmeyecek ve te'sirâtı o kadar şiddetle mahsûs ki, bütün ticarethâneler ister istemez yardım edecek. Zâten ben, bundan hiçbir istifâde-i maddîye aramıyorum, halka meccânen dağıtıyorum fakat tüccarlara para ile veriyorum" (Tör, 2000: 122-123).*

Bu cümleler yazarımızın eserini neden herkes okusun diye ücretsiz dağıttığını çok net gösterir.

*Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu'nu iki bölüme ayırabiliriz. İlk bölümünü halka sesleniş oluşturur. Eserin hemen başında "Rica" başlığı altında bir paragraflık bölüm yer alır. Bu bölümde Ahmet Nedim, "Memlekete, millete küçük bir faydası olur ümidiyle yazıp masraf ederek bastırduğumuz ve parasız olarak dağıttığımız şu risaleciği alanlar okuduktan sonra yırtıp atmasın... Kendisi gibi bir Müslüman'a versin. Okumak bilenler de bilmeyenlere okuyup anlatarak şu suretle, kendi de memleketin hayrına küçük bir hizmet etsin." (Ahmet Nedim, 1913: 2) diyerek ve özellikle vurgulayarak anlatacaklarından*

her Müslüman'ın haberdar olmasını istemiştir. Çünkü ona göre anlatacakları, kan kaybeden Osmanlı'nın kurtuluş yollarından biridir.

Rica bölümünden sonra "Ey Müslümanlar! Hanımlar... Efendiler!" nidasıyla halka seslenerek, onlarla konuşmak istediğini söyleyerek ve Türk milletinin uzun zamanlar üzerinden etkisini atamayacağı Balkan Harbi ve yaşananları hatırlatmaya başlayarak asıl konuya adım atar. Felaketlerle dolu günlerin sebebi olan Balkan Harbi'nde dört düşman birlik olarak saldırıya geçmiş, koca Rumeli'yi yakıp yıkarak, Çatalca önlerine kadar dayanmıştı. Ahmet Nedim'in ilahi adalet olarak nitelendirdiği bir sebeple dört düşman birbirine düşmüş ve Türk milleti bundan istifade ederek Kırkkilise tarafını kurtarabilmişti; fakat Türk milletinin bir an için yaşadığı bu sevinç aslında bir zafer değildir. Kaybedilen şeyler o kadar çok ki kazanılan bir vilayet kadar yerin sevinci Türk milletinin gönlünde okyanusta bir zerrenin tuttuğu yer kadar bile olmayacaktır. Nitekim *"telef olan yüz binlerce canlardan başka, bugün milyonlarca Müslümanlar, Türkler düşmanın ayakları altında eğiliyor... O her birisi kapılarında baş olan hizmetçi, baş olan yanaşma kullanan dünkü zengin beylerin, ağaların kızlarından, çocuklarından bugün kimisi, sokaklarda dileniyor... Kimisi, meyhanelerde düşman askerlerine rakı dağıtıyor... Kimisi, kundura boyacılığı ediyor. Hulâsa, bir lokma ekmek bulabilmek için her birisi bir yolda sürdürüp duruyor"* (Ahmet Nedim, 1913: 4). Yüz binlerce insanla birlikte koca koca ülkeler de kaybedildi. Hâl böyle olunca, Ahmet Nedim için sadece bir vilayet yeri kurtarmış olmanın yaşanan onca acıdan, işitilen onca hakareten sonra hiçbir manası yoktur. Peki, Balkanlarda yaşanan bu felaketlerin yaşanıyor; Selanik'te, Yanya'da ve diğer Balkan şehirlerinde Yunan bayrağının sallanıyor olmasının sorumlusu kimdir? Ahmet Nedim'e göre Türk milletinin kendi elidir. Neden mi? Çünkü *"Çanakkale Boğazı'ndan dışarıya çıkmadık, Selanik'e adalara imdâd edemedik, Yunan'a karşı koyamadık, karşımızda düşmanın Averof zırhlısı vardı"* (Ahmet Nedim, 1913: 7). Bütün bu nedenlerin arasında İmroz ve Mondros Deniz muharebelerinde Yunan deniz kuvvetlerine hizmet eden Averof zırhlısının mevcudiyeti önemlidir. Çünkü yazının neredeyse tamamı bu zırhlının varlığı üzerine şekillenmiştir. Nitekim Ahmet Nedim'e göre, toplam nüfusu Rumeli'deki vilayetlerindeki nüfusun yarısı kadar bile olmayan Yunan ordusu, bu zırhlı ile savaştan galip çıkmıştır. İşte, bu bir tek gemi, Türk

milletinin elini kolunu bağlamış, Yunanlıların diğer düşmanlarla birleşerek Balkanlarda felaket rüzgârları estirmelerine sebep olmuştur. Bizim bu rüzgârda savrulup gitmemizin nedeni ise, Averof gibi bir zırhlımızın olmamasıdır. Yani teknolojik yetersizliktir. Üzerinde uzun uzadıya durulan bütün bu konulardan sonra Ahmet Nedim, halkın soracağını düşünerek, asıl kilit soruyu sorar: "*Nasıl oluyor da, bizim ancak bir iki vilayetimiz büyüklüğünde olan küçük bir Yunan hükümeti, böyle bizimkilerden güzel, kuvvetli bir gemi alabiliyor?*" (Ahmet Nedim, 1913: 8). Bunu da şöyle açıklar:

*"Evet, o küçük, o miskin Yunan Hükümeti, kendine kalsa böyle zırhlılar alamaz. Çünkü almak için para bulamaz. Fakat zırhlıyı alan hükümet değil, millet!"* (Ahmet Nedim, 1913: 8).

Ahmet Nedim'in burada işaret ettiği kaynak dikkate değerdir. Çünkü gerek şiirlerinde, gerek günlüğünde, gerekse mensur eserlerinde millet olma bilincine ve sorumluluğuna daima vurgu yapmış ve bu iki kavramı her şeyin üstünde tutmuştur. Nitekim cümlelerin devamında da Averof adlı bir Rum'un Yunan Hükümeti'ne yaptığı bağış sonucu hükümetinin koca bir savaşı kazandığını ve bunun yanında hem Yunanistan'ı hem de birçok milleti büyüttüğünü söyler. Ancak Ahmet Nedim'in içini acıtan bir durum var ki o da, Averof adlı bu Rum'un Osmanlı topraklarında yaşayan sıradan bir vatandaş olmasıdır. Yani ona göre; bir nevi yılanı kendi içimizde, kendi ellerimizle besledik. Nitekim döneminin İstanbul'undan, İstanbul çarşılarında bulunan mağazalardan ve bu mağazaların sahiplerinden uzun uzadıya bahsedince bu anlaşılmaktadır. Dönemin İstanbul çarşılarına ait panoramayı o kadar canlı vermiştir ki, nedenler ve sonuçlar arasındaki bağlantıyı Ahmet Nedim gibi kurmamak mümkün değildir. Ne demek istediğimizi daha iyi anlatabilmek adına alıntıyı olduğu gibi vermek istiyoruz:

*"Çarşıya çıktığımız zaman, şöyle bir etrafımıza bakalım... Dükkânları, mağazaları bir gözden geçirelim... Ne görürüz?"*

*Mahalle bakkallarından tutunuz da, en sapa yerlerde veya bir aylık kirası kırk-elli lira ve belki daha fazla eden işlek, en büyük caddelerde, büyük büyük mağazalar içinde alış verişte meşgul yüzlerce, binlerce Rum vatandaşı!*

*Süslü, yıldızlı camekânların, içine dizilmiş her türlü malların, rafları dolduran çeşit çeşit kumaşların arasında, yine mağazalar kadar süslü ve açık başlı birçok şık Rum vatandaşlar!*

*Bunların kuytu, sapa yerlerdeki dükkânlarda birtakım yağ içinde pisleri de vardır... Fakat hiçbirisi de boş duramaz... Kimisi, büyük yağ fiçilerinin zeytinyağı tulumlarının arasında didinir. Kimisi süslü mağazaların içerisine günde bin bir dil dökerek sizi sokmaya çalışır... Kimisi, içeriye giren müşterilere mutlaka bir şey satabilmek için uğraşiyor.*

*Haydi biz de, bir şey almak için değil, şöyle bir gezip görmek için, daha doğrusu kapıdaki çelebinin kırıla döküle yaptığı davetlerine karşı bir kabalık etmiş olmamak için içeriye girelim... Derhâl birkaçı birden etrafımızı alır ve (Ne arzu buyurur hanım efendimiz?) yahut (Ne emredersiniz bey efendimiz?) gibi parlak lakırdılarla yanımıza sokulur... Siz meselâ, asılı bir mendille veya kenarı meydana çıkarılmış bir kumaşa biraz fazlaca baktınız mı, hemen; o cins malların kendilerinde en güzel ve son modası bulunduğunu söyleyerek o renklerini önünüze düzmeye başlar. Siz, isterseniz, lüzumu olmadığını almayacağınızı söyleyiniz; o sıkılmaz, yorulmaz ve hele hiç üşenmez, muttasıl mendil veya kumaş paketlerini aça aça önünüze yığar. Bir derecede ki, nihayet bu kadar uğraşmaktan, bu kadar didinmekten, o heriften ziyade, siz sıkılırsınız ve ihtiyacınız olmadığı hâlde utandığınız için birkaç mendil alır veya pek hoşunuza giden bir kumaştan bir çarşaflık kestirirsiniz. Ve ekseriya başkalarına fiyat kesilmiş ise de, sizi müşteri etmek için bir miktar ikram da yaptığını söyleyerek bin teşekkürler, bin mersilerle bedelini sizden alır(...)" (Ahmet Nedim, 1913: 9-11).*

Geri kalan satırlarda ise bu anlattıklarına, Ahmet Nedim, bin bir hoş muamele ile malını satan Rum tüccarların; Ahmet Efendi'nin aldığı altmış parçalık mendilin yirmi lirasını, Fatma Hanım'ın kelepir olarak iki liraya kestirdiği bir çarşaflığın yarım lirasını Yunan hükümeti namına ayrı ve hususî bir hesaba geçirdiğini ekler. İşte, küçücük hükümetin kaynağı; İstanbul'da, Konya'da, İzmir'de, Çin'de, Amerika'da ve bunlara benzer birçok yerde geceli gündüzlü durmadan çalışan, on paralık bir müşteriyi kaçırmamak için on saat uğraşan bu Rumlardır. Ve Ahmet Nedim'e göre Müslümanlar, Rumlardan alış veriş yaparak kendi elleriyle Yunan'ın aldığı o zırhlıların, topların, tüfeklerin parasını temin

ediyor. Bu düşüncesini defalarca tekrarladıktan sonra son kez "*Tekrar ediyoruz: Yunan'ın gemilerinden, silahlarından birçoğunu biz aldık ve yukarıda dediğimiz gibi, kendi memleketlerimizin üzerine düşman bayraklarını, biz kendi ellerimizle dikmiş olduk!*" (Ahmet Nedim, 1913: 15) diyerek bu düşüncesini âdeta halkın zihnine kazımak istemektedir.

Ahmet Nedim'in dikkat çekmek istediği bir başka konu daha var ki o da, İstanbul'daki mağazaların çoğunun Rumlar tarafından işletilen dükkânlarda, mağazalarda çalışan işçilerin sadece kendi milletinden insanlar olmasıdır. Ona göre, Rumlar kendi kazançlarından başkalarını değil, ancak kendi hemcinslerini kazandırmak ister. Yine, aynı nedenle hiçbir Rum zorda kalmadıkça bir Müslüman'dan alış veriş yapmaz. Çünkü onlar, "*keselerindeki parayı bir yabancıya kısmet etmekten pek sakınır. On parasını bile yabancılardan sakınır*" (Ahmet Nedim, 1913: 16). Ona göre, bu hususta, bizim kadar kayıtsız hiçbir millet yoktur. Yaşanan bunca sıkıntıya rağmen gözler mağaza sahibinin milletini değil, mağazadaki malları görüyor. Bu körlüğün sonu ise yok olmaktır. O yüzden, Ahmet Nedim, halkına ilerisini düşünmeleri, paralarının kıymetini bilmeleri ve tüccar olmaya, zengin olmaya gayret edip milletine, dinine sarılmaları için seslenir. Bu seslenişten sonra söylediklerinin haklılık payını ortaya koymak amacıyla yaşanmış bir vakayı anlatmaya başlar. Bu vaka, 1880'lerden 1907'ye kadar Mısır'da yüksek komiserlik görevinde bulunan Lord Cromer'in eşi ve bir Müslüman hizmetçi arasında geçmektedir. Bu anekdotu Ahmet Nedim'in aralarda yaptığı yorumların daha iyi anlaşılması için kendi ağzından birebir vereceğiz:

*"Hâlâ İngiliz Hükümeti'nin idaresi altında bulunan Mısır'da, bundan beş on sene evvel, İngiltere Hükümeti'nin en büyük memuru olarak Lord Cromer isminde bir adam vardı ve Mısır'da âdeta bir padişah gibi hüküm sürerdi. Bu adam; esasen bir İngiliz lordu olduğundan pek zengindi. Kendi hükümeti de ayda bilmem kaç bin lira maaş veriyordu. Bankalardaki parası, kürekle karıştırılacak kadar zengin olan bu adamın, karısı da kendisi gibi ayrıca bir servet sahibi olduğu hâlde -bütün İngiliz karılarının âdetlerinden olduğu üzere- evinin masrafını Lord'un karısı idare ediyormuş. İğneden ipliğe teknil masrafı, muntazam defterlere kaydederek kendisi görür ve pek çok zaman, meselâ mutfak*

*için lazım gelen eti, sebzeyi -âdî bir hizmetçi kadın gibi- kendisi gider çarşıdan almış.*

*Bir gün bu kadına bir top Amerikan bezi lazım olmuş. Beş altı senedir kendi hizmetinde kullandığı ve gayretiyle sadakatinden pek memnun olduğu bir Müslüman hizmetçiyi çağırmış ve eline bir İngiliz lirası vererek:*

*-Filân sokakta, şu isimde bir mağaza vardır. Oraya git... Bu lirayı ver, bekle, bir top Amerikan bezi al da getir.*

*demiş. Hizmetçi gitmiş. O mağazayı bulmuş, fakat mağaza sahibi Amerikan bezi topunun İngiliz lirasına olduğunu ve aşağı verilemeyeceğini söyleyince, aynı malın daha ucuz bir fiyatıyla başka yerlerde bulunabileceğini düşünen açık göz ve sadık hizmetçi, mahza hanımın menfaatine olarak, başka mağazalara da giderek hakikaten ötekinden daha iyi cins bir malı bir meciyeden aşağı bir fiyatla almış ve paranın üstüyle beraber götürüp Lord'un karısına vermiş.*

*Kadın bir topa, bir de geriye getirilen paraya bakmış. Bir meciyeye kârından dolayı hanımdan iltifat bekleyen zavallı hizmetçi, birdenbire:*

*- Niçin benim dediğim yerden almadın?*

*tekdirine muhatap olunca şaşırılmış...*

*- Efendim; o malın daha iyisini ve daha ucuzunu başka bir yerde buldum da...*

*diyecek olmuş. Fakat kadın, lakırdının alt tarafını dinlememiş ve hiddetle:*

*- Evet, daha iyi malları, daha ucuz veren başka mağazalar bulunduğunu ben de biliyorum. Fakat ne o mal bir İngiliz malıdır, ne de o mağazalar bir İngiliz mağazasıdır. Ben, bu alış verişte bir meciyeye kazanmak değil, tamam bir İngiliz lirası kaybettim, çünkü benim istediğim mal bir İngiliz fabrikasının malı, satıcısı da bir İngiliz idi. Benim verdiğim lira da yine bir İngiliz elinde kalacak idi. Hâlbuki senin bana getirdiğin bu mal, bir Fransız fabrikasının malıdır. Satıcısı da şüphesiz bir İngiliz değildir. Bu hâlde, benim altınım kaybolmuş demektir. Milletimin servetinden, böyle bir ziyana sebep olan bir adamı, artık ben hizmetimde kullanamam. Bu günden itibaren hizmetine nihayet veriyorum.*

*diyerek o sadık ve emekdâr adamı kovmuş" (Ahmet Nedim, 1913: 17-18-19).*

Ahmet Nedim'in bu vakayı naklederken kullandığı ifadelerle baktığımızda İngiliz Lord'unun eşini eleştiriyor gibi hissedilse de aslında Türk milletinin bundan ibret almasını istemektedir. Ardından gelen cümleden de olayın aktarılmasının nedeninin ders vermek olduğunu anlıyoruz:

*"İhtimal içinizde, Rumların muamelelerine öfkelenen ve Lord Cromer'in karısının, böyle bir liralık işten dolayı sadık ve emekdâr hizmetçisini kovmasını fazla gören vardır. Fakat hayır! Onlara hiddetlenmeye... böyle muameleleri fazla bulmaya lüzum yok... Biz de onları taklide çalışmalıyız... Biz de, Cenab-ı Hakk'dan, hükümeti ve milleti için her türlü fedakarlığı seve seve icradan çekinmeyecek Averof ve diğer birçok emsali gibi evlatlar temini etmeliyiz. Çünkü ancak bu sayede devlet ve memleketi kurtarabiliriz"* (Ahmet Nedim, 1913: 19).

Tabii ki, Ahmet Nedim'e göre bu noktada taklit edilmesi ve ekonomik olarak güçlenebilmek adına yapılması gereken asıl iş, bir kere dahi olsa, parayı başka milletlerden kıskanmak fikrinin bütün Müslümanlarda, bütün Türklerde uyanmasıdır. Hemen bu konuda okuyucu algısıyla devreye giren Ahmet Nedim, *"Ama siz; bizim fabrikalarımız yok... bizim ticarethanelerimiz yok, istediğimiz şeyleri bizden bulup da alalım? diyeceksiniz."* (Ahmet Nedim, 1913: 20) diye sorduktan sonra peşi sıra cevabını verir. Makara, iğne, kâğıt gibi ürünleri yapacak fabrikaların olmaması, Müslüman tüccarın da olmayacağı anlamına gelmez. Nitekim Rumların sattıkları mallarda kendi fabrikalarının ürünleri değil, Avrupa malıdır. Buradaki mesele yapacağımız alış verişin kârının Müslüman bir Türk'ün kesesine girmesidir. Çünkü Ahmet Nedim'e göre, para en büyük kuvvettir ve millet ne kadar zengin olursa hükümet de o kadar mesut ve kuvvetli olur. Bunun içinde ilk olarak yapılması gereken yerli malı kullanmaya ve Müslüman'dan alış veriş yapmaya yönelmektir. Herkes üzerine düşen vazifeyi layıkıyla yerine getirirse Hacıpulo gibi büyük ve zengin mağazalar iflas edebilir; İzmir, İstanbul, Trabzon kısacası bütün şehirlerin ticareti Müslümanların eline geçer ve pek çok fabrika açılabilir; ancak bütün bunlar kısa zamanda olacak şeyler değildir. Bunun için sabra ve kararlılığa ihtiyaç vardır. Bu nedenle, Ahmet Nedim, halktan üzerine düşeni kararlılıkla yaptıktan sonra sabırla beklemesini istemektedir. Atılacak her adım, yapılacak her girişim ilk senelerde fazla bir değişiklik meydana getirmese de ikinci, üçüncü senelerde kar



kümesi gibi gittikçe büyüyecek ve en nihayetinde sadece İstanbul'da değil yurdun pek çok yerinde fabrikalar açılacak, millî ekonomide ihtiyaç duyulan noktada istihdam sağlanacaktır. Bu istihdamı sağlamak için yapılacak iş, atılacak adım, yürünecek yol sanıldığı kadar meşakkatli değildir. Ahmet Nedim, bu konuda istediklerini basit bir dille ve doğrudan şu şekilde anlatmıştır:

*"İbtidâsından biraz zahmetli gibi görünüyorsa da pek çabuk alışılacaktır. Asıl iş, bir kere tekmîl size lazım olacak şeyleri satan Müslüman mağazalarının, Türk dükkânlarının yerlerini öğrenmekten ve sonra da meselâ on paralık bir kibrit için bile üşenmeyerek oraya gitmekten ibarettir. Uzakça dükkânlardan alınacak eşya için, her zaman yorulmak üzere, biraz tedârikli bulunmak da mümkündür.*

*"En büyük ve en mühim iş ise mümkün olduğu kadar yerli malı kullanmaktır"* (Ahmet Nedim, 1913: 27).

Yerli malı kullanmak hususunda gösterilmesi gereken önemin ve dikkatin altını her fırsatta çizen Ahmet Nedim, insanlardan biraz dahi olsa gereken fedakârlığı göstermelerini rica eder. Öyle ki, Avrupa mallarına bakılınca yerli malları hem pahalı, hem de kaba görülebilir; ancak Ahmet Nedim'e göre o kabalık, bizim şerefimiz, bizim iftiharımızdır. O nedenle, pahalılık bize ucuz ve faydalı görünmelidir. Ahmet Nedim bu noktada hem sorumluluğu, hem de suçu kadınlara yüklemektedir:

*"Arkasındaki elbisenin, başındaki kurdalenin şıklığı, zarafeti ile iftihar eden boş kadınlar; yerli fakat daha kaba, daha renksiz bir elbise içinde, ruhumuzun duyacağı zevki bir kere anlasalar... Bir kere 'Bunlar bizim yerli malımız... Bizim kendi tezgâhımızın mahsülü...' diyebilmekten hissedebilecek millî gururu takdir edebilseler... Türklük, Müslümanlık mahvedilmek istenirken şıklık yapacağız diye eldeki paraları da Frenklere, Yunanlılara kaptırmaktan ve bu suretle kendi ellerimizle kendi mezarımızı kazmaktan korksalar..."* (Ahmet Nedim, 1913: 28).

İnsanların Müslüman mağazalarından alışveriş yapmamasında sadece şıklık yarışı etken değil, aynı zamanda Müslüman tüccarların muameleleri de onları bu mağazalara itmektir. Bilhassa kadınları. Çünkü halk yıllardır Rum tüccarların "pek efendimiz... hanım efendimiz" gibi süslü laflarına alışmıştır. Müslüman tüccarların ise "istersen al!" gibi muameleleri insanların canını sıkacak raddeye

gelebilmektedir; ancak Ahmet Nedim bu konuda da Müslüman tüccarların arkasında durarak, bu davranışların sebebini ticaret âlemindeki acemiliklere bağlamış; halktan bu acemiliklere göz yummalarını, gerekirse tatlı nasihatlerde bulunmalarını ve böylece -sinirlenip bir daha o dükkâna adım atmamak yerine- tüccarların davranışlarını düzeltmelerini ister. Halkın, ne olursa olsun, Balkan Harbi'nde Anadolu'dan giderek düşmanlar safında kurşun attıktan sonra bin türlü vahşetle insanları öldüren ve sonra tekrar buraya gelerek ticaretine devam eden Hristiyanların ellerini sıkmalarını istemez ve belirgin harflerle üstüne basa basa Müslüman halka seslenir:

*"Artık aklımızı başımıza alalım;*

*gözlerimizi açalım;*

*kendi kendimizi aldatmayalım"* (Ahmet Nedim, 1913: 32).

İkinci bölüm "*Tüccar ve Esnafımızdan Bir Büyük Rica*" başlığıyla başlamaktadır. Bir sayfayı geçmeyen bu bölümde Ahmet Nedim, Müslüman tüccar ve esnaftan birtakım isteklerde bulunur. Bunların ilki, ilan bahsidir. Her gün dükkânlarda, gazetelerde Rumların mağazalarına ait pek çok ilan gördüğünden bahsettikten sonra ticaret alanında bunun çok önemli olduğunu, ilan için verilen paraların boşa gitmeyeceğini, harcanan paranın bin mislini kazanabileceğini vurgulamaktadır. Ona göre ilan tek başına yeterli değildir. Bundan da önemlisi gelen müşteriyi elde tutmaktır. Bunun için de yapılması gereken şey, nezaketli ve güler yüzlü olmak, beş kuruş fazla kazanmak için müşteriyi aldatmamaktır:

*"Hamd olsun; Müslümanlar da yavaş yavaş yerli mallarına ve Müslüman tüccarlarına rağbet etmeye başladı.*

*Siz de, ey Müslüman ve Türk tüccarlar... esnaflar! halkımızın bu hevesini kırmayacak ve onları yine Hristiyan tüccarlarının dükkanlarına atacak muamelelerden şiddetle sakınınız. Çünkü bir müşteri kazanmak büyük bir hünerdir. Her şahsa, her muameleye karşı tatlılıkla ve her vakit doğrulukla ve aza kanaatle mukabele ediniz"* (Ahmet Nedim, 1913: 34).

Tüccar ve esnafa seslendiği bu ikinci bölümde değindiği son konu ise dükkânların adıdır. Pek çok dükkânın adının yazılı olmaması nedeniyle dükkân sahibinin Müslüman olup olmadığının anlaşılmasından yakınan Ahmet

Nedim, tüccarlardan ve esnaftan dükkânlarına tabele asmalarını ve bu da yeterli değil, babalarının adını da mutlaka kendi adlarından önce belirtmelerini ister;  nk  -bu risalesinden hemen sonra yayımladığı *Tatlı  mitler Acı Sözler* risalesinde uzun uzun duracaktır- Rumların kaybettikleri müşterilerin yerine yenisini bulabilmek için bazı Müslüman tüccarlardan para karşılığı isim almışlardır. Bu yüzden halk, aslında Rumlara ait olan dükkânlardan bilmeden alış veriş yapabilmişlerdir. Bu hilek rlığı ortadan kaldıracak için Ahmet Nedim de böyle bir tedbirin bu hilek rlığın önüne geçebileceğini düşünmüştür.

Son bölümden sonra tekrar halka yönelip onlara çağrıda bulunduğu iki paragraftık kısım gelmektedir. "*Pek mühim bir nokta*" notunu düşerek özellikle dikkati çekmek isteyen Ahmet Nedim, burada halktan ketum olmasını, risalenin en başından beri istenen ve yapılması planlanan konuyla alakalı ulu orta konuşmamalarını istemektedir;  nk  Ahmet Nedim, Rumlar planı öğrenirse aleyhimize çalışmak konusunda yapmayacakları şey yoktur görüşündedir.

Risaleyi, anlattıklarını desteklemek adına Maraşlıoğlu'nun Halka Doğru Dergisi'nin 14 Teşrinisani 1329 tarihine ait nüshasında yayımlanan "Selanikli Ayşe Hanım'ın Hikâyesi" başlıklı yaşanmış bir olaydan yola çıkararak yazdığı öyküyü buraya eklemiştir. Selanikli Ayşe'nin hikâyesi şoyledir:

Selanik'te babası, annesi, kocası ve çocukları kısacası ailesi Yunanlılar tarafından vahşice öldürülen Ayşe Hanım, evinin basıldığı sırada Nikola Gramatopulo adlı Selanik'te mağazası olan bir esnaf Yunan askerleriyle anlaşır ve kadının üzerine y r r. Bu sırada Ayşe Hanım büyük çeviklikle koltuğu merdivenden aşağı fırlatır ve Nikolaki'nin üzerine devrilir. Fırsat bu fırsat diyerek camdan kaçan Ayşe Hanım Avusturyalı bir madamın evine saklanır. Daha sonra da İstanbul'a sığınır; ancak İstanbul'daki insanların rahatlığı, umursamazlığı Ayşe Hanım'ı sığındığı bu memlekette yalnızlığa sürükler. Bir gün dayanamaz ve bu insanların neden bu kadar vurdumduymaz olduğunu anlamak için çarşıya iner. Çarşıya varır varmaz Gramatopulo adlı mağazayı görünce bir an yerinde dona kalır. Mağazada  alışan genç, müşteri avlamak için bin bir zahmetle döktüğü dilleri Ayşe Hanım'a da dökmeye başlar. Ayşe Hanım vakurlu bir edayla içeri girer ve içerideki hanımlara ürünlerini satmaya  alışan Aristidi Gramatopulo'ya doğru ilerler. Bir süre sessiz kalan Ayşe Hanım sonunda sessizliği bozar ve Nikolaki'nin kardeşi olup olmadığını sorar. Mağaza

sahibinden kardeşi olduğunu duyan Ayşe Hanım, kadınlara dönerek yaşadıklarını anlatmaya başlar. Ayşe Hanım anlattıkça rahatsız olan ve müşterilerini kaybetmekten korkan Aristidi, Ayşe Hanım'ı hemen susturmaya çalışır, ancak başaramaz. Ayşe Hanım, sözlerini şöyle devam ettirir:

*"İşte kardeşlerim, siz böyle kanlı katil bir herifin kardeşinden mal alıyorsunuz. Bu paraların nereye gideceğini biliyor musunuz? Hep işte benim ve sizin gibi Müslüman Türk hanımlarının alın teri döken kocalarımızdan alıp bu hınzır heriflere döktüğümüz paralarla Averoflar, toplar, tüfenkler alındı. Analarımız, babalarımız, evlatlarımız hep bizim paralarımızla alınan toplarla, tüfenklerle şehit edildi. Averof zırhlısını, Göreceli bir Rum'un verdiği paralarla aldılar. Selanik'e Yunan ordusuyla gelen otomobillerin üzerinde 'İstanbul, İzmir, Bursa, Samsun' gibi şehirlerde oturan Rumların tarafından hediye edildiği yazılı idi.*

*Ölenler, kancıkça şehit edilenler, sizin kardeşleriniz değil mi? Artık yüreğiniz bu heriflerle alış verişe nasıl razı oluyor? Bizi sefil etmek, namuslarımızı berbat etmek, devletimizin istikbalini mahvetmek için çalışan, Türklüğü, Müslümanlığı her fırsatta tahkîr eden bu adamlarla nasıl alış veriş edersiniz? Siz de Müslüman kalbi, Türk yüreği yok mu?"* (Ahmet Nedim, 1913: 47).

Bu konuşma üzerine kadınlar Ayşe Hanım'a *"Hakkın var hemşire hanım; ne söylesen hakkın var. Biz düşmanlarımızdan da aşağı bir dereceye düştük? Bundan sonra bir daha tövbe, Allah bir hakkı için buralara ayak bile atmayız."* diyerek arabalarına koşarlar. Ayşe Hanım da vakurlu haliyle girdiği dükkândan yine aynı şekilde başı dik, kendinden emin çıkar.

Eserin sonuna eklediği bu öykü Ahmet Nedim'in anlattıklarıyla paralel olması ve anlattıklarını desteklemesi açısından çok önemlidir. Bir nevi okuyucuya "bunları boşuna anlatmadım bakın yaşanmış bir olay, dinleyin ve ders alın" der gibidir. Anlattıklarını destekleyici olarak verdiği yaşanmış olaylar dışında ara ara, altına düştüğü 'Konstantin'in Makedonya Muzafferiyeti' notuyla bir resmi eklemiştir. Burada Konstan'in üzerinde bulunduğu atın ayakları altında yatan bir Türk resmedilmiştir. Risalede aralıklarla karşılaştığımız bu resmin üst tarafına *"Düşman ayağı altında ezilen kardeşlerinin ahını işit ey Müslümanlar!"* (Ahmet Nedim, 1913: 44) cümlesini ekleyerek Rumeli'de yaşananların acı tablosunu bütün bir halkın beynine kazımak istemiş ve herkesin üzerine düşen vazifeyi

yerine getirmesi gerekliliğini, risale boyunca olduğu gibi, yine burada da bir kez daha vurgulamıştır.

İttihat ve Terakki başta olmak üzere o dönemde pek çok yazarın, pek çok aydının ve devlet adamının üzerinde durduğu millî ekonominin kalkınması ve bu uğurda yerli malına yönelim konularını halka anlatmayı ve bu konuda halkı uyandırmayı üzerine bir vazife olarak alan Ahmet Nedim Bey, oldukça sade bir dille yazdığı ve halka ücretsiz olarak dağıttığı bu risalenin yayımlandıktan sonra nasıl bir tesir yaptığıyla ilgili *Defter-i Hâtırât*'a oldukça önemli kayıtlar düşmüştür:

*"Bu işe teşebbüsüm ancak bir ay kadar olduğu hâlde, beş on Rum esnâfının muhtelif semtlerde terk-i ticaret etmiş olduğunu istibşâr ettim. Ortaya attığım şu minimini tohum, zemin ve zamanı pek müsait bularak az zamanda pek büyük semereler verdi. Son defa bastığımız yirmi bin nüsha da bir kere dağıtılsa, kaviyyen zannederim ki, top atacak Rum ticarethâneleri pek çok olacaktır."* (Ahmet Nedim, 1913: 123-124).

Bu ifadelerden de anladığımız üzere, *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu* adlı risale, döneminde oldukça ilgi görmüş ve insanları, amaçladığı yola doğru sürükleyebilmiştir. Nitekim Rum mağazalarının iflas etmeye başlamış olması tesirin ne derece olduğunu göstermesi için kâfidir. Daha sonra ayrıca üzerinde duracağımız ve bu risalenin hemen ardından yayımlanan *Tatlı Ümitler Acı Sözler* adlı risalesinin girişinde de uzun uzadıya bu etkiden bahsetmektedir. Son olarak *Tatlı Ümitler Acı Sözler*'deki bu ifadeleri Ahmet Nedim'in ağzından birebir aktarmak istiyoruz:

*"Saf bir niyetle başlanan bir işin ne çabuk, ne büyük semereler vereceğini Cenab-ı Hakk, bu âciz kuluna gösterdi.*

*İçim yanarak... Yüreğim sızlayarak... 'Müslümanlar' için yazdığım risaleciğin; pek az bir zaman zarfında, şu beş altı ay içinde yaptığı te'sîr... Kibleleri, kin ve intikam ateşleriyle yanan bütün Müslümanları, sevinç ve iftihâr yaşlarıyla ağlatacak kadar büyük oldu.*

*Şimdi: O menhus dükkânlardan içeriye girenlere, bütün milletin gözü, nefretle bakıyor.*

*Şimdi: Yerli mallarımı sevenler ve beğenenler... Onları fena görenlerden daha çok bulunuyor.*

*Şimdi: Her tarafta yeni yeni Müslüman şirketler, Müslüman dükkânlar açılıyor.*

*Şimdi: Birbirleriyle tanışmak... Birbirlerini kardeş muhabbetiyle sevmek... Birbirlerine ellerinden geldiği kadar yardım etmek için, bütün Müslümanlarda, pek kuvvetli arzular uyandırdığı görülüyor.*

*Şimdi: Hemen bütün mektep çocuklarının... O sevimli yavruların, Müslümanlığa ve Türklüğe karşı derin bir muhabbetle çırpınan kalplerinde, lahutî bir aşkın filizleri uyanıyor.*

*Çünkü onlar; kendi küçük ticaretleri, mektep malzemeleri için hep İslâm ve Türk ticaretgâhlarına kaçıyor" (Ahmet Nedim, 1913: 3-4).*

### **3.3 Tatlı Ümitler Acı Sözler<sup>11</sup>**

*Defter-i Hâtırât'ın 28 Ocak 1914 tarihli kaydında yer alan ifadelerden Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu adlı eserinden sonra başka bir eseri yayımlamak için hazırlıklara giriştiğini öğreniyoruz. Bu kayıta şunlar söylenir:*

*"Ben de geceleri bermu'tâd Mektupçu Bey'le vakit geçiriyor ve gündüzleri, vazife-i resmîyeden ihtilâs edebildiğim zamanları 'propaganda'cılıkla geçiriyordum! İki ay kadar evvel yazıp neşrettiğim küçük risaleciğin hâsıl ettiği yangını körükleyerek bir kat daha alevlendirmek için ikinci bir risale daha tertib etmek lâzım geldi. Birçok notlar toplayarak, onu da yazdım... Hattâ masârif-i tab'iyesini de temin ettim. Bu hafta içinde matbaaya vereceğim, on beş, yirmi gün sonra da İstanbul'a ve Anadolu'ya yayılacak" (Tör, 2000: 127).*

Bu kayıta eserin adını söylemese de 24 Nisan 1914 tarihli kaydında yer alan *"Tatlı Ümitler... Acı Sözler namını verdiğimiz bizim ikinci kitap neşredildi."* (Tör, 2000: 135) ifadesinden bu eserin varlığını tam olarak öğrenebiliyoruz.

*Tatlı Ümitler Acı Sözler* adlı risale, ele alınan konular açısından *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu* risalesinin devamıdır diyebiliriz. Bu eserde de millî ekonominin kalkınması ve bu uğurda yapılması gerekenler ele alınır; ayrıca

---

<sup>11</sup>Ahmet Nedim, *Tatlı Ümitler Acı Sözler*, İstanbul, 1913, s.2-46.

dikkati çeken önemli bir nokta da ilk risalesinde yakaladığı başarının izlerini bu risalede görebilmemizdir.

Ahmet Nedim Bey "*Elden Ele... Müslüman Hediyesi*" notuyla yayımladığı bu esere *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu* risalesinin halkın üzerinde bıraktığı izleri ve bu yolda öncü olmanın haklı gururunu yaşayarak duygularını dile getirir. Saf bir niyetle içi yanarak, yüreği sızlayarak başladığını söylediği *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu* risalesinin çabucak sonuç vermesinden dolayı Tanrı'ya şükreden Ahmet Nedim, halihazıra dönüp baktığında bu risale sayesinde o menhûs dükkanlardan içeriye girenlere, nefretle baktığını, yerli mallarını sevenler ve beğenenlerin sayısının onları fena görenlerden daha çok bulunduğunu, her tarafta Müslüman şirketlerin ve dükkanlarının açıldığını görür. En önemlisi de bütün Müslümanlarda birbirlerine ellerinden geldiği kadar yardım etmek için pek kuvvetli arzular uyanmasıdır. Sadece yetişkinlerde değil, okul çağındaki çocukların kalplerinde bile Müslümanlığa ve Türklüğe derin bir aşk filizleri uyanır. Çünkü onlar, okul malzemeleri için İslâm ve Türk dükkânlarına koşar. Hâlbuki *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu* risalesini bastırmadan önce çevresinde bulunan herkes Ahmet Nedim'in nafile uğraştığını düşünmüş, boşuna yorulacağını ve kimseye meramını anlatamayacağını dile getirmişler. İşin kötüsü Ahmet Nedim de aynı korkuyu yaşamış, aklında hep bir "*Acaba bir tesiri olur mu?*" sorusu kalmıştır; ancak kısa zamanda yaşanan bu olumlu tepkiler, Ahmet Nedim Bey ve çevresinin yanıldığını gösterir. Bunun üzerine, Ahmet Nedim Bey halkının gayreti ve gücü konusunda bir an bile olsa tereddüte düştüğü için özür mahiyetinde şu satırları yazar:

*"Çünkü seni... Ey millet! Bütün dünya kansızlık ve duygusuzlukla itham ediyordu ve bu sözler; her gün, her yerde o kadar çok tekrar olunuyordu ki, biz... bizzat kendimizde, senin böyle duygusuz ve uyuşuk olduğuna tamamen kanmış ve inanmış, bugün; ey Müslüman... Ey Türk! Senin huzur-ı diyânet rahmetinde yüzümü yerlere sürerek cürmümü itiraf ediyorum:*

*Ben aldanmışım! Sen aldanmışsın... Bütün dünya aldanmış! Kimseler; senin cevherini... Senin nasıl bir ateş olduğunu anlayamamış!*

*Öyle cevher ki; üzerinde bulunan kirler, çamurlar bir parça temizlenince, şaşası bütün düşmanların gözlerini kamaştırdı.*

*Öyle ateş ki; üstünü örten küller, biraz silinince altından senin hissiyatınla oynayan cânî elleri yakıp kavuracak bir cehennem fışkırdı!"* (Ahmet Nedim, 1913: 4-5).

Öyle ki, bu cevher ve ateş sadece büyüklerde değil, yedisinden yetmişine herkeste görülür. Ahmet Nedim'in naklettiği bir olay bunu çok iyi anlatmaktadır. Ahmet Nedim bir gün çarşıda gezerken ailesiyle alış verişe çıkan altı yedi yaşlarında küçük bir kız çocuğuna rastlar. Kız çocuğunun babası, Ahmet Nedim'in zikretmediği bir Rum mağazasından kızına yeni bir elbise almak ister; ancak küçük kız istemem diye ayak direterek gerekirse eski elbiselerini üzerinden çıkarmayacağını ama o mağazadan alınan elbiseyi ne olursa olsun giymeyeceği konusunda inatlaşır ve babasını o mağazadan alış veriş yapmaktan vazgeçirir. Bu olay karşısında duygulanan yazarımız, *büyük kalpli küçük aslan yavrusu* olarak nitelendirdiği küçük kızını kucaklar. Bu anısından hemen sonra duyduğu bir olayı nakleder. Bu olay da şöyledir: Bir ihtiyar zat, kendi küçük kızının her sabah içtiği bir fincan sütü -sütçünün Müslüman olmaması sebebiyle- içmediğini ve on beş seneden beri kendilerine süt getiren adamı *bacak kadar bir çocuğun* hatırı için değiştirmesinin kendisine ağır geldiğini söyler.

İşte, bütün bu işittiği ve gördüğü olaylar, en küçüğünden en büyüğüne herkeste uyanan memleket sevgisi Ahmet Nedim'in emeğinin boşa çıkmadığının, karşılığını katbekat aldığının göstergesidir. Ahmet Nedim de bunun fazlasıyla farkındadır ve bir önceki risalede memleket sevgisinden onda bir hatta yüzde bir kişinin kalbine bir kıvılcım sıçratabilirse kâfi olacağını düşündüğü halde şimdiye baktığında memleketini seven ve memleketinin akıbetini düşünen pek çok Müslüman olduğunu görüp emeklerini boşa çıkartmadığı için Tanrı'ya şükrettikten sonra şunları ekler:

*"Hele yarınki memleketi idare için, bugünkü mektep sıralarında kendilerine bir sermaye-i ilim ve irfan toplamakla meşgul olan çocuklarımız... Yarınki memleketimize layık evlatlar yetiştirmek için, bugünkü erkek kardeşleri kadar çalışan, mini mini kızlarımız, küçük akılları, büyük kalpleriyle -memleket aşkının, din ve millet aşkının- ne demek olduğunu daha çok ve daha iyi anladılar"* (Ahmet Nedim, 1913: 7).



Ahmet Nedim için de en büyük ve en önemli olan budur: Çocuklara kadar sirayet edebilmek. Çünkü ona göre, bu memleketin idaresi, ticareti çocukların metin eline geçtiği gün altı yedi yüz yıllık koca köhne hükümet yeniden canlanacak ve yaşayacaktır. O yüzden millete ve devlete yeniden can verecek çocukların okuması, ilmen ve bedenen kuvvetli ve canlı olması lazımdır. Bu noktada da Ahmet Nedim'in onlara tek bir nasihati vardır: Durmadan çalışmak ve azimlerinden, fikirlerinden hiçbir zaman dönmemektir.

Memleketini seven ve onu kurtarmak için gösterilen çareye ri'âyet eden çoksa da, buna kulak asmayan, durumun ciddiyetinin farkında olmayan insanlar da eksik değildir. Kaldı ki bu insanlar, Rus muharebesi felaketzedelerindedir. Yani, memleketlerinin düşman istilâsına uğramasının ne demek olduğunu bilen insanlar. Buna rağmen, kaba olduğunu ileri sürerek yerli malına karşı çıkmışlardır; ancak Ahmet Nedim Bey, bu insanları gördükçe yine de umutsuzluğa kapılmamaktadır ve onlara kızmamaktadır. Çünkü onların da Kur'an'la, nasihatle pek çabuk yola geleceklerine inanır. Bir kere harekete geçen bu kan galeyanın önünde durulamayacağı gibi ister istemez onları da beraberinde sürükleyecektir. Onun halktan beklediği tek şey sebattır. Nitekim sabrın meyvesi yavaş yavaş verilmiş, birçok yerlerde Rum esnafı dükkânları kapatmaya mecbur olmuşlardır. Ahmet Nedim'e göre biraz daha sabredilirse, bir tane bile dükkân kalmayacak, senesi dolmadan hepsi kapanacaktır. Bu tehlikeyi onlar da görürler ve anlarlar ve bunun için birleşip mevkilerini korumak için bazı teşebbüslerde bulunurlar. Böylece Türkler ve Rumlar arasında topsuz, tüfeksiz, sessiz bir harp vücuda gelir. Onlar da harp planları yapmaya başlar ve bu harpte Rumlar önce davranarak hücumla geçerler. Bu hücumla ilgili Ahmet Nedim şöyle bir olay anlatır: Bir Müslüman bakkaldan on paralık peynir alan bir Rum çocuğu, biraz sonra peyniri getirip geri vermek istemiş ve bakkalın sorduğu suale karşı, çocuk: *"Babam şimdi kiliseden geldi... Müslümanlarla alış veriş etmek günah olduğunu papaz söylemiş de, onun için getirdim."* demiş. Bu olayla Ahmet Nedim, Rumların kiliseler tarafından galeyana getirildiğini söyleyerek halkı uyarır. Ayrıca, Müslümanlardan alış veriş yapmayacağını da göstergesi olduğunu söyler; ancak Ahmet Nedim bu son neticeden pek üzölmüşe benzemez. Bunu da şu sözlerinden çok iyi anlıyoruz:

"Çocuğun o sözlerinden, onların Müslümanlardan alış veriş etmeyecekleri de anlaşılıyor. Pekâlâ; onlar zaten pek zorunlu kalmadıkça Müslüman'dan bir şey almazlardı ki şimdi bütün bütün kestiler diye müteessif olalım. Müslüman tüccarlara, Müslüman müşteriler yeter" (Ahmet Nedim, 1913: 9-10).

Ahmet Nedim'e göre, bu durum üzülecek bir şey olmadığı gibi sevinilmesi gereken bir şeydir. Yeter ki zarar vermesinler. Nitekim donanma için satılan kibritlerinden bir miktarını alarak, ıslak bodrumlarda bir müddet bıraktıktan ve kibritleri iyice rutubetlendirdikten sonra piyasaya çıkarmışlar ve bu suretle donanma kibritinin sürümüne kuvvetli bir darbe vurmak istemişlerdir. Aynı şekilde Aran köyü taraflarında bir Müslüman bakkalın dükkân kepenginin arasından malların üzerine gece gaz yağması sıkılmış ve dükkân ateşe verilmiş. Dükkânı yakanların kim olduğu bilinmese de Ahmet Nedim bunun sorumlusunu da Rum tüccarlara yükler. Hâl böyleyken onların Müslüman tüccarlardan alış veriş yapmamalarına üzölmeye hacet bile kalmaz. Bununla birlikte para uğruna her türlü fenalığı yapacak -yazarın deyişiiyle- alçaklar da vardır. Yine Ahmet Nedim'e verilen bir malumata göre Rum tüccarlardan bazıları, namını satacak Müslüman isimli bazı kimseleri bulmuşlar ve dükkânlarının üzerine o isimleri yazdırmış. Nitekim bu olayın haberini bir önceki risalede verir ve Müslüman tüccarlarına, babalarının adını da ekleyerek adlarını, kim olduklarını belli eden tabelaları dükkânlarına asmalarını sıkı sıkıya tembih eder. Böylelikle halk kimden alış veriş yaptığını bilmiş olacak. Dükkânın isimlerini Müslüman isimlerinden seçerek koymaları Ahmet Nedim'i o kadar endişelendirmez, ancak onun için daha önemli bir girişim var ki o da; Rumların tuz, ekmek gibi önemli gıdaları Müslüman esnaftan daha ucuza, hatta zararına vermeleridir. Ahmet Nedim'e göre bu onların son ve önemli hücumudur. Çünkü Türk milleti ucuz şeylere karşı oldukça zayıftır ve durum böyle olunca bu hücum ile bizi mağlup edebilirler görüşündedir. Aynı malı daha ucuza almaya çalışmak elbette ona göre de iyi bir fikirdir; fakat Müslümanlar arasındaki ittifakı bozmak için sermayesinden aşağı veren Yunanlıların bu planlarına kapılmak acaba doğru bir hareket mi olur?

Bu soruyu sormada haklı gerekçeleri vardır. Çünkü onların satamayacakları mallar bozulup ellerinde kalacaktır. Böyle çürüyecek ve mevsimi geçecek malları, bütün bütün kaybetmektense sermayesinin bir büyük kısmını olsun

kurtarmak için, daha ucuz bir fiyatla satarlarsa zarar etmiş olmazlar, tam tersi kârlı çıkarlar. Fazladan, kendilerini Müslüman esnafının yanında daha fedakâr, daha kanaatkâr göstererek kaybetmekte oldukları müşterilerini tekrar kazanma ihtimalleri olur. Her iki durumda da kazanan taraf bellidir. Bu yüzden, Ahmet Nedim'in bu son hücumu önem vermesi korkusunu haklı çıkarmaktadır. Zira "*Müslümanlardan uyanmaya başlayan (büyük aşkı) daha başlangıcında söndürmek için, birkaç ay, hatta tek mil mallarından yüzde on on beş kuruş nispetinde bir zarar tahammül ederlerse, ne kaybetmiş olurlar... Senelerce, bizim aramızda, istedikleri gibi ticaret ettikten ve bu yüzden birçok paralar kazandıktan sonra, meselâ bir senede zararına mal satmaktan korkarlar mı?*" (Ahmet Nedim, 1913: 13). Yine Ahmet Nedim'in kanaatine göre, Türklerin arasındaki ittifakı bir kere bozduktan ve yine eskisi gibi işlerini yoluna koyduktan sonra, o zararları pek çabuk, hem de faiziyle çıkaracaklarına emindirler. O nedenle, değil böyle geçici zararlara, daha büyük fedakârlıklara da hazırdırlar. Bütün bu tedbirlere karşı "*Aman ey din kardeşleri... gözlerinizi açın!*" nidasıyla halktan, bir örümceğin güneşe karşı kurduğu, ipin telli ağların rengine kapılarak veya tesadüfen içine düşen sinek ya da ucundaki yemek için oltaya takılan balık gibi Rum tüccarların attığı yeme atlamamalarını ister. Eğer atlarsalar kurtuluşun olmadığını her bir satırda özellikle vurgular. Bunun için yapmaları gereken o dükkânlarının semtlerine uğramamak, önlerinden geçerken fiyat fişlerine bakmamaktır; ancak tasarruf yapmak, bir malı ucuza almak istemelerine karşı değildir. Ahmet Nedim, bunun için de çareyi bulmuştur. Müslümanlara ait dükkânları gezerek hangisi daha ucuzsa oradan alabileceklerini söyler. Fakat ona göre, hiçbir esnaf zararına mal vermez. Meşrû' ticaret, tüccarın hakkıdır. Bir tüccarın, müşteriyi aldatmak istemesi ne kadar fena bir hareketse, bir müşterinin de tüccarın zararına olacak şekilde ucuza almaya çalışması da o kadar fenadır. Her iki tarafa da emniyet ve hüsn-i niyeti şart koşturmuştur.

Rum tüccarların hücum planlarından bahsettiği bölümden sonra, ilk risalede de üzerinde uzun uzadıya durduğu, Müslüman tüccarların müşterilere karşı tutunduğu kaba tavırdan ve buna karşı ortaya çıkan şikâyetlerden bahsetmeye başlar. Ahmet Nedim'e göre bu şikâyetlerin birazı, münasebetsiz gösterişlerden haz eden, "*Bakınız ey ahali, Müslüman tüccar bana karşı şöyle bir muamelede*

*bulunduğu hâlde, ben yine kemal-i hamiyetimden onun kusuruna bakmadım."* gibi sözlerle övünmek isteyen insanlar tarafından yapılıyorsa da, birçoğu da haklı ve şikâyetlerde bulunuyor. Oysaki Ahmet Nedim, en başından beri iki risalede de, sıkça bu "ticaret muharebesinde" en büyük işin tüccarlara düştüğünü vurgular. Çünkü ona göre, bir kere bu muharebe kaybedildi mi, bundan en büyük zararı milletle beraber tüccar ve esnaflar da görecektir. Ayrıca, Müslümanların birçoğunun onların nazını çekebileceğini, fakat daha yeni yeni Müslüman dükkânlarına ilişmeye başlayanların bu kaba muamelelerden çok müteessir olacağını söyler. Çünkü onlar Rumların "Hanım Efendimiz", "Bey Efendimiz" gibi nazik sözlerine alışmıştır. Kaldı ki, bunu kendi insanlarından da görmek isterler. O yüzden Ahmet Nedim, tüccar ve esnafları yine sıkı sıkıya uyarır ve "tatlı dil, güler yüz" diye dedelerden kalmış büyük bir sözü hiç hatırdan çıkarmamalarını, tamahkârlığa saparak müşteriye aldatmaktan özellikle çekinmelerini, namuslu bir adama yakışır namusluca muamelelerden zerre ayrılmamalarını ister. Çünkü düşmanlar dört bir yanı sarmış, gözlerini açmış fırsat kolluyorlar. O yüzden bu muharebeden zaferle çıkılması tüccarların ve esnafların gayretine, becerilerine bağlıdır.

Esnaflar ve tüccar ordusuna nasihatlerini ve dualarını ilettikten hemen sonra "İğneli Havadisler" başlıklı İstanbul'da çıkan gündelik gazetelerin 17 Teşrinisani 329 tarihli nüshalarında yer alan bir fıkrayı nakleder. Bu fıkra Yeniköylü Doktor Dimitri Zambako Paşa'nın vasiyetnamesi ile ilgilidir. İstanbul'da doğan, Paris'te tıp okuyan ve sonra da bütün ömrünü Mısır'da geçiren Zambako Paşa vasiyetnamesinde Atina Darülfünûn'una her sene iki Rum talebe gönderilmesi için bir miktar para bağışlamış. Ahmet Nedim'in neden bu duruma odaklandığı konusu ilk başta şaşırtıcı gelse de yaptığı açıklamada hangi konudan ötürü bu fıkrayı buraya aldığını, kısmen de olsa, anlayabiliyoruz. Bu açıklamaya göre, Atina'dan başka bir herhangi bir Darülfünun'a -mesela kendisinin tahsil gördüğü Paris'e- iki değil, on iki talebe gönderseydi gazetelerde gördüğü bu fıkraya "Aşk olsun herife" deyip geçeceğini söyler; fakat Zambako'nun her sene Atina Darülfünun'a iki Osmanlı Rum gencini tahsil için göndermek istemesi Ahmet Nedim'i düşündürür. Çünkü Atina Darülfünun'u bir okul olmaktan ziyade, Rum gençlerini, Türk ve Müslüman düşmanı yetiştirmeye çalışan bir fesat ocağıdır. Oralarda tahsil ederek buraya gelenler,

bozulmuş olan Anadolu Rumlarının fikirlerini zehirleyerek her gün Türk düşmanlığını artırmak ve Yunanistan için burada gece gündüz demeden çalışmakla meşguldür. Hatta Balkan Savaşı'nda elleri kolları bağlı yüzlerce, binlerce Müslümanları hep birden nehirlere, derelere atıp boğmak, kuyulara doldurmak, ot yığınlarının üzerine dizip cayır cayır yakmak, dere kenarında bir bir boğazlamak; kadınları, kızları çırılçıplak soyup bin türlü rezaletler ve işkencelerle alay alay sokaklarda dolaştırmak, camileri yıkmak gibi akla ve hayale gelmez envai vahşetler, türlü türlü hakaretler yapmakta birbirleriyle yarışan Rumlar Osmanlı ülkesinde yetişmiştir.

Düşüncelerini sebepleriyle açıklayan ve yapılan bu bağıştan endişe duyan Ahmet Nedim, bu fıkradan birçok büyük ailelerin hususî doktoru olan ve ismi bütün İstanbul halkınca malum olan Zambako Paşa'nın kalbinde de bütün Yunanlıların, bütün Rumların kalbindeki Türk ve Müslüman düşmanlığı ateşinden ölümün bile söndüremeyeceği bir kıvılcım olduğunu çıkarır. Ahmet Nedim bu duruma şaşırmadığını, Zambako Paşa'nın bir Rum olduğunu, dünyada Türk düşmanı olmayan Rum'un olmadığını da ekler.

Zambako Paşa'nın haberinden sonra Ahmet Nedim'in naklettiği ikinci bir habere geçelim. Bu, Tasvir-i Efkâr gazetesinin 30 Teşrinisani 329 tarihli cumartesi günü nüshasının beşinci sayfasında yer alan ve İzmir'den çekilmiş bir telgrafnâmedir. Hamdi isimli bir kişi tarafından, "İzmir Yunan Konsoloshanesi ve Yunan Bahriyesi İçin" başlığını taşıyan telgrafnâme ile 29 Teşrinisani 329 tarihinde Yunan Konsoloshanesi'nin kuruluşunun yıldönümü münasebetiyle Yunan bahriyesi menfaatine toplanan yardımlar ve yirmi beş lira toplanan yardımların içinde bir meyhanecinin de dört lirası olduğu haber verilir.

Ahmet Nedim için bir meyhanecinin dört lira bağış yapması oldukça şaşırtıcıdır. Çünkü -eğer Yunanistan'da dolaşmışsanız görmüşsünüzdür ki- Yunanlılar meyhanelerde ve gazinolarda mezeler ve şişelerle masaları donatarak, saatlerce keyif çatmamaktadır. İzmir'deki meyhanecinin, Yunan donanmasına yardım olarak, bir anda saydığı dört yüz lira ise, öyle bir iki kadehlik müşterilerden değil, içtiği şişenin hesabını şaşıracak ve verdiği paranın rengini fark edemeyecek kadar yağlı müşterilerden kazanabilir. Yani, Ahmet Nedim, bu meyhanenin müşterileri olarak Türkleri işaret etmektedir. Nitekim *"Halis Türklere mürekkep olan İzmir Müslümanlıkları, Yunan donanmasına,*

*meyhaneci Apostol veya Bodos vasıtasıyla dört yüz liracık daha hediye etmişler demek oluyor!"* (Ahmet Nedim, 1913: 18) ifadesi ile bizi haklı çıkarmaktadır. Böylece her akşam meyhanelere, gazinolara ödenen parayla Yunanistan'a altın oluşu aktığını söyleyen Ahmet Nedim, bu meyhanelere ve gazinolara giden halkın gitmeden önce bir kez dahi vereceği paranın kimin kesesine gireceğini, oradan hangi ellere geçeceğini ve nerelerde kullanacağını düşünmesini ister.

Bir diğer havadis ise 29 Kanunuevvel 329 tarihli pazar günkü gazetelerin vuku'ât-ı âdiye kısmında yer alır. Bu havadise göre Salı pazarında su tepesinde müstahdem Eriklili Kôr Ligor bir gece sarhoş bir hâlde Hasköy'de bulunan Ali Reis'in kahvehanesine gelerek başındaki şapkayı çıkarıp masanın üzerine koymuş ve kahvede bulunanlara hitaben "*Ben her ne kadar Osmanlı toprağında yaşıyor olsam da Yunanlıyım! Bu şapkaya bir merâm anlatmalı!"* (Ahmet Nedim, 1913: 21) diye bağırmaya ve Osmanlılar aleyhinde konuşmaya başlamasıyla zabıtarca derdest olunur.

Ahmet Nedim bu olayı aktardıktan sonra sadece "*Aşk olsun Eriklili Kôr Ligor'a! Hiç olmazsa derdini içinde bırakmamış"*(Ahmet Nedim, 1913: 22) diyerek ironide bulunur ve ardından Tasvir-i Efkâr gazetesinin 6 Kanunusani 329 tarihli pazartesi günkü nüshasının üçüncü sayfasının son sütununda yer alan "İnzâr-ı İntibaha/ İçimizde Beslediğimiz Yılanlar" başlıklı haberi paylaşır. Bu habere göre, Davutpaşa'da fes kalıpcısı olan İstovri ile Yenikapılı komisyoncu Aliko, bir gün Langada Demo meyhanesine giderler. O sırada donanma menfaatine gezdirilen kutuya meyhaneci Dimo tarafından yirmi lira atılır. Aliko ile arkadaşı bunu görünce meyhaneciye öfkelenirler ve şiddetlerini hakarete vardırarak boyuta taşıdıkları için derdest olurlar.

Aliko ve arkadaşlarının olayından sonra hemen başka bir olaya geçilir. Bu ise Mısır'da ölen Aristidi isminde bir Rum'un Yunan hükümetine yüz on bin İngiliz lirası bırakmasını konu alır. Yine, ardından, bir başka Rum'un, Kalekapısı'nda kitapçılık yapan bir yaşlı adamın Yunan hükümetine bıraktığı otuz kırk bin liraya varan servetinden bahsedilmiştir. Ahmet Nedim'e göre bu ve benzeri hediyeler, fedakârlıklar o kadar çoktur ki akıl edilip toplanmış olsaydı ciltlerce kitap yapardı. Tabii bunlar gazetelerin duydukları, bir de duymadıkları var. Bunlardan birini -Ahmet Nedim'in adını zikretmediği bir doktordan duyduğunu- de nakleder. Doktor Sofya'da bulunduğu bir sırada, bir gazinoda otururken

yerlilerden biri: "Prens geliyor" demiş. Doktor, Prense benzeyen birisini göremediğinden "Nerede?" diye sormuş. Orada bulunanlar da üzerinde kaba ve ucuz bir elbisesi, ayaklarında biçimsiz ve büyük bir çizmesi, başında kuzu derisinden pek âdî bir kalpak bulunan bir adamı göstermişler. Adamın kıyafeti doktorun tuhafına gittiği için "Vay; Prens bu mu?" diye tepki vermiş. Bunun üzerine Doktor'un yanında bulunan adam "Evet, Prens budur ve bütün arkasındaki elbise yerli malıdır. Her zaman bu kıyafetle, yalnızca sokaklarda dolaşır" demiştir. Ahmet Nedim, çoban diye nitelendirdikleri Bulgarlarda bu şekilde yirmi otuz sene içinde nasıl bir ilerlemenin olacağını tahmin bile edemeyeceğini söyleyerek "Şalgam Fabrikası" adlı başka bir havadise geçer.

"Şalgam Fabrikası" adlı yazı, Tanîn gazetesinin 10 Kanunuevvel 329 tarihine ve salı gününe tesadüf eden, 1795 numaralı nüshasının, ikinci sayfasının, üçüncü sütununda yer alır. Bu yazıya göre Bulgaristan'da günden güne artan şalgam ziraatında büyük oranda verim almak için daha öncesinde Sofya'da şeker fabrikası kurulmuştur. Adı geçen bu şeker fabrikasından yedi sekiz sene de o kadar büyük bir verim alınmış ki, Rusçuk'a da bir şeker fabrikası tesis edilmiştir. Ahmet Nedim bu haberi oldukça önemser. Bulgaristan'da bilinen fabrikaların yanına iki büyük şeker fabrikasının da açılması, kalkınmalarının bir göstergeleridir. Ahmet Nedim bunu bildiğinden "Ey memleketin zengin evlatları!" (Ahmet Nedim, 1913: 26) nidasıyla Türk zenginlerine seslenerek, paralarını bankalarda yabancıların istifadesine terk edeceklerine, bu paralarla yabancı mallarından kurtaran fabrikalar açmalarını öğütler. Yoksa -ona göre- bu hazır yiyecek memleketin, devletin sonunu getirir. Ancak, Ahmet Nedim şunu da kabul ediyor ki, Bulgaristan fabrikalarını açmak zorunda kalmıştır. Çünkü gerek Bulgaristan'da ve Yunanistan'da ve gerek diğer hükümetlerin birçoğunda başka memleketlerden gelen mallara pek çok gümrük konulduğundan ve mesela beş kuruşluk bir bastona on-on beş kuruş gümrük parası almadan kendi topraklarına sokamadıklarından, oralarda herkes ister istemez yerli malına yöneliyor ve bunun için de oralarda ticaret ve zanaat çabuk artıyor. Osmanlı hükümeti ise birçok seneden beri çeşitli sebeplerle Avrupalılara söz geçiremediğinden yabancı mallara yüksek gümrük koyamıyor. Avrupalılar da kendi mallarını az gümrükle buraya getirerek yerli mallarından daha ucuza satabiliyor. Bu şartlarda hükümetin yerli mallarını himaye edecek kudretinin

olmadığını kabul eden Ahmet Nedim, halkı "mutlak yerli malı kullanacaksınız" diye zorlayamayacaklarına göre, bu konuda en büyük işin fabrika açabilecek kadar zengin olan kişilere düştüğünü söyler ve ardından inatlarında direnen Müslümanlara hitaben şu soruları sorar:

*"Hâlâ, inatlarında devam eden Müslümanlara hitap ediyorum: Arkadaki elbisenin kumaşı, yerli malı olursa biraz kaba duracakmış... O kadar düzgün veya şık olmayacakmış... Belki biraz rengi de atacakmış... Hatta belki biraz da pahalı olacakmış öyle mi?"*

*Bütün itirazların bunlar mı?*

*Ah zavallı cahil... Zavallı kör! Dünyanın her noktasında İslâmların ve İslâmiyet'in gördüğü hakaretler... Altı yedi yüz senelik şu koca İslâm hükümetinin, şu büyük ve mübarek makam-ı hilâfetin uğradığı felaketler... Ve hele şu son zamanlarda, Bulgaristan gibi, dünkü hükümet taslaklarından yediğimiz acı tekmeler... Göz önünde dururken... Memleketin mübarek toprakları, bugün mağrur ve küstah düşmanların ayakları altında çiğnenirken sen, hâlâ süsünü mü düşünüyorsun; hâlâ, gözündeki perde yıldırma mı?"*

*İstanbul'un kapıları önünde patlayan ve sesi henüz kulaklarımızda inleyen düşman toplarının gürültüsü de hâlâ, seni uyandırmadı mı?"* (Ahmet Nedim, 1913: 28-29).

Hala gaflet uykusundan ayılamayanlara Ahmet Nedim, biraz kendilerini dinlemeyi önerir. Paralarını yabancı bir mala verirken içlerindeki sesin neler fısıldadıklarını duyacaklarını söyler. O sesin; ecdadın, dinin ve Türklüğün sesi yalnız üç söz söyleyecektir: Yazık, ayıp, günah. Ahmet Nedim'e göre; ötede Müslüman malı ve tüccarı dururken bir yabancıya gidilmesi günah, bugün milletler -velev ki fena ve kaba olsun- kendi mallarıyla iftihar ederken, bizim yerli mallarımızı hakîr görüşümüz ayıp, didine didine kazandığımız ve kendi ellerimizle yabancılara verdiğimiz paralara yazıktır. Yabancı tüccarlar bile yüzlerinden gülerken, içlerinden Türk milletinin duygusuzluğuna, körlüğüne, kansızlığına lanet okurlar. Hülasa, Ahmet Nedim, halktan yiyeceğine, içeceğine, giyeceğine dikkat etmesini; bir şey almak için verecekleri paranın daha ellerinden çıkmadan nereye gideceğini iyice düşünmelerini; paralarını kendi memleketinde bırakmayacak alış verişi yapmaktan çekinmelerini önerir.



Müslüman zenginlere seslendiği kısımdan sonra Tanîn gazetesinin 21 Kanunuevvel 329 tarihli cumartesi günkü nüshasının i'âne kısmında yer alan haber nakledilir. "Bir Hanımın Hamiyyeti" başlıklı haber üzerinde Ahmet Nedim önemle ve uzun uzun durur. Bu habere göre, İzmir'in Karaburun kazasından Mehmet Ağa'nın eşi üç yüz küsür zeytin ağacıyla bağlarını Osmanlı donanmasına bağışlanmış; ancak kadın bağışın gizli kalmasını istemiş ve adını açıklamamıştır.

Ahmet Nedim, Mehmet Ağa'nın eşinin haberini verdikten sonra ismini bilmediği, yüzünü görmediği -ki adını öğrenmek istediğini kendisi de ifade eder- bu kadınla ilgili adeta senaryo yazar. "Ah, ey mübarek kadın" nidasıyla seslenen Ahmet Nedim, kadının adını bilmeyi çok istediğini söyleyerek *"Adın? Fatma... Hacer veya Ayşe mi? Genç veya ihtiyar mısın... Şu vatanın mübarek topraklarına hizmet için kaç evlat, kaç kurban yetiştirdin... Kocan, ailen sağ mı?"* gibi pek çok soru sorar; ancak bu soruların cevapsız kalacağını da bilir. Çünkü bu kadın bütün varını yoğunu donanmaya feda ederken kimliğinin gizli kalmasını istemiş. Ahmet Nedim'e göre bu kadın davranışıyla saf Müslüman ve Türk neslinin nasıl bir örneği olduğunu ispat eder. Zeytinliklerini, tarlalarını donanmaya nasıl seve seve vermişse biricik yavrusu Ahmet veya Osman'ını da bir düşman kurşununa vermiş olma ihtimalini düşünerek kadın ile ilgili yazdığı senaryoya başlar:

*"Başına bağladığının yeşil yazmanın ucuyla ara sıra kuruladığın ve her zaman, dalgın dalgın, kasabanın yoluna çevirdiğin gözlerin niçin kızarmış? Gecelerin koyu karanlıkları, artık kasabanın yollarını göstermeyecek kadar, etrafı siyah bir perde ile örttüğü ve başka âlemlerde, herkesin derin uykulara daldığı gece yarılarında, sen, uykusuz kadın, kendi kendine neler düşünüyorsun?"*

*Osman'cığının; muharebeye gideceğini gün arkasından çıkardığı ve (...Yusuf) gibi sana yadigâr bıraktığı, cennet kokulu gömleğini, ıssız gecelerde koynundan çıkarıp koklar öperken... Kâh gökyüzünde titreşen yıldızlara... Kâh kasabanın yollarına çevrilen yaşlı gözlerin; acaba o karanlıklarda neler görür?"*

*Söyle bana? Ey garip Türk elinin bahtsız anası... Büyük emekler, büyük dileklerle doğurup büyüttüğün kartal pençeli, şahin gözlü yavrunun -oturup da*

*başı ucunda ağlayacak- bir mezarlığı bile yok değil mi?"* (Ahmet Nedim, 1913: 32-33).

Bunlar gibi pek çok soru ile devam eden hitap kısmından sonra Ahmet Nedim, kendisi bir lokma ekmeğe kanaat ederek, vatanın kurtuluşunun ancak donanma ile olacağını bilincinde olan fedakâr kadına müjdeyi verir. Sultan Osman Yılmaz adlı zırhlı geliyordur. Ahmet Nedim Tanîn, Tasvir-i Efkâr ve İkdâm'ın 24 Kanunuevvel 329 tarihli nüshalarını işaret ederek, burada yayımlanan makaleyi delil sunarak bu zırhlıyı Türklerden evvel i'âne parasıyla Rumların almak istediğini söyler; ancak Ahmet Nedim'in içi rahattır. Çünkü Rumlar Anadolu'daki gözü yaşlı, yüreği acıyla dolu anaların yardımlarıyla bu emeline ulaşamamışlardır; ama -ona göre- tedbiri elden bırakmamakta fayda vardır. Ne de olsa Rumlar "Ne yapalım alamadık." diye işin arkasını bırakmayacaklardır. Eğer Türk milleti yapılacak bütün hamlelere karşı tedbirli olmazsa, tehlikenin farkında olmazsa Yunanlılar çok sürmez, Ahmet Nedim'in deyişiyle, Türklerin külünü havaya savurur. Biz şunu da biliyoruz ki, Ahmet Nedim ne kadar uyarı yaparsa yapsın, halk bu uyarılara harfi harfiyen uymak için ne kadar canla başla çalışsa da Sultan Osman zırhlısı ve beraberinde Reşadiye sınıfı zırhlı savaş gemisinden sipariş edilen iki gemiye, Birleşik Krallık, Birinci Dünya Savaşı'nı bahane ederek el koymuştur. Yani gerek Ahmet Nedim'in, gerekse milletin azmi ve çabası bu konuda boşa çıkmıştır.

Kırk altı sayfadan oluşan eserin son kısmı "Son Sözler" başlığını taşımaktadır. Bu kısımda risalenin tamamında uzun uzadıya, gazete haberlerinden örneklerle üzerinde durduğu konuları özetleyerek, son eklemelerini yapmıştır. *"Yazılarım, az uzunca oldu. Belki okuyanların ve dinleyenlerin başlarını ağrıttım. Fakat bunları söylemek ve sizinle, ikinci defa olarak, biraz daha dertleşmek lazım idi. O vazifeyi de şu risalecikle yapmış oldum."* (Ahmet Nedim, 1913: 36) diyerek risaleyi yazış amacını, kısmen de olsa, dile getirmiştir. Bu girişten sonra yazılarını özetlemeye başlayan Ahmet Nedim'e göre Türk milleti tuttuğu yolda epey ilerlemiştir; fakat üzerinde yürünülen yol o kadar uzun ve o kadar taşlı dikenli bir yoldur ki asıl varılmak istenen noktaya kadar sendelemeden, düşmeden gidebilmek için çok dikkat edilmeli, çok sabır gösterilmelidir. Ahmet Nedim'in her daim tekrarladığı olgulardan biri de sebattır. Burada da halktan sebatlı olmasını ister. Bunun dışında herkesin yalnızca kendi vazifesini ve kendi

işleriyle uğraşarak üzerlerine lazım olmayan şeylere karışmamasını da ayrıca önemser ve şart koşar. Nitekim -ona göre- Türklerin çok fena bir âdeti vardır. O da her şeye karışmak ve bilgiçlik taslamaktır. Bu kötü âdeti huy edinmeyi bırakıp memur, tüccar, esnaf, kadın, erkek kısacası herkesin sadece üzerine düşen vazifeyi yerine getirmesi hem kendine, hem de memleketine daha yararlı olur. Bunu çok iyi bilen Ahmet Nedim, bugün herkesin imrendiği Almanların, İngilizlerin bu ayrımı çok iyi yapabildikleri için başarılı olduklarını söyler ve bununla ilgili Almanya'da tahsil görmüş, adını zikretmediği, bir doktorun anısını anlatır. Bu doktor ile birkaç arkadaşı Berlin'deyken bir gün şiddetli bir yağmura yakalanırlar ve hemen gazino gibi bir yere geçip otururlar. Pencere önünde oturup dışarısını seyretmekte iken, şakır şakır yağın yağmurun altında, bir adamın kenardaki yaya kaldırımlarını ıslatmak için bindiği su arabasını büyük bir dikkatle idare ederek, ağır ağır caddeyi sulamakta olduğunu görürler. Tabi yağmur yağarken adamın bu çabasına bir anlam veremezler ve gülüşmeye başlarlar. Bunun üzerine yanlarındaki bir Alman arkadaşı adama böyle gülmesine hiddetlenerek adama gülenlere şunu söyler: *"Fakat efendiler; bu adam gülünecek bir şey değil... Çünkü bu adam her gün kaç defa sokakları sulayacaksa, o hesap üzerine hükümetten maaş alıyor. Yağmur yağıyor diye, bir gün veya bir nöbet sokak sulamaktan vazgeçecek olursa vazifesini tam yapmamış ve aldığı parayı da hak etmemiş olacak. Yağmur değil, taş yağsa vazifesini terk ve ihmal etmek, bu adamın aklına bile gelmez!"*. İşte, Ahmet Nedim'in anlatmaya çalıştığı ve istediği de böyle bir vazife aşkıdır. Tabi, burada önemli olan bir olgu vardır, o da, kanuna uygun davranmaktır. Nitekim bu iki olguyu kendisine rehber yapan milletin hiçbir zaman hiçbir zaman düşmeyeceğine her daim yükseleceğine kanidir.

Ahmet Nedim Bey, son olarak, dikkat edilmesi gerekenlere eklemeler yaptıktan ve birkaç sayfada geri kalan otuz küsur sayfada anlattıklarını özetledikten tekrar Müslümanlara seslenir ve bu sefer gönülleri tutuşturan ateşin değil, gittikçe şiddetini artıracak ve düşmanlarını da yakacak din ve millet ateşi olduğunu ispat etmenin boyunlarının borcu olduğunu, eğer yine düşmanları kendilerine güldürürse, eğer insan olduklarını gösteremeyecek olursa bu sefer bütün âlemin yüzlerine tüküreceğini söyler. O yüzden dünya bir araya gelse sözlerinden ve ahdlarından dönmemelerini, bütün dünyaya karşı yine o eski ve cesur Türklerin

has evlatları olduklarını, eğri oturup doğru konuşmalarını, az söyleyip çok dinlemelerini; söyleyecekleri şeyi, yapacakları işi çok düşünmelerini öğütler.

### 3.4 Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîrete: Gazeteler Ne Diyor?<sup>12</sup>

*Tatlı Ümitler Acı Sözler* risalesinden sonra başka bir risalenin hazırlandığı haberini, yine, *Defter-i Hâtîrât*'taki 24 Nisan 1914 tarihli kayıta yer alan "Birtakım gazete maktuâlarından ibaret olan üçüncü kitap da hazırlandı." (Tör, 2000: 135) cümlesinden anlıyoruz. Ancak bu tarihli kayıta eseriyle ilgili bir bilgi vermemiştir. Eserin adı ile ilgili bilgiyi, dört ay sonra, 7 Ağustos 1914 tarihli kayıttan öğrenebiliyoruz. Ayrıca daha sonra bahsedeceğimiz şiirlerinin varlığından da yine bu satırlardan haberimiz oluyor. Bu kayıta eseriyle ilgili şunları söyler:

" Bu teehhürün başlıca sebebi, benim, şu aralık matbuat ve matbaalarla fazlaca iştigalim oldu. Gazeteler Ne Diyor? İsmindeki üçüncü kitapla *İzci Türküsü - Ah Rumeli ve Türk'ün Destanı nâm manzumelerin tab ve tevzii ve icrâât-ı askerîyeye müteallik yazılan bazı makalelerin gazetelerle neşri gibi birtakım meşagil-i husûsiye ve nim-resmîye, beni, seninle hasbihâlden uzunca müddet mahrum bıraktı*" (Tör, 2000: 154).

Ahmet Nedim'in günlüğünde sadece *Gazeteler Ne Diyor?* olarak andığı, ancak tam adı *Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîret: Gazeteler Ne Diyor?* olan bu risale tam olarak altmış dört sayfa uzunluğundadır. Eser; 1330 yılının nisan ayında, askeri matbaada basılmıştır.

Ahmet Nedim'in bu eseri, diğer eserlerine nazaran biraz farklıdır. Farkı da iki sayfalık bir açıklama kısmından sonra, bir ay gibi bir zaman diliminde *İkdâm, Tanîn ve Tasvîr-i Efkâr* gazetelerinden topladığı haberleri, fıkraları ve makaleleri nakletmesidir. Bu risalede *Tatlı Ümitler Acı Sözler*'deki görüşlerinin halkın üzerindeki etkisini görmek veya belirlemektir. Halkın gazetelerde okuyup sonra bir köşeye attığı yazıların halkın zihninde ne kadar yer ettiğini merak etmektedir. Bu uğurda bir nevi antoloji oluşturmaya çalışmıştır. Nitekim böyle bir eser vücuda getireceğinin haberini önceki risalede verir: "(...)Bu fedakârlıklar o kadar çoktur ki yalnız gazetelerin şu sekiz on seneden beri

---

<sup>12</sup>Ahmet Nedim, *Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîret: Gazeteler Ne Diyor?*, Nisan 1330, İstanbul, s.2-63.

*yazdıkları -akıl edilip de toplanmış olsaydı- koca bir cilt kitap yapardı"* (Ahmet Nedim, 1913: 23). Ahmet Nedim koca bir cilt kitap yapamamışsa da kısa zaman zarfında uzunca bir eser vücuda getirmiştir.

Ahmet Nedim Bey, risalesinin başında yer alan "Birkaç Söz" başlıklı iki sayfalık kısa bir girişte, her gün pek çok insanın mutlaka bir veya birkaç gazete okuduklarını, bu gazetelerde ciğerlerini sızlatacak sayısızca küçük küçük fıkraların, makalelerin ve haberlerin olduğunu söyler; ancak, bunların yürekte bıraktığı etki, sadece bir günlüktür. Ertesi günü etkisi geçtiği gibi okunanlar da unutulup gitmektedir. Bunun önüne geçmek için gazetelerden kestiklerini bir defterde biriktirmeye karar verdiğini ifade eder. Bu kararı verdiği günün 23 Şubat 329 tarihine tesadüf ettiğini, bu tarihte başladığı defteri aynı yılın 23 Mart'ına kadar devam ettirebildiğini ayrıca ekler. Bu risaleciği bütün "Türk ve Müslüman Erbâb-ı hamiyete" takdim etmesinden ötürü de eserinin adını *Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîret: Gazeteler Ne Diyor?* koyar. Ayrıca bu eserde bulunan yazıların görüp işitilenler olduğunu, divan-ı harpçilerin bildiklerini de buraya ekleyebilseydi güzel ve hacimli bir eser ortaya çıkabileceğini, şimdilik bununla yetinmek gerektiğini de ifade eder.

Ahmet Nedim eser hakkında bu kısa bilgilendirmeyi yaptıktan sonra yazıları nakletmeye başlar. Yazıları tarih sırasına göre sınıflandırır. 23 Şubat 329 tarihli İkdâm gazetesinin "İzmir'de Küstahlıklar" adlı baş makalesiyle başlayan risale en son yine İkdâm gazetesinin 23 Mart 330 tarihli nüshasında yer alan "Ârâz-ı Metrûkede Müslümanlar" başlıklı yazıyla son bulmuştur. Ahmet Nedim, buraya aldığı yazıları birinci ve ikinci risalede bahsettiği konular çerçevesinde seçmiştir. Ahmet Nedim sınıflandırmasını konulara göre yapmamışsa da yazıların işlediği konular hakkında bir panorama vermek adına yazıları konularına göre ayırmak istiyoruz.

Ahmet Nedim'in seçtiği yazılarda ele alınan ilk konu, Osmanlı Devleti vatandaşı olan Rumların işledikleri suçlar ve bu suçlar karşısında aldıkları cezalar, çıkarılan kanunlarla affa uğramaları haber verilmiştir. Bu konuyla ilgili yazılar; "Hakaret" (İkdâm, 23 Şubat 329, s.4), "Afv-ı Umûmîyeden İstifade" (Tasvîr-i Efkâr, 24 Şubat 329, s.3), Tanîn'in 9 Mart 330 tarihli nüshasında yer alan ve balıkçılık yapan Samatyalı Yanko'nun örtülü kadınlara sarkıntılık etmesi üzerine aldığı cezayı haber veren başlıksız yazı, "Bir Tehdit Mektubu" (İkdâm, 17

Mart 330, s.4), "Yunan Bileti Satarken" (Tanîn, 17 Mart 330, s.4), Ali Rıza Efendi'nin yağ fabrikasının kundaklandığını haber veren ve 21 Mart 330 tarihli Tasvîr-i Efkâr gazetesinin birinci sayfasında yer alan başlıksız yazı, yine Ali Rıza Efendi'nin yağ fabrikasıyla alakalı olan "Edremit'te Yunan Kundağı" (Tasvîr-i Efkâr, 21 Mart 330, s.4), "Dîvân-ı Harp-ı Ârif'de" ( Tanîn, 22 Mart 330, s.4).

Risalede yer alan yazıların asıl ve önemli konusu gerek Balkanlarda gerekse Osmanlı topraklarında yaşayan Rumların, Müslümanlara yaptıkları haksızlıklar ve zulümlerdir. Asıl ve önemli dememizin sebebi Ahmet Nedim'in göstermeye çalıştığı, bütün eserlerinde uzun uzadıya durduğu konu olmasıdır. Ayrıca Rumların kendi donanmalarına yardım amaçlı yaptıkları çalışmalar, bu çalışmalar karşısında Müslümanların nasıl davranması gerektiği, Müslümanların Rum dükkanlarını boykot etmesi ve Rum dükkanlarının Müslüman dükkanları karşısındaki durumu, Rum dükkanlarının kapanmaya başlaması üzerine Rumların zulme uğradığı iddiasıyla yola çıkan Rum Patrikhanesi'nin çalışmaları da işlenen konular dahilindedir. Bu konuyla ilgili yazılar şunlardır: "İzmir'de Küstahlıklar" ( İkdâm, 23 Şubat 329), "Rum Patriki" (İkdâm, 25 Şubat 329, s.3), "Boykot Değil Hecinsine Muavenet" (İkdâm, 25 Şubat 329, s.3), "Piyasa İşleri" (İkdâm, 25 Şubat 329), "Yunan Tecavüzleri" (İkdâm, 28 Şubat 329, s.4), "Telaş Etmeliyiz!" (İkdâm, 28 Şubat 329, s.3), "Mukabele-i Bilmisil Lüzûmu" (Tasvîr-i Efkâr, 28 Şubat 329, s.1) "Atina'da Palikarya Taşkınılıkları" ( Tanîn, 2 Mart 330, s.3), "Gel Boykotaja" ( Tasvîr-i Efkâr, 2 Mart 330) "Mühim Bir İ'ane" ( İkdâm, 4 Mart 330, s.4), "Makedonya'da Yunan Mezalimi" (Tanîn, 6 Mart 330, s.2), "Yunan Donanması Menfaatine Mahsus Piyango Biletleri Satılıyor" (Tasvîr-i Efkâr, 9 Mart 330, s.1), "Bayrağımızı Tahkir Ediyorlar" (Tasvîr-i Efkâr, 12 Mart 330, s.4), "Taht-ı Muhakemeye" (İkdâm, 16 Mart 330), "Esbâb-ı Hicret- Yunan Memurları" ( Tanîn, 17 Mart 330, s.3), "Atina'da Kral Yorgi'ye Ayin-i Rûhânî" (Tanîn, 17 Mart 330, s.3), "Atina Ajansı Ne Haberler Alıyor?" ( İkdâm, 21 Mart 330, s.3), "Araz-ı Metrukede Müslümanlar" (İkdâm, 23 Mart 330, s. 3).

Adlarını saydığımız bu yazılardan sonra Ahmet Nedim'in bir paragraflık son bölümüyle birlikte risale sonlanmaktadır. Risalenin giriş bölümünde, Ahmet Nedim, haber toplama işini bir ay sürdürebildiğini dile getirmişti. Yine dediği

gibi risaledeki yer alan son yazı da 23 Mart tarihiyle sonlanıyor, ancak bir ayda toplanan yazıların sayısı bu kadar olmasa gerek. İşte, bu son sözde yazıların tamamını değil de neden parça parça koyduğunu, topladığı yazıların hepsini neden buraya alamadığıyla ilgili açıklamada bulunur. Ahmet Nedim'in bu açıklamasını buraya aktarmak istiyoruz:

*“Yirmi sekiz günlük gazete hâsılâtı, bu kadar değildir. Hepsini birden bastırmak mümkün olsa, yedi sekiz formalık bir kitap vücuda gelecekti. Buna maalesef eldeki para kifâyet etmiyordu. Onun için, topladığımız parçaların, belki yarısını fedâ etmeye mecbur olduk. Şu satırları yazan kardeşimizin kalbi, bundan pek müteessirdir. Yalnız, şu risalecikte bazı efkârı irşâda vasıta olabilmesi ümidi, kendisi için medâr-ı tesellidir”* (Ahmet Nedim, 1914: 64).

Şiirlerini şimdilik bir köşeye bırakıp sadece şu üç risalesine genel hatlarla baktığımızda gözümüze öncelikle “Müslümanlık, millî ekonomi, intikam, Türklük, millî bilinç, ibret” gibi daha bunlara benzer nice kavram ilişecektir. Şiirlerini incelerken de ayrıca göreceğiz, şiirlerinde halka gaflet uykusundan uyanmaları için seslenir, fakat bunu yaparken bir öneri sunmaz, sadece halktan tarihi kendilerine ayna olarak tutarak şimdiden utanmalarını ister. Mensur risalelerinde durum çok farklıdır. Bu eserlerinde uykudan uyandıktan sonra içine düştükleri girdaptan kurtulabilmek adına neler yapmaları gerektiğini, buradan nasıl kurtulabileceklerinin tarifini bir bir verir. Velhasıl, bu risaleleriyle birlikte halkın önüne reçeteyi koyar ve halktan tek istediği bu reçetedekilere uymalarıdır.

### **3.5 İzci Keşşâf Türküsü - Ah Rumeli<sup>13</sup>**

*İzci Keşşaf Türküsü–Ah Rumeli*, Ahmet Nedim'in türkü formunda yazdığı eserleridir. Aynı risalenin içinde yer alan bu iki manzumeden ilki, İzci Keşşaf Türküsü'dür. Ahmet Nedim günlüğünde bu eserin adını İzci Türküsü olarak ansa da risalesinde İzci Keşşaf Türküsü olarak iki kelimeyi de kullanmayı tercih etmiştir. Bu nokta önemlidir. Çünkü temelleri Baden Powell tarafından İngiltere'de atılan “izci”lik faaliyetleri Osmanlı Devleti'nde de Meşrutiyet döneminde keşşâflık olarak okulların beden eğitimi derslerinin kapsamına

---

<sup>13</sup>Ahmet Nedim, *İzci Keşşâf Türküsü–Ah Rumeli*, İstanbul, Matbaa-i Hayriyye, 1330.

girmiş, ancak giyilen kıyafetler nedeniyle halk tarafından Hristiyan propagandacılığı olarak algılanıp karşı çıkmıştır. Askerî eğitimde etkisi göz ardı edilmeyecek kadar büyük olan izcilik faaliyetlerinin önemi; Balkan Savaşları'ndan sonra, özellikle, işgal yıllarında artmıştır. Nitekim savaşa katılacak asker nüfusunda sıkıntı yaşanınca Balıkesir ve Çanakkale izci teşkilatları savaşa katılmış ve orduya büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bunun üzerine Ahmet Nedim de izcilik faaliyetlerine dikkati çekerek, halkı bu çalışmalarına katkıda bulunmaları için bilinçlendirmeye, bu kurumun milletin algıladığı gibi Hristiyanlaştırmaya çalışan bir kurum olmadığını, vatanına hizmet eden genç nesilleri yetiştirmeyi amaçladığını vurgulamaya çalışır. Şiirin bütününe baktığımız zaman da izcilerin kendi ağızlarından yaşadıkları duyguları ve vatani için yaptıklarını aktarırken bu çabasını net bir şekilde hissetmekteyiz. Kaldı ki, daha şiirin başında yer alan "*Vatanımız kollarını açmış, bizi çağırıyor / 'Evlat! Hasta valideye hizmet vazifedir' diyor.*" ve ardından "*Ben izciyim, durur muyum, çağırırken bak herkes. / -Allah için imdâd- diye vatanımın acı sesi*" bentleriyle izciliğin bir propaganda aracı olmadığını, hayatını vatanına, milletine vakfeden nesillerin yetişmesinde önemli bir kurum olduğunu okuyucuya anlatır. Sadece bu iki bendiyle değil şiirin geri kalanına baktığımızda da aynı yoğunlukla konuyu ele aldığını ve halkı bu konuda ikna edebildiğini görmekteyiz; ancak Ahmet Nedim'in şiirlerini daha sonra ayrıntılı olarak işleyeceğimizden uzun uzadıya üzerinde durmayacağız.

‘İzci Keşşaf Türküsü’, on üç tane asıl bentten, on üç tane de nakarat kısmından meydana gelmiştir. Nakaratlar, klâsik türkü formunda olduğu gibi aynen tekrar etmemekte, asıl bentte anlatılana göre değişmektedir. Asıl bentlerde izcinin ağızından duyguları, vatani için yaptığı ya da yapacağı fedakârlıklar dile getirilirken nakarat kısmında ise Ahmet Nedim devreye girip izciye seslenerek bir an bile durmadan, yağmur çamur demeden, her felaketi göze alarak vatanına hizmet etmesi gerektiğini söyler. Doğal olarak bu düzen şiirin formuna yansımıştır. Nitekim -anlatılan konuya uygun olarak- nakaratlarda 8’li hece ölçüsü, asıl bentlerde ise 16’lı hece ölçüsü kullanılmıştır.

Bu manzumede dikkatimizi ilk etapta çeken bir nokta da başlığın altında bulunan ibaredir. Başlığın hemen altında "*Bestelenmiştir*" ifadesi yer almaktadır. Buradan da dönemde bu manzumenin halk tarafından bilindiğini



çıkartabiliyoruz; ancak, marş olarak mı bestelenmiş, ordu arasında yaygın mıydı bunlara dair elimizde bir bilgi mevcut değildir. Hemen şunu eklememiz gerekir ki, 2 Haziran 1330 tarihli Tasvir-i Efkâr gazetesinde "Asker Şarkıları" adlı bir ilan bulunmaktadır. Bu ilanda Harbiye Nezareti'nin açtığı bir yarışma duyurulmaktadır. İlanda şunlar denilmektedir:

*"Harbiye Nezareti'nden: Askerin hissiyat-ı milliye ve vataniyesini tehyic ve tebrik ve fedakârlık ve itaat faziletlerini takviye edecek umûmî şarkılar için bir müsabaka tertip edileceğinden bu gibi millî ve askerî şarkılar tanzimi ve güfteleriyle beraber mümkün olduğu hâlde notasının dahi nihayet-i hazirana kadar irsali ilan olunur."*<sup>14</sup>

Harbiye Nezareti'nin böyle bir yarışma düzenlediğine dair bilgiye bu ilan sayesinde ulaşılmış olsak da Ahmet Nedim'in bu yarışmaya katılıp katılmadığını ya da 'İzci Keşşâf Türküsü'nün bestelenmiş olmasının yarışma ile alakasının olup olmadığına dair bilgiye sahip değiliz.

Aynı risalede yer alan ikinci manzume ise 'Ah Rumeli'dir. Bu şiir, Ahmet Nedim'in neredeyse her eserinde mutlaka değindiği Balkan Savaşı ve sonucunda kaybedilen Rumeli üzerine yazılmış bir nevi ağıttır. Evet, Rumeli'nin elden çıkması ve daha da önemlisi burada yaşanan zulümler, işkenceler ve hakaretlerin acısını hemen her şiirinde, her yazısında dile getirmiştir; ancak bu manzumede yüreğinde taşıdığı ve bir türlü kapanmayan yarayı bentlerle sarmaya çalışmıştır. O yüzden Balkan Savaşı'nın neden olduğu kayıplar üzerine yazılan müstakil bir eser olması dolayısıyla ayrı bir öneme sahiptir diyebiliriz. Manzumenin tamamında eski ve halihazırın karşılaştırması hâkimdir. Şair eskiye dönüp baktığında muhayyilesinde Rumeli'yi altın ovaları, gümüş dağları, zümrüt mahsullü şirin bağları ile canlandırır. Halihazıra baktığında ise her karış toprağında düşman ayaklarının izlerini, bu ayaklar altında ezilen sırma saçlı kızları, masum yavruları, yuvası dağılmış garip kumruları görmekte ve ezan sesleri yerine çan sesleri işitmektedir. İşte Ahmet Nedim bu manzumesinde bütün bu yaşananların panoramasını çizmiş ve "Ah Rumeli" nidasıyla ellerden kayıp giden hatıraların acısını dile getirmiştir.

---

<sup>14</sup> Bu ifadeler Tasvir-i Efkâr gazetesinin 2 Haziran 1330 (15 Haziran 1914) tarihli nüshasının üçüncü sayfasında yer alan "Asker Şarkıları" adlı ilanda yer almaktadır.

‘Ah Rumeli’ manzumesi de türkü formunda yazılmıştır. On altı tane asıl bent ve on altı tane de nakarat kısmından meydana gelmiştir. Ahmet Nedim bu manzumesinde de ‘İzci Keşşâf Türküsü’nde izlediği yolu aynen devam ettirir. Öyle ki, her asıl bentten sonra gelen nakarat kısımları işlenen duyguya, konuya göre değişiklik göstermektedir. Sadece nakaratların başında yer alan "Ah Rumeli" nidası aynen tekrar etmektedir. Bu sesleniş de kaybın yürekte yarattığı acının dizelere, kelimelere vuruşudur. Aynı risalede yer alan şiirinden tek farkı -konu dışında- tercih edilen ölçüdür. Nakaratlarda 11'li hece ölçüsü, asıl bentler de ise çok sık karşımıza çıkmayan 22'li hece ölçüsü kullanılmıştır. Bu da Ahmet Nedim'in manzumenin kendisinden önce konusunu amaç edinmesinden ileri gelmektedir. Nitekim amacına uygun olan her türü kullanmış, kullandığı türü de yine amacına göre yeniden şekillendirmiştir.

Bu manzumesinde de başlığının hemen altında “*Bestelenmiştir.*” İbaresiyile karşılaşırız; ancak bu konuda da bildiklerimiz, ‘İzci Keşşaf Türküsü’ hakkında bildiklerimiz kadardır.

### 3.6 Türk'ün Destanı<sup>15</sup>

*İzci Keşşaf Türküsü - Ah Rumeli* risalesiyle aynı tarihte yayımlanan bir diğer eseri de *Türk'ün Destanı*'dir. Ahmet Nedim denildiğinde akla ilk gelen ve günümüzde de en çok bilinen eseridir. Onun bu eserini önemli kılan noktalardan birisi konusu, diğeri ise Mehmet Akif'in *Asım* eserinin bir bölümü olan "Çanakkale Şehitlerine" şiirini anımsatmasıdır. Evet, bu şiir gerek işlenen konu -ancak bu noktada, özellikle hâkim olan duygu noktasında, farklılıkların olduğunu da belirtmemiz gerekir- gerekse taşıdığı yoğun, ağır ve heyecanlı havayla Mehmet Akif'in *Asım* eserinin bir bölümü olan "Çanakkale Şehitlerine" şiirine benzemektedir. Mehmet Akif, Boğaz Savaşı'nın sonucunda kaleme aldığı eserinde mehmetçiğin kahramanlığını ön plana çıkarırken, Ahmet Nedim Bey ise ‘Türk'ün Destanı’nda tarih ile içinde bulunduğu zamanı karşılaştırarak, bir nevi Türk milletinin içinde bulunduğu durumun eleştirisini yapar. Bu şiirinde Ahmet Nedim, gözlerini Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasına kadar çevirerek Türk milletinin o anda bulunduğu durumdan ötürü milletine kızar, bir nevi

---

<sup>15</sup>Ahmet Nedim, *Türk'ün Destanı*, İstanbul, Matbaa-i Hayriyye, 1332.

onları atalarına layık olmamakla suçlar. Tabii bunu belli bir düzeyde yapar ve salt eleştiri yapmaktan kaçınır. Nitekim eserde yer yer övgü, yer yer eleştiri ve hiciv dolu bir söylemle karşı karşıya kalırız. Eserleriyle halkı bilinçlendirmeyi, onları gaflet uykusundan uyandırmayı amaçlayan Ahmet Nedim, şiirinde kullandığı bu söylemle de millî şuuru harekete geçirmek ister. Bu isteği onun kullandığı dile ve anlatıma da yansır. Öyle ki, manzumede Türk milletini övdüğü dörtlüklerde sesi ne kadar gür çıkıyorsa, hicvederken de aynı düzeydedir; ayrıca her dizenin sonunda vurguladığı "Türk oğlu" kelimesiyle halkın Türklük bilincini de harekete geçirmeye çalışır ve daima taşıdığı sorumluluğun bilincinde olarak ne yapmaları gerektiği konusunda telkinlerde bulunur.

Daha önce de dile getirdiğimiz üzere, bu şiirinde de –‘Ah Rumeli’ manzumesinde karşılaştığımız gibi- dün ile halihazırını karşılaştırmaktadır. "*Oğuz neslinin şanlı yavrusuna*" hitap ettiği bu manzumesinde Ahmet Nedim, ilk sekiz dörtlükte ecdadının bir avuç yiğitle meydana çıkarak düşmanlarına nasıl aman vermediğini, bir vakit şerefle şanla gezdiğini, birçok zaferlere kucak açtığını, ayak seslerini duyan düşmanın korkusundan titrediğini, dünyanın merkezi olduğunu, cihanın en büyük devletini inşa ettiğini dile getirir. Atalarını böyle gururla andıktan sonra dokuzuncu beyitten itibaren Türk milletinin içinde bulunduğu durumu sorgulamaya başlar ve yüksekten bakarken şimdi eğilen Türk milletinden utanmasını ister. Ancak utanmaları Ahmet Nedim'e kâfi gelmemektedir. Ne olursa olsun, hangi koşulda olursa olsunlar atalarının büyüklüğünü, mertliğini, Plevne'de hâlâ söylenen şanını hiçbir zaman unutmamalarını ve bu yurdu kuran Fatih'leri, Murat'ları, Yavuz'ları, Kılıç Aslan'ları ve daha nicesini daima düşünmelerini de ister. On yedinci dörtlüğe kadar bu şekilde telkinlerde bulunan Ahmet Nedim, on yedinci dörtlükle birlikte yine yönünü Rumeli'ye çevirir ve yirmi beşinci dörtlüğe kadar Rumeli'de yaşanan eziyetleri, sıkıntıları işler. Bu konuda en önemlisi yirmi beşinci dörtlüktür; çünkü Ahmet Nedim'in neredeyse bütün eserlerinin temelini oluşturan düşünceler ele alınmıştır. O da, çalışmak ve intikamdır. Ahmet Nedim bu iki kavramı sıkça kullanmıştır. Nitekim bu dörtlükte de yaşanan onca acının karşısında ağlamanın bir çözüm olmadığını, bir an önce ayağa kalkıp canla başla

çalışıp yaşatılanların intikamının alınması gerekliliğini vurgular. Bu dörtlükten sonra da manzumenin sonuna kadar bu konuları halka aşlamaya çalışacaktır.

Adından da anlaşıldığı üzere eser, destan türü ile kaleme alınmıştır. Kırk dört tane dörtlük, bir tane beşlikten meydana gelmiştir. Ayrıca eserde 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır. Kullanılan dile baktığımızda başarılı bir hitabet üslûbuyla karşılaşırız. Bu üslûbunun bir özelliği olarak da "Ey Oğuz neslinin şanlı yavrusu, Ey Türk oğlu, Ey büyük Osman'ın dünkü ordusu" gibi ünlemlerle "unutma, düşün, çalış" gibi emir cümlelerini çok sık kullanmıştır. Ayrıca manzumenin tamamında daima bir hareket söz konusudur. Bilhassa geçmişten bahsettiği kısımlarda fiil cümlelerini kullanmayı tercih etmiştir.

Girişte Ahmet Nedim'in *Türk'ün Destanı'nın* en çok bilinen eseri olduğunu dile getirmiştik; ancak, hemen şunu ekleyelim ki, Elmas Şahin'in "AHMET NEDİM SERVET TÖR: TÜRK'ÜN DESTANI" adlı makalesi dışında bu eserle ilgili bir çalışmaya rastlamadık. Bu eser dışındakiler Millî edebiyat dönemi şairlerinden bahsederken bu şiirin sadece adını geçirmekle yetinmişlerdir. Erol Köroğlu ise *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı* adlı eserinde metinler kısmında bu manzumenin tamamını vermiştir.

### 3.7 Cenk Destanı<sup>16</sup>

Matbaa-i Askeriye'de haziran 1331'de basılan ve "*Çanakkale'de demir orduya*" hediye edilen *Cenk Destanı* adlı risalede "Cenk Destanı" ve "Ölecek.... Dönmeyecek" adlı iki şiir bulunmaktadır. Mehmet Emin Dinç ve Muhammet Fatih Alkayış birlikte kaleme aldıkları makalede "Ölecek.... Dönmeyecek" adlı şiiri "Cenk Destanı" şiirinin devam olarak kabul etmişlerdir (Dinç-Alkayış, 2015: 1-13). Konu bakımından değerlendirdiğimizde bu iki şiiri bir bütün olarak kabul edebiliriz. Ancak kullanılan dil ve ölçü açısından baktığımızda bu iki şiirin birbirinden bağımsız olduğunu anlamaktayız. Öyle ki "Cenk Destanı"nda hece ölçüsü, "Ölecek... Dönmeyecek"te ise aruz ölçüsü kullanılmıştır. Ayrıca "Ölecek.... Dönmeyecek" şiiri oldukça ağır bir dil ile kaleme alınmıştır. Sayfa düzeninden de bunu anlamaktayız. Nitekim "Cenk Destanı'nın 42 beyitinden sonra bittiğine dair bir işaret konmuş ve yeni bir sayfada "Ölecek...

---

<sup>16</sup>Ahmet Nedim Servet Tör, *Cenk Destanı*, Matbaa-i Askeriye, Haziran 1331, İstanbul.

Dönmeyecek' şiiirine başlanmıştır. Ancak hemen şunu belirtelim ki, bu iki şiiirin bir bütün anlaşılması mümkündür. Hem konu hem de başlığı parantez içinde vermesi kafaları karıştırmaktadır.

*Cenk Destanı*, 19 Şubat 1915 tarihinde başlayan, 18 Mart'ta zaferle sonuçlanan Çanakkale Boğaz Savaşı üzerine kaleme alınır. Bu eserde -bir önceki manzumenin tam tersi olarak- Türk ordusunun methiyesi düzülür. *Türk'ün Destanı*'nın ağır, umutsuz havasını bu şiiir dağıtmış ve karamsarlığın yerini umut, yenilginin yerini ise zafer alır. Nitekim *Türk'ün Destanı*'nda halkı atalarına layık evlatlar olmadığı gerekçesiyle suçlayan, bundan dolayı utanmalarını isteyen, ataları bir avuç yiğitle yedi iklim dört bucağa hükmederken, ayak sesleriyle düşmanı bir bir kaçıırken şimdiye baktığında o günlerin yalan olduğunu görüp gaflet uykusundan uyanamayan Türk milletine kızan Ahmet Nedim, *Cenk Destanı*'nda ise düşündüklerinin, söylediklerinin adeta özrünü diler. Manzumede ilk önce savaşın panoramasını çizen Ahmet Nedim'e göre düşmanlar bir gaflette bulunarak Boğaz'a girmişlerdir. İngiliz askerleri kendisini ateşe atar, bütün gemileriyle Boğaz'a üşüşür; ancak, Türk askeri yiğitlik dersinden geçerek, düşmana cevabını verir, Fransızları kapana sıkıştırır, İngilizlerin gemilerini, zırhlılarını batırır. Böylece Amiral denilen "koca serserinin" kurduğu bütün emeller boşa çıkar; ancak Boğaz'daki zaferden ders çıkarmayan düşman askerleri acımasızca, her saat başı binlerce gülleyle karadan saldırırsa da, Türk oğlu korkusuzluğuyla düşmana cezasını yine verir. Denizde gösterilen başarıdan sonra karada da savaşın kazanılması şairin hissettiği heyecanı doruk noktasına ulaştırır. Daha önceki şiiirde yer yer karamsar olarak karşımıza çıkan Ahmet Nedim bu şiiirde Türk askerini yere göğe koyamaz. Şu dizeler onun duygularının yoğunluğunu göstermesi ve söylemek istediğimizi örneklendirmesi açısından önemlidir:

*"Ne şanlı askerdir Ya Rab bu asker*

*Kalkınca hücumu Allah u ekber*

*Ne yanardağ tanır ne demir siper*

*Cihanda kimseden yoktur pervâsı"* (Ahmet Nedim, 1915: 6).

Destan türü ile kaleme alınan ‘Cenk Destanı’ manzumesi kırk iki dördlükten ve ‘Ölecek... Dönmeyecek’ şiiri ise on iki beşlikten meydana gelmiştir. Bu eserin dikkat çeken tarafı şu ki, dördlükler 11’li hece ölçüsüyle kurulurken beşlikler ise fe’ilâtün/fe’ilâtün/fe’ilâtün/fe’ilün aruz kalıbından oluşturulmuştur. ‘Ölecek... Dönmeyecek’ mısradan sonra apayrı bir forma geçmiştir. Bu farklılık diline de yansır. Dördlüklerle kaleme aldığı bölümde duygularını, düşüncelerini oldukça sade bir dil ile ifade ederken bahsettiğimiz (Ölecek... Dönmeyecek)şiirinden sonra dil ağırlaşır. Ahmet Nedim bu bölüm ile sanatkâr yönünü ortaya çıkarmıştır diyebiliriz.

*Cenk Destanı, Türk’ün Destanı* adlı eseri kadar şanslı olamamıştır. Yazıldığı dönemde halka ulaşabilmişse de günümüz için aynı şeyi söyleyemiyoruz. Bu eser üzerine yapılmış tek bir çalışma vardır -ya da bizim ulaşabildiğimiz tek bir eser vardır dememiz daha doğru olur- o da Mehmet Emin Dinç ile Muhammet Fatih Alkayış’ın ortaklaşa yazdığı "Az Bilinen Bir 'Cenk Destanı'nın Yansıttığı Çanakkale Ruhunu" başlıklı makaledir. Bu makalede şiir uzun uzadıya tahlil edilmemiştir. Kısa bir tanıtımdan sonra, şiirde kullanılan deyimler sıralanmış ve ardından da şiirin günümüz Türkçesine aktarılmış hâli verilmiştir.

### 3.8 Namaz<sup>17</sup>

Ahmet Nedim Bey, savaş esnasında Çanakkale’ye gidilip, savaşın ağır koşullarını bizzat gören şairlerimizdendir. Ancak, Çanakkale Cephesi’ne şair unvanıyla değil, asıl mesleği olan Harbiye Nezareti Başkâtibi olarak gitmiştir. Bu gezi ya da fırsat ile ilgili etraflıca bir bilgiye sahip değiliz. Sadece, *Defter-i Hâtırât*’ta, Çanakkale Müdafaası’nı yakından görmeye fırsatı olduğuna değinmektedir:

*Yine bu defterde birçok intibaâtı bulunan dünkü Balkan Harbi fecâyiinin acı ve siyah hâtırâlarını bir sûtire-i şan ve şerefle örten ve babanı kırkıktan sonra, kardeşini de mebde-i hayat-ı şebâbında birer saz şairi yapan Çanakkale Müdafaâtını yakından görmek ve her karış toprağı yüzlerce Türk kanına mal olan o kanlı saha-yı harbi baştan başa dolaşıp ziyâret etmek en büyük emelim idi. Zuhûr eden bir fırsatı fevt etmedim. Teşrinievvelin birinci Perşembe günü*

---

<sup>17</sup>Ahmet Nedim, *Namaz*, İstanbul, Matbaa-i Hayriyye, Teşrinisani 331.

*Sirkeci'den bindiğim trenden Muratlı'da inerek, karadan Tekfurdağı, Gelibolu tarihiyle üç günde saha-i harbe vâsıl oldum ve ondan sonra on beş gün kadar bütün Rumeli ve Anadolu'daki mevâkii dolaşarak top ve tüfek tarrakaları arasında pek heyecanlı fakat cazip bir hayat-ı heycâ geçirdim. Orada dinlediğim menâkıb-ı fedâkârînin, oralarda bir şâhid-i fahûru olduğum hayat-ı kahramânenin, tafsilâtın, defterin müsait değil. Bunların bazı mahsûsâtını, bundan sonra vücuda gelecek manzumelerimde göreceksin" (Tör, 2000: 206-207).*

Ahmet Nedim Bey, Çanakkale Cephesi'nde gördüğü, ancak *Defter-i Hâtırât*'ta nakletmediği fedakârlıkları, kahramanlıkları sözünü ettiği gibi manzumelerinde işlemiştir. İşte, bunlardan birisi de Ahmet Nedim Bey'in *Cenk Destanı* ile aynı yılda, yani 1915 yılında, yayımladığı *Namaz*'dir.

"Çanakkale'nin Ölmez Hatıralarından" alt başlığı ile yayımlanan *Namaz* adlı eserini de, tıpkı diğer eserleri gibi, risale olarak bastırıp halka dağıtmıştır. Risalenin içinde tek bir şiir yer alır o da esere adını veren 'Namaz' şiiridir. Bu şiir, on tane dörtlük ve on bir tane de ikiliklerden meydana gelmiştir. Genel olarak uzun kalıpları tercih eden Ahmet Nedim, bu şiirinde de 15'li hece ölçüsünü kullanmıştır; ancak şiirin özelliğini şekli değil anlattığı konu ve konunun ele alınış biçimi belirlemektedir. Burada cephede gördüğü bir tabloyu okuyucunun gözleri önüne sermiştir. Bu; savaşın ortasında top sesleri arasında korkmadan, bir an bile ölümü düşünmeden namaz kılan bir askerın tablosudur. Ahmet Nedim, yaşanan bir anın aktarılması sonucu olarak, tahkiyeli anlatım ve buna bağlı olarak yaptığı tasvirlerin en canlı örneğini bu şiirinde vermiştir. Öyle ki, okuyucuya askerın ölüm kalım anında can korkusundan tamamen sıyrılıp imanla secdeye yöneldiği anı canlı bir şekilde yaşatır ve bir an Ahmet Nedim'in zihni ve kalbiyle o cephede bulunur, adeta çevreyi izler.

Ahmet Nedim'in bu eseriyle ilgili son olarak şunu eklemek istiyoruz ki, 'Namaz' şiiri daha yeni yeni anılmaya başlansa da üzerine yapılmış bir çalışma, inceleme mevcut değildir. Yeni yeni diyoruz; çünkü şu zamana *Türk'ün Destanı* kadar anılan bir eser değildi. Zaten Ahmet Nedim dendiği zaman ilk akla gelen de "Türk'ün Destanı şairi"dir; ancak son zamanlarda Çanakkale Zaferi'ni anma haftası vesilesiyle kıyıda köşede kalmış bir, iki dergide 'Namaz' şiirinin

tamamının yayımlandığını görüyoruz.<sup>18</sup> Kısacası, Ahmet Nedim'in 'Türk'ün Destanı' dışındaki diğer şiirleri de yavaş yavaş günümüz insanına ulaşmaya başlamıştır.

### 3.9 Hediye<sup>19</sup>

1915 yılında yayımladığı son eseri ise *Hediye* adlı risalesidir. Ahmet Nedim Bey'in "*Büyük ordularımızın sevgili neferlerine*" armağan ettiği *Hediye*'de; 'Bolayır', 'Ben Bir Türk'üm', 'Yılan Masalı', 'Yaralı' ve 'Kırık Kundak' olmak üzere beş manzumesi yer almaktadır.

*Hediye* risalesinin ilk manzumesi 'Bolayır'dır. 1913 yılında Bulgaristan ile Osmanlı İmparatorluğu arasında gerçekleşen ve Balkan Savaşları tarihine Bolayır Muharebesi ya da Şarköy çıkarması olarak geçen, Bulgarların zaferiyle sonuçlanan savaş, "Türkler'in büyük şehzadesi Süleyman Paşa'ya" ithafıyla başlayan bu eserin odak noktasıdır. Şiirin Süleyman Paşa'ya atfedilmesi tesadüf değildir. Bilindiği üzere şâh-ı devrân, emir-i a'zam olarak nitelendirilen ve Osmanlı'nın kuruluşunda önemli bir yeri olan Süleyman Paşa, Rumeli'yi kalıcı olarak topraklarına katmak için bu bölgeye yapılan fetihlerin öncüsü olmuştur. Bu fetihler sırasında da Bolayır'ı fethederek bir üs hâline getirmiştir. Süleyman Paşa, Osmanlı Devleti'nin geleceği açısından Rumeli topraklarını hayatî derecede önemli görüyordu. Bu sebeple, Gelibolu'da bir saray yaptırarak burasını karargâh edinmişti. Ayrıca kendisinden sonra geri çekilmeyi önlemek amacıyla kabrinin Rumeli topraklarında bırakılmasını vasiyet etmişti (Pay, 2009: 279-297). Nitekim 1360 yılında Bolayır ile Seydikavağı arasında avlanırken atından düşerek vefat etmiş ve cenazesi Bolayır'da yaptırdığı türbeye defnedilmiştir.

Ahmet Nedim Bey, Osmanlı Devleti'nin diğer Türk beylikleri gibi kısa sürede yok olmalarını önleyen Rumeli fethinin ve bu fetih sırasındaki başarıları ile tarihe geçen Süleyman Paşa'nın önemini şiir boyunca altını çizmiştir. Şiirine Süleyman Paşa ve ordusunun yiğitliklerini anlatarak başlamış, daha sonra

---

<sup>18</sup> "Namaz" şiirinin yayımlandığı bu dergiler şunlardır: Sızıntı Dergisi, s.6, Mart 2004, S.302; Altınoluk Dergisi, s.38, Mart 2004, S.217.

<sup>19</sup> Ahmet Nedim, *Hediye*, Matbaa-i Askeriyye, İstanbul, 1331



Balkan Savaşı'nın burada yarattığı yıkımdan dolayı Süleyman Paşa'dan adeta af dilemektedir. Ahmet Nedim şiirin ilerleyen kısımlarında ise Süleyman Paşa'ya müjdeyi verir ve artık o kara günlerin geçtiğini, milletin yüzüne sürülen o lanetli kararı bütün milletin kanlarıyla yıkadığını, kalplerde elemelerle yaşayan o yaprağı artık kapattıklarını ve altı asrın tarihini yeniden yazdıklarını söyler.

18 Ağustos 1331 tarihli bu manzumede şekil açısından bir düzen yoktur. Öyle ki şiir; dörtlükler, beşlikler, üçlüklerden oluşmuştur. Ayrıca 8'li, 9'lu ve 11'li hece ölçüleri kullanılmıştır.

'Bolayır'ın hemen ardından gelen ikinci manzumesi, 10 Eylül 1331 tarihli 'Ben Bir Türk'üm'dür. Dörtlük ve üçlüklerden oluşan, 14'lü hece ölçüsüyle kaleme alınan bu eser hem üslûp, hem de içerik bakımından Mehmet Emin'in "Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken" manzumesine benzemektedir. Ahmet Nedim'in şiirlerini daha sonra ayrıntılı inceleyeceğimizden bu konu üzerinde şimdilik fazla durmayacağız. Yalnız hemen şunu eklemek gerekir ki, 'Ben Bir Türküm'de -Mehmet Emin'in manzumesinde olduğu gibi- Türk milletinin ruhu dile getirilmiştir. Öyle ki, her mısraın başında "Ben bir Türküm" cümlesiyle başlayan Ahmet Nedim, bütün şiir boyunca ırkının, milletin, vatanının, tarihinin büyüklüğünden bahsetmiş ve bu büyüklükten gurur duyduğunu dile getirir.

Risalede yer alan ve üçüncü manzumesi 'Yılan Masalı' ise Ahmet Nedim'in eserleri arasında farklı bir yerdedir. Bu manzume, fabl türünün siyasi örneklerinden biridir. Ahmet Nedim, 1 Eylül 331'de yazdığı bu manzumesinde, "Sarı Yılan", "Hilâl", "Kartal", "Ayı", "Koyun", "Maymun", "Akrep", "Ceylan", "Karınca", "Sinek", "Aslan" kadrosuyla Birinci Dünya Savaşı'nı sebeplerinden başlayarak sonuçlarına kadar anlatmıştır. Bu kadroda Sarı Yılan'ın başı çektiği ve Ayı, Koyun, Maymun, Akrep, Ceylan, Karınca, Sinek'ten oluşan grup İtilaf devletlerini; Aslan, Kartal ve Hilâl'in oluşturduğu grup ise İttifak devletlerini temsil etmektedir.

1 Eylül 331 tarihli dördüncü manzume 'Yaralı'dır. Bu, Ahmet Nedim Bey'in diğer şiirlerine nazaran kısa ve başından geçen ya da muhayyilesinde canlandırdığı bir olayı, yaralı bir askeri, anlatmıştır. "Kimdir gelen şu genç yiğit?" sorusuyla şiirine başlayan Ahmet Nedim devamında görenin hasta

zannedeceği kadar yüzü solgun, kolu sakat, yürüyüşü ağır, beli doğru ancak en önemlisi başı dik bir gaziyi tasvir etmiştir. Ancak hemen şunu belirtmeliyiz ki - diğer eserleriyle karşılaştığımızda- tasvir açısından zayıf bir şiidir. Yine şekil bakımından bir düzen yoktur. İki, dört ve yedi dizelerden meydana gelmiş, 8'li ve 9'lu hece ölçüleri kullanılmıştır.

*Hediye* risalesinin son manzumesi ise 'Kırık Kundak'tır. Bu manzume 25 Eylül 331 tarihlidir. 'Kırık Kundak' bu risaleden önce aynı yıl Harp Mecmuası'nın ikinci sayısında yayımlanmıştır.

Ahmet Nedim Bey'in Harbiye Nezareti başkâtibi iken Çanakkale cephesine gittiğinden ve savaşın izlerini bizzat gördüğünden bahsetmiştik. "*Üçüncü Ordu Komutanlarına*" hediye ettiği 'Kırık Kundak' şiirinde de, yine bu cephedeki izlenimlerini ve şiire de adını veren bir anısını anlatmıştır. Dolayısıyla eserini tahkiyeli anlatımla kaleme almıştır. Nitekim şiirine de bu anlatıma uygun başlamıştır:

*"Bir akşamdı, iki üç arkadaşla gezerken*

*O gün, kanlı bir harbe sahne olan yerleri*

*Arkadaşım gösterdi, bulunduğu tepeden,*

*Son hücumda alınan ilerideki siper*

*Yorgunluğa bakmadık, biraz daha yürüdük*

*Arkamızda uzanan gölgeleri sürüdük"* (Ahmet Nedim, 1915: 27).

Böyle bir girişle başladığı şiirine aynı anlatımla devam eder. Üç arkadaşıyla çıktığı gezide cepheye ulaşan Ahmet Nedim burada kırık bir kundakla<sup>20</sup> karşılaşır ve kan gölüne dönmüş yerin ortaya çıkardığı dehşet girdabından sıyrılarak kundağı eline alıp incelemeye başlar. Kundağı inceledikçe hülyalara dalar ve aklında çeşitli senaryolar yazmaya başlar. İşte, bu tüfeği kullanan kişinin kim olduğunu, neler yaşadığını kafasında canlandırır ve bu şekilde bir nevi rüya âlemine dalar. Şiir basit bir olay örgüsü üzerine inşa edilmiştir. Nitekim Ahmet Nedim'in arkadaşı tarafından daldığı rüya âleminden çıkarılmasıyla da şiir son bulur.

---

<sup>20</sup>Şiirde konu edinilen kundak, tüfek gibi ateşli silahlarda bulunan ve çeşitli yönlere çevirmeye yarayan ağaçtan ya da metalden yapılan bölümdür.

"Kırık Kundak" şiirinde dikkat çeken önemli nokta var ki o da, Ahmet Nedim'in dize kırma yöntemini kullanmış olmasıdır. Bu yöntemle şiiri düz yazıya yaklaştırmış, monotonluğun önüne geçmiştir. Tabii bunu sadece monotonluğu kırmak endişesiyle yaptığını düşünmüyoruz. Anlatılan konu ve anlatış tarzının da neden olduğu bir durumdur. Alıntılatacağımız dize, bu yöntemin kullanılmasının zorunluluktan kaynaklandığını anlamamız için kâfidir:

*"Geziyorduk... Yoldaşım ayağına takılan*

*bir tüfengin sapını aldı, atmak istedi...*

*Bir de baktım, o kırık sap üstünde, biraz kan*

*pıhtısıyla karışık bir tutam saç var idi*

*(Aman atma; dur!) dedim, aldım onu elinden*

*arkadaşım, hayretle bana doğru bakarken"* (Ahmet Nedim, 1915: 29).

Özetleyecek olursak, Ahmet Nedim'in eserleri -günlüğünü saymıyoruz- üçü mensur, beşi ise manzum olmak üzere sekiz risaleden ibarettir. Tabii bildiğimiz ya da ulaşabildiğimiz kadarıyla bu hükmü verebiliyoruz. Tekrara düşmüş olacağız; ancak Ahmet Nedim'in edebî kimliğini belirleyen özelliği olması hasebiyle yine belirtmeliyiz ki Ahmet Nedim şiirlerinde halkı bilinçlendirmeye çalışsa da, bu işi aslında mensur eserleri ile yapmıştır; çünkü mensur eserlerinde sadece sorunu dile getirmez, sorunun karşısına çözümlerini de sıralar. Gazetelerin üstü kapalı yazdıkları yazıların halkın üzerinde hiçbir tesir yapamadığını düşünen Ahmet Nedim, işte bu eserleriyle ve bu eserlerinde kullandığı yöntemlerle istediği etkiyi yaratmayı başarmıştır. Bu da Ahmet Nedim'in sanatkar yönünden ziyade dönemin bir aydını olarak toplumdaki görevini üstlenen sorumluluk sahibi kişiliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle eserlerinde edebî kaygıyı göremezsiniz. Kullanmayı tercih ettiği türlerin özelliklerine birebir uyma gibi bir gayesi de yoktur. Onun için edebiyat bir araçtır. En azından bu dönemde edebiyatı bu amaçla kullandığını biliyoruz. Ordu cephe de düşmanlarla savaşırken dönemin diğer aydınları gibi Ahmet Nedim de cephe gerisinde kalemiyle savaşmıştır. Nitekim *Müslümanlara*

*Mahsus Kurtulmak Yolu*'nda da Rum dükkânlarının kapanmasına neden olacak kadar kaleminin kuvvetli olduğunu çok iyi gördük.

Ahmet Nedim'in eserlerinde genel itibariyle sohbet havası hissedilmektedir. Okuyucularıyla ile daima sohbet hâlidir. Okuyucunun soracağı soruyu, hangi noktada ikna olup olmadığını tahmin edebilecek kadar yakındır. Bazen de bu sohbet havası yerini gergin bir havaya bırakır. Halkın davranışlarını, tutumlarını eleştirdiği noktada ses tonu yükselir ve telkinlerini en üst tonda anlatır. Halka daima telkinde bulunması, nedeniyle emir cümlelerini oldukça çok kullanıştır, hatta eserinin tamamı neredeyse bu cümlelerden meydana gelmektedir; ancak bu üslûp okuyucuyu itecek ya da kızdıracak bir etki yaratmamaktadır. Tam tersine milletine yaptığı hata konusunda kızdığı zaman bile ardından gönlünü almayı başarmıştır. Nitekim eleştirdiği ve milletine artık gözlerini açmalarını zamanının geldiğini dile getirdiği dizelerde ya da satırlarda bir babamın çocuğuna hissettiği şefkatle yoğrulmuş endişe hissi vardır. Meselâ 'Türk'ün Destanı' şiirinde Türk oğlunu yaptıklarıyla ve yapmadıklarıyla eleştiren Ahmet Nedim, son dizede bahsettiğimiz hissi vermektedir:

*"İşte, ey Türk oğlu bitiyor destan*

*Düşünsün hâlini okuyan ihvân*

*Aman dert ortağım aman el aman*

*Sabah oldu artık uyan Türk oğlu*

*Ezer sonra seni devran Türk oğlu" (Ahmet Nedim, 1914: 16).*

Bütün bu bahsettiklerimiz dışında bir diğer önemli nokta da okuyucuyu uyanık tutmak ve vurgunun altını iyice çizmek amacıyla "Ey Müslümanlar, Ey Türk oğlu, Unutma..." gibi ünlemleri sıkça kullanmasıdır. Gerek mensur gerekse manzum eserlerinde mutlaka ünlem cümlesi ve seslenişi ifade eden kelimeler vardır. Bu nedenle eserlerini okuyanda, ara sıra, bir meydan da söylev veriyormuş hissini verir. O yüzden eserlerinin döneminde yarattığı tesiri yadırgamamak gerekir. Kaldı ki, anlattığı konuya göre seçtiği yazılar, anılar, resimler okuyucuyu ikna etme noktasında bir kat daha etkili olmasını sağlamaktadır. Bütün bu özellikleri dikkate aldığımızda bu eserlerin yarattığı etkiyi anlamamız imkânsız hâle geliyor.

#### 4 TÜRK SAVAŞ EDEBİYATI

Milletlerin kaderini belirleyen, yaşam alanının sınırlarını çizen savaşları konu edinen eserlerin vücuda getirdiği edebiyata, savaş edebiyatı denir. İnsanoğlunun kutsal kabul ettiği vatan ya da var olma mücadelesi karşısındaki duruŐunun sözlü ya da yazılı, manzum veya mensur eserlere yansımaları savaş edebiyatını meydana getirmiştir diyebiliriz. Bu noktada hemen Şunu belirtmek gerekir ki, vatanın, siyasî hâkimiyeti belirleyen bir coğrafi unsur olması dışında, uğrunda her türlü fedakrlığın gösterilebileceği kutsal bir değer simgesiyle edebiyatımızda yer alması" fetihlerin sona erip gerilemenin başladığı bilhassa çöküntü hâline geldiği devirlere" (Birinci, 2000: 128) rastlar. Savaşların eserlerde nitelik deĐiŐtirerek g ispatından millî benliğin ve vatanın savunması anlayıŐına geçmesi Osmanlı Devleti'nin yavaş yavaş gücünü yitirdiği devirlere rastlar. Savaşın eserlerdeki idrakiyle alakalı değişimi eserleri ele aldığımız zaman net bir biçimde ortaya çıkacaktır.

Savaş edebiyatı terimine Millî Mücadele dönemi yazarlarımızdan olan Mehmet Halit, Şebap Mecmuası'nın 17 Eylül 1920 tarihli sayısında yayımladığı "Bugünkü Edebiyatımız" başlıklı yazısında *"savaşan milletlerin savaş senelerinde geçirdiği hayat ile yine o yıllardaki duygularını içine alan bir edebiyat"* (Halit, 1920: 228-230) olarak daha genel bir perspektiften bakarak aslında söylemek istediklerimizi bir cümlede özetlemiŐtir.

Medeniyet tarihimizin en başından beri bizde savaş edebiyatı var mıdır? Tarihimizi belirleyen olaylar ne düzeyde edebiyatımıza yansımıştır? Bu konuda Avrupa edebiyatına kıyasla hangi noktadayız? gibi sorular, geç de kalsak, bir süre yazar ve Şairlerimizi meşgul etmiştir. Ancak bu tartışmaları sona bırakıp tarih boyunca sahne aldığımız savaşların İslâmiyet ncesi ve İslâmiyet sonrası Türk edebiyatına ne derece ve nasıl yansıdağından bahsetmek istiyoruz.

Mehmet Fuat Köprülü, "Türk Edebiyatının MenŐei" ve "Edebiyatımızda Cenkcluk 1 - 2" başlıklı makalelerinde (Köprülü, 1990: 23 vd.) İslâmiyet'in kabulünden önce ve İslâmiyet'in kabulünden sonra oluşan edebiyatımız ve

savaşların edebiyatımıza akisleri hakkındaki düşüncelerini ortaya koymuştur. Köprülü'ye göre, Asya'yı asırlarca baştan başa hâkimiyeti altına almaya çalışan, eski devletleri yıkarak yerine yeni saltanatlar kuran, cengâver ruhlu Türkler elbette yaşadıkları büyük hadiseleri sanat eserlerine yansıtmışlardır. Nitekim Türk tarihinin belgelere dayanmayan en eski devresi ve "sözlü edebiyat" veya "destan çağı" olarak da adlandırılan edebiyatın sahibi Hun İmparatorluğu zamanında dahi "millî - şifahî" bir edebiyat vardır. Fuat Köprülü, asırlarca verilen mücadelelerin yarattığı telaşın bu eserlerin günümüze kadar gelmesini imkânsızlaştırdığını, ancak belli bir kısmının parçalar hâlinde bize intikal edebildiğini; millî hece vezni, sade halk lisanı ve şimdiki "mani"ler tarzında oluşturulmuş bu şiirlerin, Türklerin daha İslâmiyet'i kabulünden önce millî bir edebiyat oluşturduklarının kanıtı olduğunu ifade eder. Ayrıca eski Türk ordularının meçhul memleketler fethine çıktıkları zaman, ordudaki şairlerin kopuzlar eşliğinde eski hamaset destanları söylediği konusuna değinerek vazifeleri orduyu savaşa teşvik ederek kahramanlık hissini uyandırmak ve büyük kahramanlık gösterenler hakkında destanlar düzmek olan, "baksı" veyahut "bahşı" olarak adlandırılan bu millî şairlerin Türk kültürü içindeki yerine özellikle dikkat çekmiştir. Çünkü bu ozanlar sayesinde millî kahramanların hatıraları unutulmuyor ve nesilden nesile aktarılıyordu.

Köprülü'nün bu ifadelerinin ışığıyla tarihe yönelip kültürel geçmişi kurcaladığımızda karşımıza ilk olarak Hun İmparatorluğu çıkar. Tarihin en eski ve belgelere dayanmayan dönemi Büyük Hun İmparatorluğu zamanıdır. Bu dönem edebiyat tarihçileri tarafından "destan çağı" olarak adlandırılmıştır. Ancak Türk milletinin bir bütün olarak zamanımıza ulaşmış destanı yoktur (Yetiş, 1994: 203). Bu devredeki destanların çoğuna parçalar hâlinde Çin, Arap, İran ve Bizans kaynaklarından ulaşılabilmektedir. Bu parçalar manzum olarak elimize geçmiş ancak İslâmiyet'ten sonraki dönemlerde mensur hâlinde bir bütün olarak derlenmiştir.

İslâmiyet öncesi ortaya çıkan en eski destanlar; İran-Turan savaşlarını anlatan *Alper Tunga* ile Makedonyalı Büyük İskender ile savaşan Türk hükümdarının kahramanlıklarını anlatan *Şu Destanı*'dir. Bunların dışında, Hunların, Çinliler ve Avrupalılar ile yaptıkları savaşları konu edinen *Oğuz Kağan* ve *Atillâ* destanları da halkanın önemli ürünleridir.

Tarihi bilinen eski Türk devleti olan Göktürk Devleti zamanında, Çinlilerle savaştan ve var olma mücadelesi veren Türk kavimlerinin yaşadıklarını anlatan *Bozkurt ve Ergenekon* destanları vardır. İslâmiyet'in kabulünden önce teşekkül eden diğer bir destan da *Göç Destanı*'dir. Uygur Devleti döneminde oluşan bu destanda, Uygurların Çinlilerle yaptığı savaşlar anlatılır.

Yine İslâmiyet'ten önce meydana gelse de daha sonra yazıya geçirilen ve biri İslâmiyet'ten önce, diğeri ise İslâmiyet'ten sonra olmak üzere iki versiyon hâlinde teşekkül eden Oğuz Kağan Destanı, insan hayatını savaş ekseninde aksettirmesi açısından önemlidir. Halûk Harun Duman ve Salih Koralp Güreşir tarafından kaleme alınan "Yeni Türk Edebiyatı'nın Kaynakları: Savaş ve Edebiyat" başlıklı makalede, Oğuz'un yeni yerler, yeni topraklar fethetmek için çalıştığını, bundan dolayı, destanda anlatılan mekânların durulan yer değil, aşılmalı ve aşılması gereken yer olmalarının üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu destanda savaşların ayrıntılı olarak anlatılmadığını, hadiselerin oluşu ve sonuçlarının kısa cümlelerle bildirildiğini, ancak bu kısa anlatımlara rağmen o dönemin savaş âdetleri hakkında pek çok bilginin yer aldığını da vurgularlar (Duman-Güreşir, 2009: 38). Öyle ki kazanılan savaşlardan sonra toy yapılması, alınan memleketin tertip ve düzeni, karşı koyan şehirlerin yağmalanması, savaşta yararlılık gösterenlerin ödüllendirilmesi gibi pek çok âdet destanda mevcuttur.

Hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz Destanlar Çağı'ndan sonra gelen, yazılı ürünlerin verildiği döneme ait ürünlerin en önemlileri dağınık hâlde bulunan Yenisey Mezar Taşları ile "gerek dil ve gerekse içerik bakımından son derece önemli hususiyetler taşıyan" (Ergin, 2011: 14) Orhun Abideleri'dir. Bu iki yapıt da savaş tasvirlerini bünyesinde barındırması açısından önem arz etmektedir.

Yenisey Mezar Taşları'nda bir akıncının karısına ettiği vasiyeti yer alır. Bu vasiyette bulunan kişi kendisinin erlik erdemi için karısının savaşmasını ister. Burada erlik erdemi ile savaşın bağdaştırılması oldukça önemlidir. Eski Türklerdeki savaşın mahiyeti bu iki kavramla su yüzüne çıkmaktadır.

Türk kavramının ilk kez geçtiği Orhun Abideleri'nde ise Türklerin, Çinlilere karşı verdikleri mücadeleler anlatılır ve metinlerin neredeyse tamamı bu

mücadeleleri konu almaktadır. Ancak bu mücadeleler de destanlarda olduğu gibi fazla ayrıntılı değildir. Destanlardan ayrılan yönü olaylar, zaman ve mekân bakımından daha somuttur. Ayrıca bu abideler, destanlardaki gibi efsanevî değil de, tarihî şahısların varlığı açısından önemlidir.

Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla kaleme alınan Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugâti't-Türk adlı eserinde Tangur, Uygur ve Yabakularla yapılan savaşlara ait destanlar bulunmaktadır.

İslâmiyet'in kabulü ile Türk savaş edebiyatı ürünlerinin sayılarının ve niteliklerinin arttığını görüyoruz. Halûk Harun Duman ve Salih Koralp Güreşir "Anadolu Dışında Oluşan Savaş Edebiyatı" başlığı altında bu dönemin sınırlarını, şu çizgiler ile belirlemiştir:

*"(...) İslâmiyet'ten önce Türk savaş edebiyatı mahsulleri, İslâmiyet'in kabulünden sonra daha geniş ve daha değişik bir karakter gösterir. 9. yy.'dan itibaren Müslüman olmaya başlayan Türkler; 920'li yıllarda, Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'ın kabulüyle birlikte, büyük kitleler hâlinde bu dini benimserler. İslâmiyet'in kabulü, Türklerin gerek sosyal, gerekse kültürel hayatlarında önemli değişiklikler meydana getirir. İslâm öncesi görülen Alp tipinin mühim vasfı olan cihangirlik ihtirası, bu dönemde de devam eder. Fakat artık amaç değişir, savaşlar din için, Allah için yapılan mücadeleler hâlini alır"* (Duman-Güreşir, 2009: 40).

Yaşam felsefelerini İslâmiyet'in kurallarına göre yeniden belirleyen Türk milletinin -artık- amacı daha fazla toprak edinmek ya da var olmaya çalışmak değil, ila-yı kelimetullâh veya savaştıkları yerlerde yaşayan halkı Müslümanlaştırmaktır.

Kabul ettiği bu yeni din ile Türk milletinin sadece sosyal hayat karşısındaki tavrı değişmez. Bu yeni yaşam tarzı, alışık olmadığı kültür ve bu kültüre adaptasyon süreci edebiyata da yansır. İslâmiyet'in kabulü ile birlikte etkileşime girilen Fars ve Arap kültürlerinden alınan unsurlarla yeni bir edebiyat doğar. Medreselerde yetişen şahsiyetler yazı dilini ve muhtevayı değiştirirler.

Bu çerçevede bu dönemin ilk edebî ürünlerinden olan Kutadgu Bilig'te Yusuf Has Hacıp, sadece bireyin topluluk hâlinde düzenli ve mutlu bir şekilde yaşayabilmesi için devletin benimsemesi gereken doğru yönetim şekillerini



anlatmamış, ayrıca kumandanlar ve ordu idaresi konularıyla savaşlarda uygulanması gereken hususları da belirtmiştir.

Ayrıca İslâm dinini yaymak için savaşan önemli komutanlar etrafında oluşan ve İslâmiyet öncesi sözlü edebiyatın bir devamı şeklinde ortaya çıkan Satuk Buğra Han Destanı, Manas Destanı ve Cengiznâme gibi destanlar da vardır.

Satuk Buğra Han Destanı, ilk Müslüman Türk devleti olan Karahanlı Devleti hükümdarı Satuk Buğra Han'ın İslâmiyeti kabul edişi ve İslâmiyet'i yaymak için yaptığı savaşları konu edinir. Kırgız Türklerinin meydana getirdiği Manas Destanı'nda kimseye yenilmeyen bir savaşçı olan Manas'ın Çinlileri, Sartları ve İranlıları mağlup edişinin hikâyesi anlatılır. Aynı yüzyıllarda Orta Asya Türkleri tarafından oluşturulan Cengiznâme'de ise Satuk Buğra Han gibi, Moğol hükümdarı Cengiz'in verdiği mücadelelerden bahsedilir.

Türklerin Anadolu'ya ilerleyişi Mâveraü'n-nehir'den Azerbaycan ve Güney Kafkasya'ya yaptıkları akınlar ile başlar. Selçukluların tarih sahnesine çıkmasıyla, bilhassa Alparslan'ın hükümdarlığı sırasında, Türklerin faaliyetleri Anadolu topraklarında önemli derecede artar. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da yeni devletler kurulur. Türklerin Anadolu içindeki bu faaliyetleri sırasında zengin bir edebiyat meydana gelir. Ancak bu dönemin ilk evresine ait elimizde ne yazık ki yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu konuda Müjgan Cumbur'un "Anadolu Gazileri ve Edebiyatımız" başlıklı makalesi önemlidir. Cumbur'a göre, Anadolu Gazileri etrafında şekillenen edebiyatı dört bölüme ayırabiliriz:

- " 1. İslâm dinini yayma dönemi,
2. Yurt edinme, devlet kurma ve geliştirme dönemi,
3. Durgunlaşma, bir bakıma idealde güçsüzleşme dönemi,
4. Kurtarma ve koruma dönemi" (Cumbur, 1987: 780).

Müjgan Cumbur'un İslâm dinini yayma dönemi olarak belirlediği ilk dönemde gazavât-nâmeler ve destanlar önemli bir yer tutar. Hamzanâme, Hz. Ali Cenklere, Battalname gibi gaza menkıbeleri önemli yer tutmaktadır. Bu noktada gazavatnameler üzerinde durmamız yerinde olacaktır.

" Cenge gitmek, cenk etmek " manasına gelen gazâ kelimesinin çoğulu olan gazâvât, din uğruna yapılan cihat kelimesiyle aynı anlamda da kullanılmış ve bu ikinci anlam gittikçe yaygınlaşmıştır. Bundan dolayı düşmanla yapılan savaşları anlatan eserlere "gazânâme" veya "gazavatnâme" adı verilmiştir (Erkan, 1999: 439-440). İlk örneklerine Arap edebiyatında rastlanan ve "megâzî" olarak adlandırılan gazâvât-nâmeler; ordunun akınlarını, savaşlarını, kahramanlıklarını ve zaferlerini mensur ya da manzum olarak anlatan eserlere denir. Genel olarak, gazânâmelerde, bir tek savaş veya akın anlatılırken gazâvât-nâmelerde birden fazla savaş veya akın anlatılır. İlk örneklerine 15. yüzyılda rastlanan gazavatnâmeler, 16. yüzyılda sayısı artarak I. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın seferleri etrafında yoğunlaşır. Osmanlı Devleti'nin gerileme devrine girmesiyle de azalmaya başlar; son örneklerini ise 1853 Kırım ve 1897 Yunan seferleriyle ilgili olanlar oluşturur (Erkan, 1999: 439-440). Türk edebiyatında bu türde bugüne kadar yaklaşık iki yüz ellinin üzerinde eser tespit edilmiştir. Ancak hepsini burada vermemiz mümkün olmayacağından öne çıkanların adlarını burada anmak istiyoruz. Bunlara; Gelibolulu Mehmed Zaifî'nin *Gazânâme*, müellifi bilinmeyen *Gazavât-ı Sultan Murad*, Fütûhî Hüseyin Çelebi'nin *Enîsü'l-guzât*, Seyyid Murâdî'nin *Gazavât-ı Hayreddin Paşa*, Galatalı Nakkaş Nigârî Haydar Çelebi'nin *Sinan Paşa'nın Gazavâtı*, Âsafî Defterdar Koca Mehmed Paşa'nın *Şecâatnâme*, müellifi belli olmayan *Gazavât-ı Sultan Süleyman-ı Kanûnî*, Mustafa Sâfî'nin *Cihadnâme*, müellifi belli olmayan *ez-Zühretü'n-neyyire*, Galatalı Nakkaş Nigârî Haydar Çelebi'nin *Düreri Deryâ*, Lârendeli Vücûdî Mehmed b. Abdülazîz'in *Gazavât-ı Mustafa Paşa*, Şehnâmecî Tâlikizâde Mehmed Subhî'nin *Muradnâme*, Rûznâmecî Şeyh Mehmed Vefâî'nin *Târih-i Gazavât-ı Sultan Murâd-ı Sâlis*, İyânî Câfer Bey'in *Cihâdnâme-i Hasan Paşa*, Kaptanıderya Kayserili Halil Paşa'nın savaşlarını konu edinen *Gazavât-nâme-i Halil Paşa*, Semendire Alaybeyi Öziçeli Vuslatî'nin *Gazavât-nâme-i Çehrin*, Kanije savunmasını anlatan *Gazavât-ı Tiryâkî Hasan Paşa*, Serasker Topal Osman Paşa'nın *Gazavât-ı Cüyüş-ı Osmâniyye*, Çâker-i İsmâil'in *Gazavât-ı Gazi Hasan Paşa*, Cizyedarzâde Bursalı Ahmed Bahâeddin'in *Gazavât-ı Yûsuf Paşa*, müellifi bilinmeyen *Gazânâme-i Cezzâr Gazi Ahmed Paşa*, Kaptanıderya Küçük Hüseyin Paşa'nın Fransızlar'a karşı 1801'de verdiği mücadelenin anlatıldığı *Gazavât-ı Hüseyin Paşa*, Rızâî'nin *Manzûme-i Sivastopol*(Erkan, 1999: 439-440)dur.

Türk edebiyatında daha çok manzum mesnevî tarzında düzenlenen gazavatnâmeler konu benzerliği itibariyle zafernâme ve fetihnâmelerle karıştırılmıştır. Ağâh Sırrı Levent de *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi* adlı eserinde fetihnâme, gazânâme ve zafernâmenin tanımını yaparak bunların sonradan birbirine karıştırıldığını belirtir. Levent'e göre, bir şehrin yahut bir kalenin alınmasını anlatan eserlere fetihnâme denir. Fetihleri ve düşmanın yenilmesi ile biten savaşları hikâyeye eden gazânâmelere de zafernâme denir. Hasan Aksoy ise edebiyat tarihi kitaplarında fetihnâmelerin seferin başlangıcından sonuna kadar geçen olayları, bir şehrin, bir kalenin alınışı veya bir savaşın kazanılmasını konu edinen eserler şeklinde tanımlandırılarak ayrı bir tür şeklinde ele alındığını, ancak bu tür eserlerin doğrudan doğruya tarihin bir parçası olduğunu ve bunları gazavâtname, zafernâme, sefernâme hatta Selimnâme, Süleymannâme adlarıyla anılan eserlerden hem konu hem de üslup bakımından ayırt etmenin mümkün olmadığını söyler ve dolayısıyla bunları adlarından hareketle ayrı birer tür olarak gösterilmesinin karışıklıklara yol açtığını ekler (Aksoy, 1995: 470-472).

Türlerin tasnifi ile ilgili tartışmaları bir köşeye bırakacak olursak 15. yüzyıldan itibaren kaleme alanlardan tarafından "fetihnâme" olarak adlandırılan ve öne çıkan eserlerin adlarını anmak amacımıza uygun olacaktır. Bu eserlere örnek olarak; Kıvâmî'nin *Fetihnâme-i Sultan Mehmed*, Sinoplu Safâî'nin *Fetihnâme-i İnebahtı ve Moton*, kendisinden Silahşör olarak bahseden bir müellifin *Fetihnâme-i Diyâr-ı Arab*, Sa'yî'nin *Fetihnâme-i Belgrad*, Murâdî'nin *Fetihnâme-i Hayreddin Paşa*, Nidâî'nin *Fetihnâme-i Kal'a-i Cerbe*, Rumûzî'nin *Fütûh-ı Yemen*, Sipahîzâde Ahmed'in *Fetihnâme*, Nâbî'nin *Fetihnâme-i Kamaniçe*, Antalyalı Mustafa Münîf'in *Fetihnâme-i Belgrad*, Koca Râgıb Paşa'nın *Fetihnâme-i Belgrad*, Tâcîzâde Câfer Çelebi'nin *Mahrûse-i İstanbul Fetihnâmesi*, Cizyedarzâde Bahâeddin'in *Fetihnâme-i Bahâeddin*, Edirneli Ali Efendi'nin *Fetihnâme-i Mekke-i Mükerrreme*, Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağa'nın *Fetihnâme-i Gence*, Abdurrahman Hibrî Efendi'nin *Târîh-i Feth-i Bağdâd*, Nihâlî'nin *Fethiyye-i Yemen*, el-Hâc Mehmed Ârif Efendi'nin *Fetihnâme-i Garrâbe-Târîh-i Ra'nâ*, Mehmed Esad Efendi'nin *Feth-i Kostantiniyye* (Aksoy, 1995: 471-472) adlı eserleri örnek verilebilir.

Gazânâme, fetihnâme ve zafernâmelerin dışında, daha öncede belirttiğimiz üzere, özellikle Anadolu'nun Türkleşip İslâmlaşması için mücadele veren önemli komutanlar ile ilgili destanlar da oluşturulmuştur. Bunlar arasında Battalnâme, Dânişmendnâme ve Saltuknâme önemlidir. Hemen belirtelim ki, bu destanları gazavatnamelere dâhil eden araştırmacılar vardır. Ancak Battalnâme, Dânişmendnâme ve Saltuknâme destanî unsurları taşımakla birlikte gazavatnamelerdeki gibi savaş tasvirleri uzun uzadıya verilmez. Bu eserler, daha çok, savaşı ya da İslâmî tabirle gazayı yapan kişiyi ön plana çıkarmıştır.

İlk dönem Anadolu gazileri ve hakkında oluşturulan eserler arasında en tanınmış olanı ve Anadolu'daki fetih hareketlerinin ilk örneği sayılan Seyyit Battal Gazi ve Battalnâme'dir. Bu eser, kendisinden sonra gelen pek çok halk edebiyatı ürünlerine tesir etmiştir. Battalnâme'yi önemli kılan bir yönü de İstanbul'u alma teşebbüsleridir.

Battalnâme'den sonra gelen 11. yüzyılda İç Anadolu'da Bizans'a karşı yaptığı fetihlerle şöhret bulan ve burada kendi adıyla bir devlet kuran Dânişmend Gazi'nin etrafında teşekkül eden, fetih menkıbelerinden oluşan (Ocak, 1993: 478-480) Dânişmennâme, Kıssa-i Melik Dânişmend, Kıssa-i Dânişmend Gazi veya Kitâb-ı Melik Dânişmend adlarıyla anılan mensur bir eserdir. Bu eser, kahramanı Türk olan, Anadolu'da meydana getirilmiş ilk kahramanlık destanı olması açısından da önem arz eder.

Türk adının vurgulandığı ve destan halkası içinde ön plana çıkan bir diğer eser ise Saltuknâme'dir. Saltuknâme'nin Hamzanâme, Battalnâme, Danişmendnâme gibi kendisinden önce gelen destanlardan farkı, anlatılan hadiselerin yalnızca Anadolu ile sınırlı kalmaması ve Rumeli'yi, Avrupa'yı (Hindistan'dan, Kırım'dan, Habeşistan'a kadar) içine alan geniş bir mekânda cereyan etmesidir. Saltuknâme, 1480'lerde Cem Sultan'ın isteği üzerine Ebü'l- Hayr-ı Rumî tarafından kaleme alınmıştır (Azar, 2007: 17-27). Bu eserde, diğerlerinde de olduğu üzere, sadece öne çıkarılan kişinin yani Sarı Saltuk'un hayatı ve kerametleri anlatılmamış, yaptığı savaşlar ve bu savaşlarda gösterdiği başarılar da eserin odak noktasını teşkil etmiştir. Eser hakkında, özellikle, Köprülü'nün söylediği şu açıklamalar, eserin edebiyatımızdaki yerini görmemiz açısından oldukça önemlidir:

*"(...)bu eser, bilhassa Osmanlılar devrinde Rumeli gazileri arasında yaşayan ve tarihî bir esas üzerinde mütemadiyen epizotlar ilavesiyle zenginleşerek inkişaf eyleyen bir menkıbeler mecmuasıdır. 13. asır Anadolu Selçuklularının ve beyliklerinin Moğollar, Bizanslılar ve sair Garplılar ile mücadeleleri, Babailer isyanı, Altınordu'nun Garplılar ve Bizans ile münasebetleri ve Balkanlardaki hareketleri, 14. asırda Umur'un Garp Hristiyanları ile mücadeleleri ve nihayet Osmanlı Devleti'nin kuruluşu gibi bir yığın tarihî hadiseler bu eserde halk muhayyilesinin ve bilhassa gazi-dervişler muhitindeki ananelerin onlara verdiği epik bir şekilde inikas etmektedir. Cinler ve cadılar gibi masal unsurları bir tarafa bırakılacak olursa asıl tarihî unsurlar bakımından bu eser Battalnâme ve Dânişmendnâme'den çok daha zengindir. Bir taraftan ilk anonim Osmanlı vekayinâmeleri ile müşterek bir hüviyet arz eden bu mühim eser diğer taraftan 14. asırda yazılan az çok tarihî esaslara müstenid evliya menakıbnâmeleri ve bilhassa Bektaşî Vilayetnâmeleri ile müşterek bir takım rivayetleri de ihtiva etmektedir" (Köprülü, 1943: 27).*

İslâmiyet öncesi ve sonrası vücuda getirilen eserlerden kısaca, ancak özünü verebilecek kadar bahsetmeye çalıştık. Konumuzla alakalı olması hasebiyle Balkan Savaşları ve sonrasında gerçekleşen hadiseler bizim için önemli olduğundan savaş edebiyatının temeli olan ilk kaynakların adını anmakla yetindik. Şimdi birçok araştırmacı tarafından çağdaşlaşma devri olarak adlandırılan 19. yüzyılı savaş edebiyatı açısından ele alacağız.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk kültürünün her anlamda Batı tesiri altına girdiğini biliyoruz. Bu tesirden edebiyat da nasibini almış, gerek şekil gerekse içerik yönünden köklü değişimlere uğramıştır. Batı'ya yönelişin ya da Batılılaşma çabalarının en şiddetli olduğu dönemin 19. yüzyıl olduğu bilinmektedir. Bu yüzyıl aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin çökmeye yüz tuttuğu, ardı sıra gelen savaşlar arasında varlığını devam ettirmeye çalıştığı dönemdir. O nedenle 19. yüzyılın ilk yarısından ikinci yarısına kadar durgunluk devresine giren savaş edebiyatı, savaşlardan bunalan, yıpranan orduyu ve milleti canlandırmada önemli bir rol üstlenmiştir. 1853-1856 Kırım Savaşı ile yeni örneklerini gördüğümüz savaş edebiyatı gittikçe kendi çerçevesinde gelişir.

"Millî Bir Edebiyata Doğru" başlıklı yazısında Ahmet Hamdi Tanpınar, şu tespitlerde bulunur:

"(...) yeni ve Avrupalı'nın peşinden koşmamız bir zarûretti. Çünkü cemiyetimiz için ölmek veya Garplılaşmak şıklarından birini derhal ihtiyar etmek zarûreti vardı. Türk cemiyeti yaşamak iradesiyle Garplılaştı. Bu suretle yeni bir cemiyet, yeni bir ahlâk, yeni bir hayat tarzı peşinde giderken elbette ki, yeni bir edebiyatı da arayacaktı. Hattâ daha iyisi muayyen bir devreden sonra bu Garplılaşmak yolunda -bu yeni ve Avrupalı örneklere göre yapılmış edebiyat medeniyet yolunda- ona istikamet dahi verdi" (Tanpınar, 2011: 91).

Bu dönemde edebiyatın sosyal meselelere, yaşanan olaylara açıldığını görüyoruz. Bu cümleden olarak 1828 Türk-Rus Savaşı, 1853 Kırım Savaşı, 93 Savaşı olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, 1897 Türk-Yunan Savaşı, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı gibi Türk toplumunu derinden sarsan olayların edebî eserlerde yer aldđını görüyoruz. Tanpınar'ın dediği gibi, "(...) hiçbir edebiyat, bizim memleketimizde olduğu kadar gündelik hayat peşinde koşmamış, acil ihtiyaçların emrine cömertçe kendine terk etmemiştir" (Tanpınar, 2011: 90). Ancak mensubu oldukları Osmanlı Devleti'nin çöküşe doğru gidişini gören yazar ve şairlerin bunu eserlerine yansıtmaktan, eserlerin aracılığıyla memleketlerine hizmet etmekten başka çaresi de kalmamıştır.

1828 ve 1829 yıllarında meydana gelen Osmanlı ile Rusya arasındaki savaş, edebiyatımızda daha çok destanlara ve halk şiirlerine yansımıştır. Nitekim Halûk Harun Duman'da "Balkan Savaşı Edebiyatımız" adlı doktora tezinde 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ile ilgili olarak, bu savaşın daha çok destanlara yansıldığını söyleyerek ısrarlı Rus saldırılarının karşısında milletçe duyulan nefretin ve zafere susamış Türk ruhunun bu şiirlere yansıldığını söyler (Duman, 1991: 326).

1853-1856 yılları arasında Rusya ile Osmanlı Devleti arasında gerçekteşen Kırım Savaşı ile edebiyatımızda bir önceki savaşa nazaran daha çok eser vermeye başlandığını görürüz. Kırım Savaşı ile ilgili de pek çok destan vücuda getirilmiştir. Bunlardan Âşık Selimî'nin *Rus Destanı*, Eflâkî'nin *Şuregel Destanı*, Karslı İbrahim Baba'nın *72 Kars Destanı*, Gülzârî'nin *Dâstân-ı Sivastopol*, Bezmî'nin *Kırım Destanı* ve Sururî'nin yirmi yedi beyitlik " yürüdü " redifli destanı halk edebiyatındaki önemli kanıtlarıdır. Halk şâirleri dışında zafernâme, fetihnâme türünde eser veren şairlerimiz de vardır. Bu şâirlerimiz ve eserleri arasında Salih Hayri'nin *Hayrâbâd*'ı, Yusuf Halis Efendi'nin *Şehnâme-i*

*Osmâni'si*, Rızâî'nin *Manzume-i Sivastopol'u* sayılabilir. Bunların arasından Yusuf Halis Efendi'nin *Şehnâme-i Osmâni* adlı birkaç manzumeden meydana gelen risalesi daha sonraki dönemlerde, bilhassa Tanzimat şair ve yazarlarını etkileyecek kadar büyük tesirler bırakmış bir eserdir.

Kırım Savaşının konu edindiği roman ve tiyatrolar da yazılmıştır. Namık Kemal'in *Akif Bey* ve *Vatan yahut Silistre* adlı eserlerinde bu savaşın izlerini görmekteyiz.

93 Savaşı olarak da adlandırılan ve Osmanlı Devleti'nin dağılışını ve hızlandıran 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın açtığı yaralar, hamasî edebiyatın daha da kuvvetlendiğini ve yayıldığını görüyoruz. Dönemin aydınları da durumun ciddiyetinin ve milleti bekleyen tehlikelerin farkındadırlar. Taşındıkları bu kaygılar sonucu birçok başarılı eser meydana gelmiştir. 93 Harbi'ni Namık Kemal "Vaveylâ", "Hilâl-i Osmanî", "Bir Muhacir Kızın İstimdâdı", "Vatan Mersiyesi" şiirlerinde işlemiştir. Namık Kemal dışında Muallim Naci, Muallim Feyzî, Hüseyin Râci, Süleyman Nazif ve Ali Ulvi gibi şairler de bu savaş üzerine şiirler kaleme almışlardır. Süleyman Nazif'in "Cenk Türküsü" ile Ali Ulvi'nin Victor Hugo'dan çevirdiği "Muharebeden Sonra" şiirleri de 93 Harbi ile ilgili en bilindik eserlerdir. Yine Mizancı Murad'ın *Turfanda mı yoksa Turfa mı?* adlı romanı önemlidir. Ayrıca bu dönemde Abdülhak Hâmit'in kaleme aldığı piyesler oldukça ses getirmiştir. Süleyman Nazif, Abdülhak Hâmit'in İlham-ı Vatan adlı piyesine yazdığı önsözde şunları kaydetmiştir:

*"Kemal'in açtığı şehrhâ-ı hamiyeti Abdülhak Hâmit Bey, dehasının bedâyi-i gûnâgûnuyla tezyin ve tevsî etti: Tarık baştan başa insanı meyl-i maalîye sâik olan nefâisle muvaşşaktır. Eşber'i okuyan bir adam hangi kavimden olursa olsun, vatansız yaşamamak için ölmeyi hayatın en büyük nimeti addeder"* (Hâmit, 1334: 8).

Kırım Muharebesi ile ilgili, savaşa katılıp hadisenin doğurduğu acıları, sıkıntıları bizzat yaşayan önemli şahsiyetlerin de anıları mevcuttur. Bunlar arasında eski Zağra Müftüsü Raci Efendi'nin *Tarihçe-i Vak'a-i Zağra* ve *Hercümerc-i Kıt'al-i Rumeli*, Gazi Süleyman Paşa'nın *Ümdetü'l - Hakâyik* ve Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın *Başımıza Gelenler* adlı hatıratları önemlidir. Ayrıca son dönem romanlarında da bu konu ele alınmıştır. Ama biz burada

Ahmet Nedim'i söz konusu ettiğimiz için ona kadar gelen veya onun dönemindeki savaş edebiyatı örnekleri üzerinde duruyoruz.

1897 yılında Türk ve Yunan orduları arasında yapılan ve Teselya Savaşı olarak adlandırılan savaş, Osmanlı Devleti'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Her ne kadar savaşın ardından yapılan İstanbul Konferansı Osmanlı Devleti'nin aleyhine de sonuçlansa, uzun süredir Avrupa devletlerinin politikalarıyla bunalan, zafere susamış Türk milleti için sevinç kaynağı olmuştur. Bu sevinç edebiyata da bir o kadar yansımıştır. Bu konuyla ilgili Prof. Dr. Necat Birinci şunları dile getirmiştir:

*"1897 Türk-Yunan Savaşı ile hamasî şiirler, kısa bir süre için de olsa ön plana geçer. Düşmanın bir ay gibi bir zaman zarfında, kesin mağlubiyete uğratılması, zafere hasret kalmış cemiyetimizde derin akisler uyandırır. Aynı akis, edebiyatımızda da yoğun bir şekilde görülür. Cepheden ilk zafer haberleri gelmeye başlaması ile birlikte, başta Servet-i Fünûn ve Malûmât mecmuaları olmak üzere, devrin diğer gazete ve dergilerinin sütunları bu savaşı konu alan şiirlerle dolar. Savaş müddetince yoğun bir şekilde hızını sürdüren bu faaliyet, barıştan sonra da bir müddet aynı tempoda devam eder. Ancak bir yıla yakın müddet içinde edebiyatımız, düşman karşısında elde edilen zaferler etrafında yazılmış pek çok şiir ve harbin çeşitli safhaları üzerine düşürülmüş yüzlerce tarih manzumesi kazanır"* (Birinci, 2000: 130).

Bu savaş üzerine yazılmış ve birçok araştırmacının aynı görüşte birleştiği ilk şiir Tefik Fikret'in cepheye gitmek üzerine resmigeçit yapan askerlerin tasvirini anlattığı " Asker Geçerken " şiiridir. Bu şiirden sonra, 22 Nisan 1897 tarihli Servet-i Fünûn dergisinde İsmail Safa ve Tefik Fikret'in ortaklaşa yazdıkları "Teşyîden Avdette" manzumesi neşrolunur. Ayrıca, yine, Tefik Fikret'in "Kenan", "Yenişehir Gazilerine", "İki Bayram", "Hasan'ın Gazası" adlı şiirleri vücuda gelir. Tefik Fikret'in bu şiirleriyle ilgili Türker Acaroğlu, *"Denilebilir ki 1897 Türk-Yunan Savaşı, Tefik Fikret'le en gür sesini bulmuştur. Fikret "Hasan'ın Gazası", "Asker Geçerken", "Kenan", "Kılıç" ile arkadaşı İsmail Safa ile yazdığı "Teşyiden Avdette" gibi şiirlerini zamanın gazete ve dergilerinde bastırır."* diyerek Fikret'in bu dönemdeki bir nevi etkisini dile getirmiştir (Acaroğlu, 1945:138).



Bu savaşıla ilgili Mehmet Emin'in "Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken", "Yunan Sınırını Geçerken", "Tırhala Kalesine Bayrak Dikerken", "Şehit yahut Osman'ın Yüreği", "Yetim Çocuk yahut Ahmed'in Kaygusu"; İsmail Safa'nın "Gazileri İstikbâl", Rezaizâde Mahmut Ekrem'in "Asker-i Osmâniyan", "Şehit Ezel", "Kırmızı Merkublar"; Mehmet Celâl'in "Çatalca", "Velestin", "Golos Muzafferiyâtı", "Evsâf-ı Celîl-i Padişahî Yenişehir Fethi"; Müstecabizâde İsmet'in "Teselya Sahasında", Nigâr binti Osman'ın "Mecruh Gazileri İstikbâl, Muallim Fevzi'nin "Harb Şarkısı", "Bir Şehidi Ziyâret", Menemenlizâde Mehmet Tahir'in "Kahramâne Bir Hayal", Hüseyin Dâniş'in "Nidâ-yı Zafer" ve Halil Edip'in "Yaralı Bir Asker" adlı şiirleri Teselya Harbi'nin önemli mahsulleridir.

Bu dönemde Sabah gazetesi tarafından bölgeye gönderilen Süleyman Tevfik, *Teselya'da Bir Cevalan ve Dört Aylık Seyahatim* başlıklı bir seyahatnâme kaleme aldığı gibi, Salim de *Ben de Gördüm yahut Teselya'da Meşhudatım* adlı hatırat kitabını yayımlamıştır (Ülgen, 1993: 22). Ayrıca dönem ile ilgili, Ahmet Mithat Efendi'nin *Gönüllü*, Ahmet Rasim'in *Asker Oğlu* ve Abdullah Zühdü'nün *Şanlı Asker* romanları vardır.

Zafer ile sonuçlanması ile ilgili olacak ki, edebiyatımızda oldukça ilgiyle işlenen 1897 Türk-Yunan Harbi, eserlerimize vatan-millet sevgisi ve kahramanlık temlerinin kuvvetli bir şekilde yansımasına neden olur. Ancak işlenen konular sadece bu iki muhteva ile sınırlı kalmaz. Prof. Dr. Necat Birinci, bu dönem şiirlerimizi konularına göre şu şekilde tasnif etmiştir:

- " 1. Türklük şuur ve gururu,
2. Savaş tabloları,
3. Asker tasvirleri,
4. Gazilik ve gaziler,
5. Şehitlik,
6. Tarihten alınan ilham,
7. Bayrak ve sancak,
8. Savaşın açtığı sosyal yaralar" (Birinci, 2000: 132).

20. yüzyıla gelindiğinde sadece Türk tarihini değil, dünya tarihini de aynı ölçüde etkileyen ve belirleyen iki olayla karşılaşıyoruz: Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Harbi.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan itibaren Balkanlar üzerindeki Rus politikası bütün şiddetiyle su yüzüne çıkmaya başlamış, daha öncesinde Osmanlı Devleti'nde birlik içinde yaşayan halkları kendi devletlerini kurmak adına ayaklanmaya itmiştir. Bu ayrılıkçı politikada, III. Napolyon'un Osmanlı İmparatorluğu ile İngiliz imparatorluğunu bölmek için ortaya attığı milliyetler prensibi de Rus politikası kadar etkilidir. Nitekim milliyetler prensibiyle gelişen ırkçılık anlayışı Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının da temel nedenlerinden biri olacaktır. III. Napolyon'un ortaya attığı bu prensip, "*milletler, kendilerini teşkil eden fertlerin adedi ve işgal ettikleri arazi ne olursa olsun, karşılıklı olarak bağımsız ve egemendirler.*" (Meray, 1947: 309) görüşü üzerine inşa edilmiştir. Bütün bu ön hazırlık aşamalarından sonra 1912-1913 yıllarını kapsayan bir senelik süreçte Türk milleti, ağır bir yıkımla karşı karşıya kalmıştır. Bu, sadece bir toprak kaybı değil, aynı zamanda Balkanlarda yaşayan Türk nüfusunun da kaybıdır. Merkezî otoritenin güçsüzlüğü ve yeterli hazırlıkların olmaması nedeniyle savaşmayan Türkler, akın akın yaşadıkları topraklardan göçmeye başlamışlardır. İç bölgelere kaçabilenler hayatını kurtarabilirken, kaçamayanlar ise ya öldürülmüş ya da açlık ve sefaletten ölmüştür.

Erol Köroğlu'nun *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı 1914-1918* adlı eserinde de uzun uzadıya üzerinde durduğu, 2002 yılında ise Toplumsal Tarih dergisinde "Cihan Harbi'nin Provası Balkan Harbi" başlığıyla yayımlanan makalesinde Zafer Toprak, Balkan Savaşı ile şöyle bir ifadeye yer vermiştir:

*"Türkiye tarihinde Balkan Harbi bir dönüşümü simgeler. Osmanlı için Balkan Harbi sonun başlangıcıdır. Şunu hatırlamakta yarar var: En uzun Cihan Harbi, yani Birinci Dünya Savaşı Türklerin savaşıdır. Diğer savaşan ülkeler, beklentilerinden çok daha uzun süren Cihan Harbi'ni dört yılda sona erdirmiş ve Versailles, Trianon, Saint-Germain ve Neuilly ile barışa ulaşmışlardır. Oysa Türkiye bir anlamda Balkan Harbi'yle başladığı Cihan Harbi'ni Millî Mücadele ile sona erdirmiştir. (...) Millî Mücadele bizce 1919'da değil 1912'de başlamıştır. Tüm bu savaşları sürdürecektir millî kimlik olarak Balkan Harbi ile*

*birlikte gündeme gelmiştir. Balkanlar'ın yitirilişi Osmanlı kimliğinin bir yana bırakılmasına, yeni bir millî kimlik olarak Türk milliyetçiliğinin ön plana çıkarılmasına neden olmuştur*" (Toprak, 2002: 45-46).

En başından beri izlerini vermeye çalıştığımız savaş edebiyatı, Balkan Harbi ile birlikte zirveye ulaşır. Çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan makale, broşür, deneme gibi türlerin dışında en fazla ürün şiir türünde verilir. Halûk Harun Duman *Balkan Savaşı Edebiyatımız* adlı doktora tezinde bu türde verilen eserlerimizin iki yüz seksen kadar olduğunu söyler (Duman, 2005: 103).

Tahir-ül Mevlevî'nin "Kulağına Küpe Olsun Unutma", Rıza Tevfik'in "Rumeli İçin", "Koca Hasan Dayı", Halide Edip'in "Koşalım Tehlikede Çünkü Vatan!", Nigâr binti Osman'ın "Vatan", İhsan Raif'in "Feryad-ı Vicdan", Aka Gündüz'ün "Muhacir Türküsü" savaşın ortaya çıkardığı sıkıntıları, göç ve göçün sebep olduğu hadiseleri anlatan şiirlerden sadece birkaçıdır.

Bu savaşın meydana getirdiği edebî ürünlerde halkanın büyük bir kısmını şiir oluştursa da hikâyeye türünde de eserler verilmiştir. Nesime Ceyhan *Osmanlı Dağılırken Hikâyeler: Balkan Savaşı Hikâyeleri* adlı çalışmasında bu dönemde kaleme alınan hikâyelerin sayısını almış altı olarak tespit etmiştir (Ceyhan, 2007: 20). Rabbeni Fehmi'nin "Sıla Hikâyesi", "Son Boru"; Ömer Seyfettin'in "Bomba", "Beyaz Lâle"; Ethem Ruhi Balkan'ın "Şehit Evlâtları", Kâzım Nâmi Duru'nun "Bir Kanlı Çarpışma", Aka Gündüz'ün "Atanas'ın Üç Günü" adlı hikâyeleri Balkan Savaşı'nı konu edinen önemli hikâyelerdir. Yine roman türünde de eser verildiğini görüyoruz. Hüseyin Kâmi'nin *Üvey Valide* (1912), *Müteverrime* (1912), *Mazlûme* (1916); Vassaf Kadri'nin *Ölüm Haberleri* (1914), *Melekper* (1914), Halide Edip'in *Mevud Hüküm* (1917-1918) bunlardan birkaçıdır.

Balkan Savaşı'nı tiyatro alanında ilk kez Süleyman Sırrı, *Gayz*(1912)adlı piyesi ile gündeme getirmiştir (Töre, 2008: 125-141).Sırrı'nın eseri dışında Ahmet Er *Göçmen*, Melikzâde Fuat *Edirne Müdafaası yahut Şükrü Paşa*(1913)adlı piyesi kaleme almıştır.

Balkan Harbi ve ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik problemleri işleyen eserlerin tamamını veremesek de örnek teşkil edenlerin adını anmaya çalıştık. Bu savaş etrafında oluşan edebiyatta dikkatimizi çeken bir iki nokta vardır. Birincisi

eserlerde gerek cephe gerekse cephe gerisindeki halkı motive edebilmek, umutlarını kaybetmelerini önlemek adına Osmanlı tarihinden, Türk askerinin üstünlüğünden övgüyle bahsedilmesidir. İkinci ve önemli bir husus da savaşın başlarında kaleme alınan eserlerde, bilhassa şiirlerde, Osmanlı kimliği ön planda iken, savaşın kaybedildiğine dair kesin sonuçların ortaya çıkmasıyla Türk kimliğine doğru bir yöneliş sergilenmesidir.

20. yüzyılı gerçek anlamda başlatan savaşın Birinci Dünya Harbi olduğu fikri yaygın bir görüştür. İlk önce Avrupa'da başlayan savaş, giderek tüm dünyayı sarar ve 1914 yılında ise Osmanlı Devleti'nin de katılımıyla farklı boyutlara ulaşır. Nitekim bu savaşın içindeyken zuhur eden Çanakkale Savaşı ile Millî Mücadele'ye doğru ilk adım atılmış olur. Peş peşe gelen bu savaşlar dizisi edebiyatımıza da yansımış, cephelerde savaşan askerlerin yanı sıra cephe gerisinde de yazar ve şairler kalemleriyle mücadele ederek halkı bilinçlendirme yoluna gitmişlerdir. Nitekim Çanakkale Savaşı, birçok araştırmacının da üzerinde durduğu gibi, hem sosyal, hem de kültürel olarak bir destanın başlangıcıdır. Destanın sonu ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden 1923 yılıdır. Hacer Gülşen "Millî Mücadele Döneminde Savaş Edebiyatı" başlıklı makalesinde Birinci Dünya Harbi ve Çanakkale Savaşı ile temelleri atılan Millî Mücadele dönemi edebiyatına dair şunları ifade etmiştir:

*"Birinci Dünya Savaşı ve özellikle Çanakkale savaşlarıyla savaş edebiyatı daha bir kuvvet kazanır. Birinci Dünya Savaşı meydana gelir. Bu savaş içinde bir başka önemli savaş olan Çanakkale savaşları, sekiz buçuk ay sürer ve yurt savunmasında Türk ordusunun gösterdiği müstesna dayanma gücünün ifadesi olur. Çanakkale'de iki yüz bin Türk genci vatan savunması uğruna toprağa düşer. Bu müstesna savunmaya rağmen, Birinci Dünya savaşının galipleri daha sonra imzalanan mütareke hükümlerince, bu şehitlerin ruhları arasından Boğazları geçip İstanbul limanına demirlerler. Bu hazin tecellinin büyük bir karamsarlığa yol açması beklenirken, Çanakkale savunması bir destanın başlangıcı olur"* (Gülşen, 2008: 85-96).

İşte bu dönemde, yani Birinci Dünya Savaşı ile Millî Mücadele yılları arasında edebiyatımızın nadide eserleri verilir. Hemen şunu belirtelim ki bu yıllarda

verilen ürünler gerek dönemin gerek günümüzün yazarları tarafından yetersiz bulunacaktır. Eserlere geçmeden önce bununla ilgili birkaç görüş aktarmak yerinde olacaktır. Bu konuyla ilgili olarak, Hüseyin Cahit Yalçın Ottomanischer Lloyd gazetesinin 7-8 Temmuz 1916 tarihli nüshalarında Türk edebiyatıyla ilgili bir değerlendirme yazısı yayımlar. Bu yazıda, Servet-i Fünûn edebiyatının neden millî olmadığını açıkladıktan sonra, Servet-i Fünûn'u en başından itibaren çok sert bir üslupla eleştiren Millî Edebiyat taraftarı gençlerin de henüz bir edebiyat meydana getiremedikleri vurgulanır. Yalçın'a göre edebiyattaki bu toparlanamayışın sebebi savaşlar değil, millî bir edebiyatın nasıl olması gerektiğine dair arayışların bir sonuç vermemesidir. Beyinlerdeki bu mücadele sona erdiğinde de bizi yansıtan tam anlamıyla bir edebiyatın vücut bulacağını dile getirir (Koroğlu, 2010: 53).

Yeni Mecmua'nın 9 Ağustos 1917 tarihli sayısında "Harp Edebiyatı" başlıklı kim tarafından kaleme alındığı bilinmeyen bir yazı yayımlanır. Bu yazıda yazar, Almanlarla Fransızları yalnız harp sahnesinde değil, fikir ve sanat vadilerinde de gergin bir faaliyette gördüklerini dile getirerek bizde neden böyle bir çabanın olmadığını sorgular. Avrupa'nın bütün muharib milletlerinin şairleri manzumeleriyle, romancı hikâyeleriyle, tiyatro yazarı piyesleriyle, ressamı fırçasıyla, bestekârı nağmeleriyle milletin heyecanını duyuyor, duyuruyor; ümitsizlere aşk ve heyecan veriyor; hasta ruhları dinlendiriyor; yorgun sınırları teskin ediyorken onların karşısında bizim sanatkarlarımız ise başlarını öne eğmekten başka bir harekette bulunmadığını dile getirir. Öyle ki, yazara göre, Çanakkale'de nihayetsiz bir iman ve heyecan ile çarpışırken o insanlığın bile üstüne yükselen kahramanlık sahneleri hiçbir şiire yansıtamamış, hiçbir bestekâr o kalpteki sesleri zapt edememiş, hiçbir fırça onları anlatmayı başaramamıştır. Belki birkaç soluk manzume, bir iki ahenksiz beste, üç dört basit levha vücuda gelmiştir, ancak milletin asıl ruhundan, derûnî heyecanından kopmuş olsaydı bu eserler bu kadar az kıymetli olmayacaktı. Tabii yazara göre bunun sebebini uzun uzun araştırmak, milletin en yüksek sınıfını asıl millettten uzaklaştıran âmilleri bulup bunları ortadan kaldırmak gereklidir. Nitekim memleketin sanatkarlarında görülen bu hastalığı, hiç olmazsa teşhis edip gerekeni yapmak bile büyük bir istifadedir. Çünkü yazara göre, bu memleketin başına ne geliyorsa güzideler sınıfının millî olmamasından geliyor. Eğer milletle

yüksek sınıf arasındaki asırlardan beri görülen bu ayrılık devam edecek olursa bizde yalnız harp edebiyatı değil hiçbir şey olamayacaktır ("Harp Edebiyatı", 1917: 5).

Yaşananların edebiyatımıza yeteri kadar yansımadığını düşünen ve bunu ifade eden bir diğer yazarımız ise İsmail Müştak'tır. İsmail Bey, "Bir Hasbihal" adlı yazısında, Birinci Dünya Savaşı'nın Avrupalı milletlerde bir edebiyat, hatta bir kütüphane meydana getirdiği hâlde, bizde bunun tam tersi olduğunu, sanatı ve edebiyatı harbin kurbanları arasında sayabilecek konuma getirdiğimizi ifade ederek düşmana karşı ölüm kalım mücadelesi verdiğimiz bir dönemde sanatın ve özellikle edebiyatın saltanat hakkının olamayacağını söyleyenleri eleştirmiştir. Ona göre, edebiyatı böyle bir ortamda müsrif bir meslek olarak addedenler, aynı zamanda onu dört sene elîm bir sükûta mahkum etmişlerdir. Bu sükût evresinde verilen ürünleri bir araya toplasanız bir lokma "gıda-yı ruh" etmez. Öyle ki bir tarafta hevessiz, kansız, ve cansız birkaç eser, öte tarafta bozgun birer dev gibi öteye beriye dağılmış bir yığın sanatkâr vardır. Yine yazara göre ataları muzaffer ordularını "ey gaziler" şarkısıyla uğurlarken dönemin şairleri fedakâr bir neslin kurbanları için bir mersiye bile yazamamıştır. Dört senedir memleket harp tehlikeleri, zorlukları gibi felaket heyecanını artıran başka bir şey işitmedi. Bunlar halkın heyecanını artırsa da hafızalarda çocuklukta duyulan ancak zamanla unutulmuş masallar kadar yer tutuyor. Çünkü siyaset ve ticaret arasında ikiye ayrılan heyecan bunlarla uğraşmadı, gençlik bir yandan siyasetin beyhude ve haşin yollarında çırpınırken öte yandan "fikir-i siyaset" şeker çuvallarıyla gaz sandıkları arasında dolaştı. Böyle bir ortamda gencini, ihtiyarını, fakirini, zenginini, âlimini cahilini de önüne katıp götürün rüzgâr muhitin sanatını da kasıp kavurmuş, kalem sahipleri dört sene hamallıkla sanatkârlık arasında garip bir ömür geçirmiş ve bu dönemde bir şiiri, tiyatroyu, romanı hulâsa bir edebi eseri matemli bir evde çiçek takmak kabilinden bir küstahlık sananların sayısı az değildir. İsmail Müştak bütün sanatkârları aynı kefeye koymadığını belirtse de her sanatkârın bir parça tüccar ve belki bir parça da muhtekir olduğunu özellikle dile getirir. Nesl-i hazrın bu uyuşukluğunu, bu tavrını yalnız hakikat namına değil, vatani için üstlenmesi gereken vazifeyi yerine getirmemesi namına da kusurlu bulur. Ona göre millî gayelerden hiçbirleriyle esaslı surette uğraşmamış olan gençlik hiç

olmazsa millî zaferleri, millî şevkleri, millî hazin ve elemeleri terennüm edebilirlerdi (Müştak, 1919: 97-98).

Yine Birinci Dünya Savaşı'nın Avrupa edebiyatı ile bizim edebiyatımıza yansımasını karşılaştıran Mehmet Halit de bu konuyla ilgili Şebap mecmuasının 17 Eylül 1919 tarihli sayısında neşredilen "Bugünkü Edebiyatımız" başlıklı yazısında İsmail Müştak ile benzer fikirleri savunur. Halit'e göre, Birinci Dünya Savaşı Avrupa memleketlerinde yeni bir edebiyatın meydana gelmesine neden olmuştur. Bu savaş her ülkenin edebiyatında farklı düşünce ve hisler ile yansımıştır. Yazar bu noktada Alman ve Fransız edebiyatını örnek verir. Ona göre, her iki edebiyat da birbirinin tam zıddı olmakla birlikte, bir o kadar da "şahsî yahut kavmî ve mahallîdir". Bu nedenle, savaşımızı hatırlatacak doğru düzgün eserleri bulunmayan bizler bu iki edebiyat önünde başımızı utanarak yere eğmemiz gerekir (Halit, 1920: 228-230).

1919 yılında Süleyman Nazif'te Harp edebiyatı üzerine birkaç yazı neşreder. Bunlardan Hadisat gazetesinde yayımlanan "Harp Edebiyatı", "Harp ve Edebiyat" başlıklı yazılarında Batı edebiyatı ile Türk edebiyatını karşılaştırarak bu alanda verilen eserlerin ne kadar sönük kaldığını anlatır. Batı edebiyatına dönüp baktığında Paul Derlaud, Edmond Rostand, Anatole France gibi pek çok büyük muharrir vatanperverlik uğrunda eserler vücuda getirerek halkını harbe teşvik ettiğini söyler. Ayrıca Fransa cumhurbaşkanı Raymond Poincaré'in son dört yıl içinde yapılan savaşlarda hayatlarını kaybeden, dört yüz elli sanatkârı büyük bir törenle yad ettiğini, bize dönüp baktığında ise savaşa katılmış ve onun acısını bizzat yaşamış sanatkârların olmadığını da ekler. Yaşanan yıkımlarla baştan başa harap olan Anadolu ve İstanbul'u anlatmaya çabalayan Türk Yurdu, Türk Ocağı, Yeni Mecmua gibi birtakım dergilerin de levazım ambarı görünümünden öteye gidemediğini, bu dönemde yapılan edebiyatın ise sipariş üzerine yapıldığını, bazı şair ve muharrirlerin askere alınmamak için ücretli ve gönüllü olarak şair yazıldığını da ekleyerek bu savaşta sadece birkaç vilayeti kaybetmediğimizi, aynı zamanda gençliğimizi, edebiyatımızı, ahlak ve maneviyatımızı da kaybettiğimizi söyler (Nazif, 1919: 152).

Türk edebiyatı ile diğer edebiyatları karşılaştırarak, edebiyatımızın eksikleri üzerinde duran diğer bir yazıda Halide Edip'in " Ateş ve Güneş Münasebetiyle " adlı yazısıdır. 1919 yılında Büyük Mecmua'da yayımlanan bu yazıda Halide

Edip'e göre, Çanakkale Savaşı'nı bizim kazanmış olmamıza rağmen bundan kendine pay çıkarıp kahramanlık edebiyatı oluşturan yenilen taraf, yani Avrupa devletleri olmuştur. Yazarlarımız ve şairlerimiz bu konuda eksik kalmış olsalar da, askerler de hatıralarını yazmamakla tembellik etmişlerdir. Tarihi yapan bir millet olarak onu işlemek konusunda hep yetersiz kalmışız. Bu konuda Falih Rıfkı'nın "Ateş ve Güneşi" önemlidir. Ona göre, bu eser Türk'ün savaşını bütün samimiyetiyle anlatan bir eser olmasına rağmen, bu eseri Batı dillerine çevirmeye kalkıştığımızda başımız önümüze eğilecektir (Halide Edip, 1919: 86-87).

Yeni Mecmua'nın Çanakkale Deniz Zaferi'nin yıldönümü münasebetiyle 21 Nisan 1918 tarihinde çıkarılan Çanakkale Nüsha-yı Fevkâlâdesi'nde Ruşen Eşref'in Atatürk ile yaptığı bir röportaj yayımlanır. Röportajın başında Ruşen Eşref'in çok önemli ifadeleri bulunur:

*"Şüphesiz ki Çanakkale harbi bu memleketin çocuklarındaki fedakârlığı, halife ve saltanat toprağını yabancıya vermemek için bir saadete koşar gibi ölüme atıldığını göstermek itibariyle tarihimizde unutulmaz bir kahramanlık merhalesi vücuda getirmiştir. Bu hamaset günleri artık silinmemek üzere tarihimizde lehimize iki üç sahife daha ilâve etti. Sir Hamilton bile, Türkçeye tercüme edilmiş raporunda okudum, bizim fedakârlığımızdaki, bizim cesaretimizdeki ulviyeti kendi aleyhlerine kaydediyor. Bütün Fransız gazeteleri, Çanakkale'de döğüşmüş zabitlerin, kumandanların, oraya uğramış muharrirlerin ve gazetecilerin hatıralarını, makalelerini yazdılar. Hâlbuki şimdiye kadar biz henüz bir şey yapmadık"* (Eşref, 1918: 1).

1922 yılına ait Dergâh Mecmuası'nda "Harp Edebiyatı" başlıklı bir yazı yayımlanır. Bu yazının kim tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir. Bu yazıya öteden beri Anadolu gazetelerinde İstanbul şairlerine dair verilen nasihatlerinden bahsederek başlanmıştır. Bu nasihatlerde İstanbul şairlerinin sevdadan vazgeçip vatan için, harp için yazmaları vurgulanmaktadır. Yazara göre senelerden beri "vatanî edebiyat" diye haykırıanlar bu nasihatleri verenlerden farklı düşünmemişler, yeri gelmiş bunlardan daha aykırı fikirlerde bulunmuşlardır. Fakat vatanî edebiyatı vurgulayanların istediği gibi şiirlere çok tesadüf ettiğini, iki seneden beri gazetelerde, mecmualarda yayımlanan şiirlerin vatanî şiirler olduğunu dile getirdikten sonra, bunları bir araya toplayıp bir cilt



haline getirirler ve o kitabın ismine “Harp Eden Anadolu’nun Kitabı” adını verseler de o kitap Anadolu’yu senelerden sonra bize aynı kanıyla veremeyeceğinin altını çizer. Çünkü bu şiirlerde akan kanlardan bir damlası dahi mevcut değildir. Zira üçüncü dereceden şairler harp edebiyatıyla meşgul olmuştur. Büyük şairlerimizin bu konuyu neden ihmal ettikleri sorusunu sorar. Ona göre Türk milleti cephede savaşır fakat yaptıklarını ve kahramanlıklarını konuşmayı sevmez, destanlaştırmaktan hoşlanmaz, zaferiyle övünmez bir millettir ("Harp Edebiyatı, 1922: 174).

Bu eksiklik sadece dönemin yazarları tarafından eleştirilmemiştir. Günümüzün edebiyat tarihçilerinden bazıları da aynı konuda birleşmektedir. Nitekim İnci Enginün "Çanakkale Zaferinin Edebiyata Aksisi" başlıklı makalesinde bu konunun altını önemle çizer. 93 Harbi, Yemen, Balkan Harbi, Seferberlik, Çanakkale Savaşı gibi tarihî olayların hem fertlerin hayatlarını hem de toplumu derinden sarstığını, tesirleri uzun uzadıya devam eden bu savaşların derinden yaşandığı hâlde sanat eserlerinde geniş ölçüde işlenemediğini söyler. Öyle ki, bir bibliyografya hazırlanmaya kalkışıldığında, sayı olarak bazı şeyler ortaya konulabilse de maalesef, bunların da çoğu ileride yazılmasını beklediğimiz büyük eserler için bir ham malzeme mahiyetini taşımaktadır" (Enginün, 2013: 516). İnci Enginün yine aynı makalesinde ayrıca şunları dile getirir:

*"Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya savaşları Osmanlı Devleti'ni ve dolayısıyla Türk varlığını büyük bir tehlikeye atan bir savaşlar dizisidir (1911-1918). Çok derinden yaşanmış, hemen her Türk ailesinin de hayatında iz bırakmış olan bu savaşların edebiyatı henüz yoktur. Savaşanlar neler yaptıklarını yazmamışlar, yazarlarımız harp edebiyatına fazla bir ilgi göstermemişlerdir. Daha doğrusu savaşlar başlayınca, gür sesli ama derinliği olmayan geçici bir hamasî edebiyat canlanmakta, sonra unutulmaktadır"* (Enginün, 2013: 517).

Abdullah Şengül ise “Çanakkale Savaşı’nın Yüzüncü Yılında Türk Edebiyatında Savaş ve Kadın Türk Tiyatrosu Örneği” adlı makalesinde konuyla bağlantılı olarak savaş ve kadın konusunun Türk edebiyatında yeterince ele alınmadığını, bunun sebebinin de harp edebiyatının gelişmemiş olmasıyla alakalı olduğunu söyler. Bizi ilgilendiren konu Abdullah Şengül’ün harp edebiyatı ile ilgili ifadeleridir. Bu ifadelerde bugün gelişmiş bir harp edebiyatımızın olmadığını ve

bunun bir eksiklik olduğunu dile getirdikten sonra harp edebiyatının olmayışını sadece ediplere yükleyemeyeceğimizi, bu edebiyatın gelişmesi yönünde teorik çalışmaları yapamayarak sanatçıların dikkatini bu konuya çekemeyen bilim insanlarının da kusurlu olduğunu ekler (Şengül, 2015: 533-549).

Yukarıda örneklerini vermeye çalıştığımız düşüncelerin tam zıddı olarak, bu dönemdeki edebî eserlerimizin gerekli nitelikte ve sayıda olmamasını haklı nedenlere bağlayanlar da vardır. İlk olarak Ziya Gökalp karşımıza çıkmaktadır. Gökalp, *Yeni Hayat* adlı eserinin başındaki kısa ön sözde şunları kaleme almıştır:

*"Şuur devrinde şiir susar, şiir devrinde şuur seyirci kalır. İçinde bulunduğumuz zaman, galiba birinci devreye aittir: Şairler Muz'larından (esin perilerinden) uzak düşmüş, vezin ile kafiye, şuurlu müteşairler eline geçmiş... Bu hâli, çocukların hayatında da görürüz: Ders saatleri arasında oyun fasılları var... Aynı zamanda, çocuk terbiyesinde birtakım dersler, oyun tarzında verilir; bunun gibi, halkı terbiyesinde de bazı fikirlerin, vezin kisvesinde arz edilmesi fena mı olur?"* (Gökalp, 1918: 3).

Ziya Gökalp ile aynı görüşte olan Yakup Kadri ise, Büyük Mecmua'nın 15 Kasım 1919 tarihli on beşinci sayısında yayımlanan "Harp ve Edebiyat" başlıklı yazısında, bu topraklarda bir harp edebiyatı meydana getirilmeye çalışıldığını, fakat gerçek edebiyatın savaşın etkisinin geçtiği zaman ortaya konulacağını söyler. Esin perisinin barışın ve sükûnetin kızı olduğuna inanan yazarımıza göre, bu peri savaş zamanlarında kimsenin bilmediği bir ülkeye çekilir. Tarihin rüzgarlı dönemlerinde şairlerin ve yazarların yaptıklarına bakılmaz, çünkü bu zamanlarda insanların tek ihtiyacı olan şey peygamberlerin ve evliyaların gücüdür (Yakup Kadri, 1919: 230-231).

Peyami Safa 1929 yılında kaleme aldığı "Harp ve Edebiyat" yazısında "Bizde niçin harp edebiyatı yok? Sanatkârlarımız niçin millî zaferlerimizi ifade etmiyorlar?" sorusunu soranlar için sanatkâr, elinde sinema makinesiyle kanlı sahaları dolaşan bir harp muhabiri gibi gördüğü manzaraları tespit ettikten sonra neşreden alelâde bir müşahit vaziyetindedir. Hâlbuki dışarıdan alınan teessürler, intibalar, sanatkârın ruhuna bir yığın tohum hâlinde serpilir, belki de onun haberi olmadan, mahrem bir nemalanma ile büyür ve onun beklemediği

zamanlarda mahsullerini verir. Bir harp manzarasının intibaları, bir eserde, bambaşka suretler ve timsaller altında da çıkabilir yahut seneler sonra bir sanatkârın muhtelif eserlerinde parça parça bu harp intibalarına tesadüf edilir. Nitekim en doğalı da budur; çünkü içimizden şuurumuza akan sonsuz duyguların muslukları elimizde değildir ve kendiliğinden olgunlaşıp ta şuurumuza gelmeyen hisleri zorla uyandıramayız. Zorla bir harp şiiri veya romanı yapmak sun'î olur. Harbe dair hatıralar, intibalar neşretmek eli kalem tutan erkânı harplerden, devlet adamlarından beklenir, sanatkârlardan değil (Safa, 1929: 2).

Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale ile Millî Mücadele savaşlarının yarattığı buhranlı bir ortamda, yukarıdaki eleştirilere rağmen azımsanmayacak kadar da eser verilmiştir. Yine bu dönemlerde de şiirlerin sayısı diğer türlere göre daha fazladır. Bütün bu şiirlerin burada anılması sayfalar tutar. Esasen bizim konumuz da bu değildir. Ahmet Nedim'in ilk şiirini yayımladığı 19012 yılına kadar yayımlanmış şiirlerden bazılarını burada anarak konuyu tamamlamak istiyoruz. Ahmet Nedim'in *Türk'ün Destanı*, *Cenk Destanı*, *İzci Keşşâf Türküsü-Ah Rumeli*, *Namaz*, *Hediye* adlı risaleleri, Ziya Gökalp'ın "Çanakkale" şiiri ve *Kızılelma* ile *Yeni Hayat adlı* şiir kitapları, "İngilizden Sakın"; Enis Behiç Koryürek'in "Çanakkale Şehitliğinde "Necmeddin Halil Onan'ın "Bir Yolcuya", "Yıllardan Sonra", "Ninemin Hatıralarından-Kapanmaz Yara- ve Dedemin Hatıralarından-Gençlik Günleri", Abdülhak Hamit Tarhan'ın "İlham-ı Nusret", Süleyman Nazif'in "Nerede Osmanlılar", "Son Nefesimle Hasbihal", Halide Nusret'in "Asrın Tarihinde", Hafız İsmail'in "Millî Marş", Vedat Örfi'nin "Yavuz'un Torunları", şiirleri ve daha birçok şiir bu savaşları konu alan şiirlerdir. Ayrıca Mehmet Emin Yurdakul'un *Ey Türk Uyan*, *Türk Sazı*, *Tan Sesleri*, *Ordunun Destanı*, *Dicle Önünde*, *Hastabakıcı Hanımlar*, *Turan'a Doğru* ve *Zafer Yolunda* başlıklı şiir kitapları vardır. Ancak Mehmet Âkif'in *Asım* eserindeki Çanakkale Savaşı'nın tasvir edildiği "Çanakkale Şehitlerine" manzumesi hepsine nazaran dönemde ve günümüzde ayrı bir yere sahiptir. Bu manzume Asım'ın bir bölümüdür. Müstakil bir şiir değildir. Çanakkale Savaşı'nı canlı bir tablo hâlinde sunan bu şiir ile ilgili Mehmet Kaplan şunları söylemiştir: "*Çanakkale manzumesinde Âkif, Çanakkale Savaşı'na derin bir mânâ vermiş, Avrupa'nın insanı yok eden maddî medeniyeti karşısında Mehmetçik'e tecelli*

*eden Türk-İslâm ruhunun yüceliğini ortaya koymuştur. Onun bu mânâyı ifade edişinde, sanat gücünün büyük rolü vardır. Alelâde bir dille bu mânâ bu kadar ihtişamlı bir şekilde anlatılamazdı" (Kaplan, 2006: 182).*

Yine bu dönemleri anlatan piyesler de kaleme alınmıştır: Muhiddin Mekki'nin *Vatan Daha Güzel*, Muhiddin Baha'nın *Halife Ordusu*, Abdülhak Hâmid'in *Yadigâr-ı Harp*, Midhat Cemal Kuntay'ın *Yirmisekiz Kânun-ı evvel Çanakkale Hakkında Manzum Piyes*, vb. Bunların dışında Ömer Seyfettin'in "Müjde", "Çanakkale'den Sonra", "Kaç Yerinden", "Bir Çocuk Aleko" vd., Halide Edip'in "Işıldağın Rüyası", Fahri Celâl'in "Mustafa'nın Hilesi" ve "Düşmana İpucu Veren Eşekler", Emin Ali'nin "İki Defada Dokuz Yara Bir Kol", Orhan Midhat'ın "Kanlı Muaşaka", Kenan Hulusi'nin "Burmali Apolet" hikâyesi ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Çağlayanlar* adlı eseri öykü türüne örnek teşkil eder.

Savaşların canhıraş ortamında verilen bu eserlerde dikkatimizi ilk çeken nokta, Tanzimat döneminden itibaren şairlerimiz şiirlerinde şanlı tarihi hatırlarlar. Bu çerçevede, Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim en çok üzerinde durulan şahsiyetlerdir. Daha sonra kadro genişleyecek Osman Gazi, Orhan Gazi, Barbaros Hayrettin Paşa gibi isimler de girecektir.

Savaş edebiyatı ile ilgili mevzuyu daha fazla uzatmadan asıl konumuza girmek istiyoruz. Ancak şunu söyleyebiliriz ki, insanı ve insana ait değerlerin dışı vurumu olan edebiyat, dolayısıyla insanlığın geleceğini belirleyen savaşları da konu almıştır. Daha öncede bahsettiğimiz pek çok aydın, şair ve yazarlarımız bize ait bir savaş edebiyatının, en azından bu yolda verilmiş bir iki tane bile nitelikli eserlerin olmadığından yakınmıştır. Fakat Peyami Safa'nın da vurguladığı üzere sanatkâr elinde kamerayla kanlı savaş sahalarını dolaşan ve burada gördüklerini birebir aktaran kişi değildir. Tam tersi içerisinde bulunduğu zamanın ona yansıttıklarını acısıyla tatlısıyla içinde besleyip zamanla eserlerine aksettirebilir ya da bir savaşın yarattığı teessür herhangi bir eserinde çok farklı şekillerde karşımıza çıkabilir. Zira Alain'in de dediği gibi "Düşünmek için durmak lâzımdır." Oysa peşi sıra gelen savaşların yarattığı kaosun içinde şair ve yazarların düşünmeye, üretmeye vakitlerinin olacağını sanmıyoruz. Ayrıca, genellikle, yaşanan zorluklar içinde ya zaferleri terennüm eden destanların ya da acıları dile getiren mersiyelerin yazılması beklenmiştir. Ancak şunu

unutuyoruz ki, insanların felaketlerin içinde beklediği edebî eserlerden ziyade kurtarıcılarıdır. Elbette edebiyatın etkisini küçümsemiyoruz. Bir milleti var eden edebiyatıdır. Sadece yaşanan her olayın hamasî olarak edebiyata yansması fikrine bağlı olarak ortaya çıkan kaidenin ve bu kaidenin de edebiyat tarihçileri tarafından belirlenebileceğine dair görüşlerin yanlış olduğunu düşünüyoruz. Hele ki bir sanatkârın bilim insanlarının ortaya koyduğu kalıplara uyacağını beklemek ya da böyle olması gerektiğine inanmak, sanıyoruz ki, sanatkârı sanatkâr, edebiyatı da edebiyat olmaktan çıkaran bir düşüncedir. Edebiyat insanların yaşam biçimlerini, dünya görüşlerini değiştirir; fakat edebiyatın insanlar üzerindeki bu etkisini salt bir kurala bağlamak ve yazarlardan, şairlerden bunu beklemek doğru değildir. İnsandan bağımsız olmayan edebiyat zaten üzerine düşeni yapacaktır. Nitekim çoğu araştırmacıya göre 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar cılız da olsa savaş edebiyatının ürünleri verilmiş, bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise canlanma başlamıştır. Sonuç olarak savaş edebiyatı ürünlerimiz vardır. Bu ürünlerin ortaya konulmasında önemli bir payı olan ve yazdıkları ile büyük tesir bırakan sanatkârlarımızdan biri de Ahmet Nedim'dir. Ahmet Nedim Bey hem nesirleri hem de manzumeleriyle dönemin ihtiyacını giderdiği gibi, aynı zamanda savaş edebiyatımızın da önemli eserlerini nesillere miras bırakmıştır. Kalemını vatanına adayan Ahmet Nedim; Türk'ün Destanı, Cenk Destanı, Namaz, İzci Keşşâf Türküsü-Ah Rumeli, Hediye risalelerinde Balkan, Birinci Dünya savaşları ve Millî mücadele dönemine ait sahneleri bütün canlılığıyla vermiş ve zaman zaman halihazırdan geçmişe yönelerek tarihin gücünden, savaşlardan, kahramanlıklardan, zaferlerden söz etmiştir. Şimdi bu eserleri şekil ve konu olmak üzere iki bölümde inceleyeceğiz.



## 5 AHMET NEDİM SERVET TÖR'ÜN BALKAN ve BİRİNCİ DÜNYASAVAŞLARI ÜZERİNE YAZDIĞI ŞİİRLERİ

### 5.1 Şiirlerin Yapı Özellikleri

TDK'nin şiir ile ilgili yaptığı "*zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk*" (Türkçe Sözlük, 2009: 1867) tanımından yola çıkacak olursak bir şiiri şiir yapan özelliklerin başında yapı/ biçim özellikleri gelir diyebiliriz. Yapı özellikleri denildiği zaman da ilk akla gelenler o şiirin nazım biçimi, vezin, kafiye, dili kullanma, mecazlar vb.dir (Dilçin, 2009: 95). Şiirin ana damarlarından biri olan ve nazım biçimlerinin belirlenmesinde ölçü olarak kullanılan her bir parçaya da nazım birimi denilmektedir. Genel kabule göre Divan şiirinde nazım birimi beyit, Halk şiirinde dörtlüktür. Yenileşme Dönemi Türk şiirinde başlangıçta daha çok beyit olmuş fakat zaman içinde dörtlük de kullanılmıştır. Bu dizeler en az ikili olmakla birlikte, üçlü, dörtlü, beşli, altılı, yedili, sekizli, dokuzlu ve onlu olarak oluşturulabilir.

Cem Dilçin, nazım birimlerini göz önünde tutarak nazım biçimlerini kategorize etmiştir: Türk şiirinde beyitlerle kurulan gazel, kaside, mesnevi, kıt'a, müstezad; bentlerle kurulan tek dörtlüklü rubai ve tuyuğ; birden fazla dörtlükle kurulan murabba, şarkı, terbi; beşlilerle kurulan muhammes, tardiye, tahmis, taştir; altılılarla kurulan müseddes, tesdis; yedililerle kurulan müsebbâ; sekizlilerle kurulan müsemmen dokuzlularla kurulan mütessa; onlularla kurulan muaşşer; beyitlerle kurulmasına rağmen kafiyeleniş ve konu bakımından birbirinden farklı olan terkib-i bend, terci-i bend gibi klâsik Türk şiiri nazım biçimleri ve mani, türkü gibi anonim halk şiiri nazım biçimleri ile koşma, destan, semâi, varsağı gibi âşık edebiyatı nazım biçimleri vardır. Yeni Türk şiirinde ise bu nazım biçimleri dışında Batı edebiyatından alınan çapraz kafiye, sarmal kafiye, düz kafiye, sone, triyole, terza-rima gibi nazım biçimleri kullanılmıştır (Dilçin, 2009: 99-401).

Millî edebiyat anlayışıyla ve belirli gayelerle şiirlerini kaleme alan Ahmet Nedim Bey, ürünlerini genel olarak halk şiiri nazım biçimleri ile vermiştir. Onun savaşların neden olduğu o acılı, sıkıntılı günlerde tek amacı, halkı bilinçlendirmek ve vatan savunmasında herkesin üzerine düşeni yapması için milleti gaflet uykusundan uyandırmaktır. Bu nedenle, şiirlerini incelerken Ahmet Nedim Bey'in bu çabasını göz önünde tutmak yerinde olacaktır.

Ahmet Nedim Bey şiirlerine başlık koyarken, destan (Türk'ün Destanı, Cenk Destanı, Namaz) ve türkü (İzci Keşşâf Türküsü, Ah Rumeli) nazım biçimlerini seçmiştir. Ayrıca Türk ya da Batı edebiyatlarındaki nazım biçimlerini birtakım değişikliklere uğratarak kullandığı da görülür. Herhangi bir ölçü kalıbına, uyak düzenine bağlı kalmadan oluşturduğu şiirleri de vardır. (Bolayır, Ben Bir Türk'üm, Yaralı, Kırık Kundak).

Daha önce de söylediğimiz gibi, Ahmet Nedim Bey'in öncelikli amacı; savaşı, cephede yaşananları, kahramanlık duygularını anlatmaktır. O, şiirlerinde şekilden çok, içerik ile ilgilenmiştir. O yüzden şiirlerinde yapı bakımından bir bütünlük olmadığı gibi, kullandığı biçimlerin özelliklerine de bağlı kalmamıştır. Örnek olarak 'İzci Keşşâf Türküsü'nü verebiliriz. Burada şiirin başlığında "Türkü" denmesine rağmen şiir klasik anlamda türküden farklıdır. Çeşitli ezgilerle söylenen, bir anonim halk şiiri nazım biçimi olan türküler bentlerle yazılmaktadır. Bu bentler de iki bölümden oluşmaktadır: Türkülerin asıl sözlerinin meydana getirdiği birinci bölüm ve her bendin sonunda yinelenen nakarat / bağlama / kavuştak bölümü. 'İzci Keşşâf Türküsü'nün bu kurala uymadığı görülmektedir. Söz konusu şiirin başında "Bestelenmiştir" ibaresi bulunmaktadır. "Başlangıç" kısmında şiir şöyle başlar:

“ –Başlangıç-

*Vatanımız kollarını açmış, bizi çağırıyor*

*'Evlad! Hasta valideye hizmet vazifedir' diyor” (Ahmet Nedim, 1914: 2).*

Bütün şiir bu düzen üzerine gidiyor. Buna göre musammat gazel gibi düşünürsek dörtlüklerden oluşan şiir 8 heceli bir türkü gibi görünse de bazı mısralar 8'den fazla veya azdır. Bunu klasik halk şiir şekli türkünün bozulmuşu olarak kabul edebiliriz. Yalnız bu noktada kafiye örgüsü karşımıza çıkar. Zira şiir türkü gibi kafiyelenmemiş, mısrayı bölmeyerek düşündüğümüzde mesnevi şekli oluşmaktadır. Bu bakımdan onun şiirlerinin şeklinde bir düzen ve istikrar



yoktur. Bunun için her şiiri nazım şekli bakımından ayrı ayrı değerlendirmeyi uygun bulduk.

Aynı risalede yer alan 'Ah Rumeli' adlı şiir de yine aynı şekilde musammat gazel gibi 4 mısralık bentler veya 6'şar mısralık bentlerden oluşur. Kafiye örgüsü mesnevi veya düz kafiye şeklindedir.

*“Altın ovalarda, gümüş dağlarda... gezen sürülerden nişan kalmamış.  
Zümrüt mahsullü şirin bağlarda... öten bülbüllerde fiğan kalmamış.*

*Ah Rumeli seni gönül unutmaz.*

*Derdin Türk oğlunu inan uyutmaz.*

*Kalmamış köylerde hayattan eser, gelin odaları hep mezar olmuş.*

*Bu harap ellerde akan dereler... mazlum kurbanların kanıyla dolmuş.*

*Ah Rumeli sana cihan ağlıyor.*

*Taliksiz evladın kara bağlıyor” (Ahmet Nedim, 1914: 5).*

'Ey Türk!' şiiri de aynı şekilde musammat gazel şeklinde âdetâ duraklara bölünmüş dörtlüklerden oluşur, dörtlük sayısı 45'tir. Mısralar 6+5=11'li hece vezni ile yazılmıştır. Buna göre şiire destan diyebiliriz.

*“ Bir avuç yiğitle çıktın meydana  
Saldın ülkelere saldı düşmana  
Boyandı her yanın kırmızı kana,  
Hala bayrağında o kan Türk oğlu” (Ahmet Nedim, 1914: 3).*

'Cenk Destanı' şiiri de aynı özellikleri taşır ve 42 bentttir. 42. bentten sonra yeni bir sayfada '(Ölecek... Dönmeyecek)' başlıklı bir şiir daha var. Bu şiir, daha önce de ifade ettiğimiz gibi 'Cenk Destanı'nın devamı da olabilir, ayrı bir şiir de olabilir. Bu şiir yine musammat gazel gibi bölünmüş görünmekle beraber, musammat gazele benzemez, beşer mısralık bentlerden oluşur ve ilk üç mısra kendi arasında son iki mısra kendi arasında kafiyelidir. Ayrıca feilâtün/feilatün/feilatün/feilün kalıbıyla yazılmıştır.

“Çanakkale'nin Ölmez Hatıralarından” üst başlığı ile yayımlanan 'Namaz' şiiri dörder mısralık bentler ve dörtlükler arasında beyitlerden oluşur. Ayrıca şiir ikili dize ile sonlandırılmıştır. Dörtlükler muntazam bir şekilde çapraz kafiye, beyitler kendi arasında kafiyelidir. Şiir 15 hece ile yazılmıştır.

*“İngiliz’in, vakit vakit gemilerden, siperden..*

*Yine bolca gülle, bomba savurduğu bir gündü.*

*Hızlı hızlı geçiyordum, tehlikeli bir yerden*

*Birdenbire gözlerime büyük bir şey göründü.*

*Böyle büyük görünen şey küçücük bir insandı,*

*Fakat bana çok dokundu, ayaklarım bağlandı”* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

Ahmet Nedim’in bahsettiğimiz şiirlerindeki tavrı diğer şiirlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Nitekim son risalesi *Hediye*’de yer alan şiirlerinde de şekil bakımından bir karara varmakta zorlanıyoruz. *Hediye* risalesinde yer alan ilk şiiri 'Bolayır'dır. “Türklerin büyük şehzadesi Süleyman Paşa’ya” ithafıyla başlayan 'Bolayır' şiirine baktığımızda ikili, üçlü, dördü, beşli ve altılı dizelerden oluştuğunu görmekteyiz. Şiir Bolayır Muharebesi’nin Türk ordusu tarafından kazanılması üzerine yazılan bir destan gibi görünse de bunu sadece konusundan yola çıkarak söyleyebiliriz. Konusu dışında şekil olarak destan ile hiçbir benzerliği yoktur. Ahmet Nedim şiirini 8’li, 9’lu, 10’lu ve 11’li hece ölçülerini kullanarak yazmıştır. Ayrıca ikili, üçlü, dördü, beşli ve altılı dizelerden oluşması da bizi kesin bir yargıdan uzak tutmaktadır. Bu düzensizlik en nihayetinde kafiyeleşme de yansımıştır.

### **İkili dize;**

*"Bir Osmanlı şehzâdesi!*

*Kırk Osmanlı piyâdesi!"* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

### **Üçlü dize;**

*"Şu düzlükte ordu kuran,*

*Şu sırtlarda cenge duran...*

*Kimdir, biliyor musun ey Türk?"* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

### **Dördü dize ya da dördlük;**

*"Bundan tamam altı asır,*

*Evvel gelen yiğitlerden..*

*Pala elde cenge hazır,*

*Rumeli'ye akın eden" (Ahmet Nedim, 1915: 2).*

### **Beşli dize;**

"Dört millete karşı koyan,  
Yarasından lezzet duyan..  
Kimdir bilir misin ey Türk?  
Şanlı büyük Türk ordusu!  
Kimselerden yok korkusu!" (Ahmet Nedim, 1915: 7)

**Altılı dize;**

"Mütevekkilen Alâllah,  
Çekip gazâ için kürek  
Semâ siyah... deniz siyah  
Yıldızları seyrederek.  
Rumeli'ne atlayanlar..  
Polat kollu kahramanlar" (Ahmet Nedim, 1915: 3).

Aynı risalede yer alan 'Ben Bir Türk'üm' şiiri bir üçlük ve on bir dörtlükten meydana gelmektedir. Üçüncü dörtlüğün ikinci mısrası hariç şiirin tamamında 14'lü hece ölçüsü kullanılmıştır. O tek mısra ise 15'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şiir çapraz kafiye nazım şekli ile yazılmıştır.

- 1 -

"(Ben bir Türk'üm) nice yıl dedelerim, cihana..  
Fedâkârlık yolunda, yiğitlikle şan verdi.  
Yaratana sığınıp, nice tahtlar devirdi." (Ahmet Nedim, 1915: 9)

- 2 -

"(Ben bir Türk'üm) Türkleri, çok zamanlar, uzaktan..  
Bütün erlik meydanı, gelişinden tanırdı.  
Yalın kılınc karşıdan onu gören bu düşman,  
Azraili mutlaka karşısında sanırdı!" (Ahmet Nedim, 1915: 9).

Ahmet Nedim Bey'in 'Ben Bir Türküm' şiirinin ardından gelen 'Yılan Masalı'nda Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale Muharebesi işlenmiştir. Konu bakımından diğer şiirlerinden bir farkı yoktur. İttifak ve itilaf devletleri hayvanlar aracılığıyla ele alınır. Şiir fabl türüne uygundur. Ahmet Nedim Bey, bir dörtlükle anlatacağı konuya giriş yaptıktan sonra herhangi bir düzen gözetmeden hikâyesini anlatmaya başlar. Öyle ki diyalogların yoğunlukta olduğu bu şiirde 7'li, 8'li, 14'lü ve 15'li hece ölçüleri kullanılmıştır.

*Hediye* risalesinin dördüncü şiiri 'Yaralı'dır. Ahmet Nedim Bey, bu şiirinde de gördüğü ya da muhayyilesinde canlandırdığı bir durumu tasvir etmiştir. Diğer şiirlerine nazaran kısa bir şiirdir. Yine bir düzen çerçevesinde kaleme almadığı bu şiirinde ilk iki dize ikili, üçüncü dize üçlü, dördüncü dize yedili ve son dize ise ikilidir. Hece ölçüsüne baktığımızda ise 8'li ve 9'lu hece ölçülerini kullandığını görüyoruz.

- 1 -

*"Kimdir gelen şu genç yiğit?*

*Kan içinde elbisesi"* (Ahmet Nedim, 1915: 25).

- 3 -

*"Yürüyüşü ağır - fakat -*

*Beli doğru, başı yüksek!*

*Acep kimdir, kimin nesi?"* (Ahmet Nedim, 1915: 25).

- 4 -

*"Eğil, ona hürmetler et!*

*Ey dünyada yurt sevgisi..*

*Ne demektir, bilen insan!*

*Bil ki odur bu vatanın..*

*Bu, - her şeyden aziz olan -*

*Güzel yurdun, ırzın, canın..*

*En şerefli bir bekçisi!"* (Ahmet Nedim, 1915: 26).

*Hediye* risalesinin son şiiri olan 'Kırık Kundak'tır. Ahmet Nedim'in başından geçen bir hadisenin anlatıldığı bu şiiri de nazım şekli açısından belli bir kategoriye koymakta güçlük çekiyoruz. Öyle ki genel olarak altılı dizeler kullanılsa da, on ikili dizelere de rastlanmaktadır. Ayrıca 13'lü, 14'lü ve 15'lihece ölçüleri tercih edilmiştir. Bu durumda ölçü bakımından da şiirde bir birlik olmadığı ortaya çıkıyor.

- 9 -

*"Bu tüfengin sahibi, ihtimal ki vurulmuş..*

*Yahut başka bir tüfenk yakalamış da yine,*

*Saatlerce, durmadan, yürümüştür cengine.*

*İhtimal ki, şimdi o, çadırına kurulmuş..*

*Yorgun argın bugünü kavgaları düşünür.  
Allah'ına şükreder, için için öğünür.  
Öğün ey Türk, hakkındır şimdi senin öğünmek  
Şu meydanın bugünü şanlı eri sen idin,  
Bu kırık sap, en büyük kahramanlık şahidin!  
Helâl olsun, vatanın yedirdiği tuz, ekmek  
Allah Allah diyerek, atlayıp da sipere  
Böyle zâlim başları paralayan erlere!" (Ahmet Nedim, 1915: 30).*

- 10 -

*"Fakat bu sap insanın kolundan çok sağlamken  
Bir cop gibi, böylece, paralayan kim idi?  
Sarı saçlı bir Rus'un, kafasını ezdiren  
O darbeyi, acaba, hangi yiğit indirdi?  
Hangi aslan, şuradan, bu sipere atlamış  
İlk gördüğü düşmanı bir vuruşta haklamış!" (Ahmet Nedim, 1915: 31).*

Ahmet Nedim Bey'in şiirlerine şekil bakımından yaklaştığımızda kesin bir hüküm veremediğimizi söylemiştik. Esasen bu dönemde şiirin nazım şekillerinde bir hayli dalgalanmalar ve aşınmalar olur. Ayrıca şairlerimiz ister eski nazım şekillerinde, ister halk şiiri nazım şekillerinde, isterse batıdan alınan yeni şekillerde yazsınlar kaidelere sıkı bağlı değildirler. Öte yandan savaşın ağır koşullarında şairler kendilerini şiirin kaideleri ile sıkı bağlamak istemezler. Maksudları; millî heyecanları, ıstırapları dillendirmek, halkı kalemiyle bilinçlendirmeye çalışmaktır. O şairlerimizden birisi de Ahmet Nedim Bey'dir. Bu yüzden şiirleri şekil bakımından çok konu bakımından öne çıkarmaya çalışacağız. Ancak söz konusu şekil olunca uyak konusuna da değinmeden geçmek istemiyoruz. Yine bu konuda da bir düzen ve birlik yoktur. Ancak genel bir bakışla Ahmet Nedim Bey'in şiirlerinde, genellikle, tam uyağı kullanmayı tercih ettiğini söyleyebiliriz. Çok sık olmamakla birlikte yarım, zengin ve tunç uyaklarla da karşılaşırız:

### **Tam Uyak:**

*Havadan denizden karadan yağan  
Zehirli ateşle karardı cihan  
İsterse dünyayı kaplasın tufan*

*Korkar mı Türk'ün oğlu yok mu hayâsı*  
..... (Cenk Destanı)

*Ateşlerin yaladığı bu düzlükten geçenler*  
*Güllelerin cehennemlik yağmurundan kaçarken.*  
*Yolun biraz kenarında, tek başına bir nefer.*  
*Pervâsızca bombalardan, ateşlerden her şeyden.*  
*Kendisine, süngüsünden bir mihrâbcık kurmuştu.*  
*Sonra onun karşısında namazına durmuştu.*  
(Namaz)

*Ben izciyim gittiğim yol: Pek dikenli, taşlı yoldur.*  
*Bu yollarda arkadaşım demir bacak çelik koldur.*  
(İzci Keşşâf Türküsü)

*Bak şehzadem şu çarpışan ve ölen*  
*Yüz binlerce hâlis yiğit, erlere*  
*Vatan için boğuşurken... ölürlen*  
*Türk ırzını düşürmeyin yerlere*  
(Bolayır)

*Belliydi ki pek taze kırılmıştı bu kundak,*  
*Parçalanan yerinin solmamıştı rengi de.*  
*Üzerinde bulunan saça, kana bakarak,*  
*Türlü acı duygular uyanmıştı içinde*  
*Bir kenara dayandım... zulmetlere büründüm,*  
*O, kan kokan siperde, derin derin düşündüm!*  
(Kırık Kundak)

### **Yarım Uyak:**

*İzcilerin olsun fedâ*  
*Ey sevgili vatan sana!*  
(İzci Keşşâf Türküsü)

*Unutma kinini öldürme, yaşat... evlâdın gözünde bu kini görşün*  
*Onultma yara gibi,deş, kopar, kanat... sürsün bu yaralar mahşere sürsün*  
(Ah Rumeli)

Bak şehzadem, şu görünen toprağa..  
Bugün kana boyanmadık yer mi var?  
Bak şehzadem, bütün köşe bucakta..  
Göğsü delik birer şanlı Türk yatar.

(Bolayır)

Sen, ey yiğit! Allah'ın en sevgili kulusun  
Çünkü onun dünyada bir adalet kolusun!

(Kırık Kundak)

### **Zengin Uyak:**

Unutma, ecdadın yığitti mertti  
Mertler divanında erlikte fertti  
Düşmanlar başına en büyük dertti  
Adına derlerdi yaman Türkoğlu

(Türk'ün Destanı)

Potinleri yanındaydı... onun büyük savgısı  
Kundurallı ibadeti görmüyordu muvaffik.  
Böyle temiz bir yüreğin bütün işi, kavgısı,  
Elbet Hakk'ın rızasına olmalıydı mutabık.

(Namaz)

Minbere, mihraba haçlar çakıldı, atıldı yerlere Hakk'ın kelâmı  
Ezan yerlerine, çanlar takıldı... salib orduları ezdi İslâm'ı

(Ah Rumeli)

Fakat artık, bu onulmaz yarayı...  
Bugün millet, elleriyle kapadı.  
O namussuz... o lanetli karayı  
Bütün millet kanlarıyla yıkadı.

(Bolayır)

Uyudun mu be yahu? Neredesin efendi...  
Gidiyoruz..." diyerek arkadaşlar seslendi.

(Kırık Kundak)

Çıkıyorken siperden - gönül görmek istedi  
bir kerecik etrafı - fakat siyah bir perde

*görülecek hiçbir şey bırakmamış yerlererde!*

(Kırık Kundak)

*Kafaları kırılmış çarpa çarpa taşlara*

*Bu işte de olmuşlar, âlemlere maskara*

(Yılan Masalı)

*(Kartal)ların üstüne saldırmışlar cümlesi,*

*İlk hamlede kesilmiş (Sinek)in son nefesi!*

(Yılan Masalı)

*Yeryüzünde en âdî - akrep, ceylan, karınca,*

*maymun, şebek - ne varsa, ta sineğe varınca...*

(Yılan Masalı)

*"Gemi, para hep hazırdır"*

*"Bir emrine muntazırdır"*

(Yılan Masalı)

### **Tunç Uyak:**

*Düşmana güvenme gözünü dört aç*

*Gitme kapısına kalsan bile aç*

*Çalış, olmayasın namerde muhtaç*

*Çalış, kıymetlidir zaman Türkoğlu.*

(Türk'ün Destanı)

*Bir vakit akının dehşet saçardı*

*Orduna zaferler kucak açardı*

*Düşmanlar, önünden öyle kaçardı...*

*Değmezdi ardından sapan Türk oğlu*

(Türk'ün Destanı)

*Edeyim hikâyet Boğaz cengini*

*Boyadık denizin kana rengini*

*Düşmanlar şaşırıldı tuttu engini*

*Yaramaz onlara boğaz havası*

(Cenk Destanı)



*İngiliz kendini ateşe attı  
Beş martta ummadık belaya çattı  
Ne kadar gemisi zırhlısı battı  
Ne diri kaldı ne de bacası.*

(Cenk Destanı)

*Yiğit izci gözünü aç...  
Vatan açık göze muhtaç.*

(İzci Keşşâf Türküsü)

*Kalmamış köylerde hayattan eser, gelin odaları hep mezar olmuş.  
Bu harap ellerde akan dereler... mazlum kurbanların kanıyla dolmuş.*

(Ah Rumeli)

*Çalındı taşlara, namuslar, başlar. Gebe kadınların karnıdeşildi..  
Yakıldı mescitler... kırıldı taşlar... ölülerin bile kabri eşildi.*

(Ah Rumeli)

*Bir Müslüman nasıl olur? Bu levhadan anladım,  
Hürmetle –yavaş yavaş- sokuldum beş on adım.*

(Ah Rumeli)

*Güzel kılıç çaldılar  
Öçlerini aldılar*

(Yılan Masalı)

*Böyle deyip (Arslan)da o kavgaya atılmış,  
Az tarafı gözetip (Kartal)lara katılmış*

(Yılan Masalı)

*Bu sahile ayak basan,  
Şu derede abdest alan  
Şu dallara kılınç asan  
Şu çayırda namaz kılan*

(Bolayır)

*(Ben bir Türküm) silsilem, yedi göbek saydırır..*

*Vatanının uğruna şehit düşen erleri.*

*Şu mübarek topraklar babamızdan mirastır,*

*Onlar; hep kan dökerek aldılar bu yerleri.*

( Ben Bir Türküm)

*Çok zamandır, Türk oğlu, zincirsiz bir esirdi.*

*Fakat artık çilesi, kara bahtı dolmuştur.*

*O, bir yılda bin yıllık, bir imtihan geçirdi,*

*Gayretine düşmanlar bile hayran olmuştur.*

(Ben Bir Türküm)

Şiirlerde kullanılan rediflere baktığımızda ise, çoğunlukla, ek boyutundadır.

Dize sonlarında, nadiren de olsa, kelime tekrarlarına rastlarız:

*Düşün o şevketli Sultan **Fatih'i***

*Kahraman yürekli arslan **Fatih'i***

*Koca İstanbul'u alan **Fatih'i***

*Sendendir, o büyük insan Türkoğlu.*

(Türk'ün Destanı)

*Şimdi acep neden çekildin **ey Türk***

*Yüksekten bakarken eğildin **ey Türk***

*Sen böyle olacak değildin **ey Türk***

*Düşün hâlini de utan Türkoğlu.*

(Türk'ün Destanı)

*Kinini bile evlâdın **gibi***

*Sarıl silahına mutâdın **gibi***

*Al öcünü sen de ecdâdın **gibi***

*Vaktini geçirme aman Türkoğlu.*

(Türk'ün Destanı)

*Himmat et; donanma himmet**le olur***

*Hamiyet; vatana hizmet**le olur***

*Milletçe, hep birden gayret**le olur***

*Himmete muhtaçtır vatan Türkoğlu*

(Türk'ün Destanı)

*Ey Oğuz oğlunun şanlı bayrağı*

*Gümüş ay yıldızlı atlı bayrağı*

*Gazâ günlerinin kanlı bayrağı*

*Yalçın kalelerin zafer damgası*

(Cenk Destanı)

*Allah Allah, bu, ne yüksek bir imândır Yarabbi*

*Bir Müslüman, ne büyük bir kahramandır Yarabbi!*

(Namaz)

*Altın ovalarda, gümüş dağlarda... gezen sürülerden nişan kalmamış.*

*Zümrüt mahsullü şirin bağlarda... öten bülbüllerde figân kalmamış.*

(Ah Rumeli)

*Unutma, gördüğün hakareti bil... kinini kalbinde sakla, unutma*

*Ağlama, gözünün yaşlarını sil... bekle zamanı, fakat unutma*

(Ah Rumeli)

*Gel ey şanlı merd-i vegâ... gel!*

*Bütün kollar açık sana... gel*

(Yaralı)

Yapı ile ilgili, son olarak, Ahmet Nedim'in şiirlerinin önemli noktalarından olan sessiz harf kullanımı ve buna bağlı olarak ulamadan bahsetmek yerinde olacaktır. Ahmet Nedim Bey, hemen hemen bütün şiirlerinde sessiz harfleri sesli harflere göre bolca kullanmıştır. En önemlisi de sessiz harfle başlayıp sessiz harfle biten ya da sesli ile başlayıp sesli ile biten kelimelerin peş peşe gelmesidir. Bu durum da şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri olan ulamanın yapılmasını engellemiştir. Ancak, nadir de olsa, ulamaya rastlıyoruz:

*Bir avuç yiğitle çıktın meydana.*

*Saldın ülkelere soldın düşmana*

*Boyandı her yanın kırmızı kana,*

*Hâlâ bayrağında o kan Türkoğlu*

(Türk'ün Destanı)

*Akdeniz yolunda dağı ovası*

*Oldu baştan başa ateş yuvası*

*Orada her zaman yiğit askerler  
Yapıyor kurşunlu şenlik sefâsı*

(Cenk Destanı)

*Vatanımız kollarını açmış, bizi çağırıyor.  
"Evlât! Hasta valideye hizmet vazifedir" diyor.*

(İzci Keşşâf Türküsü)

*Altın ovalarda, gümüş dağlarda... gezen sürülerden nişan kalmamış.  
Zümrüt mahsullü şirin bağlarda... öten bülbüllerde figân kalmamış.*

(Ah Rumeli)

*Bundan tamam altı asır,  
Evvel gelen yiğitlerden..  
Pala elde cenge hazır,  
Rumeli'ye akın eden.*

(Bolayır)

*Gel bakalım ey benim, din kardeşim, hemşerim..  
Gel seninle daima ben konuşmak isterim.  
Anlatayım bu sefer, sana güzel bir masal,  
Sözlerimi dinle de ârif isen ibret al.*

(Yılan Masalı)

*Kimdir gelen şu genç yiğit?  
Kan içinde elbisesi*

(Yaralı)

*Bir akşamdı, iki üç arkadaşla gezerken  
O gün, kanlı bir harbe sahne olan yerleri  
Arkadaşım gösterdi, bulunduğu tepeden,  
Son hücumda alınan ilerideki siper  
Yorgunluğa bakmadık, biraz daha yürüdük  
Arkamızda uzanan gölgeleri sürüdük*

(Kırık Kundak)

## 5.2 Dil ve Anlatım Özellikleri

Vatanını her şeyin üzerinde tutan ve savaşların sebep olduğu o ağır atmosferde milletini bilinçlendirip harekete geçirmeyi kendisine görev edinen Ahmet Nedim Bey, bu amacını şiirleri ile gerçekleştirmiştir. Bu amaç doğrultusunda da -doğal olarak- halka ulaşabilmek için şiirlerini sade bir dil ile kaleme almıştır. Ancak *Cenk Destanı* adlı risalesinde yer alan ikinci şiiri, 'Ölecek... Dönmeyecek', bir istisnadır. Bu beşlikten itibaren daha ağır bir dil kullanmıştır. İki şiirden de vereceğimiz örnekler, ifade ediş tarzındaki farklılıklarını ortaya koyacaktır:

*"Akdeniz yolunun dağı ovası  
Oldu baştan başa ateş yuvası  
Orada her zaman yiğit askerler  
Yapıyor kurşunlu şenlik sefası"* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

*"Yine mir'ât-ı şûûnu ele aldı devrân  
Yine bir fasl-ı mehîb açtı tevârih-i cihân  
İki kuvvet oluyor işte savâik-eşân  
Bakalım, hükm-i kazâ dehre neler gösterecek?  
Hangi millet bu ciddilikte eser gösterecek?"* (Ahmet Nedim, 1915: 12).

Yukarıda 'Ölecek... Dönmeyecek' ile başlayan bu kısımda şiirin bütününe göre daha ağır bir dille yazılmıştır. Tekrar etmek gerekirse, Ahmet Nedim Bey, hitap ettiği kesimi göz önünde tutarak şiirlerini vücuda getirmiştir. Nitekim *Cenk Destanı* risalesinin kapağında yer alan iki dizelik "Çanakkale'deki demir orduya: / hediye dir; yiğit erler okuyor" ithafını koyar.

Ahmet Nedim Bey'in sadeliği, tekdüze bir sadelik değildir. Şiirlerinde monotonluğu kırmak adına pek çok yola başvurmuştur. Dizeleri kırmış yani baştaki dizeyi bir sonraki dizede bitirmiş, ayraç, kısa çizgi ve tırnak işaretlerini kullanmış, dipnotlu dizeye yer vermiş ve kısa dizelerin yanı sıra aynı şiir içinde uzun dizeler de oluşturmuştur. Bu yöntemler tekdüzeliğin önüne geçtiği gibi, şiiri düzyazıya da yaklaştıran etkenlerdir.

*Türk'ün Destanı* adlı eserinde Balkan Savaşı'nda Rumeli'de yaşanan olayların anlatıldığı yirmi ikinci kıtada Kırcaali civarındaki bir hadise ile ilgili teferruatlı bir bilgi vermek için şair dipnot kullanmayı tercih etmiştir:

*"Camiler türbeler yandı yakıldı  
İmama (Ferdinand) ismi takıldı (21)  
Müezzin boğuldu kabre tıklandı  
Sustu oralarda ezan Türkoğlu"* (Ahmet Nedim, 1914: 8)

Yapılan alıntıya ilişkin olan dipnotlar, daha öncede ifade ettiğimiz üzere, düzyazı ile ilgili bir husustur. Şiirlerde ise, genel olarak, okuyucuyu yeni ve farklı anlam alanlarına çekmek için kullanılmaktadır. Bu şiirde ise şairin amacı, Balkan Savaşı'nın tahriplerini milletin hafızasında tazelemektir. Çünkü Balkan Savaşları ile Birinci Dünya Savaşı arasında çok uzun diyebileceğimiz zaman yok ve bu şiirde muhatap aldığı kitle de bu dönemi yaşamış ve duymuştur. Öyleyse, halk zaten yaşananlar konusunda az çok bilgi sahibidir. Bu durumda yazarın öncelikli amacı okuyan kitlesine bilgi vermekten ziyade yaşananların unutulmaması için yaptığı bir nevi hatırlatmadır diyebiliriz. Zaten Ahmet Nedim'in hemen hemen bütün şiirlerinde sıkça kullandığı kelimelerden biri de "unutma"dır. Buna "düşün" kelimesini de ekleyebiliriz. Nitekim yirmi ikinci kıtada yer alan dipnotlu dizeden önce, yirmi birinci kıtada "düşün" diye Türk oğluna seslenerek Rumeli'yi ve Rumeli'de halka yaşatılanları bir nevî hatırlamasını istemektedir:

---

<sup>21</sup>Kırcaali ve civarında bulunan, yedi yaşından yetmiş yaşına kadar, kadın ve erkek bütün Müslüman Pomakların, göğüslerine tüfek... Boğazlarına bıçak dayanarak cebren ve kâhâren dinlerini tebdil ettikleri sırada, yine oradaki camiin iman ve hatibi olan zatın da, sarığını yerlere atarak, başına bir şapka geçirdiklerini ve adını da tebriken Bulgar Kralı'nın ismi olan (Ferdinand)a tahvîl ettiklerini, o zamanki gazetelerin hepsi yazmıştı.

*"Düşün, Rumeli'yi düşün Yunan'ı  
Düşün, oralarda dökülen kanı  
Düşün camilerde çalınan çanı  
Aksın gözlerinden al kan Türkoğlu"* (Ahmet Nedim, 1914: 8).

Anjanbıman yani baştaki dizenin bir sonraki dizede bitmesi, Ahmet Nedim Bey'in şiirlerinde çok karşılaştığımız bir durumdur. Dize bölme ya da dize kırma denilen bu yöntem ile şiirini tekdüzelikten kurtardığı gibi, aynı zamanda düzyazıya da yaklaştırmıştır. Dize bölmeye en çok 'Namaz', 'İzci Keşşâf Türküsü', 'Bolayır', 'Ben Bir Türk'üm', 'Yılan Masalı' ve 'Kırık Kundak' şiirlerinde rastlanmaktadır:

*"İngiliz'in vakit vakit gemilerden, siperden..  
Yine bolca gülle, bomba savurduğu bir gündü"* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

*"Çalış izci... memleketi,  
yap cihanın bir cenneti*

*Çalış, durma... izci senin,  
tembelliktir baş düşmanın"* (Ahmet Nedim, 1914: 3).

*"Bir Osmanlı kahramanı  
yelken açıp bu sahile,  
ma'iyeti ve - yârânı...  
gece vakti salları ile"* (Ahmet Nedim, 1915: 3).

*"O fedâkâr şehzâdemiz, Süleyman  
Türbesini şu tepeye kurdurmuş  
Şu mübârek topraklara saldıran,  
Düşman için, sanki gözcü oturmuş"* (Ahmet Nedim, 1915: 3)

*"(Ben bir Türk'üm) nice yıl dedelerim, cihana  
Fedakârlık yolunda, yiğitlikle şân verdi"* (Ahmet Nedim, 1915: 9).

*"(Ayı) ile (koyuna) bakıp, bütün cihanın  
Hayvanları inanmış sözlerine yılanın!"* (Ahmet Nedim, 1915: 20).

*"Üç arkadaş yürüdük, önümüze rast gelen  
Çukurları atladık... hendekleri dolaştık  
- Yılkavî uzun, dar bir yarığa benzeyen -  
O siperde, nihâyet, gün batarken ulaştık."* (Ahmet Nedim, 1915: 26).

Ahmet Nedim, yukarıda örneklerini vermeye çalıştığımız dize kırma / dize bölme yöntemi dışında, şiirleri tekdüzelikten kurtardığı gibi aynı zamanda düzyazı metnine yaklaştıran iki yöntemi daha kullanmıştır: Ara söz veya cümleleri ayırmak için kullanılan kısa çizgi ile alıntı cümleleri aktarırken kullanılan tırnak işaretleri. Ara cümleleri belirtmek için kısa çizgi yerine parantez işaretini de kullandığını görüyoruz:

*"Unutma, ecdâdın büyüktü büyük  
(Büyüklük yanında kalırdı küçük)  
Olsun bu sözlerim sana bir yüzük,  
Parmağına tak da inan Türkoğlu"* (Ahmet Nedim, 1914: 7).

Parantez işaretini, yalnızca, ara cümleleri vermek için kullanmamıştır. Özel isimleri, yer adlarını, ünlem cümlelerini, kendisi önemli olan ve altını ısrarla çizmek istediği konuları da parantez ile özellikle belirtmiştir: Dolayısıyla Ahmet Nedim parantezi vurgu için kullanır.

*"Daha dün (Dömeke) önünde seni  
Görünce kaçmıştı düşman-ı denî  
Bugün adalarla Selanik hani  
Kaptı o yerleri Yunan Türkoğlu"* (Ahmet Nedim, 1914: 8).

*"Yakında (Reşat)la (Osman) yılmazı  
Gelirse çekilmez düşmanın nazı  
İnşallah o zaman düzer de sazı  
Çalar söyletiriz destan Türkoğlu"* (Ahmet Nedim, 1914: 13).

*"Ben keşşâfım... vazifemi, âlî, büyük hak bilirim.  
(Yurda hizmet) vazifemdir, ben bununla müftehirim"* (Ahmet Nedim, 1914:

4).

*"Ben izciyim, nerede olsam... vatanımı görür gözüm  
(Ah ey vatan!) olacaktır ölürken de en son sözüm"* (Ahmet Nedim, 1914: 4).

*"Ne kanlı ne canlı kavgalar oldu  
(Kikirik) kahrından saçını yoldu  
Denizde karada belasın buldu  
Âleme şan verdi Boğaz kavgası"* (Ahmet Nedim, 1915: 6).



Ahmet Nedim, 'Ben Bir Türküm', şiirinde de her kıtanın başında tekrarladığı "Ben bir Türküm" cümlesini vurgulamak ve Türklüğü ön plana çıkarmak amacıyla parantez içinde vermiştir:

*"(Ben bir Türküm) âlemde kuvvetimle yaşadım  
(Bir Türk kadar kuvvetli) sözü hâlâ meseldir,  
Hakkı sever... sözünden dönmez geri bir adam,  
O mübârek insanın, ahlâkı da güzeldir!"* (Ahmet Nedim, 1915: 10).

Ayrıca 'Kırık Kundak'ta da karşılaştığımız üzere alıntı cümleleri de bazen parantezle vermiştir:

*"Geziyorduk... yoldaşım ayağına takılan  
Bir tüfengün sapını aldı, atmak istedi..  
Bir de baktım, o kırık sap üstünde, biraz kan  
Pıhtısıyla karışık bir tutam saç var idi  
(Aman atma; dur!) dedim, aldım onu elinden  
Arkadaşım, hayretle bana doğru bakarken"* (Ahmet Nedim, 1915: 26).

'Namaz' şiirinde, şair, namaz kılan askerin tasvirini yaptıktan sonra yanına doğru yönelişini anlattığı dizede kısa çizgiyi kullanmıştır:

*"Bir Müslüman nasıl olur? Bu levhadan anladım,  
Hürmetle -yavaş yavaş- sokuldum beş on adım"* (Ahmet Nedim, 1915: 4).

Yine aynı şiirde askerin tasvirini yaptığı kıtada yaptığı eylemin sebebinin ara cümle olarak kısa çizgi ile belirtmiştir:

*"Sonra, biraz kıvıldandı... ellerini - Yaradan  
Tanrısına dua için - gökyüzüne çevirdi."* (Ahmet Nedim, 1915: 5).

Ahmet Nedim, bazen de alıntı cümleleri tırnak işareti yerine kısa çizgisiyle vermeyi tercih etmiştir:

*"Ben izciyim, durur muyum, çağırırken bak herkes  
-Allah için imdâd- diye vatanımın acı sesi"* (Ahmet Nedim, 1914: 2).

Ancak alıntı cümleleri, 'Yılan Masalı' ve 'Kırık Kundak' şiirlerinde daha sık gördüğümüz üzere tırnak işareti ile vermiştir:

*"Böyle, kendi kendine düşünürken apansız:*

*'Uyudun mu be yahu? Neredesin efendi...*

*Gidiyoruz...' diyerek arkadaşlar seslendi" (Ahmet Nedim, 1915: 34).*

Turan Alptekin, Ahmet Hamdi Tanpınar ve sanatı üzerine kaleme aldığı eserinde, hocası ile ilgili bir anısını anlattığı paragrafta Tanpınar'ın bir sözünü nakleder:

*"Hiçbir muharrir yoktur ki kendi neslinin bir hikâyesini yapmasın" (Alptekin, 2015: 98).*

Döneminin problemlerini, olaylarını, acılarını, sevinçlerini sadece muharrirler değil; şairler, ressam, heykeltıraşlar vs. farkındalığın eşliğini bir üst düzeye taşımış her sanatkâr eserlerine yansıtmıştır ve halen dahi yansıtmaktadır. Bu eşliği atlayanlardan birisi de Ahmet Nedim Bey'dir. Onun amacı, ölümsüz bir sanat eseri yaratmak değildir. Tek amacı, şiirleri ile halkı bilinçlendirmek, Balkan Savaşı'nın sonuçlarından ders çıkarıp bir yürek olmalarını ve vatani kurtarmak için halkı bir an önce gaflet uykusundan uyandırmaktır. Nitekim bu amacı şairin üslûbuna da yansımıştır. Balkan Savaşı'nı ve bu savaş sırasında Türk milletinin çektiği eziyetleri anlattığı dizelerde, bentlerde ses tonu, ne kadar hüznü ve buğuluysa, atalarının kahramanlığından, devletin ihtişamlı zamanlarından ve bunun tam tersi olarak halihazırdaki durumdan dolayı halka bir an önce ayağa kalkması gerektiğinin çağrısını yaptığı dizelerde ve bentlerde ise bir o kadar yüksek ve emredicidir. Ahmet Nedim Bey'in şiirlerinin hemen hemen tamamında emir ve ünlem cümleleri ile karşılaşırız. Türk milletini muhatap aldığı şiirlerinde "düşün, çalış, unutma" gibi ifadelerle sıkça yer vermektedir. O, Türk milletinden Balkanlarda yaşanan hadiseleri hiçbir zaman unutmamalarını, içlerinde kin olarak daima beslemelerini istemektedir. Nitekim Balkan Savaşı'nın ortaya çıkardığı "lekelenmek, lekeyi kanla temizlemek, kin, intikam, unutmamak" gibi kavramlar, Ahmet Nedim Bey'in de üzerinde durduğu ve şiirlerine yön veren kavramlardır. Meselâ 'Türk'ün Destanı' adlı şiirinde - şiirin tamamında bu hissedilse de- on yedinci kıtadan otuz ikinci kıtaya kadar "intikam alma" temine apaçık vurgu yapılmıştır:

*"Erkeksin boş yere ağlama sakın  
Kaldır başını da etrafına bakın  
İntikam, kalbine eylesin akın  
Gayret kılıcını kuşan Türkoğlu"* (Ahmet Nedim, 1914: 9).

'Ah Rumeli' adlı türküsünde de "intikam, kin" kavramlarının sık sık kullanıldığını görüyoruz. Devlet binasının temelini kin olarak gören şair, bu manzumede ifadesini daha da keskinleştirir:

*"İntikam almazsan düşmandan eğer,  
Yaşama dünyada, sürün, bat, geber!"* (Ahmet Nedim, 1914: 7).

'Cenk Destanı'nda ise Balkanlarda yaşanan kaybı namus karası olarak nitelendirmiş ve milletin yüzüne sürülen bu karanın Çanakkale'deki zaferle silinmesini istemiştir:

*"Rumeli yürekten çıkmadı hâlâ  
Kanyor ciğerde açtığı yara  
Milletin yüzüne sürülen kara  
Silinsin kalmasın namus karası"* (Ahmet Nedim, 1915: 9).

Aynı ifadeler 'Bolayır', 'Yılan Masalı' ve 'Kırık Kundak' şiirlerinde de yer verilmiştir. Ancak bu şiirlerde, diğerlerine nazaran, kazanılan zaferlerin sonucu olarak sevinçli, mutlu ve gururlu bir hava hâkimdir:

*"Fakat bu onulmaz yarayı...  
Bugün millet elleriyle kapadı.  
O namussuz... o lanetli kararı,  
Bütün millet kanlarıyla yıkadı"* (Ahmet Nedim, 1915: 4).

*"Alnı açık Türk'ün bugün,  
Göğsündedir hep yarası  
Yoldaşların yapsın düğün..  
Silinmiştir yüz karası"* (Ahmet Nedim, 1915: 7).

*"Güzel kılıç çaldılar  
Öçlerini aldılar"* (Ahmet Nedim, 1915: 24).

*"Bir dakika gelir ki, o yıllarca biriken  
Bütün kinler kabarır, yürekleri şişirir.  
İnsan böyle zehirli bir ateşle yanarken  
Öldürücü darbeyi, işte böyle indirir  
Ancak bizi yaşatır, yaşatırsa kinimiz,  
Olmalıdır kinimiz, dünyalık bir dinimiz!"* (Ahmet Nedim, 1915: 32).

'Namaz', 'Yılan Masalı' ve 'Kırık Kundak' şiirlerinde kullandığı ve üslûbunun önemli özelliklerinden biri de tahkiyeli anlatıma başvurmasıdır. 'Namaz' şiirinde Çanakkale Cephesi'nde çatışmaların arasında namaz kılan askeri anlatmıştır. Gördüklerini birinci tekil şahıs ağzından anlattığı için şairin Çanakkale Cephesi'nde bulunduğu sıralarda şahit olduğu bir manzarayı şiirine konu ettiğini düşünmekteyiz:

*"Kahramandır, çünkü toplar etrafında patlarken  
Zerre kadar titremeden, namazını bozmadan  
Dört yanına ateş saçan, türlü türlü afetten  
Sanki onu koruyordu bir meleğin kanadı.  
Onun böyle tevekkülü bana pek çok dokundu  
Yüreğimi bir şey ezdi... iki gözüm sulandı!"* (Ahmet Nedim, 1915: 4).

'Yılan Masalı' manzumesi, daha önce de değindiğimiz gibi, fabl türü ile kaleme alınmıştır. Bu türün anlatım özelliği olarak da betimleyici ve öyküleyici anlatım kullanılmıştır. Ayrıca yine türün bir özelliği olarak insanlar arasında cereyan eden Cihan Harbi, hayvanlar arasında geçiyormuş gibi gösterilerek ibret dersi verilmek istenmiştir. Bu nedenle şiir, teşhis ve intak sanatları üzerine kurulmuştur. Bu sanatlara örnek olarak, Sarı Yılan'ın Ayı'yı Kartallara karşı savaş açmak için ikna etmeye çalıştığı bölümü örnek verebiliriz:

*"Aman benim mert kardaşım,"  
"Koca yiğit, demir başım."  
"Seninle gel dertleşelim."  
"Dertleşelim... söyleşelim."  
"Etrafına dikkatli bak.."  
"Patlamadan başta kabak!"  
"(Kartal) (Hilâl) düşmanların,"  
"Kuvvetli çok onların"*

*"Ayrı ayrı bizi ezer"  
"Sonra artık serbest gezer"  
"Hep beraber sözleşelim"  
"Biz seninle bağdaşırsak"  
"Aramızda uzlaşırsak"  
"Dünyaları kaldırırız"  
"(Kartal)lara saldırırız" (Ahmet Nedim, 1915: 7).*

'Kırık Kundak' şiirini ise yine Çanakkale Cephesi'ndeki bir anısından yola çıkarak yazmıştır. Şair, bir akşamüzeri üç arkadaşı ile birlikte Çanakkale Cephesi'nde son hücumda alınan siperi gezerken eline geçen kundak sonucunda derin düşüncelere dalar ve kundağı kullanan asker ile ilgili zihninde hikâyeler oluşturup kundağın nasıl kırıldığını anlamlandırmaya çalışır:

*"Bu tüfengin sahibi, ihtimal ki, vurulmuş...  
Yahut başka bir tüfenk yakalamış da yine,  
Saatlerce, durmadan, yürümüştür cengine.  
İhtimal ki, şimdi o, çadırına kurulmuş..  
Yorgun argın bugünü kavgaları düşünür.  
Allah'ına şükreder, için için öğünür" (Ahmet Nedim, 1915: 29).*

Ahmet Nedim, peş peşe gelen savaşların yarattığı canhıraş ortamda eser veren bir sanatkârimızdır. Böyle bir ortamda verdiği eserlerinde –dönemin koşullarının yanına amacını da eklemek gerekiyor- kullandığı dil, seçtiği kelimeler de ortamın kasvetine, durumun vahametine göre şekil almıştır. Kullandığı dilin sadeliği daha doğrusu konuşulan Türkçe ile şiirlerini yazdığı konusuna daha önce değindik. Şimdi ise dönemin şartları dolayısıyla sık tekrarladığı ifade, kelime ve deyimleri ele alacağız. Bunlar şairimizi daha yakından tanımamızı sağlayacaktır. Çünkü Ahmet Nedim, eserleriyle halkın ıstıraplarını dindirme ve onlara moral verme konusunda önemli hizmetleri olmuştur. Bu tesirde halkın dilini ve kullandığı deyimlerinin payının bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Ayrıca şairin sıkça kullandığı kelimeleri ortaya koymakla aynı zamanda onun düşüncesini, izlediği yolu anlamamız daha kolay olacaktır. İleride de göreceğimiz gibi Ahmet Nedim Bey şiirlerinde kullanmayı tercih ettiği ifade, kelime ve deyimler dönemin şartları ile yakından ilgilidir. Esasen her şairin bir vocabulaire'i vardır. O vocabulaire ile biz şairin

dünyasını kavrarız. Fakat burada durum biraz daha farklıdır. Zira Ahmet Nedim'in kelime veya kullanım tercihini belirleyen milletin yaşadıklarıdır. Bunun için biz onun bu kullanışlarına dikkati çekmek istiyoruz. Dökümünü yapacağımız bu kelime, kullanım ve deyimleri Türklerle ilgili ve savaşılan millet/devletlerle ilgili olmak üzere iki grupta ele alacağız.

Türk milletinin durumunu anlatan ifade ve deyimlere baktığımızda iki nokta gözümüze çarpar. Bunlardan ilki şairimizin geçmişe dönüp baktığında halihazırın durumundan rahatsızlığını ifade ettiği bölümlerdir. Ahmet Nedim bu bölümlerde öncelikle geçmişin büyüklüğünden, şaşasından bahseder. Bu bahisten kasıt döneminin insanlarına bir hatırlatma yaparak onların gözlerini açmak, üzerlerindeki ağır havadan kurtulmalarını sağlamaktır. Atalarının zaferlerinden, büyüklüklerinden bahsettiği bu bölümlerde (düşmanı) bir vuruşta haklamak, (düşmanın) dilini kesmek, akın etmek, âlemde devran sürmek, âleme duman atmak, âleme figan doldurmak, âleme şan vermek, âlemin gözünde yücelmek, aman vermemek, erlik meydanında merdâne durmak, esirler dizme, eser vermek, tahtlar devirmek, tarihe şan vermek gibi deyim ve ifadeleri kullanmıştır. Şair bu deyim ve ifadeler sayesinde büyüklere ve geçmişte yaptıklarına duyulan minneti, gururu kelimelerin gücü ile dile getirmiştir. Aslında Ahmet Nedim'in başarısını bu noktada daha iyi anlayabiliriz. Çünkü o, düşüncelerinden ziyade bunları dile getiriş biçimiyle başarılı olmuştur. Bu başarıyı da seçtiği kelimelere, ifadelere ve deyimlere borçludur. Türk tarihinden ve bu tarih içindeki devlet büyüklerinden, komutanlardan ve zaferlerinden bahsettiği bölümlere en çok 'Ey Türk!' şiirinde rastlarız. Türk milletinin halihazırdaki tutumunun eleştirisini yapan Ahmet Nedim Bey'in *Türk'ün Destanı*'nda yer alan 'Ey Türk!' adlı manzumesinde yoğunlukla görülmekle birlikte, 'Cenk Destanı', 'Bolayır', 'Ben Bir Türküm' manzumelerinde de geçmişte kazanılan zaferlere, Batılı devletlerin gözünde çizdiği kahraman portresine yer verir:

<i>"Bir vakit denizde</i>	<i><b>kılıçlar çaldın</b></i>
<i>Ne kadar adalar,</i>	<i><b>kaleler aldın</b></i>
<i>Düşman ülkesine</i>	<i><b>ateşler saldın...</b></i>
<i>Attırdın âleme</i>	<i><b>duman Türk oğlu."</b></i>

(Türk'ün Destanı)

“*Sen nice burçlara sayeler saldın  
Zaferler topladın şerefler aldın  
Yüzlerce seneler yüksekte kaldın  
Ey gönüller nuru gözler safâsı*”

(Cenk Destanı)

“*Bundan tam altı asır,  
Evvel gelen yiğitlerden..  
Pala elde cenge hazır,  
Rumeli'ye **akın eden**.  
Bu sahile **ayak basan**,  
Şu derede **abdest alan**  
Şu dallara **kılıç asan**  
Şu çayırdaki **namaz kılan**  
Şu düzlükte **ordu kuran**,  
Şu sırtlarda **cenge duran**..  
Kimdir, biliyor musun ey Türk?  
Bir Osmanlı şehzadesi!  
Kırk Osmanlı piyadesi!”*

(Bolayır)

“*(Ben bir Türküm) Türkleri, çok zamanlar, uzaktan..  
Bütün **erlik meydanı**, gelişinden tanırdı.  
Yalın kılıncı karşıdan onu gören bir düşman,  
Azraili mutlaka karşısında sanırdı!”*

(Ben Bir Türküm)

“*(Ben bir Türküm) tarihte benim ismim çok geçer  
Tarih der ki, ‘Türlere, evvelkiler **dar gelirdi**,  
Ölümleri korkutan, o tunç yüzlü yiğitler..  
Nice yıllar dünyayı, **cenk yerine çevirdi**.’”*

(Ben Bir Türküm)

Ahmet Nedim'in manzumelerinde göze çarpan diğer bir nokta ise peşi sıran gelen savaşların ardından Türk milletinin içine düştüğü durumun anlatılmasıdır. Türk milletinin bu muhataralı ortamında gaflet uykusundan bir türlü uyanmamasını, uyananlarında harekete geçmemesine kızan Ahmet Nedim Bey duygularını, düşüncelerini arşa dualar yükselmek ateş yuvası olmak, ateşler salmak, başı eğilmek, emek çekmek, hakaret görmek, imtihan vermek, koynunda yılan beslemek, mahvolmak, milletin yüzüne kara sürülmek, namusu taşlara çalmak, viran kılmak, zillet görmek, zulmetlere bürünmek gibi deyim ve ifadelerle dile getirmiştir:

*“Neler gördü neler o dertli başın  
Düşmana çiğnendi anan kardaşın  
Kırdı çanağın döküldü aşın  
Yurdunu kıldılar viran Türk oğlu”*  
(Türk'ün Destanı)

*“Neler çekti neler zavallı millet  
Gördüğü daima hakaret zillet  
Yetmez mi çekilen bunca felaket  
Acep bu illetin yok mu devası”*  
(Cenk Destanı)

*“Çalındı taşlara, namuslar, başlar. Gebe kadınların karnı deşildi..  
Yakıldı mescitler... kırdı taşlar... ölülerin bile kabri eşildi.”*  
(Ah Rumeli)

*“Ah şehzadem, o korkulu rüyadan,  
Titredi mi mezarının taşları?  
Cennetteki kırk yoldaşın, hayâdan...  
Acep yere eğildi mi başları?”*  
(Bolayır)

*“(Ben bir Türküm) bilmem her nedense, sonradan..  
Nice yıldır talihim dönmüş idi aksine.  
Hele, ölüm hâlinde, inler iken şu vatan..  
Bir yardımcı gelmedi, onun hasta sesine.”*  
(Ben Bir Türküm)



*“Dört taraftı, amansız düşmanlarla sarılan-  
Zavallı Türk, yıllarca nice zulme katlandı?  
Merhametsiz ellerle, arkasından kazılan  
Çukurları görmedi, tatlı dile inandı.  
O dillerin ucundan çok zehirler fişkırđı,  
Beslediği yılanlar, hep kendini ısırdı!”*  
(Kırık Kundak)

Yaşanılan sıkıntıları, görülen zulümleri hemen hemen her şiirinde hatırlatmadan geçmeyen şair, bunları halkın hafızasında tazeledikten sonra onlara ne yapması gerektiğine bizzat söyler. Bu Ahmet Nedim’in üslubunun önemli bir parçasıdır. Zira onun amacı halkın gözünü açmaktır. Bu yolda eserlerinde telkin yöntemine oldukça yer verir. O nedenle “düşün, unutma, yürü, durma, haydi” ünlemlerini sıkça tekrarlar:

*“Düşün, Rumeli’yi düşün vatanı  
Düşün, oralarda dökülen kanı  
Düşün, camilerde çalınan çanı  
Aksın gözlerinden al kan Türk oğlu”*  
(Türk’ün Destanı)

*“Unutma, hele şu Balkan Harbi’ni  
Yaksın ateşleri daim kalbini  
Düşün dört düşmanın acı fendini  
Yetişir uykular uyan Türk oğlu”*  
(Türk’ün Destanı)

*“Yürü ey Türk oğlu yürü yoluna  
Düşmanlar göz dikmiş İstanbul’una  
Allah kuvvet vermiş senin koluna  
Mert olan durur mu yok mu hayâsı”*  
(Cenk Destanı)

*“Maksadı, düşman dinin bizi ifnâ etmek  
(Türkiye) devletinin nâmını imhâ etmek  
Sonra İslâm ilini, mülk-i nasârâ etmek  
İşte, sehpa-yı siyâsette müheyya-ı cellâd  
Kalkın ey maşer-i İslâm, bize farz oldu cihâd.”*

(Ölecek... Dönmeyecek)

*“Haydi izci, haydi bağır,  
Herkesi hizmete çağır!”*

(İzci Keşşâf Türküsü)

*“Çalış, durma... izci senin,  
Tembelliktir baş düşmanın.”*

(İzci Keşşâf Türküsü)

*“Unutma kinini, fikrin dönmesin... milleti yaşatan kindir, emeldir,  
Üfle ateşini, kinin soğumasın... devlet binasına kin bir temeldir.”*

(Ah Rumeli)

Uzun uzun telkinlerden sonra Ahmet Nedim asıl konuya geçtiği, yani Türk milletinin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi ve bu konuda neler yapabileceğine dair tavsiyelerde bulunduğu bölüme gelinir. Bu bölümlerde şair emir/hitap cümlelerini kullanmayı tercih etmiştir:

*“Erkeksin boş yere                      ağlama sakın  
Kaldır başını da                        etrafa bakın  
İntikam, kalbine                        eylesin akın  
Gayret kılıcını                         kuşan Türk oğlu”*

(Türk’ün Destanı)

*“Kinini besle                                evladın gibi  
Sarıl silahına                             mutâdın gibi  
Al öcünü sen de                            ecdâdın gibi  
Vaktini geçirme                            aman Türk oğlu”*

(Türk’ün Destanı)

*“Dikkat et; düşmanına kaptırma para  
Verdiğin mangırla alırlar (gra)  
Alışverişte Müslüman ara  
Besleme koynunda yılan Türk oğlu”*

(Türk’ün Destanı)

*“Atın yiğitlerim durmayın atın  
Düşmanın bağrına zehirler katın  
İpini pazara çıkarın satın  
Anlasın nasılmış Türk’ün şakası”*

(Cenk Destanı)

*“ Bil ki artık bu cihâdın olacak son eserin  
Seni tahlis edecektir ebediyyen zaferin  
Yürü ey ümmet-i Beyzâ... Yürü hak rehberin  
Bu hilâfet güneşi sönmeyecek... sönmeyecek  
Yürüyen cennet-i Muhammed ölecek dönmeyecek!”*

(Ölecek... Dönmeyecek)

*“Yürü haydi, keşşâf yiğit:  
Vatanına hizmetler et!”*

(İzci Keşşâf Türküsü)

*“Unutma, gördüğün hakareti bil... kinini kalbinde sakla, unutma  
Ağlama, gözünün yaşlarını sil... bekle zamanı, fakat unutma”*

(Ah Rumeli)

Türk’ün Destanı’ndan sonra yayımlanan ve Çanakkale Boğaz Zaferi’ni konu alan ‘Cenk Destanı’, izciliğin önemini vurguladığı ‘İzci Keşşâf Türküsü’, Çanakkale cephesinde gördüğü bir manzara karşısında kaleme aldığı ‘Namaz’ ve *Hediye* risalesinde yer alan ‘Bolayır’, ‘Ben Bir Türk’üm’, ‘Yılan Masalı’, ‘Yaralı’, ‘Kırık Kundak’ adlı manzumelerinde; Ahmet Nedim’in Türk milletine Balkan Savaşı’nın meydana getirdiği ağır koşullarında bir sonucu olarak duyduğu kızgınlığın yerini millete duyduğu gurur almıştır. Bu duygu değişimi şairin diline de yansımıştır. Nitekim ayak bastırmamak, bıçak kemiğe dayanmak, boğazını sıkamak, burçlara sayeler salmak, cenk yerine çevirmek, cihanı titretmek, çalıp söyletmek, dehşet saçmak, denizin altını üstüne çekmek, denizler aşmak, ders vermek, dört yanına ateş saçmak, dünyalara karşı koymak,

düşman saflarının vebası olmak, düşmana meşe sopası çekmek, düşmana top baklavası yedirmek, düşmanın bağırını delmek, düşmanın başına zindan olmak, düşmanın boğazına zehirler katmak, düşmanın ipini pazara çıkarmak, ecdadın öcünü almak, feleğin cevr ü cefası yetişmek, gayret kılıcını kuşanmak, gönüllerde ateş yanmak, hamurunu (kimseye danışmadan) yoğurmak, hayatını vakfetmek, ibret göstermek, intikam almak, kalıbına sığmamak, kalplerine intikam ateşi dolmak, kan selleri akmak, karalar bağlamak, kavgaya atılmak, kılıç çalmak, kırmızı kana boyanmak, kollarını açmak, koyunu yüzerek kuyruğuna gelmek, murada ermek, müsterih olmak, namaz kılmak, namaza durmak, namı dillerde gezmek, naralar vurmak, ordu kurmak, sazı düzmek, sesini kesmek, sözü kulağa altın küpe etmek, sürüye dalmak, şan vermek, tarihe yazılmak, toprağına kurban olmak, vakaları gölgede bırakmak, vatan sevdası çekmek, yarası kanamak, yüz karası silinmek, zafer toplamak, zaferlere kucak açmak gibi daha pek çok ifade ve deyim bu değişimin birer kanıtıdır.

*“Çanakkale’deki karanlık liman  
Oldu düşmanların başına zindan  
Yiğitlik dersinden verdik imtihan  
Tarihe yazılsın şanlı gazâsı”  
(Cenk Destanı)*

*“Atladık boğuştuk süngü süngüye  
Bakmadık yaraya düşen ölüye  
Sanki aç arslanlar daldı sürüye  
Kırıldı binlerce düşman kafası.”  
(Cenk Destanı)*

*“Ne havada ıslık çalan... ve düştüğü yerlere  
Kızgın çelik dahmelerle ölüm saçan gülleler  
Ne semada ifrit gibi vızıldayan tayyare  
Ne dünyalık bir düşünce, ne bir korku, ne keder  
Onun demir yüreğini oynatmaktan acizdi,  
Sanki toplar, şarapneller tehlikesiz... sessizdi.”  
(Namaz)*

*“Ben keşşâfım, hayatımı vakf etmişim vatanıma.  
Anam babam, kanım canım feda olsun hakanıma.”*

(İzci Keşşâf Türküsü)

*“Fakat artık, bu onulmaz yarayı...  
Bugün millet, elleriyle kapadı.  
O namussuz... o lanetli kararı,  
Bütün millet kanlarıyla yıkadı.”*

(Bolayır)

*“(Ben bir Türküm) o eski Türk oğlunun bugünkü..  
Yiğit nesli... öz oğlu... o, kahraman yavrusu,  
-Gösterdiği himmetler, gayretlerle- o dünkü...  
Vak’aları gölgede bırakmıştır, doğrusu!”*

(Ben Bir Türküm)

*“Çok zamandır, Türk oğlu, zincirsiz bir esirdi.  
Fakat artık çilesi, kara baktı dolmuştur.  
O, bir yılda bin yıllık, bir imtihan geçirdi,  
Gayretine düşmanlar bile hayran olmuştur.”*

(Ben Bir Türküm)

*“(Kartal), (Hilâl) devleti  
Alıp ele gayreti..  
Sarıldılar silaha  
Eriştiler felâha  
Düşmanları ezdiler  
Bir ipliğe dizdiler  
(Ayı)sını cihanın  
Hele (Sarı yılan)ın  
Hem kayırdılar belini  
Hem kestiler dilini”*

(Yılan Masalı)

*“Eğil, ona hürmet et!  
Ey dünyada yurt sevgisi..  
Ne demektir, bilen insan!  
Bil, ki odur bu vatanın..*

*Bu, -her şeyden aziz olan-  
Güzel yurdun, ırzın, canın..  
E şerefli bir bekçisi.”  
(Yaralı)*

*“Sen... ey o can alıcı yıldırım savuran  
Anlamıştın değil mi, karşıdaki düşmanı?  
Sen... ey ismi, saffeti bilinmeyen kahraman,  
Tanımıştın, kafası ezilecek yılanı!  
Bugün, işte sen aldın ecdadının öcünü  
Evlatların her sene kutlasın bugünü!”  
(Kırık Kundak)*

Ahmet Nedim Bey'in gerek Türk milletinin içinde bulunduğu çıkmazı, çektiği acıları dile getirdiği gerekse son hamle ile ayağa kalkıp kazandığı zaferlerinin sonucu olarak Türk milletini övdüğü dizelerdeki duygularını sıfatlar aracılığıyla da okuyucuya aktarmaktadır. Öyle ki, Türk milletinin geçmişteki ve halihazırdaki büyüklüğünü övdüğü dizelerde (devletin) şanlı bekâ, altın ordu, bu muhterem şehitler, cihanın en büyük milleti, çelik iman, demir ordu, ateşli kan, gümüş ay yıldızlı atlı bayrağı, büyük Osman'ın dünkü ordusu, hışmını bekleyen kızgın arslan, koca Barbaroslar, koca sultanlar, korku bilmez bir yiğit, bir avuç yiğit, hâlis yiğit er, ne büyük bir kahraman, ne yüksek bir iman, o kahraman nefer, o şevketli sultan Fatih, o tunç yüzlü yiğitler, Oğuz neslinin şanlı yavrusu, Oğuz oğlunun şanlı bayrağı, şanlı asker, şanlı büyük Türk ordusu, şanlı döğüş, şanlı gaza, şanlı korsanlar, şu mübarek topraklar, yiğit er gibi sıfatları tercih etmiştir:

*“Düşün o şevketli                      Sultan Fatih 'i  
Kahraman yürekli                      arslan Fatih 'i  
Koca İstanbul 'u                      alan Fatih 'i  
Sendendir, o büyük                      insan Türk oğlu”  
(Türk'ün Destanı)*

*“Ne **şanlı** askerdir ya Rab bu asker  
Kalkınca hücumu Allah ekber  
Ne yanardağ tanır ne demir siper  
Cihanda kimseden yoktur pervâsı”*  
(Cenk Destanı)

*“Ey vatanın **yiğit, mert oğulları...** ananız imdadı sizden bekliyor.  
Düşen bayrağını, kaldır yukarı **erlik savaşının** vakti geliyor.”*

(Ah Rumeli)

*“Allah Allah, bu ne, ne **yüksek bir imandır** ya Rabbi  
Bir Müslüman, ne **büyük bir kahramandır**, ya Rabbi!”*

(Namaz)

*“**Ateşli kan... çelik iman...**  
**Yiğit cinsi... koca arslan...**  
Güle güle, hasma salan,*

*Kimdir, bilir misin ey Türk?  
Sensin, sen ey... **büyük millet, İslâm!**  
Vâcib sana... yüz bin selam, ihtirâm!*  
(Bolayır)

*“( Ben bir Türk’üm) tarihim, **nice şanlı vak’alar...**  
**Nice büyük, şerefli zaferlerle** doludur.  
Fakat bugün o kanlı Boğaz’daki kaleler...  
Elbet başlı başına bir tarihi doldurur!”*  
(Ben Bir Türk’üm)

*“**Semâdaki Hilâl’i, ta altında taşıyan..**  
**O bin yıllık ihtiyar, tecrübeli mert Arslan**  
Bu hâlleri görünce gazabından kükremiş,  
Narasından, adeta yer ile gök titremiş.  
‘Bu nasıl şey? İkiye karşı sekiz düşman var’  
‘Kalmadı mı dünyada? Acep namus, hayâ, ar?’  
‘Yorgun, hasta isem de, vardır yine kuvvetim’*

*'Doğru işi kollamak benim eski âdetim'  
Böyle deyip Arslan da o kavgaya atılmış,  
Az tarafı gözetip Kartallara katılmış.'*

(Yılan Masalı)

*"Eğil, ona hürmetler et!  
Ey dünyada yurt sevgisi..  
**Ne demektir, bilen insan!**  
Bil, ki odur bu vatanın..  
Bu, -her şeyden aziz olan-  
**Güzel yurdun, ırzın, canın..**  
**En şerefli bir bekçisi"***

(Yaralı)

*"Sen... ey o can alıcı yıldırımını savuran  
Anlamıştın değil mi, karşındaki düşmanı?  
Sen... ey ismi, saffeti bilinmeyen kahraman,  
Tanımıştın, kafası ezilecek yılanı!  
Bugün, işte sen aldın ecdadının öcünü  
Evlatların her sene kutlasın bugünü!"*

(Kırık Kundak)

Ahmet Nedim Bey bilhassa Balkan Savaşı'nın açtığı yaraları, Türk milletinin uzun süre etkisinden çıkamayacağı acıları işlediği şiirlerinde ise bu onulmaz yara, dört tarafı amansız düşmanlarla sarılan zavallı Türk, dünkü acı duygularla sızlayan gözler, felaket günleri, hasta aslan, hasta valide, mazlum kurbanlar, o namussuz, o lanetli kara, talihsiz evlat, talihsiz memleket, zavallı millet, zincirsiz bir esir gibi sıfatları kullanmıştır.

*"Birleşti yabanın kurdu sırtlanı  
Zayıfken sardılar hasta arslanı  
Kolunun yok idi eski dermanı,  
Vermediler sana aman Türk oğlu"*

(Türk'ün Destanı)



*“Neler çekti neler                      zavallı millet  
Gördüğü daima                      hakaret zillet  
Yetmez mi çekilen                      bunca felaket  
Acep bu illetin                      yok mu devası”*

(Cenk Destanı)

*“Vatanımız kollarını açmış, bizi çağırıyor.  
‘Evlad! **Hasta valideye** hizmet vazifedir.’ diyor.”*  
(İzci Keşşâf Türküsü)

*“Ah Rumeli sana cihan ağlıyor,  
**Talihsiz evladın** kara bağlıyor.”*  
(Ah Rumeli)

*“Fakat artık, **bu onulmaz yarayı**...  
Bugün millet, elleriyle kapadı.  
**O namussuz... o lanetli karayı,**  
Bütün millet kanlarıyla yıkadı.”*  
(Bolayır)

*“Çok zamandır, Türk oğlu, **zincirsiz bir esirdi.**  
Fakat artık çilesi, **kara bahtı** dolmuştur.  
**O, bir yılda bin yıllık, bir imtihân** geçirdi,  
Gayretine düşmanlar bile hayran olmuştur.”*  
(Ben Bir Türküm)

*“**Dört tarafı, amansız düşmanlarla sarılan**  
**Zavallı Türk,** yıllarca **nice zulme** katlandı?  
**Merhametsiz ellerle, arkasından kazılan**  
**Çukurları** görmedi, tatlı dile inandı.  
O dillerin ucundan çok zehirler fişkırdı,  
Beslediği yılanlar, hep kendini ısırıldı!”*  
(Kırık Kundak)

Özellikle bu son örneklerde karşımıza başka önemli bir nokta çıkıyor ki, ona da değinmeden Ahmet Nedim Bey’in kelime, deyim ve ifade kadrosu tamamlanmamaktadır. Bu son nokta ise savaşılan devletlerle ilgili kelime, deyim ve ifadelerdir. Ahmet Nedim savaşılan devletlerle ilgili bu kullanışlarda oldukça ağır, yer yer alaylı bir tavır takınmaktadır. Nitekim (mazlumların

ahının) cezasını çekmek, (Türk'ün gayretine) hayran olmak, (Türk'ün namusunu) taşlara çalmak, adı batmak, âlemlere maskara olmak, belasını bulmak, boyun eğmek, cevabını almak, cezası verilmek, (davetsiz gelenleri) bulduğunu yemek, (başı) derde girmek, dillerinin ucundan zehirler fışkırmak, dolap kurmak, dünya yüzü görmemek, dünyalara el atmak, dünyaları kaldırmak, elinde kalmak, göz dikmek, gözyaşı/kan yalamak, hali pek yaman olmak, kahrından saçını yolmak, kapana girmek, kendini ateşe atmak, kurduğu emel binası yıkılmak, mayası bozuk, nefesi kesilmek, ocağı sönmek, sırt üstü düşmek, sopa yemek, sülük gibi iliği emmek, şaşır kalmak, ummadık belaya çatmak, yeryüzü dar gelmek, yabanın kurdu sırtlanı, insan suretinde vahşi kurtlar, amiral denilen koca serseri, alık koyun, amansız düşmanlar, arsız maymun, binlerce düşman kafası, davetsiz gelenler, dört canavar, düşman-ı denî, koca ayı, kuduz gibi toprağın bağırını didikleyen gülleler, mel'ûn akrep, o hain Ruslar, ocağı sönesi adı batası (İngiliz), sarı saçlı bir Rus, soğuk el, zehirli dil, zehirli sarı yılan yuvası gibi deyim, kelime ve ifadelerinden üslubunun ağırlaştığını görmekteyiz:

*“Birleşti yabanın*                      *kurdu sırtlanı*  
*Zayıfken sardılar*                      *hasta arslanı*  
*Kolunun yok idi*                      *eski dermanı,*  
*Vermediler sana*                      *aman Türk oğlu”*  
(Türk'ün Destanı)

*“(Amiral) denilen*                      *koca serseri*  
*On dokuz zırhlıyı*                      *sürdü ileri*  
*Değmedi attığı*                      *güllelerden biri*  
*Yıkıldı kurduğu*                      *emel binası”*  
(Cenk Destanı)

*“Daha dün, dört canavar mülkümüze salmış idi*  
*O güzel Rumeli'yi parçalayıp almış idi*  
*Nice binlerce Müslüman ezilip kalmış idi*  
*Tazelendi yine bak, ateş-i hicrân-ı dilim*  
*Seni kabil mi unutmak Rumeli... Ah Rumeli”*  
(Ölecek... Dönmeyecek)

*“Sönen ocakların, viran yurtların... bütün gönüllerde ateşi yanar.  
İnsan suretinde, vahşi kurtların... açtığı yaralar, onulmaz kanar.”*

(Ah Rumeli)

*“Ey medeni İngilizler! Daha varsa getirin  
İnsanları küme küme öldürecek şeyler..  
Getirin de şu cenneti, cehenneme çevirin  
Bakın onlar korkutur mu, bir Müslüman neferi?”*

*“(Ben bir Türküm) Türkleri, çok zamanlar, uzaktan..  
Bütün erlik meydanı, gelişinden tanırdı.  
Yalın kılıç karşıdan onu gören bir düşman,  
Azraili mutlaka karşısında sanırdı!”*

(Ben Bir Türküm)

*“Medet Allah oynamış, hep yerinden dünyalar,  
Dünya yüzü görmemiş öyle zorlu kavgalar.  
(Kartal)ların sayesi, yeri göğü doldurmuş,  
Cenk yerinin dumanı güneşleri soldurmuş,  
Her tarafa yetişen, demir kartal pençesi,  
Düşmanlara indirmiş birer ölüm darbesi!  
Bir taraftan (Ayı)nın tamamlamış işini,  
Bir taraftan (Yılan)ın sökmüş atmış dişini  
Boynuzları kırılmış sersem, alık (Koyun)un,  
Hele, ödü patlamış, o kepaze (Maymun)un!”*

(Yılan Masalı)

*“Hele Moskof adını işittikçe milletin  
Yüreğinde burkulur, sızıltılı bir damar.  
Her gün artan, kaynayan üç yüzyıllık hiddetin  
Keskin dili, insanın ciğerini yaralar  
Biz, o hain Rusların unutmamak zulmünü  
Yalvararak bekledik, Rabbimizden bugünü.”*

(Kırık Kundak)

Ahmet Nedim Bey, yazdığı şiirleriyle ve bu şiirlerinde kullandığı üslubu ile hem dönemine ayna tutmuş hem de aslında halkın hissettiği, düşündüğü şeyleri dile getirmiştir. O bu yönüyle herhangi bir şairden ya da daha doğru bir tabirle

şii kendine dert edinmiş şairden ayrılır. Çünkü şii yaşayan, onu kendine dert edinen şairler genellikle kendi duygularını, düşüncelerini dile getirirler. Oysaki Ahmet Nedim, sadece gördüklerini, memleketinin içine düştüğü çıkmazdan dolayı hissettiklerini anlatmamış, aynı zamanda halkın hissettiklerini, düşündüklerini ve gördüklerini anlatmıştır. Şairimizin etkisi bu noktada gören, duyan ve hisseden halkı harekete geçirmek olmuştur. İşte bu etkiyi de üzerinde durduğumuz dil ve anlatım aracı sayesinde yapabirmiştir.

### 5.3 Şiirlerin Tema/Konu Bakımından İncelenmesi

#### 5.3.1 Vatan Topraklarının Kaybından Duyulan Üzüntü

Ahmet Nedim Bey'in manzumelerinin ana temalarından belki de en önemlisi vatan topraklarının kaybından duyulan üzüntüdür. Hemen hemen bütün şiirlerinde mutlaka Rumeli'nin elden çıkması ve burada Türk halkının düşmanlar tarafından zulme uğratılmasını ıstırapla dile getirmiştir. Ancak bu şiirlerinin içinde bir tanesi teferruatlı bir şekilde bu konuyu ele almaktadır. Bu şiir de Rumeli üzerine yakılan bir ağıt niteliğindeki 'Ah Rumeli'dir. 'Ah Rumeli' şiirini uzun uzadıya ele almadan önce bundan önceki şiirlerinde bu temayı nasıl işlemiş, ona bakmak istiyoruz.

*Türk'ün Destanı* adlı risalesinde yer alan 'Ey Türk!' şiirinde,17-27. kıt'alarda Balkan Harbi, bu harp sırasında Türklerin yaşadığı ıstıraplar ve kaybedilen toprağın ardından duyulan acı anlatılmaktadır. Bu şiirde şairin asıl amacı, Türk milletinin hafızasını tazeleyerek bir an önce gaflet uykusundan uyanmasını, harekete geçmesini sağlamaktır. İşte on yedinci kıtadan itibaren Ahmet Nedim, Türk oğluna Balkan Savaşı'nın neden olduğu acıları "*Yaksın ateşleri daim kalbini*" diyerek, asırlar da geçse hiçbir zaman bu kayıpları ve yaşananları unutmamalarını, her daim aklında, kalbinde yaşatmalarını istemektedir:

*“Unutma, hele şu  
Yaksın ateşleri  
Düşün dört düşmanın  
Yetişir uykular*

*Balkan Harbi'ni  
daim kalbini  
acı fendini  
uyan Türk oğlu” (Ahmet Nedim, 1914: 7)*

Bir sonraki kıtada da Balkan Harbi'nin, kanayan yaraya tuz ekmesiyle ortaya çıkardığı ağır bilançoğu gözler önüne sererek, Türk milletinin bir an önce gaflet uykusundan uyanıp gerçekleri görmesi için adeta çırpınır:

“*Birleşti yabanın*                      *kurdu sırtlanı,*  
*Zayıfken sardılar*                      *hasta arslanı*  
*Kolunun yok idi*                      *eski dermanı,*  
*Vermediler sana*                      *aman Türk oğlu”* (Ahmet Nedim, 1914: 7)

Bir sözünün ferman olarak sayıldığı, gerektiği zaman bütün dünyaya karşı duran bir milletin karşılaştığı acı tabloyu on dokuzuncu kıtada kelimelerle yeniden çizmiştir:

“*Neler gördü neler*                      *o dertli başın*  
*Düşmana çiğnendi*                      *anan kardaşın*  
*Kırıldı çanağın*                      *döküldü aşın*  
*Yurdunu kaldılar*                      *viran Türk oğlu”* (Ahmet Nedim, 1914: 7)

Daha dün Dömeke önünde düşmanı yenerken şimdi, Selanik'i ve adaları Yunan kapmıştır. Yunanlıların eline geçtikten sonra Rumeli'de Türkleri ve dinî göstergeleri yok etme, kazıma politikalarını yirmi birinci, yirmi ikinci, yirmi üçüncü ve yirmi dördüncü kıtalarda anlatır, Türk milletinden bunu düşünüp kanlı gözyaşı dökmesini ister:

“*Camiler türbeler*                      *yandı yakıldı*  
*İmama (Ferdinand)*                      *ismi takıldı\**  
*Müezzin boğuldu*                      *kabre tıkıldı*  
*Sustu oralarda*                      *ezan Türk oğlu”* (Ahmet Nedim, 1914: 8)

Yirmi beşinci kıtadan otuz ikinci kıtaya kadar ağlayıp durmanın fayda etmeyeceğini söyleyen şair, artık Türk milletinin uyanıp, bütün gücüyle çalışıp didinmesi gerektiğini söyler. Nitekim kuru laflar torbayı doldurmaz. Gözleri etrafa çevirip, ne olup bittiğini görme zamanıdır. Bu kıtalarda şairin önemle üzerinde durduğu nokta intikam duygusudur. Türk oğlundan istediği şey, kalbini intikam fikri ile doldurup öcünü almasıdır. Ahmet Nedim Bey'e göre asıl düşman devletler ya da insanlar değil, "cehalet" ve "gaflet uykusuyla uyuşmuş kan"dır:

“*Ecdâdın almışken*                      *bu kadar yerler*  
*Sen neler yaptınsa*                      *haydi gel göster*  
*Acep yok mu sende*                      *o kandan eser*  
*Sormaz mı bu hâli*                      *Yezdân Türk oğlu”* (Ahmet Nedim, 1914: 11)

Ahmet Nedim, bu gaflet uykusundan nasıl uyanılacağını, Balkan Harbi'nde yaşatılanların bir daha yaşanmaması adına neler yapılacağını ve neler yapılması gerektiğinin halka reçetesini de sunar. Nitekim otuz ikinci kıtadan itibaren Türk oğluna vatana hizmet etmesi, yabancıya güvenip sırrını açmaması, namerde muhtaç olmamak için daima çalışması yolunda nasihatler verir. Özellikle otuz üçüncü ve otuz dördüncü kıtalarda verilen nasihatler savaş döneminin çökmeye başlayan ekonomisi açısından önemlidir:

*“Dikkat et, düşmana                      kaptırma para  
Verdiğin mangırla                      alırlar (Gra)  
Alış verişte                                  Müslüman ara  
Besleme koynunda                      yılan Türk oğlu”* (Ahmet Nedim, 1914: 11)

Ahmet Nedim Bey, halkı yerli malına teşvik etmek için "Müslümanlara Mahsus Kurtuluş Yolu" adlı müstakil bir eser yazmıştır. *Defter-i Hatırat*'ta kızına bu eseri yazış sebebini şöyle anlatmıştır:

*"(...)Harb münasebetiyle memleketlerine giden birçok Bulgarlarla Yunanlılar peyderpey İstanbul'a gelmeye başladı. Zâten Müslümanları iktisâden pek kuvvetli bir çember içine almış olan milel-i gayr-i müslime ve hassaten Rumların ve Yunanlıların bizim topraklarımızda kazanmış oldukları paralarla Yunan hükümetine öteden beri vâki olan muavenât-ı nakdiyyesiyle ihrâz edilen galibiyet, gönlümüze pek girân gelmişti. Câhil halkımızın, bunca felâketlerden sonra yine o mağazalardan ayrılmayacakları da pek tabî görülüyordu. Belki kızım, siz, kendi emtia-yı dâhiliyyemizi hakîr görmenin ne demek olacağını takdîr edemeyeceksiniz. Hâlbuki biz, yani şu zamanın adamları, başımızdaki festen, kurdeleden, ayaklarımızdaki çoraplara, kunduralara varıncaya kadar kâmilten Avrupa emtiası içinde bulunuyoruz ve bunları da bir Müslümandan değil, Hristiyandan ve hassaten Rumlardan alıyoruz. Onlar da, bizden kazandıkları paralarla Yunan hükümetine zırhlılar hediye ediyorlar!*

*Halkımızı artık biraz da yerli mallarına ve semere-i ticaretlerini yine bizim memlekette kullanacak Müslüman tüccar ve esnâflara tergîb için ikaz etmek lâzım idi" (Tör, 2008: 123).*

Ekonomiye son derece önem veren Ahmet Nedim Bey'in halka bir diğer nasihati de parasını sakınmadan donanmaya vermesidir. Şairin bu tavsiyede bulunması da boşuna değildir. Otuz dokuzuncu kıtada Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye

sipariş verdiği, ancak Birinci Dünya Savaşı'na Almanya yanında yer aldığı için kendisine teslim edilmeyen Sultan Reşat ve Sultan Osman dretnotlarına değinir. Bilindiği üzere bu gemilerin siparişi verildiği sırada yeterli bütçe olmadığından bağış kampanyası düzenlenerek, halktan para toplanmıştır. Şair de bu kıtada umudunu bu gemilere bağlayarak halka çağrıda bulunmuştur:

<i>“Yakında (Reşat)la</i>	<i>(Osman) yılmazı</i>
<i>Gelirse çekilmez</i>	<i>düşmanın nazı</i>
<i>İnşallah o zaman</i>	<i>düzer de sazı</i>
<i>Çalar söyletiriz</i>	<i>destan Türk oğlu”</i> (Ahmet Nedim, 1914: 13).

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nin uzun zaman kuvvetli bir deniz gücü olmuştur. Fakat sonraları bu güç giderek azalmış ve hatta son zamanlarda özellikle İngiliz deniz kuvvetlerinin yanında hiç mesabesine düşmüştür. Üstelik Çanakkale savaşları doğrudan deniz gücü savaşıdır. Nitekim Çanakkale Boğazı'na dayanan Müttefik güçler doğrudan İstanbul'a girmeyi hesap etmişlerdi. İşte şairimiz, kırk ve kırk beşinci kıtalarda Türk milletine ait güçlü bir donanmanın olması, zırhlıların dizilmesi ve Boğazlar'dan düşmanın püskürtülmesi için yardım edilmesini ister. Bunu söylemek için de vatana muhabbetin, dine riayetin, büyüklere hürmetin ve emre itaatın dünyada başlıca ibadet olduğunu vurgular. Ona göre bayrak namustur:

<i>“İşte, ey Türk oğlu</i>	<i>bitiyor destan</i>
<i>Düşünsün hâlini</i>	<i>okuyan ihvân</i>
<i>Aman dert ortağım</i>	<i>aman el aman</i>
<i>Sabah oldu artık</i>	<i>uyan Türk oğlu</i>
<i>Ezer sonra seni</i>	<i>devran Türk oğlu”</i> (Ahmet Nedim, 1914: 14).

*Türk'ün Destanı* adlı risaleden hemen sonra yayımlanan *Cenk Destanı* adlı risalede yer alan ve esere ismini veren 'Cenk Destanı' şiirinde de yirmi altı, yirmi yedi ve yirmi sekizinci dörtlüklerde Balkan topraklarının kaybına yer verilir. Ancak burada 'Ey Türk!' şiirine göre daha farklı bir hava eser. 'Ey Türk!' şiirinde gözleri kapalı, elleri bağlı olan Türk milletine kızgınlığın da sebep olduğu sitem dolu bir duygu ile bu yaşananlar hatırlatılırken 'Cenk Destanı' şiirinde ise Çanakkale Boğaz Zaferi sonucunda hissedilen sevinçle o acı günlerin artık sona erdiği ve Türk milletinin o kara lekeyi alnından sildiği dile getirilir. Aynı durum Cenk Destanı risalesinde yer alan 'Ölecek... Dönmeyecek' şiiri için de geçerlidir.

‘Cenk Destanı’nda geceleri herkes uyurken ıssız tepede gezen dolaşan kimdir ve ne düşündür, onu meşgul eden şey nedir diye soran şair, yirmi beşinci kıtada sorunun cevabını yine kendisi verir. Uzun zamandır uyumadan dolaşan bu kişi, "hasmını bekleyen kızgın arslanı" andıran Türk askeridir. Bu askerin dolaşırken ağzından çıkan bir dua vardır. Şair bu duayı bir sonraki kıtada şöyle verir:

*“Küpüne sağdık  
Senin kullarıdır  
Ağlatma bizleri  
Yetişir feleğin*                      *aman Yarabbi  
ihtiyar sabi  
evvelki gibi  
cevr ü cefâsı”* (Ahmet Nedim, 1915: 8).

"Ağlatma bizleri evvelki gibi" diye askerin ağzından dua eden şair, yirmi yedinci kıtadan otuzuncu kıtaya kadar Balkan Savaşı'nın açtığı yaralardan bahseder. Bu zamana kadar bu millet neler çekmiştir, ne hakaretler, ne felaketler görmüştür. Nitekim Rumeli'nin yürekte açtığı yara hâlâ kanamaktadır. Ancak artık bıçak kemiğe dayanmıştır. Rumeli'nin acı hatırası bir an önce bütün hafızalardan silinsin, "namus karası" olarak kalmasın:

*“Rumeli yürekte  
Kanyor ciğerde  
Milletin yüzüne  
Silinsin kalmasın*                      *çıkmadı hâlâ  
açtığı yara  
sürülen kara  
namus karası”* (Ahmet Nedim, 1915: 9).

Otuzuncu ve otuz birinci kıtalarda şair, vataniyle ilgili duygularını dile getirir. Vatanını bütün değerlerinin üzerine koyduğu bu kıtalarda verdiği duygularla birlikte ses tonu da daha fazla yükselir:

*“Bu toprakta yatar  
Ölürüm kabrine  
Beni bugün için  
Kahpedir çekmeyen*                      *dedemle babam  
ayak bastırmam  
doğurdu anam  
vatan sevdası”* (Ahmet Nedim, 1915: 9).

Ahmet Nedim Bey ‘Cenk Destanı’nın hemen ardından gelen ‘Ölecek... Dönmeyecek’ şiirinde de Balkan Savaşı'nı ve bu savaşın sonucunda kaybedilen Rumeli'yi acıyla yâd eder. Dört canavar olarak nitelendirdiği Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ'ın Rusya'nın aracılığıyla anlaşıp Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmelerine atıfta bulunur. Bu dört canavar, Rumeli'yi parçalayıp almış, binlerce Müslüman'a eziyet etmişler ve hatta öldürmüşlerdir. Şairin yüreğinde hicran ateşi olarak kalan bu olay, hafızasında da tekrar tekrar tazelenmiş ve "Ah Rumeli" nidasının dilinden dökülmesine sebep olur:



*“Daha dün dört canavar mülkümüze salmış idi  
O güzel Rumeli'yi parçalayıp almış idi  
Nice binlerce Müslüman ezilip kalmış idi  
Tazelendi yine bak, ateş-i hicrân-ı dilim  
Seni kabil mi unutmak Rumeli... Ah Rumeli”* (Ahmet Nedim, 1915: 14).

Balkan Savaşları'na değindiği manzumeleri arasında 'Ah Rumeli' adlı eseri de yer almaktadır. Ahmet Nedim Bey, daha önce incelediğimiz gerek 'Türk'ün Destanı', gerekse 'Cenk Destanı' ve diğer manzumelerinde mutlaka Balkan Savaşı'na ve bu savaş sonucunda kaybedilen Rumeli'ye kısa da olsa mutlaka değinmiş, *Defter-i Hâtırât* adlı eserinde daha yakından takip edebileceğimiz duygularını, acılarını şiirlerinde dile getirmiştir. Türk milleti bu savaşla beş yüz yıllık bir geçmişini kaybettiğini anladı. İşte, Ahmet Nedim Bey de, milletçe neyi kaybettiğimizi bilen düşünürlerimizdendir. Bu düşüncelerini ve düşünceleri karşısında duyduğu ıstırabı anlatmak için 'Ah Rumeli' adlı bir eser kaleme almıştır. Daha ilk bentte kaybetmenin verdiği hüznü hissetmekteyiz. İlk nakaratta "Ah Rumeli" diye inleyen şair; ne altın ovalarda, ne de gümüş dağlarda gezen sürülerden iz kaldığını, bunların yerine zümrüt mahsullü şirin bağlarda öten bülbüllerinin figanının duyulduğunu söyler. Şaire göre, bu dert Türk oğlunun gönlünde derin bir yara olarak kalacaktır:

*“Ah Rumeli seni gönül unutmaz,  
Derdin Türk oğlunu inan unutmaz”* (Ahmet Nedim, 1914: 5).

Bir zamanlar insan sesleri ile cıvıl cıvıl olan köylerde şimdi hayattan eser kalmamış, gelin odaları buradaki insanlara mezar olmuştur. Düşmanın yakıp yıktığı bu viran yerlerde akan dereler masumların kanıyla dolmuştur. Burada yaşananlardan dolayı sadece Türk milleti kara bağlamamış, bütün cihan bu vahşet karşısında gözyaşı dökmüştür:

*“Kalmamış köylerde hayattan eser, gelin odaları hep mezar olmuş,  
Bu harap ellerde akan dereler... mazlum kurbanların kanıyla dolmuş.*

*Ah Rumeli sana cihan ağlıyor,  
Tâlihsiz evladın kara bağlıyor”* (Ahmet Nedim, 1914: 5).

Yapılan öyle bir vahşet ki, yuvası dağılmış garip kumruların kartal pençesinde yok olup gitmesi misali, evleri yakılıp yıkılan sırma saçlı kızlar, masum yavrular düşman askerlerinin çizmeleri altında ezilmiştir. İnsanlar, Osmanlı Devleti'nden dertlerine ilaç beklerken, zaten "hasta" olan devleti kendilerine derman olamamıştır. Millet, Rumeli'nin elden çıkmasıyla âdeta yetim kalmıştır.

Oysaki bir zamanlar, insanlar kaybedilen bu yerlerde mutluydu. İnsanları gibi dağı ve ovası da keder görmemiştir. Şimdi ise toprağı düşmanın ayak izleri ile doludur. Onların Balkan topraklarına girmesiyle her şey değişmiştir. Halkın dini yok sayılarak camilerde minbere, mihraba haçlar dikmişlerdir. Bu topraklarda ezan sesi yerine çan sesleri işitilmeye başlanmış, yaşayan topluma Hristiyanlaştırma politikası uygulanmıştır:

*“Minbere, mihraba haçlar çakıldı, atıldı yerlere Hakk'ın kelâmı  
Ezan yerlerine, çanlar takıldı... salib orduları İslâm'ı”* (Ahmet Nedim, 1914:

6).

Altıncı asıl bentten dokuzuncu bente kadar Balkanların içinde bulunduğu hazin durum anlatılır. Hamile kadınların karnı deşilmiş, mescitler yakılmış, ölülerin mezarı eşilmiş, taş üstünde taş kalmamıştır. İnsan suretindeki vahşi kurtların açtığı yaralar onulmayacak derecede büyüktür. *"Allah'ım, bu kadar zulme, cefâya, gökte meleklerin nasıl dayandı?"* diye soran şair, diğer şiirlerinde sıkça kullandığı "intikam alma" düşüncesini burada da hissettirerek, çekilen acıların son bulacağını, bir gün tutulan yasin yerini düğün sevincinin alacağını söyler:

*“Ah Rumeli bekle gelir zamanı  
Dökecek evlâdın yoluna kanı”* (Ahmet Nedim, 1914: 6)

Şair, dokuzuncu bentten itibaren "Türk oğlu"na seslenmeye başlar. Bir an önce uyanmalarını, Balkan Savaşı'nı bir an bile akıllarından çıkarmamalarını; fakra, sefalete, ölüme alışmamalarını ancak ne olursa olsun intikam almalarını ister. Şiirde şairin en çok vurguladığı konu "kin ve intikam"dır. Şiirin nüvesini bu iki kelime oluşturuyor desek yanılmış sayılmayız. Nitekim bu kelimeleri kullandığı bentlerde de ses tonu artmakta, vurgu sertleşmektedir:

*“İntikam almazsan düşmandan eğer,  
Yaşama dünyada, sürün, bat, geber!”* (Ahmet Nedim, 1914: 7).

Şair, on ikinci bentten son bente kadar yine Türk milletine "unutma" emri ile seslenir. Gördükleri hakareti bilmelerini, kinini kalbinde saklamalarını, bu duyguyla yaşamalarını, gerekirse açılan yaranın açık kalması için her daim deşip, kanatmasını ve hatta kinini bir sonraki nesle de aktarmalarını ister. Çünkü şaire göre, kin, bir devletin temeliyken, milleti de yaşatan, varoluşuna anlam veren bir emeldir:

*“Unutma kinini, fikrin dönmesin... milleti yaşatan kindir, emeldir  
Üfle ateşini, kinin soğumasın... devlet binasına kin bir temeldir”* (Ahmet

Nedim, 1914: 7)

*Hediye* risalesinde yer alan ve Bolayır Muharebesi üzerine yazdığı ve ‘Bolayır’ şiirinde dokuzuncu ve onuncu kıtalarda, şair, Rumeli'yi stratejik bakımdan önemseyen ve buranın alınması için Ece Bey, Fazıl Bey ve Evrenos Bey gibi birçok yoldaşıyla birlikte canla başla gayret gösteren Süleyman Paşa'ya seslenmiştir. Ona, yattığı o yüksek tepeden Balkan Harbi'ni gördüğünde canının ne derece yandığını, korumaya çalıştığı toprakların düşmanlar tarafından istila edildiğinde mezarının taşlarının titreyip titremediğini ve fetihler sırasında aynı heyecan ve gayretle yanında bulunan yoldaşlarının utancından başlarının yere eğilip eğilmediğini sorar:

*“Ah şehzadem, o korkulu rüyadan,  
Titredi mi mezarının taşları?  
Cennetteki kırk yoldaşın, hayâdan...  
Acep yere eğildi mi başları?”* (Ahmet Nedim, 1915: 4).

Ahmet Nedim Bey, bu sorulardan sonra tekrar on birinci kıtadan itibaren Süleyman Paşa'ya seslenmeye devam etmektedir. Balkan Harbi'nin açtığı onulmaz yarayı, milletin yüzüne sürdüğü o lanetli karayı bir bütün olarak, canını önüne katarak çalışan millet kanlarıyla yıkamış ve o onulmaz denilen yarayı elleriyle kapatmıştır. Bütün milletin kalbinde elemelerle yaşayan o yaprağı Çanakkale'nin zaferi ile yakıp kül etmiştir:

*“Kalbimizde, elemelerle yaşayan...  
O yaprağı sen de, artık kapa... yak.  
Dünkü acı duygularla sızlayan,  
Gözlerini çevir de şu hâle bak:”* (Ahmet Nedim, 1915: 4).

Balkan Harbi sırasındaki acizyet, korku ve kaybın yerini umut, çaba ve hırs almıştır. İşte, "*Bak şehzâdem*" diye seslenen şair de iki manzara arasındaki farka dikkat çekerek, yaşanan kötü, acı günlerin bir nevi özrünü dilemekte, telafisini yapmaktadır. On ikinci kıtadan on sekizinci kıtaya kadar bu çabayı hissetmekteyiz. Şair, Türk askerinin gayretine dikkat çekerek, toprağının her köşesinde vatanını korumak için son kuvvetiyle çabalayan askerin yattığını, ölümler bile Türk ırzını yere düşürmediklerini, doğruluk yolunda bulunduğu sürece Hakk'ın yardımıyla muzaffer olunacağını söylemektedir:

*“Bu gaziler... bu muhterem şehitler,  
Elbet Hakk'ın, en sevgili kuludur  
Avn-ı Hakk'la olacağız muzaffer,  
Tuttuğumuz yol doğruluk yoludur”* (Ahmet Nedim, 1915: 5).

‘Bolayır’ şiirinden sonra gelen ‘Ben Bir Türküm’ şiirinde ise şair, mutlaka her şiirinde yaptığı gibi, Balkan Savaşı'na doğru bir yüzünü çevirir ve savaşların sonunda kaybedilen vatan toprakları dolayısıyla yaşanan o acılı günleri elemle anar.

Görüldüğü üzere Ahmet Nedim, hemen hemen her şiirinde Balkan Savaşı'nın halkın hafızasında bıraktığı acı hatıralarını, Rumeli'nin kaybedilmesini anar. Buna hatırlatır demek daha doğru olacaktır. Çünkü o, Türk milletinin burada yaşananları ya da yaşatılanları daima hatırlamasını ve buna göre hareket etmesini ister. O nedenle gerek mensur gerekse manzum eserlerinde bu hadiseye vurgu yapar. Ahmet Nedim'in kaleminde bu hadisenin ayrı bir yeri olduğu görülmektedir.

### **5.3.2 Tarihî Şahsiyetler ve Türklük Bilinci:**

Tanzimat devrinde Batı romantiklerinin de etkisiyle edebî eserlerde tarihe yönelim Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve akabinde Millî Mücadele dönemlerinde daha da artar. Bu yönelimde görülen artışta yaşanan şartların payının büyüklüğü inkâr edilemez. Savaşlar, kaybedilen vatan parçaları, çekilen ıstıraplar şairlerimizi/yazarlarımızı tarihe sığınmaya zorlamış, onların tarihî şahsiyetleri eserlerinin temeline oturtmaya itmiştir. Üstelik tarihî şahsiyetlerin kadrosu zenginleşmiştir. Nitekim Tanzimat ve sonrasında verilen eserlerde en çok yer alan tarihî şahıslar Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim iken imparatorluğun son dönemlerine doğru bu kadro genişlemiş ve Osmanlı'nın ilk kuruluş aşamasına yani güçleşip devletleşmeye başladığı döneme kadar gidilmiştir. Temel amaç ise hem halkın moralini yükseltmek hem de kendilerine bir çıkış yolu bulmaktır. Ahmet Nedim Bey de 'Ey Türk!' adlı manzumesinde daha manzumeye başlamadan, kapakta yer alan ithaf bölümünde Oğuz nesline kadar uzanır:

*“Ey Oğuz neslinin şanlı yavrusu  
Ey, nedir bilmeyen ölüm korkusu  
Dinle bak, ne diyor senin destanın  
Ey, büyük Osman'ın dünkü ordusu”* (Ahmet Nedim, 1914: 1).

Ahmet Nedim Bey, kapaktaki bu ithaf bölümünden sonra tekrar "Ey Türk!" başlığını atıp Türk halkına seslenerek şiirine başlar. Birinci kıtadan başlayarak, sekizinci kıta da dâhil olmak üzere şair, Osmanlı'nın beylikten devlet oluş sürecine ve bu aşamada gösterdiği başarıları ele alarak Türk milletinin yedi iklim dört bucağa yayılışını anlatmıştır. Bir avuç yiğitle meydana çıkan "Türk oğlu" nun diğer ülkelere yiğitliğiyle nam saldıgını, nice savaşlar kazandığını, nice yerlere hâkimiyet kurduğunu belirterek adeta o dönemi özlemle yâd etmiştir. Her dizenin sonunda "Türk oğlu" ifadesinin altını çizen Ahmet Nedim, atalarının zamanında âlemde şerefle gezdiğini söyler. Öyle ki Türk'ün bir sözü Avrupa için ferman niteliğindedir. Geçmişe dönüp baktığında hissettiği büyüklüğü, gururu dördüncü ve altıncı dizelerde yoğun duygularla anlatmıştır:

<i>“Bir vakit, Macar'ı Erlık meydanında Ordunu Viyana Titredi adından</i>	<i>Moskof'u vurdun merdâne durdun önüne kurdun cihan Türk oğlu</i>
<i>Bir vakit gezerdi (Papalar) seninle Avrupa, emrine Der idi senindir</i>	<i>namın dillerde girmişti derde boyun eğer de... ferman Türk oğlu”</i> (Ahmet Nedim, 1914: 4).

Yedinci kıtadan itibaren ise milletinin yiğitliğinden, büyüklüğünden dolayı duyduğu gururun yerini başka bir hava alır. Geçmişle halihazır karşılaştırmaya başlayan şairde gururun yerini umutsuzluk almaya başlar:

<i>“Bir vakit üç iklim Tarihe şan veren Bütün dünyalara Oldu o günlerin</i>	<i>senin yurdundu altın ordundu karşı durdundu yalan Türk oğlu”</i> (Ahmet Nedim, 1914: 4).
---	---

Milletinin güçlü günlerinin geçmişte kaldığına inanan Ahmet Nedim, sekizinci kıtada da geçmişle halihazır arasındaki farkı sorgulamaya devam eder:

<i>“İslâm'ın şerefi Dünyanın merkezi Cihanın en büyük Nerede o şeref</i>	<i>şevketi sendin noktası sendin milleti sendin o şan Türk oğlu”</i> (Ahmet Nedim, 1914: 5).
--	--

Dokuzuncu kıtada bu sorgulamanın dozunun arttığını görüyoruz. Sorularla uğraşan şair, dünyanın hâkimiyken çaresiz hâle düşen Türk milletine, hâlini düşünüp utanması gerektiğini söyler. Böylece de tarihi, milleti canlandırmak için bir itici güç olarak kullanmak ister. Unutmamak gerekir halihazırda yaşananlar insanları ümitsizliğe sevk eder. Bu anlamda tarih adeta bir enerji kaynağıdır. Bundan sonraki mısralarda milleti sarsmak için adeta onu utanmaya davet eder:

“*Şimdi acep neden çekildin ey Türk*  
*Yüksekte bakarken eğildin ey Türk*  
*Sen böyle olacak değildin ey Türk*  
*Düşün hâlini de utan ey Türk*” (Ahmet Nedim, 1914: 5).

Onuncu kıta ile birlikte şair, Türk milletine serzenişte bulunmaya devam etse de, bu topraklar üzerinde yaşayan halklara, şiirin başında da yaptığı gibi, tarihten hatırlatmalar yaparak o şanlı günleri unutmamaları için vurgu yapar. On ve on birinci kıtalarda tekrar atalarının yiğitliğinin, mertliğinin altını çizerek Plevne'de hâlâ söylenen şanını unutmamasını söyler. On iki, on üç, on dört ve on beşinci kıtalarda ise tarihî şahıslarla karşılaşırız. Sultan Fatih, Kılıç Arslan, Yavuz Sultan Selim, Turgut Reis gibi önemli şahsiyetlere atıfta bulunarak gelinen noktayı göstermeyi hedefler:

“*Düşün o şevketli Sultan Fatih'i*  
*Kahraman yürekli arslan Fatih'i*  
*Koca İstanbul'u alan Fatih'i*  
*Sendendir, o büyük insan Türk oğlu*  
  
*Koca Barbaroslar şanlı korsanlar*  
*Turgutlar, Kemaller o babacanlar*  
*Ateşe saldıran deniz yakanlar.*  
*Sürmüştü âlemde devran Türk oğlu*” (Ahmet Nedim, 1914: 6).

Ahmet Nedim Bey'in halihazırda geçmişi tarihî şahsiyetler vasıtasıyla karşılaştırıp Türklük bilincini ön plana çıkarması sadece 'Ey Türk!' şiirinde görülmemektedir. Yine bu tema da hemen hemen her şiirinde karşımıza çıkmaktadır. Yalnız hemen şunu belirtmeliyiz ki 'Ey Türk!' şiirinde her dizenin sonunda vurguladığı "Türk oğlu" kelimesiyle halkın Türklük bilincini de harekete geçirmeye çalışmıştır. O nedenle bu ifade ayrıca önemlidir.

'Cenk Destanı' adlı şiirde 'Türk'ün Destanı'nda da gördüğümüz ve üzerinde durduğumuz geçmişe -Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemlerine-

dönüşe otuz ikinci, otuz üçüncü ve otuz dördüncü kıtalarda da rastlıyoruz. Bu kıtalar, "Ey Oğuz oğlunun şanlı bayrağı" nidasıyla seslendiği Türk bayrağına yazılmış bir nevi methiyedir. Geçmişte nice kalelerin zafer damgası olmuş bu bayrak, birçok zaferler toplayıp, şerefler almıştır:

*“Demirden ellerde                      gezdin dolaştın  
Beldeler atladın                      denizler aştın  
Kabına sığmadın                      dünyaya taştın  
Düşman saflarının                      oldun vebası”* (Ahmet Nedim, 1915: 10).

Otuz beşinci kıtada ise bütün dünyaya korku salan, yüzyıllarca yüksekte dalgalanan bu bayrağın, daima gökyüzünde havalanması için dua etmektedir. Otuz altıncı kıtada da böyle bir ricanın Allah katında elbette kabul edileceğini, o yüzden vatanın ve bayrağın kurtuluşu için herkesin dua etmesini istediğini dile getirir:

*“Dilerim Allah'tan                      güzel bayrağım  
Yerlerde görmesin                      seni ocağım  
Gölgede uyusun                      yurdumla bağım  
Solmasın Yarabbi                      kızıl boyası”* (Ahmet Nedim, 1915: 10).

Ahmet Nedim Bey, *Hediye* risalesinde yer alan ‘Bolayır’ manzumesinin başlığının altına hemen şu notu düşmüştür: "*Türkler'in büyük şehzâdesi Süleyman Paşa'ya*". Şiirin, Süleyman Paşa'ya ithafen yazılması önemli bir noktadır. Çünkü -bilindiği üzere- şâh-ı devrân, emir-i a'zam olarak nitelendirilen ve Osmanlı'nın kuruluşunda önemli bir yeri olan Süleyman Paşa, Rumeli'yi kalıcı olarak topraklarına katmak için bu bölgeye yapılan fetihlerin öncüsü olmuştur. Bu fetihler sırasında da Bolayır'ı fethederek bir üs hâline getirmiştir. Ahmedî'nin,

*“Hem şecâ'at, hem sehâvet ehl-idi  
Hem siyâset, hem riyâset ehl-idi  
Hûb evsâf ile mevsuf idi  
Şöyle kim eltâf ile ma'rûf idi”* (Ahmedî, 1919: 11; Pay, 2009: 279-297).

şeklinde tarif ettiği Süleyman Paşa, Osmanlı Devleti'nin geleceği açısından Rumeli topraklarını hayatî derecede önemli görüyordu. Bu sebeple Gelibolu'da bir saray yaptırarak burasını karargâh edinmişti. Ayrıca kendisinden sonra geri çekilmeyi önlemek amacıyla kabrinin Rumeli topraklarında bırakılmasını vasiyet etmişti (Pay, 2009: 279-297). Nitekim 1360 yılında Bolayır ile

Seydikavağı arasında avlanırken atından düşerek vefat etmiş ve cenazesi Bolayır'da yaptırdığı türbeye defnedilmiştir.

Ahmet Nedim Bey, Osmanlı Devleti'nin diğer Türk beylikleri gibi kısa sürede yok olmalarını önleyen Rumeli fethinin ve bu fetih sırasındaki başarıları ile tarihe geçen Süleyman Paşa'nın önemini eser boyunca altını çizmiştir. Şairin bu çabasını manzumenin en başında çok net görebiliyoruz. Şiirin yazılış tarihinden altı asır önceye giden şair, "ey Türk" nidasıyla seslendiği halka; pala elde Rumeli'ye akın eden, Bolayır sahiline ayak basıp burada abdest alan ve namaz kılan, burada ordu kuranın kim olduğunu bilip bilmediğini sorar ve çok gecikmeden kendisi cevabını verir: "*Bir Osmanlı şehzâdesi! / Kırk Osmanlı piyâdesi!*" Bu belirsiz cevabın arkasından tekrar Türk milletine sorular sorar ve bu sefer kesin bir cevap verir. Bu kahramanlar, Sultan Orhan'ın şehzâdesi ve kırk Osmanlı piyâdesidir. Ancak soruya cevap vermeden önce beşinci kıtada betimlenenler ile ilgili önemli bir husus ön plana çıkmaktadır. Rivayetlere göre, fetih hareketi sırasında bir gece vakti Süleyman Paşa, en önemli yardımcıları olan Ece Bey, Gazi Fazıl, Evrenos Bey ve Hacı İlbey ile Bizans İmparatorluğu'nu en kısa zamanda nasıl fethedebileceğini kararlaştırmak için toplantı yapar. Bu toplantıda, ülkenin iç kesimlerine doğru ilerlemek için Çanakkale Boğazı'nın ötesinde bulunan Çimpe kalesini üs yapmaya karar verirler ve ardından Ece Bey ve Gazi Fazıl, aynı gece bir sandala binip, kalenin konumu, ne derece korunup korunmadığı vs. hakkında bilgi toplamak üzere Edincik yakınlarındaki Balkız'dan karşıya geçerler. İşte, beşinci kıtada bu olaya vurgu yapılmaktadır:

*"Bir Osmanlı kahramanı  
Yelken açıp bu sahile  
Maiyyeti ve yârânı...  
Gece vakti salları ile"* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

Süleyman Paşa'nın kendisinden sonra Rumeli topraklarından geri çekilmeyi önlemek amacıyla Bolayır'da türbe yaptırdığını, buraya gömülmeyi vasiyet ettiğini ve en nihayetinde de vasiyetinin gerçekleştiği konusuna daha önce değinmiştik. Ahmet Nedim Bey de sekizinci kıtada bu konuya değinerek Süleyman Paşa'nın türbesini Bolayır'daki tepeye inşa etmesini düşmandan gelecek tehlikeye karşı milletine göz kulak olmasına atfetmiştir:



*“O fedakâr şehzâdemiz, Süleyman  
Türbesini şu tepeye kurdurmuş  
Şu mübârek topraklara saldıran  
Düşman için, sanki gözcü oturmuş”* (Ahmet Nedim, 1915: 3).

10 Eylül 1331 tarihli 'Ben Bir Türk'üm' adlı şiiri, Ahmet Nedim Bey'in Hediye adlı eserinde yer alan ikinci şiiridir. Bu şiir gerek her dördlüğün başında vurguladığı *“Ben bir Türküm”* cümlesiyle gerekse tarihten verdiği örneklerle Türklük bilincinin yoğun olarak hissedildiği şiirlerinden biridir. Bu noktada *"Sevgili köylüme"* ithafıyla yazdığı bu şiir, Mehmet Emin'in "Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken" şiirine benzemektedir. Ezcümle her kıtanın başında tekrarlanan *"Ben Bir Türküm"* ifadesi, Türk olmakla duyulan kıvanç ve bu ifadenin ardından gelen destekleyici cümleler Mehmet Emin'in üslûbuyla benzerlik gösteren noktalardandır:

*“(Ben bir Türküm) yurdumu, milletimi severim  
Türklük benim en büyük şerefimdir, şanımdır  
(Ben bir Türküm) daima bununla fahr ederim  
Türk milleti, Türk yurdu kendi ruhum, canımdır”* (Ahmet Nedim, 1915: 10)

( Ben Bir Türküm)

*"Ben bir Türküm dinim, cinsim uludur.  
Sînem, özüm ateş ile doludur.  
İnsan olan vatanının kuludur  
Türk evlâdı evde durmaz; giderim!"* (Kaplan, 2009: 167)

(Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken)

*"Mehmed Emin Anadolu'dan Bir Ses manzumesinde yiğit bir Mehmetçik'i kendi dili ile konuştururken, yüzyıllardan beri unutulmuş, ezilmiş, hakir görülmüş bir sosyal tabakayı -hattâ o devirde kozmopolit Osmanlı devletinin hâlâ ayakta bulunduğu düşünülürse- bir ırkın ruhunu dile getiriyordu."* (Kaplan, 2009: 169) diyen Mehmet Kaplan'ın bu yorumunu, kısmî olarak, Ahmet Nedim'in 'Ben Bir Türküm' şiiri için de geçerli sayabiliriz. Ahmet Nedim Bey de bu şiirinde eskiden, geçmişten güç alarak bir ırkın ruhunu dile getirmektedir. Nitekim birinci kıtada *"Ben Bir Türküm"* ibaresinin arkasından geçmişe dönerek atalarının cihana nice yıllar yiğitlikle şan verdiğini, Allah'a sığınıp nice tahtlar devirdiğini söyler:

*“(Ben bir Türküm) nice yıl dedelerim, cihana..  
Fedakârlık yolunda, yiğitlikle şan verdi.  
Yaratana sığınıp, nice tahtlar devirdi”* (Ahmet Nedim, 1915: 9).

Geçmişî hatırlayarak övünç duyma, geçmişî dayanak gösterme ikinci kıtadan beşinci kıtaya kadar devam eder. Şair, bir zaman bütün erlik meydanının Türkleri gelişinden tanıdığını, karşıdan onu gören düşmanın Azrail sandığını, Türklerin adının tarihte çok geçtiği ve tarihin ölümleri korkutan, o tunç yüzlü yiğitlerin nice yıllar dünyayı savaş alanına çevirdiğini, bu mübarek toprakların her karışının atalarının kan dökerek aldığını ve o yüzden baba yadigarı olduğunu söylemektedir:

“(Ben bir Türküm) Türkleri, çok zamanlar, uzaktan..  
Bütün erlik meydanı, gelişinden tanırdı.  
Yalın kılınç karşıdan onu gören bir düşman,  
Azraili mutlaka karşısında sanırdı!” (Ahmet Nedim, 1915: 9).

Geçmişî yâd ettikten ve bir nevi minnet duygularını dile getirdikten sonra atalarının canla başla aldığı bu toprakları, milletini sevdiğini, Türklük kavramının en büyük şerefi olduğunu, bununla daima gurur duyduğunu beşinci kıtada dile getirmektedir:

“(Ben bir Türküm) yurdumu, milletimi severim  
Türklük benim en büyük şerefimdir, şanımdır  
(Ben bir Türküm) daima bununla fahr ederim  
Türk milleti, Türk yurdu kendi ruhum, canımdır” (Ahmet Nedim, 1915: 10).

Altıncı ve yedinci kıtada da Türk milletinin özelliklerini anlatmaya devam etmektedir. Bir Türk olarak, âlemde kuvvetiyle yaşadığını, Türk'ün bir sözünün bile dünyaya hükmedecek kadar kuvvetli olduğunu ve hâlâ mesel olarak yaşadığını, mübarek olarak tanımladığı Türk milletinin ahlâkının da güzel olduğunu, hamurunu kimseye danışmadan yoğurduğunu söyler. Öyle ki, kendi yemez ama aç bir insanın karnını doyurur, acizleri koruyup kollar:

“(Ben bir Türküm) âlemde kuvvetimle yaşadım  
(Bir Türk olarak kuvvetli) sözü hâlâ meseldir,  
Hakkı sever... sözünden dönmez geri bir adam,  
O mübârek insanın, ahlâkı da güzeldir!” (Ahmet Nedim, 1915: 10).

Şair, on birinci kıtada tekrar geçmişe dönerek tarihinin nice şanlı hadiseler ve şerefli zaferlerle dolu olduğunu; fakat Boğaz'daki kanlı kalelerin başlı başına tarih olacağını söylemektedir. Çünkü Çanakkale Boğaz zaferi biten bir umudun yeniden dirilmesidir:

*“(Ben bir Türküm) tarihim, nice şanlı vak'alar..  
Nice büyük, şerefli zaferlerle doludur.  
Fakat, bugün o kanlı Boğaz'daki kaleler..  
Elbet başlı başına, bir tarihi doldurur!”* (Ahmet Nedim, 1915: 11).

Ahmet Nedim Bey, son kıtada halka seslenerek "*Ben bir Türküm*" diye hep birlikte bağırma ve kahramanlığın, yiğitliğin ne demek bilenlerin de bu sesi hürmetle dinlemesini istemektedir:

*“(Ben bir Türküm) diyerek, bağıralım bu sefer,  
Bağıralım hepimiz, yüksek sesle, herkese.  
(Kahramanlık), (yiğitlik), ne demektir bilenler..  
Hürmetlerle dinlesin, hep ekilsin bu sese!”* (Ahmet Nedim, 1915: 12).

Ahmet Nedim Bey'in manzumelerinde yer alan iki ayrı temayı, yani tarihî şahsiyetleri ve Türklük bilincini, aynı alt başlık içinde almayı uygun gördük. Çünkü bunlar Ahmet Nedim Bey'in dilinde, düşüncesinde ayrılmaz iki parçadır. O, tarihî şahsiyetler ve onların yaptıkları büyük işler, gösterdikleri zaferler aracılığıyla Türk kavramını ön plana çıkarmıştır. O nedenle bu iki konu Ahmet Nedim Bey'in şiirlerinde birbirine işaret etmektedir diyebiliriz.

### **5.3.3 Savaşlar:**

Ahmet Nedim Bey manzumelerinde genel olarak Balkan Harbi, Birinci Dünya Savaşı ve bu savaşın içinde yaşanan Çanakkale Zaferi üzerinde durur. Balkan Harbi'ni daha önce “Vatan Topraklarının Kaybı” alt başlığında incelediğimizden burada bir daha bahsini açmayacağız. O nedenle “Savaşlar” başlığı altında Ahmet Nedim Bey'in Birinci Dünya savaşı ve bu savaşın içindeyken kazanılan zaferleri nasıl işlemiş onun üzerinde duracağız.

19 Şubat 1915 tarihinde başlayan Çanakkale Boğaz Savaşı, 18 Mart'ta zaferle sonuçlanmıştır. Bu zafer üzerine de Ahmet Nedim Bey, ‘Cenk Destanı’ni kaleme almaya başlamış ve bir nevi yurdunun askerlerinin kahramanlık destanını dile getirmiştir. Nitekim şair, daha birinci kıtada kazanılan zaferin bir sonucu olarak ortaya çıkan sevinci okuyucuya hissettirmeyi başarmıştır:

*“Akdeniz yolunun                      dağı ovası  
Oldu baştan başa                      ateş yuvası  
Orada her zaman                      yiğit askerler  
Yapıyor kurşunlu                      şenlik havası”* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

İkinci kıtada Boğaz Savaşı'nı anlatacağını belirten şair, yedinci kıta da dahil olmak üzere Türk askerinin canla başla verdiği mücadeleyi dile getirmiştir. Düşmanlar bir gaflette bulunarak Boğaz'a girmiş, İngiliz askerleri kendisini ateşe atmış, bütün gemileriyle Boğaz'a üşüşmüştür. Ancak Türk askeri yiğitlik dersinden geçerek, düşmana cevabını vermiş, Fransızları kapana sıkıştırmış, İngilizlerin gemilerini, zırhlılarını batırmıştır. Böylece Amiral denilen koca serserinin kurduğu bütün emeller boşa çıkmıştır. Ahmet Nedim Bey şiirde, ara ara, "koca serseri" gibi sıfatları kullanacak kadar sert bir üslûp kullanır:

“(Amiral) denilen                      *koca serseri*  
On dokuz zırhlıyı                      *sürdü ileri*  
Değmedi attığı                      *gülleden biri*  
Yıkıldı kurduğu                      *emel binası*” (Ahmet Nedim, 1915: 3).

Sekizinci kıtada zaferden duyulan övücün dışında alaycı bir ifadeye de rastlarız. Şair, davetsiz misafir nasıl bulduğunu yerse davet etmediğimiz hâlde topraklarımıza giren düşmana hazırda başka bir şey bulunmadığı için top baklavası yedirdiğimizi söyler ve bir bakıma bir geleneği hatırlatarak düşmanla alay eder. Yalnız bu alay ikram edecek başka bir şey yok anlamında mıdır yoksa maalesef başka silahımız yok demek midir anlaşılmaz:

“Davet etmemiştik                      *fakat geldiler*  
Davetsiz gelenler                      *bulduğunu yer*  
Ne çare yok idi                      *başka mâhazar*  
Yedirdik onlara                      *top baklavası*” (Ahmet Nedim, 1915: 4).

Çanakkale Boğaz Savaşı'nda Türk askeri öyle bir gayret göstermiştir ki, geceli gündüzlü, uyku demeden toplarla, tüfeklerle düşmanın yapacağı hamleyi beklemiştir. “İslâm'ın büyük Mevlâsı” o kadar büyüktür ki, bütün bu emekleri boşa çıkarmamıştır.

“Geceli gündüzlü                      *toplar tüfenkler*  
Ateşe hazırdır                      *düşmanı bekler*  
Gayb olmaz çekilen                      *bunca emekler*  
Büyüktür İslâm'ın                      *büyük Mevlâsı*” (Ahmet Nedim, 1915: 4).

Ahmet Nedim Bey, on, on birinci ve on ikinci kıtalarda "yiğitlerim" diye hitap ettiği askerlere seslenerek daha çok gayret göstermelerini, ne Fransızların, ne de İngilizlerin bir tek donanmasının bile denizde kalmamasını, düşmanın bağrına zehirler katarak ipinin pazara çıkarılmasını ister:

*“Bir daha gelirse  
Gösterin onlara  
Sıkın boğazlarını  
İşitilmez olsun*                      *verin dersini  
gemi tersini  
kesin sesini  
namı sadâsı”* (Ahmet Nedim, 1915: 5).

On üçüncü, on dördüncü ve on beşinci kıtalarda denizde yenilen düşmanın bu seferde 12 Mart'ta karadan yaptığı saldırı konu edinilmiştir. Boğaz'daki zaferden ders çıkarmayan düşman askerleri acımasızca, her saat başı binlerce gülleyle karadan saldırırsa da, Türk oğlu korkusuzluğuyla düşmana cezasını yine vermiştir:

*“Havadan denizden                      karadan yağın  
Zehirli ateşle                              karardı cihan  
İsterse dünyayı                          kaplasın tufan  
Korkar mı Türk'ün oğlu                yok mu hayâsı”* (Ahmet Nedim, 1915: 5).

Denizde gösterilen başarıdan sonra karada da savaşın kazanılması şairin hissettiği heyecanı doruk noktasına ulaştırmıştır. Nitekim Türk askerlerini övdüğü dizelere şiir boyunca rastlasak da on altıncı kıtada daha coşkulu bir ifadeyle karşı karşıya kalırız:

*“Ne şanlı askerdir                      Yarab bu asker  
Kalkınca hücumu                        Allah u ekber  
Ne yanardağ tanır                        ne demir siper  
Cihanda kimseden                        yoktur pervâsı”* (Ahmet Nedim, 1915: 6).

Şair, on yedinci kıtadan itibaren tekrar savaşın tasvirini yapmaya başlar. Âleme şan veren bu Boğaz Savaşı'nda ne kanlı kavgalar olmuştur. Ancak Türk askeri gerek denizde, gerek karada İngilizlere kahrından saçlarını yolduracak derecede cezasını vermiştir. İngilizler bu yenilgiyle dört bir yana saldırmış, ancak eline bir şey geçirememiştir. Türk ordusu onların bir yılda bin yıllık ömrünü azaltmıştır:

*“Ne kanlı ne canlı                        kavgalar oldu  
(Kikirik) kahrından                        saçını yoldu  
Denizde karada                            belasın buldu  
Âleme şan verdi                            Boğaz kavgası”* (Ahmet Nedim, 1915: 6).

Yukarıda örnek olarak verdiğimiz on yedinci kıtada, İngilizlerin komutanı John de Robeck yerine "Kikirik" kelimesinin kullanılması dikkate değerdir. Çünkü Çanakkale Savaşı'nda üsteğmen rütbesiyle bulunan Hasan Cevdet Bey, o günleri kaleme aldığı günlüğünde espirili bir anlatımla İngilizlere "Kikirikler", Fransızlara "Tangolar", İtalyanlara ise "Makarnacılar" şeklinde hitap etmektedir

(Temizkanlı, 2015: 168). O hâlde, günümüzde de özentili bir kimse için kullanılan "John Kikirik" ya da "Kikirikler" tabiri o dönemde de İngilizleri alaya almak için tercih edilmiştir.

Yirmi birinci kıtada, Ahmet Nedim Bey, Türk milletinin dostunun Almanya ve Avusturya olduğunu vurguladıktan sonra düşmanlara hadlerini bildirdiklerini, geçmişte Musa nasıl İsrailoğulları'nı Firavun'un esaretinden kurtardıysa, bugünün Musa'sının da Türk oğlu olduğunu ve Firavun olarak nitelendirdiği düşmanları alt ettiğini söylemektedir:

*“Dostumuz Alaman Avusturya'dır  
Çaldık düşmanlara bir iyi satır  
Yedi sopaları çifteli katır  
Bizleriz Firavun'un bugün Musa'sı”* (Ahmet Nedim, 1915: 7).

Burada "*Dostumuz Alaman Avusturya'dır*" dizesi üzerinde durmak gerekir. Ahmet Nedim Bey de döneminin bir kısım aydınları gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında gireceğini çok önceden sezmiş ve eksikleriyle artılarıyla değerlendirerek sonucun ne olacağı üzerine kafa yormuştur. Almanya'nın kazanacağı fikri ağır basmıştır. Bazı araştırmacılar bu konuda, Enver Paşa'nın Almanya hayranı olmasının ve bu yönde propaganda faaliyetlerine başlamasının etkili olduğu görüşü üzerinde durmuştur. Bu dönemde propaganda faaliyetleri var mıdır, yok mudur ya da savaşın sebebi Enver Paşa'nın Alman hayranlığı mıdır vs. tartışmalara girmek gibi bir amacımız yoktur. Sadece şunu belirtmek isteriz ki, Ahmet Nedim Bey, İttihat ve Terakki'nin iktidarda olduğu bir dönemde Harbiye Nezareti'nde başkatiplik yapmıştır. Dolayısıyla Ahmet Nedim de İttihat ve Terakki gibi Alman taraftarlığının bir unsuru olarak karşımıza çıkar. Kaldı ki, bu konu ile ilgili olarak yukarıda alıntıladığımız dizedeki duygularında oldukça samimidir. Bunu, en iyi, *Defter-i Hâtırât*'ta kaleme aldığı şu satırlardan anlıyoruz:

*"Birkaç haftaya kadar Fransa'nın işini bitirecek olan Almanya'nın hâlen tedafüi bir vaziyette bulunduğu Rusya'ya karşı hâl-i tecavüze kıyamı, Rus'un da ankarîb aynı akıbeti ducâr olmasını intâc edecektir"* (Ahmet Nedim, 2008: 157).

Yirmi ikinci kıtada Balkan Savaşı'na da atıfta bulunan şair, uzun yıllardır çekilen sıkıntılar ve eziyetlerden sonra, bu zaferi yaşattığı, Boğaz'ı düşmana maşatlık eyleyebilecek kadar askere güç kuvvet verdiği için Allah'ına şükreder:

“Çok şükür Allah'ım                      çok şükür sana  
Gösterdin hamd olsun                      bugünü bana  
(Maşatlık) eyledik                      Boğaz'ı ona  
Makbuldür Müslüman'ın                      elbet duası” (Ahmet Nedim, 1915: 7).

Ahmet Nedim Bey'in askerlere "Ey Türk oğlu" nidasıyla seslendiği yirmi üçüncü kıtada, bu zaferden ötürü onların da keyfinin yerinde olduğunu, Türk askerinin döktüğü her kanda, her gayret terinde Resul'ün ve Hakk'ın rızasının okunduğunu ifade eder:

“Ey Türk oğlu yine                      keyfin yerinde  
Ateşli yeller mi                      esti serinde  
Dökülen kanında                      gayret terinde  
Okunur Resul'ün                      Hakk'ın rızası” (Ahmet Nedim, 1915: 7).

Şair, bayrağı için ettiği duadan sonra, otuz yedinci, otuz sekizinci ve otuz dokuzuncu kıtalarda tekrar Türk askerlerine seslenir. Askerlere günün doğduğunu ve düğünün başlamak üzere olduğunu haber verir. "Yürü ey Türk oğlu" emir cümlesiyle seslendiği Türk askerlerine düşmanların İstanbul'a göz diktiğini, onların bu hevesini hep birlikte boşa çıkarmaları için çağrı yapar. Bilindiği üzere Birinci Balkan Savaşı'ndan sonra Balkan devletlerinin kendi aralarında tekrar savaşa başlamasıyla yıllarca Avrupalıların göz diktiği İstanbul işgal tehlikesinden kurtulmuştur. Ne var ki, Çanakkale savaşları sırasında bu tehlike tekrar gündeme gelmiştir. Bilhassa W. Churchill, Balkan savaşlarından yorgun olarak çıkan Osmanlı Devleti'nin gücünü tekrar toplayıp başarı gösteremeyeceğini, bu vesileyle Boğazlardan kolayca geçerek İstanbul'a girebileceğini ve Osmanlı Devleti'ni saf dışı bırakacağını düşünmüştür. Öyle ki, "Osmanlı Devleti güçsüzdür. İstanbul son yıllarda siyasal ayaklanmalara sahne olmuştur. Jön Türkler denetimi ellerinde tutuyor gibi görünse de donanmanın Sarayburnu'nda gözükmesiyle her şey değişebilir. Osmanlı'nın sadece iki tane cephane fabrikası vardır. Her ikisi de kıyıdadır, denizden yapılacak atışlarla fabrikalar, Harbiye Nezareti ve Galata Köprüsü vurulabilir. İstanbul, Osmanlı Devleti'nin tüm iktisadî, siyasî ve askerî faaliyetlerinin merkezidir. İstanbul'un düşüşü bir anlamda Osmanlı Devleti'nin yıkılışı demektir" (Selçuk, 2015: 69-81; Kurşun, 1993: 206). Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ise tek bağımsız ve büyük İslâm Devleti'nin sonu anlamına gelmektedir. Bütün bu sebeplerden ötürü dönemin yazar ve şairleri İstanbul'un tehlike altında olduğuna dair taşıdıkları

endişeleri yazılarına, şiirlerine aksettirmişlerdir. Mesela Mehmet Akif de "Berlin Hatıraları" adlı eserinde Bir İngiliz'e şunları söyler:

*"Donanmamızla verip, sonra, Şark'ı velveleye,  
Birinci hamlede bayrak diker Çanakkale'ye  
İkinci hamleye Dârü'l-Hilâfe! der çekeriz!"* (Ersoy, 2014: 78).

Dönemin aydınları da pek çok yazısında/makalesinde Çanakkale'ye dayanan düşmanın bir hamlede İstanbul'a girip 5 asırdır Türk kültür ve medeniyetinin ve İslâm dünyasının tek hür ve bağımsız devletinin merkezini işgal edileceği endişesi taşımaktadırlar. Bu endişeleri özellikle *Yeni Mecmua*'nın Çanakkale özel sayısındaki yazılarda görebiliyoruz. Nitekim Ahmet Nedim, otuz sekizinci kıtada Türk askerini şöyle uyarır:

*"Yürü ey Türk oğlu                      yürü yoluna  
Düşmanlar göz dikmiş                İstanbul'una  
Allah kuvvet vermiş                    senin koluna  
Mert olan durur mu                      yok mu hayâsı"* (Ahmet Nedim, 1915: 11).

Dedikten hemen sonra kırkıncı kıtada, Türk askerinin kanlı gayretinin milletin yüzünü kara çıkarmadığını, sadece milletin değil, İslâm'ın da yüzünü güldürdüğünü söyler. Ahmet Nedim'de Türk milletine ve Türk askerine bu alandaki inancı tamdır. O bilir ve inanır ki Türkler vatanın içinde bulunduğu tehlikeyi gidermek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmazlar.

Destanın son iki kıtasında da şair, kazanılan zafer için tek Allah'a şükrederek, destanı bitirir:

*"Hamd olsun Yarabbi                    lûtfuna senin  
Gösterdin aczini                        bize düşmanın  
Şüphesi olmasın                        buna kimsenin  
Büyüktür Allah'ın                      lûtf-ı atâsı"* (Ahmet Nedim, 1915: 12).

'Ölecek... Dönmeyecek' başlıklı şiirin ilk kıtasında şair, feleğin yeni olaylar sahnelediğini, cihan tarihine korkunç bir fasıl açtığını söyleyerek yaşananların dehşetini anlatmak ister. Yaşananlar öylesine korkunçtur ki bir tarafta adaletten, insanlıktan yoksun İngilizler, diğer tarafta bütün ağır şartlara rağmen insanlıktan, adaletten ayrılmayan Türkler bulunmaktadır. Şairimiz şiirinde iki milleti/devleti karşılaştırır. Buna göre, İngilizler vahşeti himaye ediyor, fesat çıkarıyor; Türkler ise adaleti ve hakikati temsil ediyor. Her ikisi de zıt kutupta bulunmaktadır. Fakat sonunda adalet ve hak yücecek ve parlayacaktır. Bunu başka şiirlerde de görürüz. Mesela İbrahim Alâaddin, 'İnsanlık Aşk' şiirinde



Türk askerinin vatanına, canına göz dikmiş bir yaralı Fransız askerinin hakkında söyledikleri iki millet arasında 'insanî bilincin' farkını ortaya koymayı gaye edinmiştir. Öyle ki, harp yerinde yaralı bir koğuştta yatan Fransız askerine rahat edip etmediğini sorarlar. Yaralı asker "*Her şey iyi, lâkin ilerde/yatan bir gün komşuluktan bıcarsa,/ben uyurken boğazımı sıkarsa/diye girmez gözlerime hiç uyku...*" (Alâaddin, 1917: 368) cevabını verir. Yaralı asker bu cevabına karşılık dönüp yan tarafta yatan Türk askerine sorarlar: "*Yanıdaki Fransız'a kinin var mı hemşehri?*" Bu soru üzerine Türk askeri ise şu cevabı verir:

*"A efendi bırak düşkün garibi;  
Bizim gibi o da gönül sahibi"* (Alâaddin, 1917: 368).

'Ölecek... Dönmeyecek" şiirinin daha en başında Ahmet Nedim Bey de iki millet arasındaki 'insanî bilinci' verir. Bu farkı ortaya koymak için de karşı karşıya gelen iki medeniyetin karşılaştırıldığını görüyoruz. Şaire göre, Batı yani Avrupa devletleri tabiatıyla İngilizler vahşetin koruyucusu iken Doğu yani Osmanlı adaletin, doğruluğun hamisidir. Osmanlı Devleti hakikatin, Avrupalı devletler ise zulmün, haksızlığın ta kendisidir. İşte birbirinden bu kadar ayrı değerlere sahip iki zıt kutup çarpışmaktadır. Ancak ne olursa olsun, ne derece büyük felâketler ortaya çıkarsa çıksın Allah'ın yardımıyla doğruluk ve adalet galip gelecektir:

*"Birisi hâmî-i vahşet... birisi hâmî-i dâd  
Birisi mahz-ı hakikat... birisi mahz-ı fesâd  
İki manzûme-i ma'kûs, iki kutb-ı ezdâd  
Bakınız çarpışıyor... avn-ı Hudâ-ı mennân  
Adl u hakkı edecektir, müte'âlî, rahşân"* (Ahmet Nedim, 1915: 13).

Nitekim Türk milleti, bu savaş meydanının Allah'ın askerlerinin rehberi, Allah'ın emrinin ezeli kölesidir. O hâlde, Ahmet Nedim'e göre, Allah'ın emrini yerine getirip, Kafkas'a, Mısır'a, Çin'e, Hint'e girmeli. Ahmet Nedim'in "Kafkas'a, Mısır'a, Çin'e ve Hint'e girme" düşüncesi oldukça önemli bir noktadır. Çünkü bu İttihat ve Terakki'nin Birinci Dünya Savaşı'nda politik olarak kullandığı İslâm birliği ve Türk birliği düşüncelerine işaret etmektedir. Şairimiz de belli ki buna inanmaktadır. Üçüncü kıtada ifade ettiği bu düşüncelerinde şair, ilk iki kıtaya göre daha coşkun bir ifade kullanarak halkın dinî duygularıyla birlikte vatanperverlik duygularını da yükseltmeyi hedeflemiştir:

*“Bizde bu ma'rekenin cünd-i Hüdâ rehberiyiz  
Emr-i hakkın ezeli bende-i fermân-beriyiz  
Düşman-i dinimizin düşman-ı kin-perveriyiz  
(Câhidü<sup>22</sup>) emr-i ilâhîsini infâz edelim  
Girelim Kafkas'a Mısır'a... Çin'e Hint'e gidelim”* (Ahmet Nedim, 1915: 14).

İngiliz, Rus denilen alçak ve zalim kavimler, İslâm toplumunu vahşilikle bir tutardı. Nice yıldır bu kavimlerin elinden çekilen kahır ve elem, Türk milletinin emekleriyle son bulacaktır. Savaşın sonunda sadece biz değil, bütün dünya kurtulacaktır:

*“İngiliz Rus denilen kavim-i le'im ü azlem  
Ehl-i İslâm'ı vuhûş ile tutardı tev'em  
Nice yıldır çekilen cevr ü sitem... kahr u elem,  
Erecek gaye-i maksûde, nihâyet bulacak  
Yalnız biz değiliz... belki cihân kurtulacak”* (Ahmet Nedim, 1915: 14).

Dört canavarla baş edemezken bu sefer de kana susamış yedi devletin canımıza kastettiğini söyleyen şair, Türk milletini ve İslâm dinini içinde bulunduğu bu karanlık günlerden bir an önce çıkarması, bu kabusun son bulması için altıncı ve yedinci kıtalarda Tanrı'dan yardım ister:

*“Meded ey hâlik-i â'zam... meded ey kân-ı kerem  
Haremeynin ne revâkafire olsun mahrem  
Merkad-ı pâk-ı Nebî, mastaba-ı ıyş u nagam  
Ne revâ, ümmet-i Ahmed ola makhûr u sefil  
Etme Yarabbi bizi düşmanlara rüsvâ ü rezil”* (Ahmet Nedim, 1915: 15).

Sekizinci kıtada İngilizlerin bu sene Müslümanlara haccı haram ettiklerini, milletin önüne birçok engeller koyduğunu, şimdiden böyle zulümler yapanın bundan sonra da Hz. Muhammed'in ümmetine kurtuluş fırsatı vermeyeceğini söyleyen şair, dokuzuncu kıtada ise bunları yapan İngilizlerin asıl amacını dile getirir. Ona göre, İngilizlerin asıl maksadı, Türkiye Devleti'nin namını ve İslâm dinini ortadan kaldırıp, İslâm ilini Hristiyanların mülkü hâline getirmektir. Durum bu iken kıtanın sonunda şair, "ey maşer-i İslâm" nidasıyla halka seslenir

---

<sup>22</sup>Kur'an'da cihatla ilgili üç tane ayet yer almaktadır. Ahmet Nedim'in bunlardan hangisini kastettiğini bilmiyoruz. Kur'an'da yer alan bu üç ayet şunlardır:

1)Câhidübi-emvâliküm ve enfüsüküm fi-sebîlil-lâhi."Mallarımızla ve canlarımızla Allah yolunda savaşınız." (Tevbe, 9/41)

2)Câhidüffil-lâhi hakka cihâdihî."Allah uğrunda ona yaraşır şekilde cihat ediniz." (Hac,22/78)

3)Câhidü fi-sebîlihî."Onun yolunda savaşınız." (Mâide,5/35). (Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler Ansiklopedik Sözlük*, 1. baskı, İstanbul, Kesit Yayınları, 2013,s.74-75).

ve bir an önce gaflet uykusundan uyanmalarını ister. Çünkü şaire göre, bu artık farz olmuştur:

*“Maksadı, düşman-ı dinin bizi ifnâ etmek  
(Türkiye) Devleti'nin nâmını imhâ etmek  
Sonra İslâm ilini, mülk-i nasârâ etmek  
İşte, sehpâ-yı siyâsette müheyya-ı cellâd  
Kalkın ey maşer-i İslâm, bize farz oldu cihad”* (Ahmet Nedim, 1915: 16).

Onuncu kıtada da seslenişine devam eden şair, "ey ümmet-i Beyzâ" diye seslendiği halka, bir an önce cihat için ayaklanmasını, bu cihadın Türk milletinin son eseri olacağını, Allah rehberlik ettiği sürece hilâfetin güneşinin sönmeyeceğini ifade eder:

*“Bil ki artık bu cihadın olacak son eserin  
Seni tahlîs edecektir ebediyyen zaferin  
Yürü ey ümmet-i Beyzâ... Yürü hak rehberin  
Bu hilâfet güneşi sönmeyecek... sönmeyecek  
Yürüyen cennet-i Muhammed ölecek dönmeyecek!”* (Ahmet Nedim, 1915: 16).

Şiirin en başından beri Avrupalı devletlerin Türkiye toprakları üzerindeki politikaları ve politikalar doğrultusunda yaptıkları zulümleri anlatan şair, şiirini bu çilenin bir an önce son bulmasını; çekilen bunca sefaletin, hakaretin yettiğini söyleyerek Türk askerinin gayretinin İslâm âleminin kurtuluşu olması için Allah'a yalvararak sonlandırır:

*“Evet artık bu sefâlet yetişir Yarabbi  
Çekilen zulm ü hakaret yetişir Yarabbi  
Çekilen bunca hacâlet yetişir Yarabbi  
Gayretin âlem-i İslâm-ı rehâyâb etsin  
Bitsin artık, bu takazâ-yı demâdem bitsin”* (Ahmet Nedim, 1915: 16):

Ahmet Nedim Bey, *Cenk Destanı* risalesinden sonra yayımladığı ‘Namaz’ adlı manzumesinde de Çanakkale Cephesinde karşılaştığı bir askerinin portresini çizer. Her ne kadar savaş sırasında geçen bir hadiseyi anlatsa da Türk askerinin yiğitliğini, inancını ele aldığı için bu manzumeden “Türk Askeri” alt başlığı altında bahsedeceğiz.

Ahmet Nedim Bey’in savaş teması ile bağlantılı olarak işlediği bir diğer konu ise izciliktir. Bu konuyu sadece ‘İzci Keşşâf Türküsü’nde ele almıştır. Ahmet Nedim Bey’in bu konuyu nasıl işlediğine bakmadan önce izcilik kurumundan bahsetmek istiyoruz.

İz süren, iz kovalayarak aradığını bulabilen anlamlarına gelen ve İngiltere'de "Boy Scout", Almanya'da "Pladfinder", Fransa'da "Éclaireur" adlarıyla yaygınlaşan izci kavramının temelleri, ilk kez, İngiltere'de Gillwell Lord'u Baden Powell tarafından ortaya atılmıştır. İzciliğin ilk ortaya çıkışı askerî amaçlıdır. Yüzyılın başlangıcında İngiltere ile Afrika'daki sömürgeleri arasındaki savaşlarda İngilizler çok zor durumlarda kalmışlardır. O zaman genç bir asker olan Baden Powell, bu savaşta yer alıyordu. İngiliz askerleri iyi savaşıyorlar fakat geceleri hiçbir şey yapamıyorlar, ağaç yapraklarının hışırtılarından korkuyorlar, gece takiplerinde gündüz olduğu gibi hareket edemeyerek yollarını şaşırıyorlar en küçük engellere takılıyorlardı. Powell, ileride bu tür koşullara alışık, küçük yaştan itibaren doğayla iç içe olan bir teşkilat kurmayı planlamış ve aynı zamanda kız-erkek bütün gençlere dürüstlük ve irade sahibi olmak için gerekli ilkeleri vermenin yardımcı olacağını düşünerek ordudan emekli olduktan sonra kendini izciliğe adanmıştır. Temel ilkeleri, 1920 yılında Londra Olimpiyatları nedeniyle yapılan izci toplantısında belirlenmiştir (Güven, 2003: 66-67).

Osmanlı Devleti'nde keşşâflık olarak da adlandırılan izcilik faaliyetleri, İkinci Meşrutiyet dönemine rastlar. İlk olarak, okullarda beden eğitimi dersleri çerçevesinde 1910'da Sultanilerin, 1911'de de İdadilerin programına girmiştir. İzcilik çalışmalarının ilk kez askerî eğitim altında yapılması, Kazım Karabekir'in "Çocuklar Ordusu Teşkilatı" çalışmalarıyla özdeşleştirilmiştir. Kazım Karabekir, 1914 yılında Harbiye Nezareti'ne bağlı "Osmanlı Güç Dernekleri Nizamnâmesi"nde ordu ve kolordu komutanlarına verilen yetkiye dayanarak bölgesi içine giren askerî ve resmî okullarından oluşan "Çocuklar Ordusu" adı verilen bir kurum kurmuştur. Bu kurumun işleyişine bakıldığında Osmanlı Devleti'ndeki çocuk ve gençlik örgütleri ile izcilik kurumunun kuruluşlarının aynı tarihlere denk düştüğü görülür. Haziran 1913'de kurulan Türk Gücü Cemiyeti ile o zamanki deyimiyile keşşâflık yani bugünkü izcilik çalışmaları başlamıştır (Güven, 2003: 68). Bu cemiyet, bir yıl sonra Enver Paşa tarafından İstanbul'a davet edilen Belçikalı Parfite tarafından Osmanlı Güç Denekleri olarak değiştirilmiş, 1916 yılında ise cemiyetin başına Alman von Hoff getirilerek Alman izcilik derneklerini model alan Genç Dernekleri kurulmuştur.

Paramiliter gençlik örgütlerinin gelişimi içerisinde ilginç bir nokta vardır: En başta kurulan Türk Gücü Cemiyeti tamamen gönüllü katılıma dayanırken 1914'te kurulan Osmanlı Güç Dernekleri resmî okul ve medreselerde zorunludur. 1916'da kurulan Genç Dernekleri ise Müslüman ya da gayrimüslim, okula gitsin ya da gitmesin Osmanlı uyruğu olan bütün gençler için zorunlu hâle getirilmiştir; on iki-on yedi yaş arası gençler "Gürbüzler", on yedi-yirmi yaş arası olanlar da "Dinçler" olarak nitelendirilmektedir. Başka bir önemli özellik de, her üç derneğin örgütlenme yapısında asker kökenli İttihat ve Terakki liderlerinin görev almasıdır (Köroğlu, 2010: 142-143). Bu noktalar da kurumun askerî yönünü ortaya çıkarmıştır.

Ahmet Nedim Bey, Balkan Savaşı'ndan sonra önemi artan ve işgal yıllarında İstanbul'da ulusal kimliğin önemli bir parçasını oluşturan keşşâflık ya da izcilik üzerine 'İzci Keşşaf Türküsü'nü yazmıştır. O dönemde asker sıkıntısı yaşandığından özellikle Balıkesir ve Çanakkale izci teşkilatları savaşa katılmışlardır. Ahmet Nedim Bey de savaş döneminde bu teşkilatın önemine dikkat çekerek bir nevi halkı izcilik çalışmalarına çekmeyi hedeflemiştir. Bilindiği üzere, izcilik faaliyetlerinin okulda beden eğitimi derslerinin kapsamına girmesi üzerine, giyilen kıyafetlerden dolayı halk, çocukların Hristiyanlaştırıldığını öne sürerek tepki göstermiştir.

Burada da, Osmanlı Devleti'ndeki temelleri İkinci Meşrutiyet, hatta biraz daha geriye gidecek olursak Tanzimat'a kadar dayanan izcilik hareketinin Birinci Dünya Savaşı ve akabinde Millî Mücadele dönemlerinde askerî alanda öneminin artması, Ahmet Nedim Bey'i de bu şiiri yazma ihtiyacına sevk etmiştir. Şiirin tamamını dikkatli bir şekilde okuduğumuzda savaş boyunca izcilerin ya da diğer bir deyişle keşşafların gösterdiği kahramanlıklar ortaya konularak halka bu alana hizmet etmeleri için çağrı yapıldığını görmekteyiz. Üslûpta dikkati çeken diğer bir nokta ise, sanki farklı anlama sahip iki kavramdan bahsediliyormuş gibi, izci ve keşşaf kelimelerinin bir arada kullanılması ve sırasıyla bir bentte izci, diğer bentte keşşaf olarak, birinci tekil şahıs ağzıyla konuşmasıdır. Bu yöntem ile anlatmak istediği mevzuyu en etkili bir şekilde vurgular.

Daha önce de üzerinde durduğumuz gibi halkta vatanî görevlerini yerine getirmesi için gereken bilinci uyandırma amacıyla da kaleme alınan 'İzci Keşşaf Türküsü'nün başlangıç kısmında şair, vatanın dört bir yanının tıpkı hasta bir

annenin çocuğundan yardım beklemesi gibi kollarını açıp bütün bir milleti çağırdığını belirttikten sonra izcinin ağzından konuşmaya başlamaktadır. Milletinin "Allah için imdât" çılgınlıklarını duyarken yerinde duramayacağını söylemektedir ve "müctemi'an" bölümünde,

*“Haydi izci, haydi bağır,  
Herkesi hizmete çağır!”* (Ahmet Nedim, 1914: 2).

diyerek Türk milletini vatanı kurtarmak için tek bir güç olmaya çağırmaktadır.

Üçüncü bentte kendini keşşaf olarak tanıtan şair, hayatını vatanına vakfettiğini; canını anası, babası, hakanı, kanı uğruna feda edeceğini söyler. Ardından nakarat kısmında topluluk, konuşan keşşafa seslenerek vatana hizmet etmesini ister. Dördüncü bentte tekrar "ben izciyim" diyerek söze başlayan şair, gittiği yolun dikenli taşlı olduğunu ve bu zorlu yollarda tek arkadaşının demir bacak, çelik kol olduğunu dile getirir ve ardından topluluk ağzından şöyle seslenir:

*“Durma yürü izci nefer,  
Âlemlere ibret göster”* (Ahmet Nedim, 1914: 2).

Şiirde sonuna kadar bu kısır döngüyle devam edilerek izcinin ağzından görevi anlatılır. Şaire göre izcinin görevi; emek çekmek, vatanın her karış toprağını ezbere bilmektir. Milletın her ferdi izcinin kutsal görevini bilse de, yabancı bir insan izciyi ilk görüşte derbeder sanır. Oysaki o yağmur, çamur, tufan, tipi demeden ülkenin dört bir yanını gezerek onu düşmanlardan koruduğu için bu hâldedir. Bir izci karıncayı incitmekten korkar, ama yurdunu tehdit eden düşmanını dişleriyle parçalar. Nitekim vatanın sınırlarda en sadık bekçisi, gözü kulağıdır:

*“Ben izciyim, düşenlerin... dayanacak değneğiyim.  
Hudutlarda vatanımın en sadık köpeğiyim”* (Ahmet Nedim, 1914: 2).

Son dört bentte de bir keşşafın vazifesinin yurda hizmet ve bu hizmetin de ne kadar yüce ve büyük olduğunu bildiğini, nerede olursa olsun vatanından başka hiçbir şeyin gözüne görünmeyeceğini, bayrağı en yükseklerle taşımakla hükümlü olduğunu ve gözünde kan, dilinde kin ile hudutları aşabileceği dile getirilir:

*“Ben keşşâfım, yükseklerle... dikeceğim bayrağımı.  
Bir gün elbet basacağım... hudutlara ayağımı”* (Ahmet Nedim, 1914: 4).

Ahmet Nedim Bey'in şiirin bütününde dile getirdiği keşşâfın özelliklerine dikkatli baktığımızda, 1914 yılında yayımlanan İzci Ocağı Tüzüğü'ne uygun düşmektedir. O tüzükte İzcilik Tôresi şu şekilde verilmişti:

“1) İzcinin sözü sözdür. İzci namus ve şerefini her şeyin ve hatta hayatının üstünde tutar.

2) İzci itaatlidir. Çünkü ülkenin güvenliğinin ruhu için bunun gerekliliğini bilir.

3) İzci girişkendir.

4) İzci bütün işlerde sorumluluğu almaktan kaçınmaz.

5) İzci herkese karşı yasal davranır.

6) İzci diğer izcileri kardeş bilir.

7) İzci mert, cesur ve daima zayıfları korumaya hazırdır.

8) İzci her gün bir iyilik yapar.

9) İzci hayvanları sever ama onlara kötü davranmasına izin vermez.

10) İzci hep şen ve umutludur.

11) İzci başkalarının haklarına karşı saygılıdır.

12) İzci onurlu ve şerefli dir” (Güven, 2003: 70).

Ayrıca aynı tüzükte izci andı da yer almaktadır. Bu ant şöyledir: "Tanrı'ya ibadet ve hakana itaat edeceğime, daima vicdanlı, vazifesini tanır, kanuna hürmet eder, yiğit bir adam olarak hareket eyleyeceğime, vatanımı sevip sulh ve harp zamanlarında fedakârlıkla hizmet yapacağıma ve izci tôresine baş egeceğime söz veririm." Şairin üçüncü bendinde ifade ettikleri de izci andını andırmaktadır:

“Ben keşşâfım, hayatımı vakfetmişim vatanıma  
Anam, babam, kanım, canım feda olsun hakanıma” (Ahmet Nedim, 1914: 2).

Dokuzuncu bent, tüzüğün hem ikinci, hem de dokuzuncu maddelerini kapsamaktadır. Hayvanları seven izci karıncayı bile incitmekten korkarken, söz konusu ülkesi olunca aslan misali düşmanı dişleriyle parçalar. İkinci maddede yer alan itaat kavramına onuncu bentte de rastlıyoruz:

“Ben izciyim, düşenlerin... dayanacak değneğiyim  
Hudutlarda vatanımın, en sadık bir köpeğiyim” (Ahmet Nedim, 1914: 3).

İzci Ocağı Tüzüğü'nde geçen "*İzci mert, cesur ve daima zayıfları korumaya hazırdır.*" ifadesi, şiirde de karşımıza çıkar. Bir keşşaf üzerine yıldırım çaksa bile, söz konusu ülkenin güvenliği olunca geri dönmez. Onu ne bora, ne çamur, ne de tipi korkutabilir:

*"Ben keşşâfım, yıldırımlar... yağsa dönmem yağmur gibi  
Keşşâfları korkutamaz, bora... çamur... tufan... tipi"* (Ahmet Nedim, 1914: 3).

On birinci, on ikinci ve on üçüncü bentleri ise tüzükteki "İzcinin sözü sözdür. İzci namus ve şerefini her şeyin ve hatta hayatının üstünde tutar." (madde-1) ve "İzci bütün işlerde sorumluluğu almaktan kaçınmaz." (madde-4) maddelerine örnek verebiliriz. Ayrıca bu bentler yine, ikinci maddede yer alan "itaatli olma" özelliğini de kapsamaktadır:

*"Ben keşşâfım... vazifemi, âlî, büyük hak bilirim  
(Yurda hizmet) vazifemdir, ben bununla müftehirim"* (Ahmet Nedim, 1914: 4).

Son dört bentte ise "izci hep şen ve umutludur" şiarınca izcinin ve onun nezdinde tüm halkın beklentileri, umutları dile getirilmiştir. Bir izci olarak elbet bir gün canı, kanı olan bayrağını en yükseklerle dikerek, gözünde kan, dilinde kin hudutları aşacağı, bunu halkıyla omuz omuza vererek yapacağı ve hep birlikte güzel yarınlar göreceği umuduyla şiir sonlanır:

*"Hep beraber geçeceğiz..  
Vardar suyu içeceğiz!"* (Ahmet Nedim, 1914: 4).

1913 yılında Bulgaristan ile Osmanlı İmparatorluğu arasında gerçekleşen ve Balkan Savaşları tarihine Bolayır Muharebesi ya da Şarköy çıkarması olarak geçen savaş, Bulgarların zaferiyle sonuçlanmıştır. Bolayır bölgesi, Çanakkale Boğazı'nın Marmara'ya açılan önemli kapılarından biri olduğu için bu yenilgi Osmanlı İmparatorluğu'nu umutsuzluğa düşürmüştür. Ahmet Nedim Bey de gerek orduyu, gerek yönetimi gerekse halkı umutsuzluğa düşüren bu olayla ilgili olarak 'Bolayır' şiirini kaleme almıştır.

"Tarihî Şahsiyetler ve Türklük Bilinci" başlığı altında bu şiirde Bolayır'da türbesi bulunan ve burada gösterdiği kahramanlığı ile anılan Süleyman Paşa'dan bahsetmiştik. O nedenle burada tekrar bu konudan bahsetmeyeceğiz. Bu şiiri ele alırken değineceğimiz türbe Süleyman Paşa'nın türbesidir. Zira şiir Süleyman Paşa ve ordusuna ithaf edilmiştir.



Ahmet Nedim şiirin en başında Süleyman Paşa ve ordusunun gösterdiği kahramanlıktan bahsettikten sonra düşmanlar tarafından işgal edilen, yağmalanan bu toprakların durumunun içler acısı tablosunu gözler önüne serer. Vatan öyle bir durumdadır ki, her yerden kan selleri akmakta, hatta türbeyi düşmanın zehirli gülleleri yakmaktadır. Şaire göre büyük ruhlar, büyük yaralar taşır. O yüzden gerekirse Süleyman Paşa'nın türbesi yansın yok olsun. Öyle önemli bir yere böyle bir nişan yakışır. Çünkü altı asrın tarihi bugün Bolayır Zaferi ile yazılmaktadır. O tarihi yazan ise Türk milletidir:

*“Bak şehzâdem, şu dalgalı gök deniz,  
Altı asrın tarihini okuyor.  
O tarihi, bugün yazan bizleriz,  
Ellerimiz, barutla kan kokuyor!”* (Ahmet Nedim, 1915: 5).

Bütün şiirlerinde "intikam", "lekeyi temizleme" olgularına değinen şair, bu şiirde de "ellerimiz, barutla kan kokuyor!" cümlesiyle bu olguları ve Türk milletinin korkusuzluğunu belirtir. On sekizinci ve on dokuzuncu kıtada da bu konu üzerinde durmuş, o kokunun yani barut ve kan kokusunun Türk'ün eski ve asıl kokusu olduğunu, daha da ileri giderek ırzı, namusu olduğunu, bu kokunun milleti yaşatacağını söyler:

*“Bu kokudur Türk'ün asıl kokusu.  
Bu kokudur, bir milletin ziyneti.  
Bu kokudur, Türk'ün ırzı, namusu  
Bu kokudur, yaşatacak milleti”* (Ahmet Nedim, 1915: 6).

Yirminci kıtada ise tekrar şehzadeye seslenerek "müsterih olmasını" ister. Çünkü Çanakkale zaferiyle bütün âlem anlamıştır ki, Türk milleti ne vatanını, ne de değerlerini çiğnetmez. Ayrıca bu zaferle Balkan Harbi'nin milletin alınına sürdüğü o kara silinmiştir:

*“Müsterih ol ey şehzâdem...  
Çiğneyemez düşman seni  
Anlamıştır bütün âlem,  
Siper sana... Türk bedeni”* (Ahmet Nedim, 1915: 7).

Ahmet Nedim, 'Bolayır' şiirinde de diğer şiirlerinde olduğu gibi Balkan Savaşları'nın Türk milletinde açtığı yaraya değinir. Ancak şiir Bolayır Zaferi'ni konu almaktadır. Balkan hezimetini araya sıkıştırılmış bir hatırlatmadan ibarettir. Bu yüzden ilk başlarda Süleyman Paşa'nın ve ordusunun yiğitliğinden bahsettiği bölümlerde ne kadar coşkuluysa bu zaferden bahsettiği bölümlerde de

o kadar coşkuludur. Nitekim şiirin sonuna kadar da bu gurur, bu coşku devam eder.

Ahmet Nedim Bey'in 'Bolayır' şiiriyle aynı risalede yer alan 'Yılan Masalı' adlı eseri hem şairimizin edebî kişiliği açısından hem de işlediği konu açısından oldukça önemlidir. Bu şiirin şairimizin diğer şiirin arasındaki yerini şekil bahsinde incelemiştik. Şimdi ise şiirin konusuna değineceğiz. Ahmet Nedim Bey, 'Yılan Masalı'nda Birinci Dünya Savaşı'nın özetini hayvanlar aracılığıyla sunar. Sarı Yılan'ın başı çektiği ve Ayı, Koyun, Maymun, Akrep, Ceylan, Karınca, Sinek'ten oluşan grup İtilaf devletlerini; Aslan, Kartal ve Hilâl'in oluşturduğu grup ise İttifak devletlerini temsil etmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nı konu alan bu eserde yer alan temsili kahramanların hangi ülkelere denk geldiğini şairin verdiği anekdotlardan anlamaktayız. Meselâ, adalarda bir yılan hükümetini kuran Sarı Yılan İngiltere'yi, makarnaya dayanamayan Maymun İtalya'yı, iki komşu Kartallar Almanya ve Avusturya'yı, Kartallara yardım eden mert, tecrübeli ve ihtiyar Aslan da Osmanlı İmparatorluğu'nu temsil etmektedir.

Ahmet Nedim Bey Birinci Dünya Savaşı'nı fabl türü ile kaleme almıştır. Bu nedenle bu manzume serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden meydana gelmektedir. Biz de şiiri bu bölümlere göre ele alacağız.

Serim bölümünde şair hikâyeye bir mekân tasviri ile başlamaktadır. Tasvir edilen yer; denizleri pek geniş, toprağı da bir o kadar dar, kervan geçmez, kuş uçmaz, dağlarında soğuk yeller esen çorak bir yerdir. Bu yerde zamanla zehirli sarı yılanlar yuva yapmış ve gittikçe çoğalarak yılan hükümetini kurmuşlardır. Yılan hükümeti bütün deryayı kuşatacak ve dünyaya el atacak kadar büyümüştür. İnsanlar hükümetin başındaki Sarı Yılan'ın gazabından çok korkarlar. Çünkü Sarı Yılan'ın işi gücü zavallı insanları avlamak ve avladıklarının gözyaşını, kanını oluk oluk içmektir. Bundan da büyük zevk almaktadır. Hükümeti bu denli büyüdükçe ve etrafa korku saldıka yaşadığı yer ona zamanla yetmez hâle gelir ve daha geniş alana yayılıp, yeryüzünün hâkimi olmak ister. Bir gün gökyüzünü seyrederken Hilâl'i -bu Hilâl sonlara doğru mert ihtiyar Aslan'ın alnındaki nişan olarak karşımıza çıkar- ve onun yanında da demir pençeli Kartalları (Almanya ve Avusturya) görür. O an, Sarı Yılan, Kartalların yaşadığı yerin ona çok yakın olduğunu fark eder ve Kartalların

gökyüzünden edeceği bir akınla hükümetinin elinden gidebileceğini anlar, korkuya kapılır. Hilâl'in derdinin kendisinden büyük olduğunu düşündüğünden, Hilâl'i kartal kadar umursamaz. Çünkü Hilâl'in üzerine küme küme bulutlar yığılmıştır. Fakat yine de, Hilâl'in bu bulutlardan kurtulacağı zamanı düşünerek ve karanlıkta inleyen milyonlarca esir halkın başlarını ezeni aydınlıkta görüp zincirlerini kıracağı ve onu yok edeceğini düşünmekten de kendisini geri alamaz. Sarı Yılan için Kartallar ve Hilâl büyük tehlike teşkil etmektedir. Bu yüzden, bir an önce Kartalları ve Hilâl'i dünya yüzünden silme planlarına girişir. İlk plânı koca Ayı'yı kullanıp ileriye sürmektir. Bunun için soluğu koca Ayı'nın yanında alır ve şunları söyler:

*“Aman benim mert kardaşım,  
Koca yiğit, demir başım,  
Seninle gel dertleşelim.  
Dertleşelim... söyleşelim.  
Etrafına dikkatli bak.  
Patlamadan başta kabak!  
(Kartal) (Hilâl) düşmanların,  
Kuvvetleri çok onların.  
Ayrı ayrı bizi ezer  
Sonra artık serbest gezer  
Gel beraber birleşelim  
Hep beraber sözleşelim  
Biz seninle bağdaşırsak  
Aramızda uzlaşırsak  
Dünyaları kaldırırız,  
(Kartal)lara saldırırız”* (Ahmet Nedim, 1915: 17).

Koca Ayı ile ittifak yapmaya çalışan Sarı Yılan Ayı'yı ikna etmek için kafasındaki plânları anlatır. Ayı'ya, kuzusunu Kartal'ın kapmasından dolayı ona düşman olan Koyu'nun bu ittifaka memnun olacağını, bu nedenle istediği her şeyi yerine getireceğini vaat eder. Ayrıca şimdi Kartal'ın yanında olan, ancak döneklikten haz eden Maymun'u makarna verecekleri vaadiyle kendi yanlarına çekebileceklerini, savaş için gerekli olan gemi, para gibi her türlü ihtiyacın hazır olduğunu ve karşılıklı yardımlaşma ile Kartal ve Hilâl'i yok edebileceklerini de söyler. Bu vaatlerle sadece koca Ayı'yı değil, her kapıyı dolaşarak gerek zehirli diliyle korkular salarak gerekse soğuk eliyle okşayıp sevgi gösterisi yaparak Akrep, Ceylan, Karınca, Maymun, Sinek gibi pek çok hayvanı kandırır. Bu durumu gören iki komşu Kartallar ise yalnız kaldıklarını anlarlar ve Sarı Yılan'ın döndürdüğü bu oyunu tersine çevirmek için gece

gündüz demeden çalışıp kendilerine âdeta demirden bir yuva yaparlar, el altından gizlice tuzakları kurarlar.

Sarı Yılan'ın hain plânları ve bu plânların karşısında güçlü kalabilmek için Kartalların gösterdiği gayretlerin anlatıldığı bölümden sonra şairin "can alacak yerine geldik masalın" cümlesiyle belirttiği üzere düğüm bölümüne geçilmektedir. Bu bölümde Sarı Yılan ve kandırdığı hayvanların Kartallara açtığı savaşı konu edinmektedir. Bir gün Kartal'ın şehzadesi etrafı gezerken Akrep tarafından sokulup öldürülür. Burada şair, Birinci Dünya Savaşı'nı hazırlayan nedenler arasında gösterilen, Avusturya tahtının veliahtı Arşidük Franz Ferdinand'ın 28 Haziran 1914 tarihinde bir Sırp milliyetçisi tarafından Saraybosna'da öldürülmesi hadisesine atıfta bulunmuştur. Öyleyse, Akrep Sırbistan'ı, Kartallardan biri ise Avusturya'yı, diğeri ise Almanya'yı temsil etmektedir. Nitekim Akrep'in şehzadeyi öldürmesiyle de iki taraf cihan cengine tutuşur. Koca Ayı tırnağını, dişini bilemiş, Sarı Yılan ne kadar eşi dostu varsa toplamış ve Kartalların üzerine saldırmışlar. Semadaki Hilâl'i alında taşıyan bin yıllık ihtiyar, tecrübeli ve mert Aslan (yani Osmanlı İmparatorluğu) ortadaki adaletsizliği görür ve ikiye karşı sekiz düşmanın saldırmasına kükreyip Kartalların yanında kavgaya atılır.

Düğüm bölümünde Aslan'ın kavgaya atılması ile sonuca doğru ulaşılır ve sonuç kısmına geçilir. Aslan'ın gücüyle ayağa kalkan Kartallar demir pençelerini düşmana indirir ve Koyunun boynuzları kırılır, Ayı ölür, Maymun'un ödü patlar, Sarı Yılan'ın ise dişleri sökülür. Mert Aslan öne atılınca Sarı Yılan son bir hamle yapıp Aslan'ın boğazına sarılmak isterse de başarılı olamaz. Bu kavgaya aylarca sürer. Ancak en sonunda, Sarı Yılan ve yanında yer alan hayvanlar âleme maskara olurken, Kartal ve Hilâl devletleri düşmanlarından öçlerini alır.

Didaktik bir anlatımla insanlara bir şey öğretmek amacıyla yazılan fablların en önemli özelliği, manzum ya da mensur yazılan bu metinlerin sonunda mutlaka ders veren bir bölümün bulunmasıdır. Ahmet Nedim Bey de bu manzumede asıl vermek istediklerini, öğütlerini şu dizelerde aktarıp hikâyeye son vermiştir:

*“Meşhur sözdür, dünyada zâlim kalmaz cezasız  
Hak isterse Firavun'u tepeletir Musa'sız  
Mazlûmları inleyen (Yılan) (Ayı) bu sefer,  
Mazlûmların ahının cezasını çektiler!”* (Ahmet Nedim, 1915: 23).

‘Yılan Masalı’ndan sonra gelen ‘Kırık Kundak’ta da Çanakkale Cephesi’nde gördüğü bir manzarayı ve bu manzara ile ilgili kurduğu hayalleri anlatmıştır. Ancak bu manzumeyi de “Türk Askeri” alt başlığında ele alacağız.

#### 5.3.4 Türk Askerinin Kahramanlığı

Ahmet Nedim Bey, gerek Birinci Dünya Savaşı sırasında kazanılan zaferler sonucu kaleme aldığı dizelerde gerekse geçmişten bahsettiği dizelerde Türk askerinin büyüklüğüne, korkusuzluğuna, kahramanlığına ve iman gücüne daima vurgu yapmıştır. O, gaflet uykusunda uyuyan Türk milletinin haline kızdığı dizelerde bile bu özelliklere değinmiştir. Öyle ki, ‘Ey Türk!’ manzumesinde halihazırda geçmişi karşılaştırdığı dizelerde Türk askerinin geçmişte kazandığı zaferleri, Avrupa milletini bir zamanlar nasıl korkudan titrettiğini işlemiştir. Aynı durum ‘Cenk Destanı’, ‘Ölecek... Dönmeyecek’, ‘Ben Bir Türküm’, ‘İzci Keşşaf Türküsü’ manzumelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bunları “Tarihî şahsiyetler ve Türklük Bilinci” alt başlığı altında işledik. Bu nedenle burada tekrar ele almayacağız. ‘İzci Keşşaf Türküsü’nde izcilik kurumunun vatan savunması açısından önemine vurgu yapar ki bunu da “Savaşlar” bölümünde uzun uzadıya ele aldık. Ancak Ahmet Nedim’in gözlemci olarak bizzat içinde bulunduğu Birinci Dünya Savaşı’nın ağır koşullarında Türk askerinin gösterdiği kahramanlığı dile getirdiği dizeleri, konumuzu tamamlamak için ele almak gerekecektir.

Ahmet Nedim Bey -daha önce dile getirmiş olsak da tekrar vurgulamakta fayda görüyoruz- döneminin koşullarını ve bu koşullar içinde gösterilen ya da gösterilmeyen çabayı çok iyi değerlendirmiş aydınlarımızdandır. Yaşanılanların sebeplerini, geçmişte yapılan hataları, milletin üzerine düşen sorumluluğu ne kadar yerine getirip getirmediğini vb. konuları manzum ve mensur eserlerinde dile getirmiştir. *Türk’ün Destanı* risalesinde yer alan ‘Ey Türk’ şiirinde Türk milletinin yaptığı yanlışları ve bu yanlışlara yenisi eklenmeden, kötü sonuçlar katlanarak Türk milletine mal olmadan yapılması gerekenleri dile getirmiştir. Bu şiirde karamsar, kızgın, yer yer de umutsuz bir hava estiği için tarihte gösterilmiş başarılar dışında Türk askerine dair bir ifade bulamamaktayız. Ancak bu ruh hâli bütün şiirlerine egemen değildir. Genellikle Balkan Savaşlarından bahsettiği dizelerde tekrar karşımıza çıksa da, özellikle

Çanakkale ve Bolayır zaferleri gibi olaylar üzerine kaleme aldığı şiirlerinde bu hava çok çabuk dağılır ve Türk milletinin, Türk askerinin hakkını teslim eder. ‘Cenk Destanı’, ‘Bolayır’ gibi şiirlerde de genel itibariyle Türk askerinin korkusuzluğu, kahramanlığı, mertliği ve yiğitliği gibi özelliklerini ön plana çıkarır. İlk olarak Türk askerinin korkusuzluğuna vurgu yaptığı dizeler üzerinde durmak istiyoruz. Bu konuyla alakalı ilk dizeler Çanakkale Deniz Zaferi üzerine yazdığı ve “Çanakkale’deki demir orduya” hediye ettiği ‘Cenk Destanı’nda karşımıza çıkar:

*“Ne şanlı askerdir                      ya Rab bu asker  
Kalkınca hücumu                      Allah u Ekber  
Ne yanardağ tanır                      ne demir siper  
Cihanda kimseden                      yoktur pervâsı”* (Ahmet Nedim, 1915: 6).

Söz konusu vatani olunca canı pahasına dünyalara karşı koyan Türk askerinin bu özelliğine ‘Bolayır’ şiirinde de değinir:

*“Dört millete karşı koyan,  
Yarasından lezzet duyan..  
Kimdir, bilir misin ey Türk?  
Şanlı büyük Türk ordusu!  
Kimselerden yok korkusu!”* (Ahmet Nedim, 1915: 7).

Ahmet Nedim’in konusu itibariyle diğer şiirlerinden ayrılan ‘Namaz’ şiirinde de aynı özelliğe değinilmiştir. Tekil olarak bir askerin özelliklerinden yola çıkarak bütün Türk ordusunun özelliklerini ortaya koyduğu bu şiirinde de şu dizeler korkusuzluğun ne demek olduğunu çok iyi açıklar:

*“Ne havada ıslık çalan ve düştüğü yerlere  
Kızgın çelik dahmelerle ölüm saçan güller...  
Ne, semâda ifrit gibi vızıldayan tayyare...  
Ne dünyalık bir düşünce, ne bir korku, ne keder  
Onun demir yüreğini oynatmaktan âcizdi,  
Sanki toplar, şarapneller tehlikesiz... sessizdi!”* (Ahmet Nedim, 1915: 3).

‘Namaz’ şiirinden alıntıladığımız bu dizelerde, vermeye çalıştığımız diğer dizelerden daha farklı bir özellik ortaya çıkar. Ahmet Nedim’in burada ele aldığı asker de korkusuzdur. Tıpkı omuz omuza savaştığı diğer yoldaşları gibi. Ancak bu askerin korkusunun önüne geçen en önemli özelliği imanidir. Nitekim Ahmet Nedim’in bu şiirde vurgulamak istediği asıl konuda iman gücüdür. Bu noktada yeni bir konuya geçiş yaparak ‘Namaz’ şiirinden uzun uzadıya

bahsetmek istiyoruz. Çünkü bu şiirde şairimiz, karşılaştığı bir tabloyu uzun uzadıya bu şiirinde işler. Bu tablo ise bir Türk askerinin suretidir.

Ahmet Nedim Bey, savaş esnasında Çanakkale'ye gidilip, savaşın ağır koşullarını gözleriyle bizzat gören şairlerimizdendir. Ancak Çanakkale Cephesi'ne şair unvanıyla değil, asıl mesleği olan Harbiye Nezareti Başkâtibi olarak gitmiştir. Bu gezi ya da fırsat ile ilgili etraflıca bir bilgiye sahip değil. Sadece, *Defter-i Hâtırât*'ta, Çanakkale Müdafaası'nı yakından görmeye fırsatı olduğuna değinmektedir:

*“Yine bu defterde birçok intibaâtı bulunan dünkü Balkan Harbi fecâyîinin acı ve siyâh hâtırâlarını bir süt-re-i şan ve şerefle örten ve babanı kırkıktan sonra, kardeşini de mebde-i hayat-ı şebâbında birer saz şairi yapan Çanakkale Müdafaâtını yakından görmek ve her karış toprağı yüzlerce Türk kanına mal olan o kanlı saha-yı harbi baştan başa dolaşıp ziyâret etmek en büyük emelim idi. Zuhûr eden bir fırsatı fevt etmedim. Teşrinievvelin birinci Perşembe günü Sirkeci'den bindiğim trenden Muratlı'da inerek, karadan Tekfurdağı, Gelibolu tarihiyle üç günde saha-i harbe vâsıl oldum ve ondan sonra on beş gün kadar bütün Rumeli ve Anadolu'daki mevâkii dolaşarak top ve tüfek tarrakaları arasında pek heyecanlı fakat cazip bir hayat-ı heycâ geçirdim. Orada dinlediğim menâkıb-ı fedâkârînin, oralarda bir şâhid-i fahûru olduğum hayat-ı kahramânenin, tafsilâtına, defterin müsait değil. Bunların bazı mahsûsâtını, bundan sonra vücuda gelecek manzumelerimde göreceksin”* (Ahmet Nedim, 2008: 206-207).

Ahmet Nedim Bey, Çanakkale Cephesi'nde gördüğü, ancak *Defter-i Hâtırât*'ta nakletmediği fedakârlıkları, kahramanlıkları sözünü ettiği gibi manzumelerinde işlemiştir. İşte, bunlardan birisi de ‘Namaz’ şiiridir.

Ahmet Nedim Bey ‘Namaz’ şiirinde, Çanakkale Cephesi'nde karşılaştığı bir kahraman askerinin o kargaşa içinde korkusuzca, bütün kalbiyle Allah'a yönelerek namaz kılmasını anlatmaktadır.

Birinci kıtada şair, günün tasvirini yapmaya başlayarak, İngiliz'in gemilerden, siperlerden bolca gülle ve bomba savurduğu bir günde tehlikeli bir yerden geçerken, büyük bir şeyin gözüne görüldüğünü ve böyle kocaman görünen

şeyin bir insan olduğunu, gördüğü manzara karşısında da ellerinin ve ayaklarının bağlandığını söyler:

*“İngiliz'in vakit vakit gemilerden, siperden..  
Yine bolca gülle, bomba savurduğu bir gündü  
Hızlı hızlı geçiyordum, tehlikeli bir yerden  
Birden bire gözlerime büyük bir şey göründü*

*Böyle büyük görünen şey küçücük bir insandı,  
Fakat bana çok dokundu, ayaklarım bağlandı”* (Ahmet Nedim, 1915: 2).

Şair ikinci kıtadan itibaren karşılaştığı manzaranın ne olduğunu anlatmaya başlamıştır. Güllelerin cehennemlik yağmurunda, ateşlerin yaladığı düzlükten insanların can havliyle kaçışmaları arasında şairin gözüne bir nefer takılmıştır. Bu ne nefer, kaçan insanların aksine, yolun biraz kenarında, yalnız başına, süngüsünden bir mihrâbcık kurup, namazına durmuştur. Şair için ilgi çekici olan ise ne düştüğü yerlere ölüm saçan güllelerin, ne gökyüzünde ifrit gibi gezen tayyarenin, ne de dünyalık bir düşüncenin, korkunun askerin umurunda olmamasıydı. Saygısından kuru toprağın üzerinde bile ayakkabısız namaz kılan bu askerin tek kaygısı, ibadetinin Hakk'ın rızasına uygun olmasıydı. Zaten askeri, şairin gözünde büyük kılan da askerin korkusuzluğunun yanı sıra temiz yüreğinin niyetidir:

*“Potinleri yanındaydı... onun büyük saygısı,  
Kunduralı ibadeti görmüyordu muvaffik.  
Böyle temiz bir yüreğin bütün işi, kaygısı,  
Elbet Hakk'ın rızasına olmalıydı mutabık.*

*Kuru toprak üzerinde, kundurasız kılınan  
Bu namaz, pek uygun bir kubbesiydi âsumân!”* (Ahmet Nedim, 1915: 3).

Gördüğü manzaranın tasvirini yapmaya devam ettiği beşinci kıtada, şair, "bir Müslüman nasıl olur?"u bu tablodan anladığını söylemektedir. Öyle ki, o sarsılmaz imanından tabiat bile etkilenmiş, çam gölgesinden ona seccâde yapmış, top sesleri de sanki tekbîr getirmiştir. Bu gördükleri karşısında şaşakalan şair, hürmetle ve yavaş yavaş beş on adım askerin yanına sokulur:

*“Bir çam, ona gölgesinden yapmış idi seccâde.  
Sanki tekbîr alıyordu, vakit vakit top sesi..  
Gözlerinin sade akı beyaz kalan yüzünde  
Parlıyordu, o sarsılmaz imânın gölgesi*

*Bir Müslüman nasıl olur, bu levhadan anladım,  
Hürmetle - yavaş yavaş - sokuldum beş on adım”* (Ahmet Nedim, 1915: 4).



Altıncı kıtada şairin şaşkınlığı ve askerın imanını karşısında hissettiğı duyguların dozunun arttığını görmekteyiz. Asker, yanına yaklaşan şairi bile fark etmeden, başındaki kabalağına gömülmüş, süzük gözleri mihraba dikilmiş, eli bağılı bir vaziyette can kaygısını hesaba alarak Hakk'ın divanında durmuştur. Ahmet Nedim Bey, gözlemledikleri karşısındaki şaşkınlığını, hürmetini şu iki dizede bütün coşkunluğuyla çok iyi vermiştir:

*“Allah Allah, bu, ne yüksek bir imândır Yarabbi  
Bir Müslüman, ne büyük bir kahramandır Yarabbi!”* (Ahmet Nedim, 1915: 4).

Altıncı kıtada askerın maneviyatı karşısında büyülenen şair, yedinci kıtada ise, bu askerın neden büyük bir kahraman olduğunun sebeplerini sunmaktadır. Şaire göre, o asker, kahramandır; çünkü toplar etrafında ölüm saçarken, o bir kez bile titremeden sessiz sedasız namazını kılıyordu. İmanı o kadar güçlüdür ki, bütün evren, melekler bile ona âdeta siper olmuşlardı:

*“Kahramandır, çünkü toplar etrafında patlarken  
Zerre kadar titremeden, namazını bozmadan  
Dört yanına ateş saçan, türlü türlü afetten  
Sanki onu koruyordu bir meleğın kanadı”* (Ahmet Nedim, 1915: 4).

Onun bu tevekkülü karşısında yüreğinin ezildiğini, gözlerinin dolduğunu söyleyen şair, sekizinci kıtada "ey medeni İngilizler" nidasıyla İngilizlere seslenmektedir. Medeniyetlerini insanları öldürmek, kendisinden daha güçsüz milletleri tahakküm altına almak için kullandıklarını alttan alta ifade eden şair, ne yaparsa yapsınlar, isterseler cenneti cehenneme çevirsinler, hiç bir şeyin Müslüman bir neferi korkutamayacağını, bir Müslüman'ı korkutacak tek şeyin Allah olduğunu dile getirir; ancak bunu ne Hamilton'un, ne de Grey'in bir türlü anlayamadığını söyler:

*“Ey medeni İngilizler! daha varsa getirin  
İnsanları, küme küme öldürecek şeyler..  
Getirin de şu cenneti, cehenneme çevirin  
Bakin onlar korkutur mu, bir Müslüman neferi?  
Bunu, hâlâ anlamıyor ne (Hamilton), ne (Grey)  
Müslümanı korkutamaz Allah'ından başka şey”* (Ahmet Nedim, 1915: 5).

Şair, dokuzuncu kıtada tekrar askere dönerek, tasvire devam etmektedir ve yanından düşünceli bir şekilde geçerken, asker sağa sola selamını verip, namazı bitirdiğini, sonra ellerini yaratanına açıp, bütün kalbi ve imanıyla derdini ona açtığını anlatmaktadır:

*“Böyle dalgın düşünerek geçerken ben yanından  
Sağa sola selam verdi, namazını bitirdi.  
Sonra, biraz kımlıdandı... ellerini - Yaratan  
Tanrısına dua için - gökyüzüne çevirdi.*

*Şimdi artık Allah'ına döküyordu derdini  
Gözlerini kapatmıştı... unutmuştu kendini”* (Ahmet Nedim, 1915: 5).

Onuncu yani son kıtada tekrar askerin korku bilmez yiğitliğinden bahseden şair, kendisini orada fazlalık olarak görerek, askerin yanından usulca çekildiğini ve bu sırada da kulağına "Allahümme Salli Alâ Seyyidina" duasının değdiğini, bu duaya sadece askerin değil, bütün meleklerin amin dediğini ifade eder. Son olarak da, bu yaşadığı olaydan sonra nerede bir kabalaklı asker görse bu kahramanı hatırladığını söyleyerek şiirini sonlandırır:

*“Tanrısına karşı, boynu bükük duran bu nefer  
Korku bilmez bir yiğitti... hürmetle eğildim!  
Duasına, mutlak amin diyorlardı melekler.  
Kendimi pek fazla gördüm... usul usul çekildim!*

*Ben giderken, kulağıma değdi onun sedası  
(Allahümme Salli Alâ Seyyidina) duası.*

*Şimdi, hâlâ nerede bir kabalaklı askeri,  
Görse gözüm, hatırlarım o kahraman neferi!”* (Ahmet Nedim, 1915: 6).

Ahmet Nedim’in Türk askerinin içinde taşıdığı ve her şeyin üstünde tuttuğu imanını –görüldüğü üzere- ‘Namaz’ şiirinde teferruatlı bir şekilde ele almıştır. Şairimizin üzerinde durduğu bir diğer özellik ise Türk askerinin kahramanlığı, mertliği ve yiğitliğidir. Bu özellikleri saydığımız zaman ilk akla gelen yakın tarihimizde Çanakkale Zaferi’dir. Çanakkale Zaferi kurtuluştan öte Türk milletinin çoluk çocuk, kadın erkek hep birlikte gösterdiği kahramanlığın destanıdır. Ahmet Nedim de bu destanı ‘Cenk Destanı’ adlı eserinde dile getirmiştir. Şiirine gösterilen yiğitliği dile getirerek başlar:

*“Akdeniz yolunun                      dağı ovası  
Oldu baştan başa                      ateş yuvası  
Orada her zaman                      yiğit askerler  
Yapıyor kurşunlu                      şenlik sefası”*

‘Bolayır’ şiirinde de aynı özelliğe değindiğini görüyoruz. Ahmet Nedim Bey - daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz üzere- Süleyman Paşa ve ordusunun Bolayır’da gösterdiği kahramanlığı vurgulamak için şiirin en başında sorduğu ve cevabını verdiği sorulara yirmi birinci kıtada geri dönmüş, son kıtaya kadar

da bu yöntemi kullanmıştır. "Ey Türk!" nidasıyla seslendiği millete dört millete karşı koyup yarasından lezzet duyanın kim olduğunu sorduktan sonra, şanlı Türk ordusu cevabını verir ve ardından ekler: "Kimselerden yok korkusu!" Devamında ise Türk ordusunun niteliklerini sayar. Vatani öz kolu olan bu ordu fedakârlığı görev bilmiş, kahraman er oğludur. Çünkü bu kahraman erlere göre, savaş alanı düğün yeridir. Bu kahraman askerlerin hücumundan sadece kale, ateş, demir değil, dağ ve taş bile erir:

*"Değil kale, ateş... demir,  
- Ey fatihi bu yerlerin -  
Hücûmundan dağ taş erir,  
O kahraman neferlerin"* (Ahmet Nedim, 1915: 8).

Son kıtada ise bir önceki kıtada belirttiği niteliklerin bir kez daha altını çizmek için; bu ateşli kan, çelik iman ve yiğit cinsine sahip koca aslanın kim olduğunu Türk milletine bilip bilmediğini sorar ve ekler:

*"Ateşli kan... çelik iman...  
Yiğit cinsi... koca aslan  
Güle güle, hasma salan,  
Sensin, sen ey... Büyük millet, İslâm!  
Vâcib sana... yüz bin selâm, ihtirâm!"* (Ahmet Nedim, 1915: 8).

Hediye risalesinin dördüncü şiiri olan 'Yaralı', Ahmet Nedim Bey'in diğer şiirlerine nazaran kısa ve başından geçen ya da muhayyilesinde canlandırdığı bir olayı, bir askeri anlatmasına rağmen tahkiye ile tasvir açısından zayıf bir şiirdir. Ancak bu şiirin de önemli özelliği bir Türk askerini ya da daha doğru bir tabirle bir gaziyi anlatmasıdır.

Yaralı bir askeri konu aldığı bu şiirinde şair, şiire "*kimdir gelen şu genç yiğit?*" sorusuyla başlayarak dikkati çekmeyi başarmıştır. Sorusunun ardından "*genç yiğit*" diye tanımladığı gencin dış görünüşünü tasvir eder. Bu yiğidin, görenin hasta zannedeceği kadar yüzü solgun, kolu sakat, yürüyüşü ağır; fakat bütün bunlara rağmen başı diktir. Baştaki soruyu, yaptığı tasvirten sonra da "*acep kimdir, kimin nesi?*" sorusuyla pekiştiren şair, yaptığı tasvir ve nitelendirdiği yiğit sıfatıyla bu sorunun cevabını zaten kendisi vermiştir. Bu gelen yaralı bir asker, gazidir:

*"Kimdir gelen şu genç yiğit?  
Kan içinde elbisesi*

Yüzü solgun, kolu sakat..  
- Gören hasta zannedecek -

Yürüyüşü ağır - fakat -  
Beli doğru, başı yüksek!  
*Acep kimdir, kimin nesi?"* (Ahmet Nedim, 1915: 25):

Şair, yukarıda da belirttiğimiz gibi, sorularının cevabını önceden hissettirse de asıl dördüncü kıtada açıkça ortaya koyacaktır. Halka "*eğil, ona hürmetler et!*" emrini verdikten sonra bunun sebebini açıklar. Çünkü o, dünyada yurt sevgisinin ne demek olduğunu bilen, vatanını her şeyin üzerinde tutan yiğit bir insandır:

"Eğil, ona hürmetler et!  
Ey dünyada yurt sevgisi..  
Ne demektir, bilen insan!  
Bil ki, odur bu vatanın..  
Bu, - her şeyden aziz olan -  
Güzel yurdun, ırzın, canın..  
*En şerefli bir bekçisi"* (Ahmet Nedim, 1915: 26).

Son dizede ise yurdu için canını ortaya koyan bu askere "ey şanlı merd-i vegâ" nidasıyla seslenir:

"Gel ey şanlı merd-i vegâ... gel!  
*Bütün kollar açık sana... gel"* (Ahmet Nedim, 1915: 26).

'Namaz' manzumesini incelerken Ahmet Nedim Bey'in Harbiye Nezareti başkâtibi iken Çanakkale cephesine gittiğini ve savaşın izlerini bizzat kendi gözleriyle gördüğünden bahsetmiştik. 'Kırık Kundak' şiirinde de, yine bu cephedeki izlenimlerini ve şiire de adını veren bir anısını anlatmıştır. Şairimiz kırık bir kundaktan yola çıkarak savaşta Türk askerinin göstermiş olabileceği kahramanlığı muhayyilesinde canlandırır. Şiir, Ahmet Nedim'in arkadaşlarıyla cepheyi dolaşması ile başlar. Bu gezintideki izlenimlerini anlatmakla başlar. Düşman askerlerinin kuduz gibi peşi sıra yağdırdığı güller, bir tarafta ellerden bir tarafta ayaklardan küçük tepeler yapmış, can havliyle kaçanların üzerinden düşen kaput, çanta, matara, şapka, süngü ve fişenkler ovayı baştan başa sergiye çevirmiştir. Hissedilen, görülen atmosfer o kadar ağırdır ki, şairin tefekküründe o gün Allah, koyu kızıl bir yorgana sarılan güneşin yatağına şehitlerin kanını toplamış ve dökmüştür. Etrafta pek kızıl bir gariplik hâkimdir:

"O, pek kanlı kavgada, birçok şeyler... Tefekkürler  
Can havliyle kaçarken, atılmıştı geriye

*Kaput, çanta, matara, şapka, süngü... fişenkler  
Baştan başa ovayı benzetmişti sergiye  
Her adımda, bunlardan birisini çiğnedik!  
Tarihini bir harbin gözümüzle dinledik” (Ahmet Nedim, 1915: 28).*

Üç arkadaş önlerine çıkan çukurları atlayarak hendekleri dolaşarak gün batımından "yılankâvî uzun, dar bir yarığa benzeyen" siperde ulaşırlar. Bu siperde gördükleri karşısında dehşete düşerler. Çünkü bastıkları her yerden adeta kan fişkırmaktadır ve her taraf parçalanmış kafalar ve cesetlerle dolmuştur:

*“Toprağından, bastıkça, siyah kanlar fişkiran  
Bu dar siper, binlerce Rus'a mezar olmuştu.  
Her tarafı - insanın gözlerini ısırın -  
Parçalanmış kafalar, cesetlerle dolmuştu.  
En kanlı bir salhâne elbet bundan temizdi  
Siper değil orası, sanki kandan denizdi!” (Ahmet Nedim, 1915: 29).*

Yedinci ve sekizinci kıtalarda şair, şiire de adını veren asıl olayla karşılaşmaktadır. Ahmet Nedim Bey arkadaşlarıyla bu kan denizinde gezerken arkadaşının ayağına takılan bir tüfeğin sapını alıp atmak istemesiyle dehşet manzarasının içine hapsediği girdaptan bir an için çıkar ve sapı eline alarak inceler. Sapın üzerinde kan pıhtısıyla karışık bir tutam saç bulur. Bu elindeki nesne bir kırık kundaktır. Hemen burada şunu belirtmek gerekir ki, şiirde konu edinilen kundak, tüfek gibi ateşli silahlarda bulunan ve çeşitli yönlere çevirmeye yarayan ağaçtan ya da metalden yapılan bölümdür (Türkçe Sözlük, 2009: 1255). Bu kırık kundak karşısında şair, elemle bir kenara dayanır ve derin derin düşünmeye başlar. Dokuzuncu kıtadan itibaren ise kendi içinde yalnız kalan şairin düşündüğü ve anlam vermeye çalıştığı fikirler, olaylar silsilesi verilir. Şair, elindeki tüfeğe bakarak sahibi hakkında çeşitli sahneleri gözünün önünden geçirir. Bir ihtimal ki, bu kişi, vurulmuştur yahut başka bir tüfeği eline geçirerek savaşmaya devam etmiştir. Şimdi ise çadırında yorgun argın, uzun uzun bugünkü kavgaları düşünmüş ve ölmediği için Allah'a şükredip öğünmüştür. "Öğün ey Türk" diye seslenen şair, öğünmenin şimdi Türk milletinin hakkı olduğunu, üzerinde bulunduğu meydanın şanlı erinin Türk askeri olduğunu ve bu kırık sapın da en büyük kahramanlık şahidi olduğunu söylemektedir:

*“Bu tüfengin sahibi, ihtimal ki, vurulmuş...”*

*Yahut başka bir tüfenk yakalamış da yine,  
Saatlerce, durmadan, yürümüştür cengine.  
İhtimal ki, şimdi o, çadırına kurulmuş..  
Yorgun argın bugünü kavgaları düşünür.  
Allah'ına şükreder, için için öğünür.  
Öğün ey Türk, hakkındır şimdi senin öğünmek  
Şu meydanın bugünü şanlı eri sen idin,  
Bu kırık sap, en büyük kahramanlık şahidin!  
Helâl olsun, vatanın yedirdiği tuz, ekmek  
Allah Allah diyerek, atlayıp da sipere  
Böyle zâlim başları paralayan erlere!” (Ahmet Nedim, 1915: 30-31).*

Fakat insanın kolundan da çok sağlam olan bu sapı böylece paralayan kim olmalı? Sarı saçlı bir Rus'a ölümcül darbeyi vuran, sipere gözü kapalı atlayıp ilk gördüğü düşmanı bir vuruşta haklayan hangi aslandır? Şair kafasını meşgul eden bu sorulara bir türlü yanıt bulamaz. Ancak on birinci kıtada "düşmanına yaralı bir asker gibi saldıran" bu asker ile ilgili şu yargılara varır:

*“Bir darbeye bir baş... Bir tüfeği kırdıran  
Böyle acı bir kuvvet bulunamaz insanda  
Düşmanına, yaralı aslan gibi, saldıran  
Yiğitlerin -öyle pek ateşli bir zamanda-  
Yüreğinde çok yanık duyguları olmalı,  
Kalplerine (intikam) ateşleri dolmalı!” (Ahmet Nedim, 1915: 31).*

Ahmet Nedim, bu düşünceleri aklında geçirirken son bölümde, "Uyudun mu be yahu? Neredesin efendi... Gidiyoruz..." diyen apansız bir sesle düşüncelerinin yatağından doğrulur. Her taraf kararış, uzakta bir yıldız titrek, sönük bir gözle yazara bakmaktadır. Siperden ayrılmadan bir kez daha etrafa bakmak isterse de gecenin siyah perdesi buna müsaade etmez. Bunun üzerine çadırına giden şair, elindeki kundağı saklar ve kahramanlığın temsili olan bu kundağa sabah akşam yüz sürer:

*“Böyle, kendi kendine düşünürken, apansız:  
'Uyudun mu be yahu? Neredesin efendi...  
Gidiyoruz...' diyerek arkadaşlar seslendi.  
Kararmıştı her taraf, uzakta bir yıldız  
Titrek, sönük bir gözle sanki bana bakarak,  
Usulcacık diyordu: 'Artık yeter... Hadi kalk!'  
Çıkıyorken siperden - gönül görmek istedi  
Bir kerecik etrafı - fakat siyah bir perde  
Görülecek hiçbir şey bırakmamış yerlerde!  
Yalnız... bizim, o büyük kinimizin şahidi  
Olan kundak, elimde duruyordu... götürdüm  
Çadırımda sakladım; akşam sabah yüz sürdüm!” (Ahmet Nedim, 1915: 34).*

Böylece Ahmet Nedim'in manzumelerinin temalarını; "Vatan Topraklarının Kaybından Duyulan Üzüntü", "Savaşlar", "Tarihî Şahsiyetler ve Türklük Bilinci", "Türk Askerinin Kahramanlığı" olmak üzere dört alt başlık altında işledik. Bu konular ekseninde ekonomi, düşman askeri gibi pek çok konu da şekillenmektedir. Ancak bütün konular birbiri ile bağlantılı olduğu için ve ayrı bir başlık altında ele alındığında tekrara düşebiliriz endişesiyle dört temel konu ile yetindik.





## 6 SONUÇ

Bu tezin ön sözünde çalışmamızın temel amacı Birinci Dünya Savaşı sırasında adını duyuran Ahmet Nedim ve şiirlerinin tanıtılması olarak tanımlanmıştır. Bu amaca ulaşmak üzere yapılan araştırmalardan da söz edilmiştir. Çalışmanın bu son bölümünde çalışma boyunca ulaşılan bulgu ve sonuç bölüm bölüm ele alınacaktır.

Birinci bölüm Ahmet Nedim'in hayatı ve verdiği ürünler olmak üzere iki ana konu etrafında şekillenmektedir. Farklı bir zaman diliminde varlığını sürdüren biz okurların, şairin/yazarın yazma anını belirli bir bağlama oturtabilmemiz, yorumladığı geçmişi ya da halihazırını anlamlandırabilmemiz için metin kadar, metni ortaya koyanın şartlarını da bilmemiz gerekir. Bu şartlar kapsamına şairin ya da yazarın yaşamının bütün çizgileri, ayrıntıları girmektedir. Bu nedenle bizim de Ahmet Nedim'i yakından tanımamız, şiirlerinin bağlamını çözebilmemiz açısından oldukça önemlidir.

20. yüzyılın en büyük krizi olan ve bütün dünyayı etkileyen Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı o sıkıntılı günlerde karşımıza çıkan Ahmet Nedim 1871 yılında doğmuş ve 1947 yılında da vefat etmiştir. Asker kökenli bir aileden gelen Ahmet Nedim'in yaşamı hakkında oldukça az bilgiye sahibiz. Çalışmamıza aldığımız bilgileri de Ahmet Nedim'in *Defter-i Hâturât* adlı günlüğündeki satır aralarından, kardeşi Fikri Servet'in kızı Emel Harunoğlu'nun adına oluşturulan soyağacından, yine Ahmet Nedim'in İttihat ve Terakki'nin ilk şekli olan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer alan ve Atatürk'ü temsil etmek adına Mekke'ye şapka ile giren ilk milletvekili olarak tanınan kardeşi Mustafa Edip Servet hakkında TBMM albümünde yer alan kayıtlardan ulaşmaktayız. Ayrıca Ahmet Nedim'in oğlu Vedat Nedim Tör'ün vefatı üzerine Milliyet gazetesinde yayımlanan ilandan da Ahmet Nedim'in geniş bir aile çevresine sahip olduğunu anlıyoruz. Ancak bütün bu veriler Ahmet Nedim hakkında bilgi edinmemiz için kâfi değildir.

Ahmet Nedim'in hakkında elde ettiğimiz bu kısıtlı bilgilerden onun Harbiye Nezareti kâtipliği görevinde bulunduğunu öğrenmekteyiz. Bu bilgilere göre Ahmet Nedim, Meşrutiyet'in ilanından sonra Harbiye Nezareti başkâtipliğine yükselmiş, daha sonra Enver Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne tayiniyle birlikte askerî memur olarak Harbiye Dairesi Riyaseti'nde görev almıştır.

Harbiye Nezareti'ndeki görevi Ahmet Nedim'in hayatında ve eserlerinin oluşum sürecinde önemli bir yere sahiptir. Bu görev sayesinde savaşın sebep olduğu o zorlu günlerde yaşamını sürdürdüğü İstanbul'dan çıkarak pek çok yeri/cepheyi gezmiş, savaşın açtığı yaraları bizzat kendi gözleriyle görmüştür. Bilhassa Çanakkale Cephesi'nde gördükleri ve duydukları eserlerinin temel malzemesini oluşturur. Hemen şunu belirtelim ki, Ahmet Nedim'in bu gezilerinin -özellikle Çanakkale Cephesi'ne yaptığı gezinin- İttihat ve Terakki hükümetinin düzenlediği ve amacının edebiyatçıların cephede gördüklerinden yola çıkarak cephedeki askerlere ve cephe gerisindeki sivillere yönelik yayında bulunmalarını sağlamak olan geziyle bir alakası olup olmadığı hakkında bilgiye sahip değiliz. Yaptığımız araştırmalarda hükümetin düzenlediği bu geziye katılanlar arasında Ahmet Nedim ismine rastlamadık.

Ahmet Nedim'in Birinci Dünya Savaşı sırasında kaleme aldığı eserleriyle Harbiye Nezareti başkâtibi Ahmet Nedim'den şair/yazar Ahmet Nedim'e geçiş yaptığını daha önce de vurgulamıştık. Ancak Ahmet Nedim'in şiir yazma girişimi daha önceye dayanmaktadır. Onun 1890-1897 yıllarına rastlayan dönemde de şiir yazdığını *Defter-i Hâtûrât*'ın ilk sayfalarında yer alan ibareden öğrenmekteyiz. Ancak bu dönem şiirlerine herhangi bir süreli yayında rastlamadığımız için bu şiirleri hakkında bir fikre varamıyoruz. Bu nedenle çalışmamıza 1912-1915 yılları arasında kaleme aldığı eserlerini dahil edebildik.

Birinci bölümün ikinci alt başlığı ile Ahmet Nedim'in bu yıllar arasında yazdığı manzum ve mensur eserlerini ortaya koymayı amaçladık. İlk olarak çalışmamızda sıkça yararlandığımız *Defter-i Hâtûrât* hakkında bilgi vererek başladık. Ahmet Nedim'in hem hayatını hem de eserlerini ele alırken bu günlükten atıf yaptığımız için burada vermeyi uygun gördük. Bu defteri ilk sırada ele almamız olası karışıklığın önüne geçebilmemizi sağlamıştır. *Defter-i Hâtûrât*'ın tanıtımından sonra kronolojik sırayla *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu (1913)*, *Tatlı Ümitler Acı Sözler (1913)*, *Erbâb-ı Hamiyyet ve*

*Basîret: Gazeteler Ne Diyor?* (1914), *Türk'ün Destanı* (1914), *İzci Keşşaf Türküsü-Ah Rumeli* (1914), *Cenk Destanı* (1915), *Namaz* (1915) ve *Hediye* (1915) adlı eserleri ele alındı. Burada eserlerin mensur ve manzum olarak ayrımı gözetilmeden sadece ortaya çıkış tarihleri dikkate alınarak bir sıralama yapıldı.

Ahmet Nedim'in mensur eserleri şiirlerinin genişletilmiş hâli gibidir. Şiirlerinde işlediği konuları mensur eserlerinde örneklerle temellendirerek ayrıntılı bir şekilde okuruna sunmuştur. Öyle ki *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu* adlı mensur risalesinde anlattığı Türk milletinin kurtuluşu adına halkın aktüel zamanda yapmasını istediği -yerli malı kullanmak, Müslümanlara ait dükkânların sayısını artırmak gibi- şeylerle Türk milletinin gözlerini kapatmasından fırsat bilerek vatan sınırları içinde Yunanlıların yaptığı faaliyetleri gerek bu risalenin ardından yayımladığı *Tatlı Ümitler Acı Sözler* ve *Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîret: Gazeteler Ne Diyor?* adlı risalelerinde gerekse manzum eserlerinde de dile getirmiştir. Ancak bu anlattıklarını mensur eserlerinde realite ile bütünleştirmiş ve gazetelerden topladığı haberlerle halkın şuuruna işlemeye çalışmıştır. Bu eserler üzerinde uzun uzadıya durulduğu için tekrar burada bahsetmeyeceğiz. Ancak şunu söylemeliyiz ki, Ahmet Nedim'in mensur eserleri de şiirleri kadar döneminde yankı uyandırmıştır. Nitekim -*Tatlı Ümitler Acı Sözler* risalesinin ön sözünde kendisinin de ifade ettiği üzere- *Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu* yayımlanıp halka ulaştıktan kısa bir süre sonra Rum dükkânları kapanma aşamasına gelir. Bu durum da Ahmet Nedim'in kaleminin gücünü bir kez daha göstermesi açısından önemlidir.

Türk edebiyatında savaşların sonucunda verilen ürünlerin arasında Ahmet Nedim'in eserlerini konumlandırabilmek için ayrı bir bölümde - yani ikinci bölümde- Türk savaş edebiyatının gelişimi ve bu gelişim içinde kaleme alınan eserleri vermeyi istedik. Ahmet Nedim'in eserleri bahsinde bu nokta önemlidir. Çünkü savaş edebiyatımız var mıdır? Şair ve yazarlarımız tarihimizi belirleyen olayları ne düzeyde eserlerine aksettirmiştir? Bu konuda Avrupa edebiyatına kıyasla hangi noktadayız nevinden sorular, geç de olsa, bir süre hatta günümüzde dahi aydınlarımızı meşgul etmiştir. Bu sorularla ilgili halen daha fikir birliğine varamamış olsak da şunu söyleyebiliriz ki, Türk savaş edebiyatı vardır ve Ahmet Nedim'in eserleri bir savaşın mahsulüdür. Onun eserlerini bu

bağlamda ele alıp bir yargıya varabilmek için geçmişe dönerek Türk edebiyatında savaş konusuna ve bu konuda söylenenlere bakmamız gerekiyordu. Bu çalışmada Türk savaş edebiyatı bahsinde yeni bir şey ortaya konulmadı. Savaş edebiyatımız var mıdır yoksa yok mudur ikileminde ise farklı görüşleri bir araya getirmeye çalıştık.

İnsanı ve insana ait değerlerin dışı vurumu olan edebiyat, dolayısıyla insanın geleceğini belirleyen savaşları da konu olarak almıştır. Nitekim Orhun Yazıtları'ndan itibaren günümüze kadar pek çok eserde savaşın izlerini görmekteyiz. Savaş edebiyatının varlığının ölçütü savaşlar sırasında yazılan eserlerin sayısı ise bu ölçütü göz önüne aldığımızda da hiç eserimiz yoktur diyemeyiz. Ahmet Nedim'in eserleri bu noktada karşımıza çıkan önemli bir delildir. Bizde savaş edebiyatı yoktur ya da bu alanda verilen eserler yeterli değildir fikrini savunan aydınlarımızın genellikle yaşanan zorluklar içinde ya zaferleri terennüm eden destanların ya da acıları dile getiren mersiyelerin yazılmasını beklediğini görüyoruz. Yakup Kadri'nin de dediği gibi insanların felaketler çemberinin içindeyken beklediği edebî eserler ya da o eserleri yaratacak olanlar değil, kurtarıcılarıdır. Elbette edebiyatın gücünü küçümsemiyoruz. Edebiyat bir milleti millet yapan en önemli kültür öğesidir. Sadece yaşanan olayın hamasî olarak edebiyata anında yansımaları fikrine bağlı olarak çıkarılan kaidenin doğru olmadığı kanaatindeyiz. Zira insandan bağımsız olmayan edebiyat zaten üzerine düşeni yapacaktır. Nitekim çoğu araştırmacıya göre 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar cılız da olsa savaş edebiyatının ürünleri verilmiş, bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise bu alanda canlanma başlamıştır. İşte biz ikinci bölümde Ahmet Nedim'e kadar olan zaman diliminde verilen bu ürünleri vermeye çalıştık.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü sadece Ahmet Nedim'in şiirlerine ayırdık. Bu şiirlerin incelenmesi konusunda yapı, dil ve anlatım, konu olmak üzere üç temel konu üzerinde duruldu. Bu bölüm Ahmet Nedim'in 1912-1915 yılları arasındaki edebî üretimi ve bu üretimde izlediği yöntemi görebilmeyi amaçlamıştır.

Üçüncü bölümün ilk konusu Ahmet Nedim'in şiirlerinin yapı bakımından incelenmesidir. Ahmet Nedim'in şiirlerinin bu noktada incelenmesi oldukça zorlayıcıdır. Çünkü onun şiirleri şekil bakımından zayıftır. Çünkü ön plana çıkarmak istediği savunduğu fikirlerdir. Ahmet Nedim şiirlerini baştan başa bu

bu fikirlerle yoğurmuştur. Bu nedenle onun şiirlerini bu çizginin dışına çıkarak değerlendirmek çok zordur. Öyle ki klâsik anlamdaki destan veya türkü formuna hiç uymamıştır. Ahmet Nedim'in bu tavrı sadece şiirlerinin yapısına sirayet etmemiştir. Onun ortaya koyduğu fikirler üslûbunu da şekillendirmiştir. Türk milletinin içinde bulunduğu duruma gözlerini kapatmasını eleştirdiği dizelerde hicvin dozunun arttığını görürüz. Çanakkale Zaferi'ni ve geçmişe yöneldiğinde tarihinden duyduğu gururu anlattığı dizelerde ise Türk askerinin ve milletinin büyüklüğüne de aynı dozda karşılık verir. Dolayısıyla bu bağlamda emir ve ünlem cümleleri onun sentaksını oluşturur. Ayrıca Ahmet Nedim'in kullandığı ve kimi zaman yeni kalıplar ve ifade biçimlerine soktuğu kelime, ifade ve deyimler de onun üslûbunun önemli parçasıdır. Bunların dökümanı dil ve anlatım başlığı altında verildiği için tekrar ele almayacağız.

Ahmet Nedim'in edebî üretimini amacının savunduğu ve Türk milleti için en doğrusu olduğuna inandığı fikirleri yaymak olduğunu söylemiştik. Bu yüzden çalışmamızın son başlığını şairimizin şiirlerinde işlediği temalara ayırdık. O, şiirlerinde kimi zaman Balkan Savaşları'nın yaşattıkların kimi zaman Osmanlı İmparatorluğu'nun yeniden ayağa kalkması ve Balkan Savaşları'nın açtığı yaraların tekrar kanamaması için neler yapılması gerektiğini ele alır. Biz bu çalışmada Ahmet Nedim'in en çok üzerinde durduğu tema/konuları ele alıp tek tek incelemeyi kâfi bulduk. Nitekim ele aldığımız bu temaları birbirine bağladığımızda Ahmet Nedim'in şiirleri ortaya çıkmaktadır. Bunlar vatan topraklarının kaybindan duyulan üzüntü, tarihî şahsiyetler ve bu şahsiyetlerle ortaya konmaya çalışılan Türklük bilinci, savaşlar (Balkan ve Birinci Dünya savaşları), Türk askerinin kahramanlığıdır.

Ezcümle bu çalışma Ahmet Nedim'in yeniden tanıtmayı ve şiirlerini duyurmayı amaçlamıştır. Eğer hazırladığımız bu tez, Birinci Dünya Savaşı ve bu bağlamda verilen eserlerin içinde Ahmet Nedim'in eserlerine dikkat çekebilirse işlevini yerine getirmiş olacaktır.



## KAYNAKLAR

- "**Asker Şarkıları**",(1914) Tasvir-i Efkâr, S.1110, 2 Haziran 1330 (15 Haziran 1914), s.3.
- "**Harp Edebiyatı**",(1917) Yeni Mecmua, 9 Ağustos , s.5.
- Akalın, Ş.H.**(2009)"Kundak", Türkçe Sözlük,..., 10. baskı, Ankara, TDK, 2009, s.1255.
- "**TBMM Albümü**"(2012), www.tbmm.gov.tr. 31 Ekim .
- Acaroğlu, T.**(1945) "Teselya Harbi'nin Edebî Yankıları", Yücel, nr. 104, İst. s.138.
- Ahmedî, Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, (1949) düzenleyen: N. Atsız Çiftçiöğlü, İstanbul, Türkiye Yayınevi,
- Ahmet Nedim**, (1331)Cenk Destanı, Matbaa-i Askeriyye, Haziran .
- Ahmet Nedim**, (1330)Erbâb-ı Hamiyyet ve Basîret: Gazeteler Ne Diyor?,Nisan , İstanbul.
- Ahmet Nedim, Hediye**, Matbaa-i Askeriyye, İstanbul, 1331.
- Ahmet Nedim**, (1330)İzci Keşşâf Türküsü-Ah Rumeli, İstanbul, Matbaa-i Hayriyye.,
- Ahmet Nedim**, (1913)Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu, İstanbul, 1913.
- Ahmet Nedim**, (ht.331)Namaz, İstanbul, Matbaa-i Hayriyye, Teşrinisani 331.
- Ahmet Nedim**, (1913)Tatlı Ümitler Acı Sözler, İstanbul, 1913.
- Ahmet Nedim**, (ht.1332)Türk'ün Destanı, İstanbul, Matbaa-i Hayriyye, 1332.
- Akdoğan, Y.**(1984) "Çanakkale Şehitler Haftası'nda Hayırlı Bir Tesadüf Cenk Destanı", Yeni Düşünce, Yıl:4, nr.126, 16 Mart 1984.
- Aksoy, H.**, (1995)"Fetihnâme", Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1995, C.12, s.470-472.
- Alptekin, T.**(2015) Tanpınar'ın Ölümü, 1.baskı, İstanbul, YKY, 2015.
- Azar, B.**, (2007)"Sözlü Kültür, Tarihî Gerçek ve Saltuknâme Örneği", TÜBAR, 2007, S.21, s.17-27.
- Birinci, N.**, (1897) Türk Yunan Savaşı'nın Şiirimizdeki Akisleri", Edebiyat Üzerine İncelemeler, 1.bsk., İstanbul, Kitabevi, 2000, s 128.
- Cemal, A.**, (2014) Biz Sevmeyi Ne Zaman Unuttuk?, 1.bsk., Aylak Adam, İstanbul, 2014, s.39.
- Ceyhan, N.**(2007), Osmanlı Dağılırken Ağlayan Hikayeler. Balkan Savaşı Hikâyeleri, Selis Kitaplar, 2.Baskı, İstanbul, 2007.
- Cumbur, M.**, (1987)"Anadolu Gazileri ve Edebiyatımız" , Erdem , C. 3 , S. 9 , Eylül 1987 , s. 780.
- Dilçin, C.**, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 9.baskı, Ankara, TDK, 2009.
- Diñç, M. E.; Alkayış, M.**, (2015)"Az Bilinen Bir 'Cenk Destanı'nın Yansıttığı Çanakkale Ruhu", The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences, Year: 2015, Volume: 1, Number: 1, s.1-13.
- Duman, H. H. - Güreşir, S. K.**,(2009) " Yeni Türk Edebiyatının Kaynakları: Savaş ve Edebiyat " , Turkish Studies , 2009 , Volume 4 , s.38.
- Duman, H. H.**, (1991)" Balkan Savaşı Edebiyatımız " , M. Ü. , Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü , Doktora Tezi , İstanbul , 1991.
- Duman, H. H.**,(2005) Balkanlar'a Veda, Basın ve Edebiyatta Balkan Savaşı(1912-1913), DUYAP, İstanbul, 2005.

- Enginün, İ.**,(2013) " Çanakkale Zaferi'nin Edebiyata Aksi " ,Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, 7. baskı , İstanbul , Dergâh Yayınları , 2013 , s. 516.
- Ergin, M.** (2011),Orhun Abideleri, 45. baskı , İstanbul , Boğaziçi Yayınları , 2011.
- Erkan, M.**,(1999) "Gazavatnâme", Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1999, C.13, s.439-440.
- Ersoy, M. Â.**,(2014) 'Berlin Hâtıraları', Hâtıralar, 3.baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2014.
- Gökalp, Z., Yeni Hayat** , İstanbul , Yeni Mecmua , 1918 , s. 3.
- Gövsâ, İ. A.**, 'İnsanlık Aşkı', Yeni Mecmua, nr.19, 15 Teşrinisani 1917, s.368.
- Gülşen, H.**, " Millî Mücadele Döneminde Savaş Edebiyatımız " , İlmî Araştırmalar , S. 25 , 2008, s. 85 - 96.
- Güven, İ.**, (2003)"Osmanlı'dan Günümüze İzciliğin Gelişimi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri , Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Yıl:2003, Cilt:36, Sayı:1-2, s.66-67.
- Halide Edip**, (1919)"Ateş ve Güneş Münasebetiyle", Büyük Mecmua, nr. 6, 24 Nisan 1919, s. 86 - 87.
- Halit, M.**, (1922)"Bugünkü Edebiyatımız", Şebap , nr.9, 17 Eylül 1920, s. 228-230.
- "Harp edebiyatı"**, Dergâh, 20 Mart 1922, nr.23, s.174.  
<https://www.myheritage.com.tr>Harunlar>
- Hülâgü, M. M.**,(1998) "Mustafa Kemal'e Katılanlar: İngiliz Gözüyle Cumhuriyet Erkânın Özgeçmişleri, Ruh ve Karakter Yapıları", Tarih ve Medeniyet Dergisi, İstanbul, Şubat 1998, S.47, s.37 - 43.
- Kaplan, M.**,(2006) "Çanakkale Savaşı" ,Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, 7. baskı , İstanbul , Dergâh Yayınları , 2006 , s. 182.
- Kaplan, M.**,(2009) 'Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken', Şiir Tahlilleri, Dergâh Yayınları, 26.baskı, İstanbul, 2009.
- Köprülü, M. F.**,(1943) "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", TTK Belleten, Temmuz 1943, C.7, s.27.
- Köprülü'den Seçmeler**,(1990) Haz.O.Fuat Köprülü, 2.bsk., Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- Koroğlu, E.**,(1918) Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı(1914-1918): Propagandadan Milli Kimlik İnşasına, İletişim Yayınları, 2.bsk., İstanbul, 2010.
- Kurşun, Z.**, (1993)"Çanakkale Muharebeleri", Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C.8, İstanbul 1993, s.206.
- Meray, S. L.**, (1947)"Devletlerarası Hukukta Milliyetler Prensibi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , C.02, S.3 , 1947, s. 309.
- Meriç, N.**,(2011) "Ahmed Nedim ve Nevhiz'in Günlüğü: Başkasına Yazılan Bir Günlüğün Anatomisi", Otur Baştan Yaz Beni Sempozyumu, Bilim ve Sanat Vakfı, 21 Mayıs 2011, s3.
- Milliyet**, (19.08.2014) (Vedat Nedim Tör'ün oğlu Engin Tör'ün vefat ilanı).
- Milliyet**, (9.4.1985) (Vedat Nedim Tör'ün vefat ilanı).
- Müştak, İ.**, (27 Şubat 1919 )" Bir Hasbihal - Kendi Kendimize " , Şair Nedim , nr. 7 , , s. 97 - 98.
- Süleyman Nazif**, (1919)"Harp Edebiyatı", Hadisat, 7 Mart 1919, s.72; "Harp ve Edebiyatı", Hadisat, 1 Haziran 1919, s.152.
- Ocak, A. Y.**, (1993)"Dânişmendnâme", Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1993, C.8, s.478-480.
- Ötüken, A.**,(1962) "Eski Bir Defter 60 Yıl Önceki Türk Kütüphaneleri", TK, C.11, S. 3 - 4, 1962.



- Pay, S.**, "Rumeli Fatih Osmanlı Şehzadesi: Gazi Süleyman Paşa", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 1, 2009, s.279 - 297.
- Safa, P.**, (1929)"Harp ve Edebiyat", Hareket, nr.27, 14 Ağustos 1929, s.2.
- Selçuk, M.**, (2015)"Çanakkale'ye Denizden İlk Bombardımanlar ve Başkent İstanbul", Çanakkale Muharebeleri'nin İdaresi/Komutanlar ve Stratejiler, Çanakkale Valiliği Yayınları, Çanakkale 2015, s. 69-81.
- Şahin, E.**, "Ahmet Nedim Servet Tör: Türk'ün Destanı", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S.2/2, 2013, s.203 - 218.
- Şengül, A.**, (2015)"Çanakkale Savaşı'nın Yüzüncü Yılında Türk Edebiyatında Savaş ve Kadın-Türk Tiyatrosu Örneği-", Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, Bahar 2015, S.18, s.533-549.
- Tanpınar, A. H.**, (2011)" Halk Edebiyatından Millî Edebiyata-1", Edebiyat Üzerine Makaleler, 9. baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011, s.98.
- Tanpınar, A. H.**, (2011)" Millî Bir Edebiyata Doğru " ,Edebiyat Üzerine Makaleler, 9. baskı , İstanbul , Dergâh Yayınları , 2011, s.91.
- Tarhan, A. H.**,(1334) İlhâm-ı Vatan, İstanbul 1334.
- Temzikanlı, H. C.**, (2015)Kıyamet Koptuğunda:Hasan Cevdet Bey'in Çanakkale ve Doğu Cephesi Günlüğü, Derleyen: Mutlu Karakaya, İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2015.
- Toprak, Z.**,(2002) "Cihan Harbi'nin Provası Balkan Harbi" , Toplumsal Tarih 104, Ağustos 2002, s. 45-46.
- Tör, A. N. S.** (2000), Defter-i Hâtırât, 2.baskı, İstanbul, YKY, 2000.
- Töre, E.**, (2008)"Türk Tiyatro Eserlerinde Balkan Motifi", Uluslararası Sempozyum, Köprüler Kurduk Balkanlara, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü, İstanbul, 2008, s.125-141.
- Türkçe Sözlük**, (2009)haz. Şükrü Halûk Akalın ve başk., 10.baskı, TDK, Ankara, 2009, s.1867.
- Ülgen, E.**, (1897) Türk Yunan Savaşı'nın Türk Şiirindeki Akisleri", İÜ Sosyal Bilimler Ens., Yayımlanmamış Doktora Tezi, İst. 1993,s.22.
- Ünaydın, R. E.**,(1918) ("Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat", Yeni Mecmua Çanakkale Nüsha-i Fevkalâdesi,1918.
- Yakup Kadri**,(1919) "Harp ve Edebiyat" , Büyük Mecmua , nr. 15 , 15 Kasım 1919 , s. 230 - 231.
- Yetiş, K.**, "Destan", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C.09, s.203.
- Yılmaz, M.**,(2013) Kültürümüzde Ayet ve Hadisler Ansiklopedik Sözlük, 1. baskı, İstanbul, Kesit Yayınları, 2013.



## **ÖZGEÇMİŞ**

1 Eylül 1991 tarihi, İstanbul İli Kartal ilçesi doğumluyum. İlk ve orta okulu Bahariye İlköğretim Okulu'nda, liseyi ise Habire Yahşi Lisesi'nde tamamladım. 2010 yılında liseden mezun olduktan



sonra yine aynı sene Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydoldum. Bu bölümden 2014 yılında mezun oldum. 2014-2015 eğitim döneminde ise İstanbul Aydın Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimime başladım. 2015-2016 eğitim döneminde Marmara Üniversitesi'nde pedagojik formasyon eğitimimi tamamladım.

### **ADRES BİLGİLERİ**

Adres: Cumhuriyet Mah. Libadiye Cad.  
Canlar Sok. Meriç Apt. No. 6, D: 9  
ÜSKÜDAR/İSTANBUL  
Tel: 0530 208 92 59  
E-posta: nurdogan91@hotmail.com

